

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

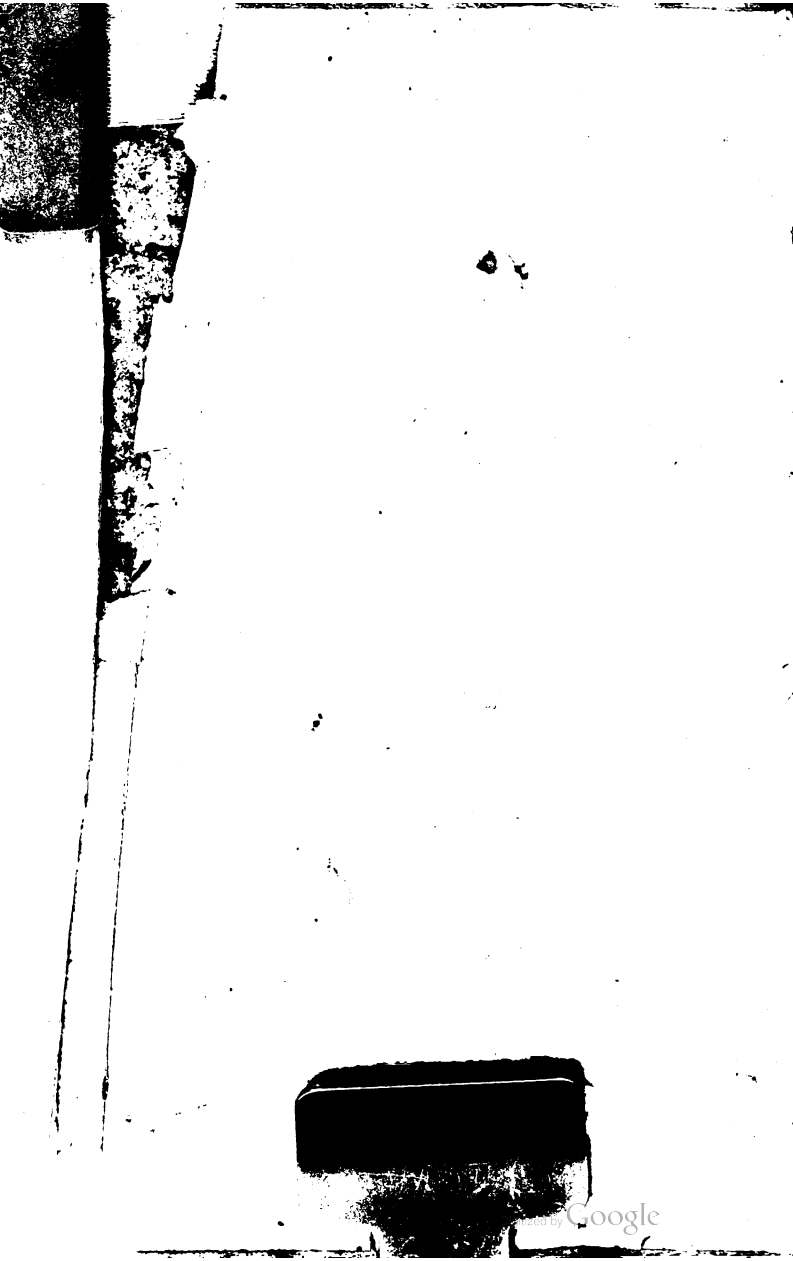
We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

**DELICIAE
ERVEDITORVM.**

DELICIAE
ERVDITORVM
SEV
VETERVM
ANEKATOON
OPVSCVLORVM
COLLECTANEA
IO. LAMIVS

Collegie , illustravit , edidit .

FLORENTIAE. MDCCXXXVIII.
Ex Typographio PETR. CAIET. VIVIANII
Ad Insigne D. THOMAE AQUINATIS.

Cum approbatione .

NICETAE HERACLEENSIS

IN EPISTOLAM I. AD CÖRINTHIOS

ENARRATIONVM

P A R S I.

AMPLISSIMO ET REVERENDISSIMO

D. D.

IO. FRANG. STVPPANIO

MARCHIONI

ARCHIEPISCOPO CORINTHI

PONTIFICIS MAXIMI

APVD SERENISSIMVM

MAGNVM ETRVRIAE DVCEN

ORATORI

LEGATI DE LATERE

AVCTORITATE FVNGENTI &c. &c. &c.

IO. LAMIUS

DEDICO CONSECROQVE.

I quis vetusta
nobilitate prae-
clarus, parta a se maioribusque

✠ 3

fuis

fuis gloria percelebris, doctrina
 insignis, dignitate praecipuus, hu-
 manitate singularis, qui meum
 hunc Libellum favore tueretur,
 ac praesidio protegeret, a me pru-
 denter eligendus fuerat, PRAESVL
 AMPLISSIME; ad TE unum in pri-
 mis animum advertere debui, &
 meam hanc TIBI lucubrationem
 consecrare, qui laudibus illis om-
 nibus, ac praeconiis, mirabiliter
 fulges atque emines. Quem e-
 nim lateat STVPPANIAM GEN-
 TEM clarissimam, quum patriam
 Novum Comum Viris virtute con-
 spicuis antiquitus auxisset, & re-
 bus domi bellicque praeclare gestis
 decorasset, Mediolanum non a-
 deo a nobis remotiore aetate tran-
 slatam, a vitae religionis amore,
 liberalium disciplinarum patrocini-

nio

nio & ornamentis, honore munerum publicorum, potentia, opum vi, & si qua sunt alia, quae gentem inclitam & spectatissimam efficiant, decora, longe lateque nobilem & celeberrimam praestitisse? Sed quum

*Et genus, & titulos, & quae
non fecimus ipsi,*

Vix ea nostra vocem;

TV vere illustris, & magnus, & laudibus usque ferendus, qui omnium oculos in TE convertens immenso virtutum Tuarum splendore praestringis: nam vi ingenii vivida praeditus, & grandia ac sublimia animo capaci complexus, vitam per egregias artes excoluisti; & talem TE scientiae opinione, prudentiae censu, iudicii maturitate, gravitate morum, exhi-

buiſti , ut TE Roma acris , & perſpicax , meritorum aeſtimatrix Corinthiae Eccleſiae Archiepiſcopum renunciaverit , & ad praeſtantiſſimos Eccleſiaſticae Reip. Magiſtratus obeundos iure optimo elegerit. Nec eam quidem ſpes fruſtrata eſt , quum TE ſupremi in religionis negotio Cenſoris officio egregie laudabiliterque fungentem Melite inſula , & Ieroſolymitanorum Equitum eminentiſſimus Ordo , ſubſpexerit ; & nunc TE non minus magnificum & ſapientiſſimum Pontificis Maximi Oratorem Etruria tota demiretur ; & veluti coelo delapſum praeſensque Numen , fama tantarum laudum praecurrente , huiusmodi munera obiturum reliquae nationes deſideranter exſpe-

ctent .

Etent. Quae tanta principia fortuna consequutura sit, & qua labores adeo gloriosos mercede cumulatura, alii omnes facilius coniectaverint, quam ipse verbis luculentis expresserim; quum maxime adsentationem nec Tua modestia requirat; nec mei mores, ac vitae institutio, huiusmodi me blandimenta sectari patiantur. At licet haec omnia ita habeant, & Tu sis ornamentis eximiis, & sublimibus dignitatibus, admirandus; non haec sola tamen ad TVAE AMPLITVDINI volumen hoc dedicandum impulerunt; sed duo alia potissimum ad tutelam Tuam patrociniūque sperandum & implorandum illecebris attraxere potentibus: quorum unum est, Tuae singularis humanitatis, & erga me

be-

benevolentiae, experimentum certissimum; alterum, quod ea meus hic Libellus complectitur, quibus TE, Ecclesiae tuae Antistitem amantissimum, blande quis capere possit, ac facillime demereri. Quum enim TV Corinthi Archiepiscopus sis, Epistolae a Paulo Apostolo Corinthiis primum scriptae Enarrationes hic continet; & praeclara dilectae Ecclesiae initia, virtutes, praeconia, Tuis oculis subiicit. Quid quod brevem ac compendiarium Corinthiae Ecclesiae historiam, ab eius principio ad proximiores aetates usque deductam, TIBIQUE, PRAESVL EXCELLENTISSIME, elaboratam, nonnulla sedulitate contexui, & laudatis Enarrationibus apte concinneque praefixi? Quid quod Ni-

cetae Heracleensis Metropolitae
 Commentationes Graecas ineditas
 TIBI, Graecae Ecclesiae pariter
 Antistiti, & eius Συμμετροπολίτη, nuncupo,
 atque obfero? Indictum,
 ne nimius videar, reliquerim,
 CLAUDII GVISII Cardinalis a
 Lotharingia, XII. Interrogationes,
 & totidem Graecae Ecclesiae
 ad eas Responsiones, imprimis
 optabiles, operi opportune
 a me insertas fuisse, ex quibus &
 hodiernae Ecclesiae Tuae fidem
 & placita perspicue deprehendas;
 & tuendis stabiliendisque Romanae
 Ecclesiae, cuius Tu negotia
 procuras ac promoves, decretis
 praesidia maxima consequaris. At
 quid ego TE, fautorem litterarum
 facilem, atque munificum,
 & Ecclesiasticae eruditionis a-

man-

mantissimum, sollicito pluribus?
 quum iam TE videre videar, comi
 ac sereno vultu munusculum me-
 um excipientem, & si minus rei
 tenuitatem, animum certe, & er-
 ga TE obsequium & venerationem
 meam, probantem, qui dum me
 AMPLITVDINI TVAE addictissi-
 mum sincere & ingenue profiteor,
 ut TE nostri saeculi decori, & eru-
 ditorum hominum felicitati, diu
 fospitem seruet, DEVM OPT.
 MAX. enixe precor ac rogo. Va-
 le. Dabam Florentiae Kal. Aug.
 A. R. S. MDCCXXXVIII.

CAN.

CANDIDO LECTORI

I O. L A M I V S S. D.

NICETAS cognomento SERRONIVS (unde ignorantia & oscitantia Librariorum, Serrarum Episcopum dictum fuisse censet Cas. Oudinus) magnae Ecclesiae Constantinopolitanae primum Diaconus, & Magister, deinde Heracleae in Thracia Archiepiscopus, claruit anno MLXX. aequalis Theophylacto, cuius ad eum IX. Epistola scripta est. Primam eius professionem & studia indicare videntur Codices MSS. in quibus passim Philosophus adpellatur; ex quo contigit, ut multi eum cum Niceta Davide Paphlagone, Rhetore & Philosopho pariter dicto, & saeculo Ecclesiae IX. percelebri, male confuderint; quod recte Leo Allatius Diatriba De Psellis animadvertibat. Hic sui saeculi indolem sequutus in divinarum Scripturarum expositionem totus incubuisse videtur, & quidem
non

non tam sua proprio, ut aiunt, Marte commen-
tando, quam aliorum enarrationes carptim col-
ligendo, conferendoque in catenae morem, do-
ctorum & perutilium centonum eruditissimus
auctor. Inter multos & diversos huiusmodi
commentarios non ultimum certe locum merentur
in omnes Pauli Apostoli Epistolas Expositiones,
quae ex plurium quidem SS. Patrum dictis
conflatae, Nicetae nostri quoque sententiam non
minus continent, initio semper interpretationum
exhibitam. Itaque, quum harum Expositionum
Codicem MS. insignem, ut eum Whil Lan-
gius vocat, in celeberrima Bibliotheca Lauren-
tiana offendissem, earum specimen Reip. Litter-
ariae praebere animum induxi; & ex iis Enar-
rationem in Epistolam I. ad Corinthios elegi,
quam typis descriptam in vulgus proderem; &
id quidem duabus de causis potissimum. Pri-
mo, quia quum Praesul Amplissimus, cui
hoc volumen nuncupare ausus sum, mearum
Deliciarum editionem suo quodammodo patro-
cinio dignatus esset, & ei in meae venerationis
argumentum horum voluminum aliquod dedica-
re meditarer, nullam aliam libri materiam ei
gratiorem fore arbitratus sum, quam quae Co-
rinthiam Ecclesiam attineret, cuius ille Ar-
chiepiscopus est. Secundo vero succurrebat,
si Nicetae in hanc Pauli Epistolam Com-
mentationes edidissem, non modico labore me
levatum iri, scholiis. scilicet adscriptis eas i-
dem-

demum illustrandi, quum iam librum De E-
ruditione Apostolorum inscriptum in ante-
cessum publici iuris fecerim, in quo multa do-
centur & differuntur, quae aut lucem maxi-
mam iis foenerari; aut praeclariter dicta, ra-
tasque sententias, mirabiliter confirmare, posse
videantur. His igitur de causis Enarrationes
has Latine verti, & quidem ut potui; quum aut
scriptio Codicis minus interdum emendata; aut
litterarum nexus & complexiones intellectu dif-
ficiles; aut concisus & abruptus loquendi mo-
odus, & qui tractim ad Apostoli verba, & ce-
teri saepe indicio, referatur; lucidam ac
perspicuam interpretationem mihi crebro nega-
verint, & in ea iuxta ac in Graeco contextu la-
cunas quasdam biare non semel profecto coege-
rint. Ecclesiastici Scriptores, ex quorum dictis
suam hanc catenam Nicetas conficit atque con-
nectit potissimum, sunt, Severianus, Theodo-
retus, Dionysius Areopagites, Ioannes Chry-
sostomus, Oecumenius, Gregorius, Eusebi-
us, alique; quorum nomina in medio Codicis
MS. nequēq; adponuntur, & in ora quoque li-
bri indicantur, & ex quibus alias prorsus i-
gnota ab eo interdum proferuntur. Ceterum,
ut iam innui, adnotationes valde paucas
praedictam ob causam adscripsi: quum insuper
dicta illa & expositiones Patrum, Epistolam I.
ad Corinthios enarrantiam, apertae sint, ac per-
spicuae, & quae huiusmodi scholiis vix indi-
geant.

*geant. Codex hic MS. saeculo XII. nisi saeculo XIII. malis, exaratus esse videtur, & de eo loquutus sum memorato opere De Eruditione Apostolorum Cap. XIII. Sect. I. §. IX. num. LXXII. ac in Prologo Galeato in I. Partem Chronici Leonis Vrbevetani; eiusdemque meminit, ut dixi, Wilh. Langius in Catalogo Codicum MS. Bibliothecae Mediceae Laurentianae, in fine Prodromi Litterarii Pet. Lambecii edito; & ex eo, ut videtur, Cas. Oudinus De Scriptor Eccles. ad annum MLXX. Eius initium ita habet: Εὐ-
 ἡγησις τοῦ μακαριωτάτου μητροπολίτου Νικη-
 τῆτα Ἡρακλείας εἰς τὰς ἐπισολὰς τοῦ ἁγίου
 Παύλου τοῦ Ἀποστόλου. Ἀρχὴ τῆς πρὸς Ῥω-
 μαίους πρώτης ἐπιστολῆς αὐτοῦ. Interpretatio-
 nis autem exordium est: Τὸ ἀποῦσι γράφειν,
 αἷτιον τοῦ κεῖσθαι αὐτὸν τὸ ὄνομα &c. Finis
 vero Codicis talis: Εἴ μὴ μερίσαμεν εἰς
 τὴν εὐεργεσίαν τοῦ Θεοῦ ἁμαρτάνοντες καὶ ῥα-
 θυμοῦντες. Πρὸς Ἑβραίους ἐγράφη ἀπὸ τῆς Ἰ-
 ταλίας διὰ Τιμοθέου. σίχων ψ'. Animadver-
 tendum tamen est in titulo operis illud Νικη-
 τῆτα diversa manu scriptum videri, & positum qui-
 dem est supra lineam inter μητροπολίτου &
 Ἡρακλείας. Multa alia scripsit Nicetas, quo-
 rum catalogum hic breviter subiiciemus, Ou-
 dini in primis vestigiis insistentes.*
 Scholia, seu Commentarii in Orationes San-
 cti Gregorii Theologi.

Com-

Commentarius in Gregorii Nazianzeni Tetra-
sticha, Monosticha, & Epigrammata.

Expositio carminis sepulchralis S. Gregorii
Nazianzeni in S. Basilium Magnum.

Carmen ad S. Angelum.

Hymnus in beatissimam Virginem Deipara-
ram.

Carmen in S. Christophorum.

Iob explicatus Commentariis collectis ex
multis. *Hanc Catenam primus Latine edidit*
Paulus Comitulus Iesuita sub nomine O-
lympiodori, sed perperam.

Explicatio in Psalterium Davidis.

Explicatio in IV. Evangelia ex multis collecta

Explicatio in Acta Apostolorum, & in Epi-
stolas Iacobi, Petri, Ioannis, & Iudae.

Explicatio in Ecclesiasten, & in Canticum
Canticorum.

Explicatio in XII. Prophetas.

Catena in Salomonis Proverbia.

Responsiones ad varias quaestiones Nicolai
Methonensis.

Responsa ad quaesita Constantini Episcopi.

Solutiones quaestionum quarumdam Cano-
nicarum.

Loci communes.

Epitheta Iovis, Bacchi, Minervae, & alio-
rum Deorum.

Forte eiusdem sunt, quae sub Nicetae Mo-
nachi nomine habentur, hoc est,

✠†

De

De Anima liber unus.

De Paradiso contemplatio.

De Hierarchiis.

Epistolae aliquot.

Falso manifeste ei tribui videtur a Leon. Allatio Tom. I. Graeciae Orthodoxae, Refutatio Epistolae ab Armeniae Principe missae, ac defensio Synhodi Chalcedonensis. Et a Casimiro Oudino, Collectio diversarum opinionum, & haeresum, cum refutatione ex SS. Patribus. Id quod iam tempestive animadverti in Prologo Galeato praefixo primae parti Chronici Leonis Vrbevetani, ubi hunc Laurentianum Codicem suo vero auctori Nicetae Choniatae vendicavi.

At quum mihi semper propositum sit quasdam meis opusculis illecebras adspargere, & variarum rerum amoenitate Lectorum fastidium adlevare; πάρεργα quaedam huic volumini inserere lubuit, quae quidem & nova, & non iniucunda, fore speravi. Huiusmodi sunt Interrogationes XII. Claudii Guisii Cardinalis a Lotharingia, & totidem Graecae Ecclesiae Responsiones, a Zacharia Creteniensi exaratae, quas in scholii morem adnexui, & causam, cur id facerem pag. 69. declarare non omisi. Illuc amando, quicumque plura de hisce Interrogationibus scire desiderat; atque interim observare mihi sufficit in Responsione I. pag. 77.

in-

insigne Magnetis de vera Christi in Eucharistia praesentia testimonium proferri, quod quanti faciendum sit explicari vix potest; quum praesertim eius Apologia adversus Theosthenem in Bibliothecarum plateis incognita lateat; & iam nulla venia Fr. Turrianus dignus sit, qui eam legere potuit, & publici iuris facere supersedit, ne indicato quidem loco ubi existit. Insuper animadverto, non facile liquere cur Cardinalis ille Reverendissimus, Claudius in earum inscriptione nominetur; aut saltem quis sit Claudius ille Cardinalis a Lotharingia. Quum enim sex Cardinales a Lotharingia mihi innotuerint, nullus inter eos occurrit, qui Claudius adpellatus fuerit. Primus quidem mihi occurrit Ioannes, Tullensis Episcopus, & Cardinalis, anno MDL. fato functus. II. Carolus, Tullensis & Verodunensis Episcopus, & Cardinalis, qui anno MDLXXVII. naturae concessit. III. Carolus, Metensis & Argentoratensis Episcopus, & Cardinalis, qui anno MDCVII. diem supremum obiit. IV. Carolus Guisus, Remensis Archiepiscopus, & Cardinalis, anno MDXXIV. natus, MDLXXIV. mortuus. V. Ludovicus Guisus Cardinalis anno MDLXXXVIII. interemptus. VI. Ludovicus Guisus Cardinalis, qui anno MDCXXI. diem clausit extremum. In his Cardinalibus a Lotharingia recensendis, tabulis Genealogicis usus sum, quas nuper eruditus vir Phil.

Zagrius, dum *Serenissimae Lotharingorum Principum Familiae* memorabilia quaedam elucubrat, adposite concinnavit; nec Roserium, & Ciacconium, & Pallavicinum, & Floridum, aliosque, eodem tempore consulere superfedi; & tamen nusquam Claudius Guisus Cardinalis offenditur. Io. Albert. Fabricius quidem Lib. VI. Biblioth. Graecae Cap. X. Claudium Guisum Cardinalem adgnoscat, sed harum Interrogationum titulum, ut videtur, sine ulteriori inquisitione sequutus est; ipse autem celeberrimum illum, & doctrina ac pietate conspiciuum, Cardinalem a Lotharingia esse non dubitavi, cuius sapientia ac Catholicae Religionis zelo praecipue evenit, ut Tridentinum Concilium, re Christiana rite composita, tandem absolveretur. Eius enim prudentia ac religione dignum visum est, eiusmodi Interrogationibus Ecclesiae Graecae factis in Christianorum dogmatum veritatem, & Ecclesiarum consensum, inquirere, & omniuges obiices grassantibus exitialibus sectis opponere. At is constanter ab omnibus Carolus adpellatur. Quid si pluribus nominibus erat insignis? An id dudum nostris moribus receptum non fuit? Cur Claudius Carolus vocari non potuit? Cur Graeci a Caroli nomine, ex Barbarie ad Romanos descendente, paulum abhorrentes, Claudium tantum illum, nomine sibi notiore, adpellare noluerint? Et quidem in Guisia stirpe quatuor Claudios enumero, & Clau-

Claudio nomen erat ei, qui Renati Lotharingiae Ducis filius, huic regiae domus propagini initium dedit. Sed si minus id verum esset, voluptas fuit tamen ex occasione per augustâ Lotharingorum Heroum seriem excurrere, & Principes magnanimos, Diisque simillimos, contemplari, quorum cretus sanguine, FRANCISCUS, Lotharingiae Rex, Etruriae Imperium non sine caelesti numine consequutus, & Barbaros Christiani nominis hostes debellator expugnat, & subiectos populos Princeps optimus moderatur ac regit. His Interrogationibus igitur & Responsionibus adnotationes quasdam adscripsi, id. abs re non esse ratus, quum praecipue de Ecclesiae Graecae dogmatis in iis agatur, de quorum multis hodie plerisque liquido non constat; & Ecclesiastica haec eruditio paulo rarior secretiorque videatur. Ceterum istae Interrogationes in Codice Chartaceo exaratae sunt, qui Pluteo K. Bibliothecae Riccardianae Ordine I. n. VIII. exstat, & in eo alia quoque Graeca opuscula continentur, Eusebii scilicet Pamphili Expositio in Canticum Canticorum. Theodoreti Homiliae particulares, & argumenta in Prophetas; & Epiphanii Episcopi Cypri; ut in fronte Codicis recensentur. Nam hae Homiliae, seu Expositiones in quosdam Prophetas minores, partim Theodoreti sunt, partim Epiphanii. Prima itaque est Theodoreti in Pro-

phetam Naum hypothesis, & enarratio. Secunda est brevis Epiphanii in eundem Prophetam hypothesis. Tertia est hypothesis & enarratio Theodoretii in Prophetam Abacuc. Quarta est hypothesis Epiphanii in eundem Prophetam. Quinta est hypothesis & expositio Theodoretii in Sophoniam.

At hisce iisdem Interrogationibus, & Responsionibus quaedam alia praeter meas annotationes inserui, & quidem in scholii formam, quae studiosi Lectoris animum dulci possint voluptate perfundere. Ea sunt excerpta quaedam ex libello Nicolai Malaxi De Poenitentia, & Confessione, & pag. 109. exhibentur. Quis hic Nicolaus Malaxus sit, me prorsus latet. Nulla eius mentio apud eos, qui De Ecclesiasticis Scriptoris commentarios prodiderunt, occurrit. Vnum ex operis titulo adparet, & Sacerdotem fuisse, & Naupliae Protopapam, id quod nostro Archipresbytero forte respondeat. Eius tamen nomen offendi in Catalogo Auctorum ab Allatio De Consensu utriusque Ecclesiae laudatorum, & quidem inter Auctores editos hoc modo; Nicolaus Malaxus Peloponnesius. Naupliam enim, seu Nauplia, Peloponnesi oppidum est, Argi ναύσαδρον celeberrimum. Ipse profecto alios etiam Malaxos invenio, ut Emmanuelem, seu Manuelem seniore, qui pariter patria Peloponnesius erat, & magnae Ecclesiae CP. Rbe-

Rbetor, & anno circiter MCCCCXL. clarruit; nam Cas. Oudino credimus, id contra H. Warthonium adserenti; quamquam nescio qua incuria Warthonii opinionem pag. 69. amplexus sum. Invenio etiam Emmanuelem Malaxum iuniorem, senioris, ut videtur, nepotem, vel abnepotem, pariter Peloponnesium, qui anno MDLXXIV. sub Amurate III. Turcarum Tyranno floruit. Uterque scriptis commentariis celebris est, deque iis consulendi laudati Warthonius, & Oudinus. Exstaret etiam Ioannes Malaxus, nisi falsus esset Ger. Io: Vossius Lib. IV. De Histor. Graec. Cap. XIX. Ioannem vocans, quem Manuelem Malaxum Iuniorem dicere debuerat. Quum vero Nicolaus Malaxus XVI. saeculum attigisse non videatur; nam Codex chartaceus eius libelli De Poenitentia & Confessione, qui in Bibliotheca Riccardiana exstat, Plut. S. Ord. II. n. XXX. saeculo XV. exaratus est; num Nicolaus hic, Manuelis senioris filius fuerit? Et quidem post Gennadium Scholarium, Patriarcham Constantinopolitanum, viisse oportet. Nam in sua Collectione Gennadii quoque Scholarii opusculum, Capite XXIX. collocat: Gennadius autem anno MCCCCLIII. ad sedem Patriarchalem Constantinopoleos a Turcarum Imperatore euectus est. Hic opportune observandum est ex XXXIV. diversis opusculis, quae suae Colle-

Alioni inserit Nicolaus, edita fuisse quaedam a viro doctissimo Ioanne Morino in Appendice sui Tractatus De Poenitentia, ut Caput. IV. quod quidem prolixius apud eum est; sed nostrum licet brevius plura continet, quae in edito a Morino desunt. Item Caput. XVI. Ioannis Monachi & Diaconi Canonarum complectens, quod pariter apud eum longius est, & in paucis quibusdam a nostro differt. Alia opuscula a Nicolao collecta, Morino ignota fuisse videntur; nisi forte ea, quae Basilii Magni habentur, adgnovit. Dolendum tamen est hunc Bibliothecae Riccardianae Codicem mutilum esse, & in Capite XXVIII. deficere, postremis paginis abstractis atque deperditis.

Quum vero in hoc Volumine Catena a Nice-ta in Epistolam I. ad Corinthios conferta a me publica luce donetur, οὐκ ἀπρὸς διόρυσον profecto fuerit, si quid de celeberrima Corinthi Ecclesia, totius olim Graeciae Metropoli, hinc inde non exigua sedulitate collectum, litteris mandem; & Θεοφίλες ἀτῶ Metropolitae, cuius illustri nomīne Tomus hic insignitur, brevem & compendiarīam dilectae Ecclesiae historiam ob oculos ponam; quum occasio id faciendi commoda se obtulerit. Arduum quidem opus me adgredi ingenue profiteor, quum eventus tulerit ut Ecclesia illa, ut infinitis prope aliis praestantior atque celebrior, ita etiam prae aliis fere omnibus paucissima ad nos sui monumenta transmi-

miserit ; & ea quidem hac illac dispersa , immenso prope labore vestiganda , & colligenda , reliquerit . Hinc magnis intervallis haec historia vacuis biabit , quum integra saecula interdum sine ulla adnotatione transilienda sint , in quibus rerum in ea gestarum nulla memoria occurrit , nullum sese offert indicium . Sed cogratiorē hanc futuram arbitror , quo difficilior , adeoque eius cognitio rarior , existit ; eo-que lubentius in hanc arenam descendi , quo in ea , si Deus faxit , nobilior palma referenda est , dum in nostrae professionis stadio nequaquam nos deficere ostendimus .

CORINTHIAE ECCLESIAE MEMORABILIA .

COrinthiorum Ecclesia ab Apostolorum Principibus , Petro & Paulo , in primis instituta est . Hinc schismate inter Corinthios exorto , alios Cephae , alios Pauli , alios Apollo , se esse iactabant . Testatur id Paulus I. Corinth. Cap. I. vers. 12. Hoc autem dico , quod unusquisque vestrum dicit : Ego quidem sum Pauli : ego autem Apollo : Ego vero Cephae , &c. Istuc ipsum confirmat Dionysius Corinthiorum Episcopus Epistola ad Romanos apud Eusebium Lib. II. Histor. Eccles. Cap. XXV. Ita & vos , inquit , tanta admonitione vestra , sementem quae Petri ac Pauli satione succreverat , Romanos

nos scilicet & Corinthios, simul commiscuistis. Ambo enim illi in Urbem nostram Corinthum ingressi, sparso Evangelicae doctrinae semine nos instituerunt; & in Italiam simul profecti, quum vos similiter instituissent, eodem tempore martyrium pertulerunt. *Verum huius Ecclesiae curam precipuam Paulus habuisse videtur, utpote qui primus hanc vineam plantavit, huiusque aedificii, ut sapiens architectus, fundamentum posuit, ut ipse I. Corinth. Cap. III. v. 6. 10. loquitur; eamque coluit, ac confirmavit, scriptis ad eam duabus Epistolis; ad quem etiam litteras dare, consulentes eum, Corinthii consueverunt; nam Pauli ad eos Epistolae non nisi rescribentis esse existimantur a quibusdam, ut Niceta nostro Heracleensi; qui id ex Ioanne Chrysostomo Homilia XLVIII. accepit, quod latius exsequemur inferius. Sed & Apollos Alexandrinus, vir Apostolicus, & maxime spectatus, Christianam sapientiam Corinthios edocuit, eorumque Ecclesiam divinis documentis instruxit, quam deinde etiam secundum quosdam primus Episcopus rexit. Sed de hoc etiam alibi opportunius. Interim ad Paulum revertentes, quando nil aliud de Petri in Corinthiorum Ecclesiam opera constat, animadvertemus anno aerae vulgaris LII. ex-cunte, ut Tillemontius existimat, Paulum, Athenis relictis, Corinthum se contulisse, A&.*

XVIII.

XVIII. 1. urbem Achaiae universae, hoc est Graeciae, & Athenarum ipsarum, metropolin. Haec quum iuxta Isthmum sita esset, & veluti bimaris, adeoque mercaturae aptissima, incolis frequentissima, & dives; & celeberrima fuit. Viris etiam Philosophis, & eloquentia praestantibus; abundasse videtur; quae quidem omnia ex ipsa B. Pauli Epistola I. facile deducere est. *Heinc illa:* In omnibus divites facti estis in illo, in omni verbo, & omni scientia. *Et* Cap. I. vers. 26. Videte enim vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles; sed quae stulta sunt mundi elegit Deus &c. *Idque etiam luculentius ex Nicetae nostri Commentariis adparet.* Quum igitur Apostolus Corinthum venisset, inveniens quemdam Iudaeum nomine Aquilam, Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priscillam uxorem eius (eo quod praecepisset Claudius discedere omnes Iudaeos a Roma) accessit ad eos. Et quia eiusdem erat artis, manebat apud eos & operabatur (erant autem scenofactoriae artis) quae sunt ipsissima Lucae verba A&. Cap. XVIII. id narrantis. Nullam enim *μίσθημα* mercedem, etsi debitam, a Corinthiis accipere voluit, I. Corinth. Cap. IX. at suis manibus tolerare vitam elegit, ut omnem calumniae praetextum auferret. Quod si
um-

umquam Corinthi necessaria illi defuerunt, lu-
bentius ab aliis Ecclesiis accepit, ut ab Eccle-
sia Philippensium, Ad Philipp. IV. v. 17.
Quare II. ad Corinthios Cap. XI. v. 7. &c.
scribit: Gratis Evangelium Dei evangeli-
zavi vobis. Alias Ecclesias exspoliavi, acci-
piens stipendium ad ministerium vestrum.
Et quum essem apud vos, & egerem, nul-
li onerosus fui: nam quod mihi deerat sup-
pleverunt fratres, qui venerunt a Macedo-
nia: & in omnibus sine onere me vobis ser-
vavi, & servabo. Quum igitur Apostolus Co-
rinthi versaretur, disputabat in Synagoga per
omne Sabbatum, interponens nomen Do-
mini Iesu, suadebatque Iudaeis, & Grae-
cis, ut Lucas loco laudato testatur. Evan-
gelii vero tantum praedicationi operam
dans, vix aliis Ecclesiasticis ministeriis oc-
cupabatur: quare paucos admodum ipse Co-
rinthi baptizavit. I. Corinth. I. 14. 17. In-
terim quum venissent de Macedonia Silas (hunc
Paulus Epist. ad Thessal. I. v. 1. Silvanum
adpellat, quod Theodoretus animadvertet)
& Timotheus, cumque de Ecclesiae Thessalo-
nicensis statu docuissent, scripsit Corinthi duas,
unam post aliam, ad eam Epistolas. Quam-
quam enim non defuerunt, qui Athenis hasce
Epistolas scriptas fuisse opinati sunt, tamen ex
ipso sacrae historiae contextu satis eruitur,
scriptas fuisse Corinthi, ut doctissimus Tille-
man

montius *luculenter ostendit*. Sila igitur iam & Timotheo praesentibus, & adiuvantibus, II. Corinth. I. v. 19. instabat verbo Paulus, testificans Iudaeis esse Christum Iesum. Contradicientibus autem eis, & blasphemantibus, excutiens vestimenta sua dixit ad eos: sanguis vester super caput vestrum: mundus ego, ex hoc ad gentes vadam. Et migrans inde (*ipsamque domum Iudaei Aquilae deferens, ut Ioannes Chrysostomus observat*) intravit in domum cuiusdam, nomine Titi Iusti, colentis Deum, cuius domus erat coniuncta Synagogae. Crispus autem Archisynagogus credidit Domino cum omni domo sua: & multi Corinthiorum audientes credebant, & baptizabantur. Ita quidem rem Lucas memoriae prodidit; sed ipse censuerim ante Crispum, Stephanae domum a Paulo baptizatam fuisse; quin & Fortunati, & Achaici, sive a Paulo, sive ab alio, quandoquidem eos Achaiae primitias appellat. I. Corinth. XVI. vers. 15. Quod si idem Paulus Ad Rom. XVI. v. 5. Epae-netum, Achaiae, iuxta Graecum contextum, primitias vocat, quod & Chrysostomus, & Theodoretus legerunt; forte id concilietur dicendo, unum primitias fuisse Iudaeorum ad Christum conversorum; alterum, Ethnicorum: vel Epae-netus Stephanae fortasse filius fuit. At Latina interpretatio non habet Achaiae, sed Asi-

Asiae, quod & ex aliquo Graeco MS. confirmatur, & Origenes, seu Rufinus, atque Hieronymus, ita legisse videntur. Baptissavit Paulus etiam Caium quemdam, ut ipse I. Corinth. I. testatur. Chrysostomus, & Theodoretus probabiliter tradunt, Paulum Corinthi a veritatis inimicis, multas angustias, & incommoda, & persecutiones, una cum aliis fidelibus, perpeffum fuisse, quare dixit Dominus nocte per visionem Paulo: Noli timere, sed loquere, & ne taceas. Propter quod ego sum tecum: & nemo adponetur tibi ut noceat te: quoniam populus est mihi multus in hac civitate, quae sunt Lucae iuxta Vulgatam Versionem verba. Iam plus quam annum Corinthi Paulus exegerat, quo tempore etiam per viciniam praedicando discurrisse haud est vero absimile; & eius secunda Epistola ad Corinthios, scripta est Ecclesiae Dei, quae est Corinthi, cum omnibus sanctis, qui sunt in universa Achaia. Exploratae quoque fidei est ante annum LVIII in his omnibus regionibus Christi fidem praedicatam fuisse, ut ex Epistola ad Rom. Cap. XV. v. 19. 24. elucet atque eminet.

Quum igitur anno LIII. adhuc Corinthi esset, & L. Iunius Gallio, hoc est Novatus, Senecae frater, qui a Gallione adoptatus hoc nomen adsumserat, Achaiam pro Consule procuraret, insurrexerunt uno a-
ni-

nimo Iudaei in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal, dicentes, quia contra legem hic persuadet hominibus colere Deum. Incipiente autem Paulo aperire os, dixit Gallio ad Iudaeos: siquidem esset iniquum, aliquid, aut facinus pessimum, o viri Iudaei, recte vos sustinerem. Si vero quaestiones sunt de verbo, & nominibus, & lege vestra, vos ipsi videritis: iudex ego horum nolo esse. Et minavit eos a tribunali. Adprehendentes autem omnes Sosthenem principem Synagogae, percutiebant eum ante tribunal: & nihil eorum Gallioni curae erat. Paulus vero quum adhuc substituisset dies multos, fratribus valesaciens, navigavit in Syriam &c. *uti in Actis Cap. XVIII. narratur.*

Totum autem tempus, quo Paulus Corinthi moratus est, annus fuit & sex menses, ut Lucas quidem auctor est; adeoque iuxta Pearsonii, & Tillemontii, calculos, sub Aprilis initium, anno LIV. Corintho discesserit. Quo tempore Corinthi versabatur, non apud Aquilam tantum, & Iustum hospitatus est, sed apud Caium etiam, Ad Rom. XVI. v. 23. & apud Phoebe Diaconissam Ecclesiae Cenchris constitutae. Cenchrae autem oppidum erat, & Corinthi portus, & ἐνὶ ἑσπέρῃ, ea parte orae, quae Asiam respicit. Cenchris Paulus navim inscendit, ut in Syriam proficisceretur,

tar, una cum Aquila & Priscilla; sed antequam solveret, ibidem caput totondit, ut votum Nazaræi, quod habebat, impleret; quod quidem memoratus Lucas tradit; cuius verba licet quidam non de Paulo, sed de Aquila, intelligant, nos tamen de Paulo cum aliis doctissimis viris, & Hieronymo, & Augustino, & Beda, imprimis, accipimus. Præter hætenus memoratos fideles Corinthios, erat etiam Chloë quædam, cuius domus omnis Christo crediderat, ut ex Epist. I. ad Corinth. Cap. I. intelligere est. Sed & Sosthenes ille, ante Proconsulis tribunal percussus, qui potuit in Synagogæ principatu Crispo successisse, si minus tunc Christianus iam fuerat, ut Chrysostomus credidit, certe non multo post Christianis mysteriis initiatus est; & sunt qui autem hunc ipsum esse Sosthenem illum, qui una cum Paulo primas ad Corinthios litteras dedit. Ceterum quum Paulus Corintho iam profectus esset, Stephanas, & Fortunatus, & Achaicus, qui in ministerium sanctorum se ipsos ordinauerant, Christianis, qui Corinthi erant, magno præsidio fuerunt, & id quod illis deerat, ipsi suppleverunt; quod Paulus ipse I. Corinth. XVI. scriptum reliquit: At is, qui post Pauli discessionem, quod Paulus Corinthi plantaverat, abunde rigavit, Iudæus fuit quidam, Apollo nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, & potens in Scri-

Scripturis. Hic erat edoctus viam Domini, & fervens spiritu loquebatur, & docebat diligenter ea quae sunt Iesu, quo praeconio eum Lucas commendat. Hic quum Epbesi esset & in Achaïam ire vellet, fratres, qui Epbesi erant, hortatu suo etiam impulerunt, & scripserant discipulis ut susciperent eum. Qui quum anno LIV. venisset, contulit multum his qui crediderant. Vehementer enim Iudaeos revincebat publice ostendens per scripturas, esse Christum Iesum. Quantum Corinthi Apollos moratus sit, incertum omnino. Ratum tamen perspectumque est, anno LVI. Apollon Corinthi non fuisse, sed Epbesi una cum Paulo. I. Corinth. XVI. v. 12.

Anno LV. probabiliter Paulus Corinthum iterum profectus est, cuius ibi mora perbrevis esse potuit. Nam quum Epbesi esset, interdum ad civitates, quae in circuitu erant, praedicandae gratia, exire solitum fuisse, admodum verisimile est. Ipse Epistola II. C. XII. luculenter indicat se Corinthios multis vitiis obnoxios invenisse, adeoque ab eis castigandis abstinere non potuisse; aitque insuper, quemadmodum prima vice fecerat, nulli eorum gravamini & dispendio fuisse.

Iterum quoque Paulus Corintho discesserat, & iam annus LVI. vertebatur, quum divisio quaedam inter Corinthios Christianos orta est, ita ut in varias sectas scinderentur, suaeque quisque caput virum

rum aliquem illustrem iactitarent, & hi dicerent: Ego sum Pauli; illi, ego sum Cephae, seu Petri; alii, ego sum Apollo &c. et nonnulli etiam alii praeter hos schismati occasionem fortasse dabant, quod Pseudo-Athanasius in Synopsi non temere opinatus est. Praeterea Corinthi in fidelium coetus vitia quaedam, & abusus, inrepserant, dum Agapas celebrarent, & Christi corpus & sanguinem sumerent (quorum quidem sub utraque specie communionem peculiarem eorum fuisse, non omnium Ecclesiarum, communem perperam, ut videtur adseruit Io. de Ragusio) iniurias sibi invicem faciebant, quare ante Ethnicos magistratus in ius vocare, aut diem dicere, opus erat. Immo quidam, quem Ioannes Chrysostomus & presbyterum & doctorem fuisse censuit, cum noverca incestum commiserat. Nam, ut semel id dicam, luxuria Corinthii disfluebant, & impudiciis foedabantur, quod notatur a Baronio; & Pauli Epistolae satis insinuant. Apostolus de his omnibus certior factus est ab iis, qui erant de domo Chloes, qui haec omnia ei scripsere, iuxta Chrysostomum, literasque, ut videtur, Stephanas, & Fortunatus, & Achaicus, ei reddiderunt. Tunc temporis Corintho aberat etiam Apollo, qui pariter ad Paulum se contulisse videtur; Paulusque in Asia Epbesi morabatur. His igitur perceptis Paulus suam primam Corinthiis Epi-

Epistolam scripsit, Epheſi, vel in vicinia, ut Tillemontius ostendit; eamque Stephanas, Fortunatus, & Achaicus, portaverunt. I. Corinth. XVI. 17. Illos, qui censent aliam Epistolam scripsisse Paulum Corinthiis, quae perierit, quamque Timotheus tulerit, minus certis fundamentis inniti, facile esset demonstrare. Paulus optaverat quoque ut cum Stephana, aliisque fratribus, Apollos Corinthum reverteretur; sed suis hortatibus nihil profecit. I. Corinth. XVI. 12. At non multo post, Titum, aliumque discipulum, illuc misit, II. Corinth. XII. 18. hosque Corinthii perhumaniter & reverenter exceperunt; licet illi nihil ab eis accipere voluerint, Pauli vestigiis insistentes. II. Corinth. XII. 18. Non mirum autem Corinthios adeo humanos & benevolos in Titum fuisse; nam Paulum ad miraculum suspiciebant & venerabantur, & pietate erant praefigures, ac misericordia praecipui; eorumque virtutum vigor paucorum vitiorum notam labemque obruebat, id quod ex Pauli Epistolis eminet; quare peculiarem Apostoli benevolentiam meruerunt, ita ut, quum in Macedoniam ire vellet, prius ad eos se conferre meditaretur; & ex Macedonia revertens iterum ad eos concedere, ut inde in Iudaeam a carissimis fratribus deduceretur. II. Corinth. I. 15. 16. Titus autem quum Corinthi esset, ut ii eleemosynas in Sanctos Ecclesiae Ierosolymitanae erogandas.

pararent atque conferrent, curabat : ad quas congerendas adeo prompta & alacri voluntate Corinthii ferebantur, ut nulla ad eos exhortatione opus esset ; quod quidem omne exultans Paulus, II. Corinth. VIII. 6. 10. IX. 2. luculente testatur ; nam eorum caritatis accumulatio plurimos ad hoc idem provocabat.

Sed quamquam Paulus Corintho transire, quum in Macedoniam proficisceretur, desideraverit, tamen anno LVII. in Macedoniam recta contendit, nec Corinthios invisit : immo tristabatur, quod Titum, interpretem suum, secum non haberet, ex quo etiam Corinthiae Ecclesiae statum, ut Tillemontius observat, intelligere cupiebat. Sed non multum temporis intercessit, & Titus in Macedoniam profectus, Paulo se stitit ; quumque illi Corinthiorum Ecclesiam optime se habere retulisset, ingenti laetitia cum adfecit. Quum autem ex eo pariter rescisset Corinthiorum eleemosynas Iudaeis sanctis largiendas iam praesto esse, Titum hortatus est ut Corinthum rediret, quod is lubenter effecit, II. Corinth. IX. 6. ut quum ipse una cum Macedonibus Corinthum adiret, parata omnia invenirentur, II. Corinth. IX. 3. 5. Ex Macedonia igitur secundo Corinthiis scripsit Apostolus, Graecique in fine Epistolae notant id Philippis factum esse ; litterasque Tito ferendas tradidit, in quarum titulo Timotheus una cum Apostolo nominatur. Sed non Titum solum

lum ad memoratas eleemosynas colligendas Paulus Corinthum misit ; misit etiam cum Tito alium , quem Chrysostomus , & Theodoretus , Barnabam fuisse autumant ; quamquam alibi Chrysostomus id de Luca multos intelligere testatur , inter quos Origenes & Hieronymus recenseri possunt . Recentiorum quidam Silam , seu Silvanum , fuisse arbitrantur . Aliam quoque cum illis misit Apostolus , quem laudibus fert , & quem Theodoretus Apollon esse credit : sed omnia haec incerta admodum , II. Corinth. VIII. Ex secunda ad Corinthios Epistola intelligitur , fuisse Corinthi Pseudo-Apostolos quosdam , Christianos scilicet Iudaeos & circumcisos , qui quum Evangelium cum lege Mosaica miscere ac confundere vellent , Pauli famam in simpliciorum animis minuire conabantur . His obsistit reclamatione Apostolus , & punitionem etiam illis minatur . II. Corinth. X. I. II. Interim hoc eodem anno , quum Paulus Macedoniam pertransisset , in Graeciam , seu Achaia venit , Act. XX. 2. ubi tres menses tantum exegit ; quo tempore Corinthum tertio venit , ut iam promiserat . II. Corinth. XII. 14. XIII. 1. Quid ibi egerit ignotum prorsus . Sed Augustinus Epist. CVIII. opinatur ea , quae sacrificium attinent , ordinasse , ritum statuens , quem deinde Ecclesia universa firmiter conservavit , iussisseque ut ieiuni corpus Domini sumerent , & non in conviviiis ; quod

quidem Corinthii faciebant, adhuc quum primo ad eos Paulus scripsit.

Et haec sunt ea, quae de Corinthiae Ecclesiae exordiis, & Apostolica institutione memoriae prodita sunt: quae quidem ut absolutiora, quoad fieri potest, habeantur, quaedam modo de viris sanctis & illustribus, & quidem Apostolicis, qui Ecclesiam illam exornaverunt, breviter attingemus. Et primo sese offert Apollos, de quo nonnulla iam tempestive praelibavimus. Hic quum primum baptisma Iohannis tantum novisset, fervens tamen spiritu, ut Lucas ait, docebat diligenter ea, quae sunt Iesu: quare, quum Ephesum anno LIV. devenisset, in Synagoga confidenter agere coepit: Quem quum audissent Priscilla, & Aquila, adsumserunt eum, & diligentius exposuerunt ei viam Domini, eodem Luca Actor. XVIII. auctore. Quando baptizatus fuerit non constat, sed hoc ipso tempore lustralibus aquis tinctus fuisse Chrysostomo forte videatur. Quanto Corinthiis in Christiana institutione praesidio fuerit, iam expeditivimus; & Hieronymus in Epist. ad Tit. III. quemadmodum Nicetas noster, primum Corinthi Episcopum eum fuisse adseverat. Quod si verum est, oportet ut post annum saltem LVII. Episcopus illius Civitatis ordinatus fuerit, si credere dignum est Auctori Quae est. in Nov. Testam. Quae est. XLVIII. qui scribit,

bit Corinthi eo anno nullum adhuc Episcopum constitutum fuisse. Et quidem exploratae fidei est, Apollon per illud tempus Corinthi non existisse, quod superius satis indicavimus. Exploratum quoque est, anno LXIV. Apollon in Creta una cum Zena versatum fuisse; nam Paulus tunc temporis Tito Cretae Episcopo scribens, ita illi iubet: Zenam legis peritum & Apollo solícite praemitte, ut nihil illis desit. Cap. III. v. 13. Graeci insuper, qui S. Apollo festum die VIII. Decembris celebrant, illum non Corinthi, sed Dyrrachii Episcopum faciunt iuxta Menologium a Canisio editum, vel Episcopum Colophonis in Asia iuxta eorum Menaea: illumque & Caesarem in LXX. discipulorum album referunt: quamquam Menologium Urbini nuper editum eum Caesariae Antistitem enunciat; quarum quidem rerum penes eos fides esto. Ferrarius Coni eum in Phrygia Episcopum, Petri De Natalibus vestigiis insistens, fuisse ait, eiusque festum die Iulii XXII. commemorat.

Primum Corinthi Episcopum Apollon iuxta quosdam fuisse iam vidimus. Quousque hic vixerit incertum, sed saeculum secundum non attingit. Quum enim sub primi saeculi exitum schisma & seditio insignis in Ecclesia Corinthia orta fuerit, & ea quidem, quae Pauli aetate contigit, funestior, Clemens Epistola ad Corinth. Cap. XLVII. satis innuit Apollon

tum mortuum fuisse, ut inferius patebit. Apostolicae institutioni, & Apollo virtuti ac vigilantiae, siquidem is Corinthiorum Episcopus fuit, tribuendus videtur status illius Ecclesiae tranquillus antea, & laudabilis, ac plane admirandus, quem B. Clemens his verbis describit: Quis enim apud vos diversatus, virtute omni plenam firmamque fidem vestram non probavit? modestiam ac decentem in Christo pietatem non est admiratus? magnificentiam hospitalitatis vestrae non praedicavit? perfectam stabilemque cognitionem non iudicavit beatam? nam sine personarum acceptione cuncta faciebatis, & in Dei legitimis ambulabatis; subditi praepositis vestris, & honorem debitum senioribus vestris tribuentes: iuvenibus ut moderata & honesta cogitarent mandabatis: mulieribus denunciabatis, ut in inculpata, & honesta, & certa conscientia peragerent omnia; diligerent pro officio maritos suos; atque in obedientiae regula constitutae, res domesticas honorate administrarent, docebatis, omninoque modeste gererent. Omnes autem humili animo eratis nullatenus superbientes, magis subiecti quam subiicientes, dantes potius quam accipientes, Dei viatico contenti, & accurate attendentes sermonibus eius: dilatati eratis in visceribus, & passionibus illius prae oculis vestris erant.

Sic

Sic pax alta & praeclara omnibus dabatur, insatiabile benefaciendi desiderium, & plena Spiritus Sancti super omnes effusio erat; atque referti sanctae voluntatis bona alacritate cum pia confidentia extendebatis manus vestras ad omnipotentem Deum; supplicantes illi ut propitius esset; si quid in-viti peccassetis. Vobis per diem ac noctem sollicitudo erat pro universa fraternitate, ut cum misericordia & conscientia salvaretur numerus electorum Dei. Sinceri & simplices eratis, atque iniuriae immemores, invicem. Omnis seditio, & omne schisma, vobis abominationi erat: de proximorum delictis, eorum defectus vestros iudicabatis: omnis bonae operationis non poenitebat vos, sed parati eratis ad omne opus bonum: veneranda & virtutum omnium referta conversatione ornati, cuncta in timore eius peragebatis. Mandata Domini scripta erant in cordis vestri tabulis. *Atque ita quidem ille, qui si alterius quoque Epistolae ad Corinthios pariter scriptae auctor est, ut nonnullis videtur, eam certe tempore huius commendatae pacis, & tranquilli ac admirandi Ecclesiae Corinthiacae status scripsit; nam fragmentum illius pacifica tempora innuit, & ex Photii Cod. CXXVI. dissidii Corinthiaci in ea factam non fuisse mentionem colligit cruditissimus I. Bapt. Cotelierius, adeoque ante eam,*

eam, quae prima dicitur, scriptam existimat, inter duas primas persecutiones scilicet, Neronis ac Domitiani, & ante seditionem Corinthi exortam. In hac autem secunda, ut vulgo habetur, Epistola, censet Godefredus Vendelinus innui a Clemente Vespasianum Imperatorem, qui anno nostro LXXV. sexto suo Consulatu, templum Pacis aeternae omnium toto orbe pulcherrimum dedicavit, ubi sectione X. ait non posse inveniri hominem, qui pacem largiatur. οὐκ ἔστιν εὐρεῖν ἀνδρῶπον. Non est reperire hominem. Itaque haec Epistola forte scripta fuerit, dum adhuc Apollos Corinthi Episcopus in vivis esset. Circa eadem tempore, annum scilicet LXXV. si Auctori passionis S. Apollinaris Episcopi Ravennatis fidem habemus, in littore Corinthiaci maris B. Apollinaris naufragium fecit, rate in sicco subsidente & comminuta, qui tamen cum Clericis suis, & duobus militibus, vivus evasit. Alia autem indubitata & celeberrima Clementis Epistola quum Domitiani persecutio saeviret, scripta videtur Cotelerio, & Vendelino, hoc est anno XCV. quamquam Davidi Blondello intra annum LXVIII. & LXXVI. data creditur; aliique aliter censent. At Tillemontius reddita iam anno XCVI. Ecclesiae pace exaratam fuisse probabiliter opinatur. Nescio an subspicari detur, siquidem falsario Auctori Constitut. Lib. VII. Cap. XLVII.

fi.

fides ulla habenda est, forte Lucium illum, qui ibidem Cenchrensis Episcopus ab Apostolis ordinatus dicitur, fuisse Apollo successorem: Cenchrensem autem dictum, quod Cenchris aliqua de causa potissimum versaretur, vere autem Corinthi Episcopum fuisse: quum nullibi inveniatur Cenchreas Corinthiorum ἐπίσκοπος inter sedes Episcopales recenseri; vel potius innui videatur hunc primum fuisse Corinthi Episcopum, quum inibi Apostoli Episcopos a se ordinatos commemorare fingantur, nullam autem Apollo mentionem faciant; qui si Episcopus Corinthi fuisset, certe ab Apostolis ordinatus fuisset. Sed difficile, quae a mendacibus Scrip- toribus produntur, sibi constare possunt. Qui- cumque igitur tum temporis Corinthi Episcopus esset, certe adversus eum, iuxta Vendelinum, seditiosi quidam insurrexerunt, pastoresque suos dep- nare ausi sunt, adeoque seditio & tumultus magnus in ea urbe excitatus est. Id ante Domitiani persecutionem contigisse videtur, & de eo tunc Ecclesia Corinthia Romanam cer- tiorem fecisse; at persecutione cessante, Cle- mens Romanae Ecclesiae nomine Corinthiis respondit, quod ipse illis verbis indicat: Pro- pter calamitates, & casus adversos, qui no- bis acciderunt, Fratres, tardius videmur convertisse animum ad eas res, quae a vo- bis, dilecti, quaesitae sunt; & ad alienam peregrinamque Dei electis seditionem, sce-
le-

lestam & impiam , quam pauci homines praecipites ac temerarii , in tantum ve-
cordiae inflammaverunt &c. *Et ecce igitur qua-
les erant , qui seditionem moverunt , de quibus
quoque agit S. III. Sic insurrexerunt , in-
quit , inhonorati contra honoratos , inglo-
rii contra gloriosos , insipientes contra sa-
pientes , iuvenes adversus seniores . Rem
autem latius exsequitur S. XLVII. ita scri-
bens : Sumite Epistolam Beati Pauli Apo-
stoli . Quid primum vobis in principio E-
vangelii scripsit ? Profecto in spiritu ad vos
litteras dedit , de se ipso , & Cepha , & A-
pollo , quia etiam tum diversa in studia scis-
si eratis . Sed varia illa animarum inclina-
tio , minus peccatum vobis intulit : propen-
debatis enim in Apostolos testatae sanctita-
tis , & in virum ab illis probatum . Nunc
vero , qui nam sint , qui vos perverterint ,
& nominatissimi vestri fraterni amoris im-
minuerint decus , animadvertite . Turpia
sunt , dilecti , ac valde turpia , & Christia-
na conversatione indigna ; audiri firmissi-
mam & antiquam Corinthiorum Ecclesiam
propter unum aut alterum hominem con-
tra Presbyteros seditionem movere . Re-
scripsit igitur Corinthiis B. Clemens eos exhor-
tans ad pacem , concordiam , & subiectionem ;
misitque Epistolam per Claudium , Ephebum ,
Valerium , Vitonem , & Fortunatum , quos ro-
gat*

gat ut in pace cum gaudio ad se brevi remittant, quo citius optabilem, sibi que desideratissimam pacem, & concordiam, adnuncient.

Crispus, quem Archisynagogum fuisse diximus, una cum universa familia sua Christianae sapientiae mysteriis initiatus est A&. VIII. 8. eumque ipsemet Paulus baptismo lustravit; & si Constitutionum Auctori Lib. VII. Cap. XLVI. credere dignum est, Insulae Aeginae Episcopum deinde constituit. Eius festum apud Vsuardum, Adonem, & Martyrologium Romanum die IV. Octobris celebratur.

Eadem die S. Caii etiam festum iuxta Vsuardum, & Adonem agitur. Hic quidem, ut diximus, ab Apostolo ipso Corinthi baptizatus fuerat I. Corinth. I. 14. & ille idem esse videtur, quem suum hospitem Romanis scribens idem Paulus esse ait. Rom. XVI. 23. Origenes in Epistolam ad Romanos observat traditum fuisse, hunc eundem Caium Thessalonicae Episcopum fuisse ordinatum: & quidem Caii cuiusdam Macedonis, Pauli discipuli, meminit Lucas A&or. Cap. XIX. vers. 29. Macedo enim esse potuit, quamquam Corinthi moraretur. Beda, & Ado hunc Caium ab eo, ad quem tertiam Epistolam Ioannes scribit, non distinguunt; & Auctor Additionum ad Synopsin Sacrae Scripturae idem confirmare videatur. Sed fortassis Caius Ioanni notus, alius Pauli discipulus fuit, Verba in
Ly

*Lycaonia oriundus ; quem pariter fortassis Au-
 &tor Constit. Lib. VII. Cap. XLVI. Perga-
 mi in Asia Episcopum a B. Ioanne constitu-
 tum fuisse prodit.*

*Non tamen Crispus & Caius tantum a
 B. Apostolo Corinthi baptisati fuerunt , ut di-
 ximus , sed universa etiam Stephanæ domus,
 quam I. Corinth. XVI. 15. Achaiae primi-
 tias adpellat. Hic Stephanas , una cum For-
 tunato & Achaico Ephesum ad Paulum pro-
 fectus est , & iuxta Chrysostomum Corinthio-
 rum Epistolam attulit. I. Corinth. XVI. 17.*

*Epacnetus Stephanæ filius esse potuit, ut
 ex Synopsi Athanasiana intelligitur , si Grae-
 ci contextus fides non vacillat , in quo Rom.
 XV. 15. Achaiae primitiae dicitur ; & qui-
 dem ita etiam Chrysostomus , ac Theodo-
 retus legerunt. At lectio Vulgatae Latinae ver-
 sionis tutior erit , quae pro Achaiae , Asiae
 habet.*

Chlaes iam tempestive satisque meminimus.

*Phoebe Diaconissa , cuius meminimus , &
 cuius haec laus est apud Paulum ad Ro-
 man. Cap. XVI. Commendo autem vobis
 Phoben sororem nostram , quae est in mi-
 nisterio Ecclesiae , quae est in Cenchris :
 ut eam suscipiatis in Domino digne san-
 &is ; & adistatis ei in quocumque negotio
 vestri indiguerit : etenim ipsa quoque ad-
 stitit multis , & mihi ipsi . Theodoretus*

cen-

consuetudinem apud Phœben etiam Paulum hospitatum esse; & ex illis verbis colligi posse videatur etiam Pauli litteras Romanis attulisse. Huius die III. Septembris Martyrologia mentionem faciunt.

Sosthenes, quem iam tempestive commemoravi, una cum Paulo primam Corinthiis Epistolam scripsit, si Theodoreto & Hieronymo Estio credimus. Alii apud Eusebium Lib. I. Cap. XII. unum ex LXX discipulis cum fuisse putant, quod tamen Archisynagogo minime convenire deprehenditur, ut eum Lucas in Actis vocat. Dorotheus in Synopsi ex Hippolyti libello de LXX. discipulis cum Colaphonis Episcopum ordinatum fuisse memoriae prodidit. Eius memoria die XXVIII. Novembris in Martyrologiis Latinis celebratur: in Græcorum autem Menologio VII. Idus Decembris.

Post Bedam, Vsuardum, Adonem, aliosque Martyrologiorum scriptores, Martyrologium Romanum ad diem XIX. Aprilis hæc habet: Natalis S. Timonis Diaconi de septem primis, qui primo apud Berœam doctor resedit, ac deinde verbum Domini disseminans venit Corinthum, ibique a Iudeis & Græcis, ut traditur, flammis injectus, sed nihil laesus, demum Cruci adfixus martyrium suum implevit. At hunc Pseudo-Dorotheus in Synopsi non Berœensem, sed

sed Bostrensem Episcopum facit. Consule Bollandianos ad diem XIX. Aprilis.

Ab his igitur Apostolis, virisque Apostolicis, Corinthia Ecclesia instituta, eorum documentis formata, atque etiam consecrata cruore, quum urbs Corinthus Achaiae celeberrima esset, non mirum si provinciae illius universae caput & Metropolis Ecclesiastica evasit, eiusque Episcopi magna semper dignitate & auctoritate polluerint; id quod inferius latius expediemus.

Per haec tempora vel in Domitiani persecutione fortassis vel in ea, quae sub Traiano anno CIIII. aut sub Hadriano contigit, nisi sub Nerone malis, evenisse oporteret quae Palladius Lib. VIII. de Vitis Patrum Cap. CXLVIII. & CXLIX. de Corinthia Virgine, & Magistriano adolescente, narrat; siquidem vera sunt. Quandoquidem se hanc historiam ex libro cuiusdam Hippolyti Apostolorum familiaris deduxisse se ait; quem quidem Hippolytum adeo antiquum nulli Scriptori notum & memoratum video: adeoque magna caussa subest subspiciendi Scriptorem aliquem apocryphum hunc fuisse; vel falso saltem Hippolytum illum Apostolorum familiarem adfirmari. At quomodocumque res se habeat, narrationem Palladii, cuius fides penes auctorem esto, & quae a Nicephoro etiam Lib. VIII. Cap. XII. & XIII. traditur, referamus. Scribit igitur

nobilissimam Virginem & forma insignem Corinthi fuisse, quae vitam per varias virtutes excolebat. Haec quum persecutio in Christianos excitata fuisset, calumniis impetita, & Idolis sacrificare respuens, ab impuro Iudice post varia tormenta, & lupanari destinata fuit, certusque census per singulos dies ex eius quaestu solvendus laenoni impositus. Virgo autem castitatis amantissima, ut obscenos spectatorum amplexus evitaret, foedum aversandumque ulcus in secretioribus partibus praetendens, aliquot dies se ab eorum congressu illibatam servavit. At Deus in tanto discrimine diutius eam versari non sinens, adolescentem Magistrianum nomine submisit, qui quum ad eam in continentiae praetextu profundo vespere accessisset, noctemque a laenone quinque solidis erogatis impetrasset, virilibus suis illam vestimentis amicivit, & nocte intempesta caput summa cblamydis parte involutam prostibulo egredi iussit. Quum autem sequenti die res cognita fuisset, Magistrianus ad iudicem saevissimum abductus est, qui quum illum examinasset, & omnia didicisset, bestiis eum obiici iussit: & sic beatus iuvenis martyrii palmam consequutus est. Ipse quidem quanta fide haec historia digna sit, ut iam dixi, prorsus ignoro; sed minime est dubitandum eam Christianorum virtute esse dignissimam, & cuius prope geminam in sinceris Actis Sanctorum Didymi

✠†††

&

& Theodoraē habemus; in qua quidem, ut videtur, ambiguum se traducere nequaquam licet.

Anno circiter CLV. quum Hegefippus, ut ipse in V. Commentariorum Libris apud Eusebium Lib. IV. Cap. XXII. memoriae prodidit, Romam proficisceretur, plurimos Episcopos adiit, inter quos Primum Corinthi Episcopum, de quo, & eius Ecclesia, haec infit: Et Corinthiorum quidem Ecclesia in recta fide permanfit, usque ad Primum eiusdem loci Episcopum: quocum familiariter colloquutus sum dum Romam navigarem, nec paucos dies versatus sum cum Corinthiis, mutuamque ex recta fide consolationem cepimus.

Anno circiter CLX. S. Apollonius Corinthiorum Episcopus, qui probabiliter Primo successit, Cerdonis haeresin cum omni Synodo Orientali damnavit, coelestium litterarum auctoritate luculentissima usus, ut Auctor Praedestinati Lib. I. Cap. XXIII. memoriae prodidit, qui & loca divinarum scripturarum ab Apollonio adlegata in medium adducit. Ex quo constat hallucinatum esse Tillemontium Tom. II. in Dionysio, ubi verosimile censet Dionysium Primo in Episcopatu successisse.

Anno CLXVIII. Soter Romanus Episcopus Pontificatum inivit. Hic scripsit Corinthiorum Ecclesiae, & ad sanctorum alimoniam pecunias atque eleemosynas misit, id quod Dio-

**Dionysius Corinthiorum Episcopus testatur ;
qui quidem**

Dionysius anno CLXX. Corinthiam Ecclesiam iam Episcopus administrabat, vir doctrina, pietate, ac fidei zelo clarissimus, & si Baronio crederemus, Clementis Alexandrini magister. Sed hoc merito transcribenda sunt, quae de eo Lib. IV. Histor. Eccles. Cap. XXIII. Eusebius Caesariensis habet, quum ex eo iam quaedam etiam superius mature de eodem protulerimus; pretiosum enim sunt sacrae antiquitatis monumentum, ex quo qualis ac quantus Beatus Dionysius fuerit, facile intelligatur. Scribit igitur ille: Ac primum quidem de Dionysio dicendum est, qui Corinthiorum Ecclesiae Episcopatum gessit, nec solum populis sibi commissis, verum etiam aliarum regionum, & urbium incolis, divinos labores suos prolixè communicavit, omnium commodis utilitatique inserviens, in catholicis illis, quas ad diversas Ecclesias scripsit, Epistolis. Ex quibus una quidem est ad Lacedaemonios, rectae fidei institutionem continens, pacemque & unitatem insinuans. Altera vero ad Athenienses scripta, excitans ad fidem, & ad vitam ex praecepto Evangelii traducendam: qua in re negligentiam arguit Atheniensium, quippe qui a fide propemodum descivissent, ex quo Publius ipsorum Episcopus in persecutionibus

✠ † † † 2

tunc

tunc temporis excitatis martyrium subie-
 rat. Meminit etiam Quadrati, qui post
 martyrium Publii Episcopus Atheniensium
 est constitutus, eiusque labore & industria
 cives denuo in Ecclesiam convenisse, & re-
 dividuum fidei ardorem in illis reparatum ef-
 se testatur. Refert praeterea Dionysium
 Areopagitam, qui a Paulo Apostolo ad fi-
 dem conversus est, quemadmodum tradi-
 tur in Actibus Apostolorum, primum om-
 nium Ecclesiae Atheniensis sacerdotium
 suscepisse. Sed & alia eius Epistola exstat
 ad Nicomedienses, in qua Marcionis hae-
 resim impugnans, veritatis regulæ firmi-
 ter adhaerescit. Ecclesiae praeterea Gorty-
 nensium, & reliquis simul Ecclesiis Cre-
 tae litteras scribens, Episcopum ipsorum
 Philippum magnopere praedicat, quippe
 cuius Ecclesia egregiam laudem fortitudi-
 nis & generosi animi communi omnium
 consensu retulisset, monetque ut ab hae-
 reticorum fraude ac versutia sibi caveant.
 In epistola vero quam scribit ad Ecclesiam
 Amastrianorum & ceteras simul Ecclesias
 Ponti, se quidem a Bacchylide & Elpisto
 ad scribendum impulsus esse commemorat.
 Episcopum autem ipsorum Palmam nomi-
 natim adpellans sacrarum scripturarum ex-
 positionem affert. Multa quoque de nuptiis
 & de castitate eis praecipit, & cunctos qui
 a quo-

a quovis lapsu, sive delicto, sive etiam ab haeretica pravitate resiliunt, benigne suscipi iubet. In eodem volumine continetur etiam epistola ad Gnostios, in qua Pinytum Ecclesiae illius Episcopum monet, ne grave onus castitatis fratrum cervicibus tamquam necessarium imponat, sed eius, quae in plerisque hominibus inest, infirmitatis rationem habeat. Cui Epistolae respondens postea Pinytus, admiratione quidem ac laudibus effert in primis Dionysium; sed tamen hortatur, ut solidiorem cibum tandem impertiat, & transmissis iterum perfectioris doctrinae litteris, plebem sibi commissam alere velit, ne forte lacteis sermonibus perpetuo innutriti homines in infantili quadam disciplina paulatim con- senescant. Quae quidem Epistola & rectam Pinyti fidem & sollicitudinem de profectu plebis ipsi commissae, eloquentiam quoque & peritiam rerum divinarum, velut tabella quaedam picta, egregie demonstrat. Exstat etiam epistola eiusdem Dionysii ad Romanos Soteri tunc temporis Episcopo Romanae urbis nuncupata, ex qua pauca quaedam hic inferere non absurdum fuerit; ubi scilicet ille morem institutumque Romanorum ad persecutionem usque nostra aetate factam perpetuo custoditum magnopere commendans, ita scribit: Haec enim,

✠ † † † 3

in-

inquit, vobis consuetudo est iam inde ab ipso religionis exordio, ut fratres omnes vario beneficiorum genere adficiatis, & Ecclesiis quamplurimis, quae in singulis urbibus constitutae sunt, necessaria vitae subsidia transmittatis. Et hac ratione tum egentium inopiam sublevatis, tum fratribus, qui in metallis opus faciunt, necessaria supeditatis: per haec quae ab initio transmittere consuevistis munera, morem institutumque Romanorum a maioribus vestris acceptum Romani retinentes. Atque hunc morem Beatus Episcopus noster Soter non servavit solum verum etiam adauxit: tum munera sanctis destinata copiose subministrans, tum fratres peregre advenientes tamquam liberos suos pater amantissimus beatissimis sermonibus consolando. In hac ipsa etiam epistola meminit Clementis Epistolae ad Corinthios scriptae, quam ex prisca consuetudine in Ecclesia legi solitam esse testatur his verbis: Hodie, inquit, sacrum diem Dominicum transegimus. In quo epistolam vestram legimus, quam quidem perpetuo deinceps legentes, perinde ac priorem illam nobis a Clemente scriptam Epistolam optimis praeceptis ac documentis abundabimus. Idem praeterea scriptor epistolas suas a falsariis corruptas esse admonet, ita scribens. Epistolas, inquit, scripsi

ro-

rogatus a fratribus. Sed illas ministri quidam Diaboli, zizaniis compleverunt: quaedam ex illis expungentes, quaedam adiicientes. Quos certe manet feralis illa sententia: Vae vobis. Non mirum igitur videri debet, si sacrosancta Domini scripta quidam adulterare adgressi sunt, quandoquidem in longe inferioribus scriptis idem ausi fuisse deprehenduntur. Habetur praeterea alia eiusdem epistola ad Chrysophoram fidelissimam sororem, cui convenientia scribens, spiritale, ut decuit, pabulum subministrat. Atque haec de Dionysii scriptis a nobis dicta sint. *Haftenus Eusebius. Harum Epistolarum duae priores Laconibus, & Atheniensibus, scriptae a Dionysio curam earum Ecclesiarum tamquam Metropoli gerente dari potuerunt, ut Tillemontius observat, si tunc inter Christianos eas praerogativas & privilegia Corinthus obtinebat, quibus quidem quoad civilem iurisdictionem instruebatur. Sed licet incertum sit an per ea tempora illa urbs quoad Ecclesiasticum regimen Metropolis censeretur; exploratae tamen fidei est hoc iure insequentis temporibus censitam fuisse. Nam ecce in subscriptionibus Epistolae Synodicae Episcoporum Achaiae ad Leonem Imperatorem, ita primo loco Episcopus Corinthi subscribit: Petrus Episcopus Metropolis Corinthi &c. Immo multi non sine ratione huius-Epi-*

✠ † † † 4

sco-

scopus Primatem fuisse credunt temporibus Gregorii Magni, huic Athenas & Patras Metropoles in Hellade & Peloponneso subiicientes: sed id certo pro his temporibus adseverare non ausim. Fateor Divum Gregorium misso ad Ioannem Corinthiorum Episcopum Pallio, more maiorum, ut scribit, Helladis Episcopis praecipere, ut huic subiecti maneant. *Pallium*, inquit, Lib. IV. Epist. LV. *Ioanni fratri nostro Corinthiorum Episcopo nos transmississe cognoscite: cui vos magnopere convenit obedire, praesertim quum hoc sibi & antiquae consuetudinis ordo defendat, & bona eius, quibus ipsi testimonium perhibetis, invitent. At Helladem provinciam Ecclesiasticam a Peloponneso distinctam fuisse non satis constat, sicut nec Atheniensium Episcopum eius Metropolitae dignitatem consequutum, quae sunt verba viri doctissimi Caroli a S. Paulo Geographiae Sacrae Lib. VIII. §. XX. Provinciae Corinthi, seu Aschiae, hi subduntur Episcopatus in Antiqua Notitia Episcopatum laudati Caroli a S. Paulo Corinthus Metropolis: Athenae, Patrae, Argos, Megalopolis, Lacedaemon, Corone, Helice, Tegea, Messene, Naupactus, Oreum, Portbmus, Carystus, Marathos, Megara, Thebae, Plataeae, Opus, Thespieae, Tanagra, Elatia, Chalcis ad Euripum, Carisia, Strategis, Securus.*
Haec

*Hæc Corinthi provincia Patriarchatui Romano primum subiecta fuit, ut docent Car. a S. Paulo laudatus citato S. XX. & Leo Al-
latius Lib. I. De utriusque Eccles. Perpet.
Consens. Cap. X. ex Nilo Doxopatrio. Sed
quum deinde Patriarchatus Constantinopoli-
tanus constitutus fuisset, cuius Patriarcha in-
ra Patriarchalia in Concilio Constantinopoli-
tano I. primum obtinuit, Thracia, a Patriar-
chatu Romano avulsa, pro Dioecesi ei conces-
sa, cui & Asiam & Pontum additas cogno-
scimus ex Concilii Chalcedonensis A& XVI.
& quidem ab Antiocheno Patriarchatu detra-
ctas, contigit etiam ut tractu temporis Metro-
poles Athenæ, Thessalonica, Corinthus, Sy-
racusæ, Rhegium, Nicopolis, & Patrae, ei-
dem Patriarchatui Constantinopolitano subiice-
rentur, ut ex Diatyposi Patriarchatus Costan-
tinopolitani, Leoni Imperatori tributa, apud
Leunclavium intelligitur; atque inde etiam
Corinthus a Patriarcha Romano recessit; id
quod etiam ex Dioeceseos Constantinopolitanae
notitia a Nilo Doxopatrio composita apud Al-
latium Lib. I. De Consens. Utriusque Ec-
cles. Cap. XXIV. elucet atque eminet. Hic
vero opportune animadvertendum est post Grae-
gorii Magni tempora Athenas quoque Metro-
poleos iure probabiliter donatas fuisse, & ut
videtur, post sæculi VI. finem, quum Athe-
narum Episcopus inter suffraganeos Corinthi
sub-*

*subscribat in Actis Concilii Chalcedonensis. Hinc apud Balsamonem in Nomocan. Photii Tit. XIII. Nicolaus Hagiotheodoretus Athenarum Metropolitanus nominatur; & Athenarum Metropolitanam in Diatyposi Leonis recenseri iam vidimus. Sed ante Atheniensem sedem Patrensis ad talem honoris gradum e-
 vecta est; quum in Catalogo Metropolitanarum, ad quos scripsit Leo Imperator, qui in fine Concilii Chalcedonensis exstat, Patrensem Episcopum inter eos videre sit. Hunc tamen inter suffraganeos Metropolitae Corinthiorum, Epistolae Synodicae Achaiae subscripsisse non diffiteor: sed quamvis ex hoc satis clare probetur eum suffraganeos non habuisse huius Concilii tempore, nil tamen obstat, quominus inter Metropolitas honorarios locum haberet, qui tunc Corinthiorum vero Metropolitae parebant, & inter eius suffraganeos subscripti ut plurimum leguntur in Conciliis, ut ait Carolus a S. Paulo. Hinc in Notitia Graeca Patriarchatus Constantinopolitani, quae in Parergo Geographiae sacrae laudatae exstat; in Ordine sedium Metropolitanarum XXXV. Provincia Helladis Metropolitan Athenarum; & XXXVI. Provincia Achaiae Metropolitan Patrarum habent; & Corinthi Archiepiscopus Provinciae Peloponnesi adsignatur; qui pariter Peloponnesi Metropolites dicitur in Ordine Me-*

Metropolitaram qui in Chartophylacio descriptus est. In Notitia Latina quinque Patriarchatuum ex Regia Bibliotheca eruta Archiepiscopus Patracensis hos habet suffraganeos: Mothonensem, Coronensem, Anuchensem, Andrevillensem, Cephalumensem, Iacithiensem. Archiepiscopus autem Atheniensis ut videtur, nam urbis nomen deletum est, Thermopitensem, Davaliensem, Salonensem, Nigripouthensem, Abelonensem, Reonensem, Megarensensem, Eguineum. In notitia autem, seu Constitutione Leonis, Athenarum Metropolitae hi Episcopatus subiiciuntur: Euripus, Diaulia, Coronea, Andros, Orea, Scyrus, Carystus, Porthmus, Aulon, Syra. Patrensi vero XXXIII. Peloponnesi I. Lacedaemoniae. II. Methonenfis. III. Coronensis. IV. Heliensis V. Bolenae. Descriptio autem Patriarchatus CP. a Nilo Doxopatrio concinnata ita N. XXVIII. habet: Athenae Graeciae, habens Episcopatus XI. I. Eurypi II. Dauliae, III. Coronae, IV. Andri, V. Oraei, VI. Scyri, VII. Carysti, VIII. Porthmiae, IX. Aulonae, X. Syrae, & Seriphi, XI. Cei & Thermiorum. Et Num. XXII. Patrae Peloponnesi habens Episcopos V. I. Lacedaemonis. II. Methonae. III. Coronae. IV. Bolenae. V. Olenae. Haec omnia quidem a me producta sunt, ut facilius intelligatur in quos fines Corinthi Dioecesis latissima tractu

Et temporis coacta fuerit. De qua quidem ita Leo in sua Constitutione loquitur XXVII. Corintho Peloponnesi. I. Damalea II. Argivus. III. Monembasiae. IV. Cephalleniae. V. Zacynthi. VI. Zemenae. VII. Mainae. Nilus vero Doxopatrius N. XXVII. haec habet: Corinthus Peloponnesi, habens Episcopatus VI. I. Damalorum, II. Argi, III. Monembasiae, sive Tenarusiae. IV. Cephalleniae. V. Zacynthi. VI. Zemenes. VII. Mainae. In Notitia autem Quinque Patriarchatum Latina superius etiam memorata ita legitur: Archiepiscopus Corinthiensis hos habet suffraganeos: Argiviensem; Achaiensem. Corinthus autem inter Graeciae Ecclesias sedem vigesimam septimam obtinebat, ut apud Leonem Augustum, & Nilum Doxopatrium, videre est. Sed quum haec de Dioecesi & iuribus Metropolitae Corinthi e re nata breviter expedierimus, tempus est ut redeat unde defluxit oratio, ad S. Dionysium scilicet, cuius quidem caritas extra quoque suae Dioeceseos limites erumpebat, & cum longinquis Ecclesiis, Epistolis datis, doctrinam suam, & pietatis sensus liberaliter communicabat. Quare Hieronymus in Catalogo scriptum reliquit: Dionysius, Corinthiorum Ecclesiae Episcopus, tantae eloquentiae & industriae fuit, ut non solum suae civitatis & provinciae populos, sed & aliarum provinciarum & urbium Episcopos epistolis eru-
di-

diret. *Addit insuper idem Hieronymus Epistola LXXXIV. cum suis scriptis ostendisse ex quibus Philosophis haeresis quaelibet suum venenum derivavisset. Michael Glycas, & Cedrenus, cum Martyrii palmam retulisse tradunt, quos Graeci in suo officio sequuntur: at Latini id non adgnoscent; de quo consulendi Bollandiani ad diem VIII. Aprilis.*

Anno CXCVI. Commodi scilicet Augusti decimo, Bacchylus Episcopus Corinthiorum Ecclesiae praesidebat, & rectae fidei doctrinam scriptis suis proditam retinebat, ut Eusebius lib. V. Histor. Eccles. Cap. XXII. scriptum reliquit; qui quidem Dionysii Episcopatum excepisse potuit, ut recte Tillemontius observat. Hic ob controversiam de Paschate celebrando, quae tunc temporis vertebat, divinam et sacram provincialem synodum Corinthi collegit, Episcopis duodeviginti constantem, ut ex Synodico libello qui Tom. I. Collection. Concilior. Labbeanae exstat, ediscimus; ubi insuper Bacchylus Archiepiscopus dicitur. Scripsit nomine omnium, qui in Achaia erant, Episcoporum, elegantem librum de Paschate, quod Hieronymus in Catalogo tradit. Quin & privatim illum hac de re litteras dedisse, laudatus Eusebius Lib. V. Cap. XXV. innuere videtur.

Anno CCXXXVIII. Gordianus filius, vel nepos, imperavit, donec Philippi, qui in eius locum successit, iussu anno CCXLIV. oppressus est. Sub Gordianis quidem persecutio

in

in Christianos anno CCXXXV. à Maximino excitata, continuata fuisse videtur, quamquam aliud opinari videatur Tillemontius Tom. III. Persequut. Decii Art. I. atque inter alios sub Gordiano & Philippo Corinthi Heliconis, Thessalonica iuxta quosdam oriunda, passa est, anno ut Bollandianis videtur CCXLIV. Cuius Martyrii Acta contracta in Compendium Menologium Graecorum die XXXVIII. Maii exhibet. De ea Martyrologium Romanum eadem die haec habet. Corinthi S. Helconidis Martyris, quae primum Gordiano Imperatore sub Perennio praefide multis tormentis afflicta, deinde sub Iustino eius successore iterum cruciata, sed ab Angelo liberata, dissectis mammis, ferisque obiecta, atque igne probata, capitis obtruncatione martyrium complevit. Perperam tamen Baronius Helconidem vocat, quam Heliconidem adpellare debuisset, ut Bollandiani etiam observant.

Anno CCIL. quum Decius Romanum imperium, victo Philippo, usurpasset, & Christianos persequi adgressus esset, Corinthi quoque egregiae quaedam animae Christianae sapientiae veritatem sanguine fuso testificatae sunt. Martyrologium Romanum die X. Martii ita habet: Corinthi sanctorum Martyrum Codrati, Dionysii, Cypriani, Aneæti, Pauli, & Crescentis, qui in persecutione Decii & Valeriani, sub Iasone praefide gladio cae-

caesi sunt. Ipse quidem non dubitaverim verum Codrati nomen, esse Latinum Quadratus, de cuius educatione mira narrant eorum Acta, ut apud Metaphrasten, Lipomannum, Surium, Bollandum, videre est: contractaque exhibet eadem die Menologium Urbini editum, atque Maeneca: & mirabilia etiam de eodem Nicephorus Gregoras memoriae prodit: quae quidem omnia Graeca tantum fide digna lubenter silentio praeterimus, ne pro veraci historia fabellas venditare videamur. Menologium quidem Martyres, quos memoravimus, Codrati discipulos fuisse ait; sed Nicephorus Gregoras eius discipulis & imitatoribus accenset etiam Victorinum, Victorem, Nicephorum, Claudium, Diodorum, Scrapionem, & Papiam, quos sub Tertio Achaiae Proconsule per eadem tempora Corinthi passos fuisse adfirmat. Quoad tempus quidem Menaea etiam die XXXI. Ianuarii Gregorae adstipulantur: eosque pariter die Aprilis quinta commemorant. At Latina Martyrologia Nicephorae maxime refragantur: hos enim eosdem Martyres, quorum die XXIV. & XXV. Februarii meminerunt, non Corinthi, sed in Aegypto, martyrium complevisse tradunt. Immo quaedam non sub Decio, sed sub Numeriano Principe & Sabino Praeside, eos passos adfirmant. Et non improbable est ex parte, quod dicunt, quum Sabinum initio persecutionis Decii, Anno CCL.

Ac-

Aegyptum procurasse constet, ex Eusebio Lib. VI. Histor. Eccles. Cap. XL. qui quidem Sabinus etiam Tertius adpellari potuit. Non me quidem latet Florentinium opinari hos ὁμολογῶν Martyras forte eosdem inter se non esse, et qui Corinthi, et qui in Aegypto, testimonii palmam retulerunt, ex tenui quodam utrorumque historiae discrimine; sed Bollandus non adeo utramque narrationem differre ostendit, ut ex multo maiore in reliquis fere omnibus consensione eosdem esse non arbitremur. Quod tamen Vsuardus & Ado sub Numeriano in eos animadversum dicunt minus probabile Tillemontio videtur. Quomodo autem haec Graecorum, & Latinorum Martyrologiorum differentia conciliari possit, apud Bollandum & Tillemontium laudatos videre est. Horum martyrium apud Graecos & Adonem legitur: Sed Romanum Martyrologium, a quo illud Maurolyci dissentit, ita habet: In Aegypto natalis Sanctorum Martyrum Victorini, Victoris, Nicephori, Claudiani, Dioscori, Serapionis, & Papiac, sub Numeriano Imperatore: quorum duo primi pro confessione fidei exquisita suppliciorum genera tolerantes capite pleuntur; Nicephorus post craticulas candentes, ignesque superatos, minutatim concisus est; Claudianus & Dioscorus flammis incensi: Serapion vero & Papias, gladio caesi sunt. Verum al-

terius procedit Gregoras & alios Sancto Quadrato discipulos adserit, quos quidem Corinthios fuisse innuit, atque eos quoque per eadem tempora sub Decio Corinthi passos. Hi, Leonides, Chariessa, Nunechia, Basilissa, Nice, Bale, Galene, Teodora, omnes iussu Venusti Praefidis in mari demersi martyrium consummarunt. Sed Menologium Urbini editum martyres multo plures una cum beato Leonide de Christiana veritate testimonium perhibuisse tradit. Captus enim fuit Leonides in festo resurrectionis Iesu Christi, dum coram frequenti populo in Ecclesia psalleret, cumque eo reliqui viri & mulieres, qui ex diversis locis erant, ducti, & Praefidi oblati, ac tandem omnes in maris profundum demersi. Quum autem Graeci horum commemorationem die XVI. Aprilis faciant, ex his videntur esse ii, de quibus eadem die Beda, Vsuardus, Ado, Vandelbertus, Notkerus, et Petrus, agunt, & Martyrologium Romanum in primis sequentibus verbis: Corinthi natalis Sanctorum Martyrum Callisti, & Charisii, cum aliis septem, qui omnes in mari demersi sunt. Nec multo aliter habet ad eandem diem Maurolycus. Ceterum Latini Martyrologiorum Scriptores, praeter Callistum & Charisium, etiam in aliis horum martyrum nominibus tradendis discrepant, quibusdam, ut videtur, corruptis. Cum Gregora tamen Graecorum Me-

✠ † † † †

nac-

*nata concordant ; & de his adeundi Bollan-
diani ad diem XVI Aprilis . Laudatum Me-
nologium eadem die Irenes meminit , quae
eodem sancti Paschatis tempore & in eadem
regione , ad Praesidem delata fuit , & variis
tormentis cruciata , capite tandem pro Christo
plexa est .*

*Anno CCLXVII. Gallieno imperante,
Corinthus cum universa Achaia ab Herulis
incensa , & populata est , ut apud Zosimum,
& Syncellum, videre est .*

*Anno CCCLXII. sub Iuliano Augusto
Corinthe Alexander martyrii coronam meruit,
si Martyrologio Romano, vel potius Baro-
nio, credimus . Martyrologium die XXIV.
Novembris ita habet : Apud Corinthum San-
cti Alexandri Martyris , qui sub Iuliano A-
postata & Salustio praeside , pro Christi fi-
de certavit usque ad mortem . Ad id con-
firmandum Menologii auctoritate Baronius u-
titur ; & Menologium quidem a Canisio e-
ditum hoc tradit . At in Graeco contextu res
aliter habet , in quo nil aliud de Sancto Ale-
xandro dicitur , nisi quod Corinthe passus est .
Doctissimus Tillemontius Menologium Cani-
sii eo loco mutilum & corruptum librarii incu-
ria arbitratur ; quum vere sub Iuliano & Sal-
ustio , seu Salustico , Praeside , Theodorus , de
quo mox sermo est , Antiochiae martyrium im-
pleverit . & Mamertinus tunc temporis Illyrii
Praefectus esset .*

An-

Anno CCCLXXXI. Epictetus Corinthi Archiepiscopus erat; & in eius Ecclesia inter eos, qui Nicaenam fidem sequi profitebantur, sed qui inter se dissentientes in extrema prolabebantur, exitialis controversia orta erat. Hi enim adfirmabant cum Apollinario, eiusque sectatoribus, Christi corpus esse Divinitati ὁμοούσιον, adeoque Divinitatem ipsam passam fuisse, cum aliis omnibus absurdis, quae tale principium consequuntur. Illi vero pertendebant Filium Dei ac Verbum idem non esse ac Christum, qui in crucem actus fuerat; sed Verbum super eum, non aliter ac super antiquos Prophetas, esse delapsum. Virique tamen a suis erroribus postremum resiliunt, atque iterum veritati Catholicae adhaeserant. Epictetus Antistes huius disputationis Acta ad Sanctum Athanasium Alexandrinum Patriarcham misit, qui doluit vehementer ex eo, quod quis adeo impia proferre potuisset. Itaque ista omnia datis ad Epictetum litteris praeclariter confutavit, atque ipsum Epictetum reprehendit, quod vel huiusmodi ab iis proponi passus esset, ostendens ab eo illorum audaciam cohiberi indicto silentio debuisse; atque iisdem verae persuasionis dogmata exponi; & si minus paruiscent, acrescissent, haereticos declarari. Haec Athanasii Epistola apud antiquos magna in veneratione habita est; & Cyrillus Alexandrinus Epist. XXXVIII. eam, quidquid castio-

ris & exactioris doctrinae in Orthodoxa fide habetur, continere ait; solidamque Epiphanius suo adversus haereses Operi inseruit; Theodoretus vero plures ex ea sententias in suis Dialogis profert; nec Leo Magnus in Epistola CXXXIV. laudare illam omisit, quod & Iustinianus Augustus Epistola ad Mennam fecit, Epbesinae, & Chalcedonensis, Synodorum exempla memorabilia imitatus: adeo constans fuit, ut litterae, quae ad hanc Ecclesiam datae fuissent, & celeberrimae essent, & in summo pretio apud omnes aequae haberentur.

Anno CCCLXXXV. Hunni per Graeciam grassantes, urbes primarias obsident, capiuntque, atque inter eas Corinthum, de quibus Hieronymus ad Heliodorum Epist. III. Quid putas nunc animi habere Corinthum, Athenienses, Lacedaemonios, Arcades, cunctamque Graeciam, quibus imperant Barbari? Huc respiciebat Claudianus II. in Rufinum:

*Non mare fumasset geminum flagrante
Corintho.*

Anno CCCCXIX. Bonifacius I. Romanae Urbis Episcopus ad Rufum Thessalonicae Archiepiscopum, & Sedis Apostolicae Vicarium, in causa Perigenis Corinthi Episcopi litteras dat. Perigenes Corinthi natus, & in eadem Ecclesia renatus, eiusque Clero adscitus, quum

quum per omnes Clericorum gradus irreprehensibiliter meruisset, & vir sanctus esset, & optimi instituti virtute pollens, Patrensibus quidem a Corinthiorum Praesule, totius Provinciae adprobante Synodo, ordinatus fuerat Episcopus; sed a plebe repulsus, postmodum ab ipsis Corinthiis in Episcopum cooptatus est. Postulationi eorum intercedebant nonnulli, apud quos ea obtinebat religio, ut canones, qui Episcoporum translationes vetabant, violari timerent, si qui uni Ecclesiae semel ordinati, licet ab ea numquam suscepti, alteri praeficerentur. Quam ob causam Corinthii sedem Apostolicam precibus datis adierunt, ut eius auctoritate voti compotes fierent. Miratus est Bonifacius Corinthiorum precibus nullas Rufi adiunctas esse litteras, licet illius curae Achaia una cum ceteris Illyrici provinciis commissa iam fuisset. Quocirca etiam si aequam iudicaret illorum petitionem, prius tamen quam Rufi accepisset litteras, rescribere ipsis noluit, ut & Apostolicae Sedis auctoritas & eius Vicario debita honorificentia servaretur; nec non ut nihil immaturum ab hac Sede fieri videretur. Vbi vero Rufi de Perigene accepit scripta, quae desideriis omnino convenirent, tunc ad eundem Rufum missa Epistola II. quae universo presbyterio, hoc est toti Romano Clero, complacuit, Perigenem Ecclesiae Corinthiorum constituit Pontificem. Ex Epistol. IV. V,

✠ † † † † 3

XV.

vunculus Petrus fuit Corinthiorum Episcopus. Hic igitur Quiriacum in gradum lectoris eiusdem Ecclesiae adhuc in tenera aetate cooptat. Ex Simeone Metaphrasae.

CCCCLI. Petrus Corinthi Episcopus Concilio Chalcedonensi interest, atque ita pronunciat: Consentio & ego his interloquutionibus, tam Vicariorum Sanctissimi & Beatissimi Archiepiscopi maximae Romae Leonis, & sanctissimi, & Deo amicissimi, & omnem laudem supergressi, Anatolii, super damnatione Dioscori, & alienum enim ab omni Sacerdotali ministerio esse decerno. Hic Petrus scripsit cum omni sua Provincia Epistolam ad Leonem Imperatorem, quae in Actis Concilii Chalcedonensis habetur, & post eum XX Episcopi subscribunt, hoc est, Atheniensis, Thespinensis, Patrensis, Anonymus, Megarensis, Elatbae, Tbebarum, Carystenfis, Argi, Anonymus, Lacedaemonis, Chalcidis, Tanagrensis, Messanae, Proponti, Megalopoleos, Coronae, Corsiae, Platacensis, Anonymus.

Anno CCCCLVI. S. Quiriacus die quodam Dominico, quum divinam illam in Evangelio vocem audisset, Si quis vult venire post me, tollat crucem suam, & sequatur me; rem minime differt. Itaque egressus ex Ecclesia Cenchreas profisciscitur, & adscensa navi in Palaestinam pergente, Ierosoly-
nam

nam accessit, anno Imperii magni Leonis IX. octavo autem Anastasi Ierosolymorum Pontificatus. Hic ad Lauram accedens Monasticum habitum induit. Ex Metaphraste.

Anno CDLXV. S. Quiriacus, mortuo S. Gerasimo Abbate, apud quem morabatur, in Euthymii Lauram transit, & inde in Lauram Sucam. Ex Metaphraste.

Anno CDLXXIIX. S. Quiriacus ad honorem presbyteratus provebitur. Ex Metaphraste.

D. Circa haec fortassis tempora Patrae Iure Metropoleos donatae sunt, & a Corintho avulsae, ut superius pag. LVIII. aliquatenus animadvertimus. Ex Carolo a S. Paulo.

Anno DXV. S. Quiriacus una cum discipulo ad solitudinem Natupha secedit. Ex Metaphraste.

Anno DXX. S. Quiriacus celebrem miraculorum famam fugiens ex Natupha in aliam solitudinem, quae est magis intra Ruba, transgreditur. Ex Metaphraste.

DXXII. Anno Iustini Imperatoris IV. Corinthus terraemotu concutitur, ut ex Anonymo Valesiano, & Theophane ad hunc annum, deducere est.

Anno DXXV. S. Quiriacus hominum multitudinem ad eum accedentium vitans insolitudinem Susacim, in qua nullus anachoreta manserat, aufugit. Ex Metaphraste.

Anno DXXXII. S. Quiriacus ad Lauram

ram Sucam revertitur, rogatus a Monachis; qui hoc solatium in nimia annonae caritate ab eo poposcerunt, & in Cella Beati Charitonis morans contra Origenistas per quinque annos decertat Ex Metaphraсте.

Anno DXXXVI. Photius, alias Photinus Corinthi Episcopus Concilio Constantinopolitano II. interest. Ex Labbeo Tom. V. S. Quiriacus vadit ad Concilium Constantinopolitanum, subscribitque libello, quem Synodo obtulerunt Archimandritae, ut eius Synodi Acta significant.

Anno DXXXVII. S. Quiriacus ad Sucam regreditur. Ex Metaphraсте.

Anno DXLV. Cyrillus Monachus adsumto discipulo Ioanne S. Quiriacum invisit, & S. Quiriacus in antrum Charitonis iterum redit. Ex Metaphraсте.

Anno DXLVII. S. Quiriacus virtutibus miraculisque clarissimus moritur.

Anno DXC. Gregorius Magnus Romae Episcopus eligitur & Epistola data ad Anastasium Corinthi Archiepiscopum, de sua ordinatione eum certiore facit, & Bonifacium Defensorem litterarum portitorem ei commendat. Ex Registro Lib. I. Indi&. IX. &

Anno DXCII. scribit Epistolam Corinthiis Episcopis de Hadriano, coepiscopo. qui cum suis accusatoribus Episcopis in gratiam redierat.

Anno DXCIV. Gregorius Magnus sequentem Epi-

Epistolam Ioanni Archiepiscopo Corinthi scribit, quae quidem habetur Lib. V. Registri Indict. XIII. n. 52 & ex qua Anastasium Corinthi Episcopum depositum fuisse intelligimus.

**Gregorius Ioanni Archiepiscopo
Corinthiorum.**

Aequitatem atque sollicitudinem Secundini fratris, & coepiscopi nostri, quae olim bene nobis est cognita, etiam series indicata monstravit. In qua re valde placuit, laetosque nos reddidit, quia in causa Anastasii quondam Episcopi, quam ei examinandam iniunximus, vigilantiam suam & diligenter exercuit, & cognita crimina, ut iustitia poscebat, & oportuit, iudicavit. Sed in his omnibus gratias omnipotenti Deo referimus, qui desistentibus quibusdam accusatoribus, cognitioni eius veritatem, ne tantorum causa facinorum latere potuisset, ostendit. Quoniam vero in eadem sententia in qua superscriptum Anastasium iuste damnatum constat, atque depositum, sic quasdam superscriptus frater & coepiscopus noster ultus personae est, ut nostro arbitrio reservaret: idcirco quid de eis tenendum servandumque sit, praesenti Epistola signare perspeximus.

Paulum itaque diaconum latorem
prae-

praesentium , quamvis culpa sua vehementer confundat , atque redarguat , quod deceptus promissione , ab accusatione nuper depositi quondam Episcopi sui destiterit , & cupiditatis studio filere contra animam suam potius , quam prodere vera consenserit ; tamen quia pios plus nos esse convenit , quam districtos , hanc ei culpam ignoscimus , atque eum in ordine locoque suo recipiendum esse censemus . Nam ei a tempore prolatae sententiae , afflictionem , quam pertulit , credimus ad vindictam huius posse culpae sufficere . Euphemium vero , atque Thomam , qui pro deferenda accusatione sacros ordines acceperunt , eisdem sacris privatos ordinibus esse , atque ita sicuti sunt depositi volumus permanere , nec umquam eos sub qualibet excusationis specie sacros in ordines revocari decernimus . Nam nimis indignum , & contra Ecclesiasticae regulam disciplinae est , ut honore , quem non ex meritis , sed pro sceleris praemio perceperunt , fungantur . Quia tamen plus misericordiae , quam districtae nos convenit operam dare iustitiae , eosdem Euphemium , atque Thomam , in ordinem locūque tantummodo , vnde ad ordines sacros promoti fuerant , volumus revocari ; & cunctis diebus vitae suae eorundem locorum continentiam , sicut consueverant ante , per-

cipiant. Clematium vero lectorem simili-
 ter benignitatis intuitu, in ordinem lo-
 cumque suum revocandum esse constituo.
 Quibus etiam omnibus, idest Paulo diaco-
 no, Euphemio, Thomae, atque Clema-
 tio, commoda sua secundum locum & ordi-
 nem, in quo quisque eorum est, sicut so-
 litus erat accipere, a praesenti tertiadeci-
 ma Indi&ione vestra Fraternitas sine ali-
 qua studeat imminutione praebere. Quia
 igitur suprascriptus Paulus diaconus mul-
 ta se pro utilitate Ecclesiae vestrae memo-
 rat expendisse, & ut ea possit recipere, Fra-
 ternitatis vestrae solatio desiderat adiuva-
 ri: hortamur ut si ita est, omni ei possi-
 bilitate ad recipienda quae dedit, debeatis
 concurrere, atque vestris cum auxiliis a-
 diuvare: quia nulla ratio patitur, ut in
 his, quae pro utilitate generalitatis impen-
 dit, aliquod sustineat iniuste dispendium.
 Praeterea tres libras auri, quas imminen-
 te suprascripto fratre, & coepiscopo no-
 stro Secundino, eundem Paulum diaco-
 num pro utilitate vestrae dedisse constat
 Ecclesiae, Fraternitas vestra eas cessante
 dilatione restituat: ne, quod absit, non ra-
 tionabiliter, sed sola eum gravare volun-
 tate tantummodo videatur.

*Hoc eodem anno die XV. Mensis Augu-
 sti Gregorius eidem Corinthio Episcopo scribit,*
 &

& cum monet ut Corinthios sic regat, ut praecedentis contagii, quod nequissimus Episcopus Anastasius decessor induxerat, maculas omnes abstergat. Pallium insuper ad eum dirigit, quod per Epistolam ab Andrea Episcopo latam postulaverat: & cuius usum Corinthiis Episcopis a suis praedecessoribus concessum fuisse ait. Indicat insuper se percepisse in Corinthia Ecclesia nullum ad sacrum ordinem sine commodi datione pervenisse, idque districte ei prohibet. Hac autem eadem die universis Episcopis per Helladium provinciam constitutis pariter scribit, & quum eis de Anastasii, eiusque facinoris, correctione gratulatus esset, subdit: Praeterea Epistolam caritatis vestrae per Andream fratrem, & coepiscopum nostrum suscipientes, pallium Ioanni fratri nostro Corinthiorum Episcopo nos transmisisse cognoscite; cui vos magnopere convenit obedire, praesertim dum hoc sibi & antiquae consuetudinis ordo defendat, & bona eius, quibus ipsi testimonium perhibetis, invitent. His quoque vetat Gregorius pro sacris ordinibus conferendis aliquid accipere, Id, quod ostendit hoc malum late per Graeciam tunc temporis grassatum fuisse.

DXCVII. Gregorius Magnus Ioanni Corinthi Episcopo, aliisque Metropolitae scribit. Lib. VIII. Indi&. I.

DXCVIII.

DXCVIII. *Gregorius Magnus Ioanni Corinthio, & aliis Metropolitae scribit. Lib. IX. Indi& II.*

DCX. *Circa haec tempora Athenae iure Metropoleos donatae sunt, & a Metropoli Corinthio abscissae. Consule superius pag. LVII.*

DCLXXX. *Stephanus Corinthi Episcopus & Legatus Apostolicae Sedis antiquae Romae Sextae Synodo interest, & subscribit. Ex Labbeo Tom. VI.*

DCCCXXV. *Circa haec fortassis tempora Sanctus Fantinus Monachus Calaber, Georgio, & Bryenne parentibus natus, illibatam vitam exigens, & multis calamitatibus ob Saracenorum incursiones confictatus, quum LX. annos natus esset, Vitalem & Nicephorum discipulos secum adsumens, ad Peloponnesum adpulit, & diu Corinthi versatus, multis aeternae salutis causa fuit. Menologium die XXX. Augusti.*

DCCCLIX. *Ioannes Corinthi Episcopus Pseudo Synodo Photianae interest. Ex Labbeo Tom. XI.*

DCCCLXIX. *Hilario Corinthi Episcopus Concilio IV. Constantinopolitano Oecumenico VIII. interest. Labbeus Tom. VIII.*

DXCV. *Nicolaus Mysticus Sancto Antonio Cauleae in Patriarchatu Constantinopolitano successit, obiitque, ut testatur Cedrenus Indi&. III. anno DCCCCXXX. die XV.*

Maii

Maii. Ab hoc, ut Iac. Goario, & Bollandianis videtur Nicolao Sanctus Petrus Thaumaturgus Constantinopolitanus, & Monachus, Corinthiorum Episcopus creatus est. Verum quum ille onus deprecaretur, pro eo Paulum ipsius fratrem Nicolaus initiavit. Venit tamen Petrus cum fratre Corinthum. Sed violenta Argivorum sollicitatione, simulque Naupliorum deprecatione, consecratus & ipse est a fratre Argivus Episcopus; & tandem virtutibus & miraculis clarissimus annos natus LXX. ad Dominum migravit, ut Synaxarium MS. Gabrielis Naudaei, & Collegii Claromontani Societatis Iesu Parisiis, & Menologium Urbini editum, narrant. Hic etiam doctrina conspicuus, auctor est, ut Bollandiani censent, funebris Orationis in B. Athanasium Methones Episcopum Consule Bollandianos laudatos ad dies XXXI. Ianuarii, V. Februarii, & III. Maii, & XXVII. Martii, ubi se inconstantes monstrant, & S. Paulum a Nicolao I. Pontifice Romano Corinthi Episcopum ordinatum pertendunt. Nicolaus autem I. anno DCCCLXVII. vivere desiit. At tunc forte Corinthi Dioecesis a Romano iam Patriarchatu avulsa fuerat, ut superius pag. LVII videre est.

CMXX Circiter S. Lucas Iunior Thaumaturgus ex Phocide, quum in Ioannitzis cremo septem annos exegisset, Bulgarorum ex-
cur-

curfiones fugiens cum toto genere ac notis Corinthum rate transmissit, adhuc prima inventa vernans, ibique ludum petens litterarum se studio dedit. At quum pueros inhonefte agentes ibidem vidisset, efi litteris probe formarentur: rem baudquaquam ferens cito recessit, & maluit indigere doctrina & disciplinis, quameorum exemplo malus fieri. Exiit igitur Corintho in oppidula rusticana, ac deinde Patras abscessit, sublimius ac sanctius vitæ genus persequuturus. Hic quum post annum CMXXVII. in Ioannitzis solitudinem reversus esset, Corinthi Archiepiscopum Constantinopolim proficiscentem, baud procul inde quum substitisset, adiit & munuscula pro sua paupertate ei, & Clericis & nobilibus viris, qui in comitatu erant, obtulit, diversi nempe generis olera, et hortuli, quem colebat, proventum. Antistes autem quum quis esset intellexisset, eius tugurium subire non est dedignatus. Quin et eius munera auro repensare voluit, quod primum Beatus Lucas accipere renuit; postea vero, quod Archiepiscopum ex repulsa tristem videret, unicum nummum accipere contentus fuit. Quum autem Archiepiscopus, quomodo ab eo Eucharistia in solitudine Sacerdotibus destituta sumi posset ostendisset, inde discedens, iter suum prosequutus est. Iterum quoque Corinthum Lucas accessit, quum regio Quæstori auri vis ingens ibidem furto subrepta fuisset, ab illo

✱++++

ma-

magno maerore confecto accersitus ; qui quum illuc advenisset, inter medias epulas, adstantium quemdam furti auctorem detexit, et aurum terrae defossum Quaestori ut redderetur effecit. Ex Vita ab eius Discipulo anonymo scripta apud Bollandianos ad diem VII. Februarii.

CMLXXV. Basilus, & Constantinus fratres Porphyrogeniti, filii Romani Imperatoris, Imperii habenas acceperunt, regnaveruntque per annos L. Basilus scilicet usque ad annum MXXV. et Constantinus usque ad annum MXXVIII. Horum temporibus vixit Sanctus Athanasius Corinthi Archiepiscopus, de quo Synaxarium MS. Claramontanum Societatis Iesu Parisiis, die V. Maii haec habet: Eadem die commemoratio Sancti Patris nostri Athanasii Episcopi Corinthiorum, qui obdormivit pie & sancte diebus Imperii Basilii, & Constantini.

MXXX Sergius Corinthi Episcopus. Labbeus. Tom. XII.

Anno MLIX. Argos Metropolis facta est, & Ioannes, qui ei Ecclesiae tunc praeerat, ad Metropolitae dignitatem promotus ; octogesimumque thronum, seu locum obtinuit, qui ad centesimum septimum deinde depressus est. Chronicon breve Tom. XIX. Histor. Byzantinae. Scholion tamen ad Novellam Imperatoris Leonis hoc factum dicit anno
Mun-

*Mundi VIMXCVIII. Christi videlicet
MXC.*

MCXXVI. Sacrum B. Agathae Martyris corpus, iamdudum Constantinopolim auctum, quum a duobus Latinis viris Gisleberto & Goselino subreptum in Siciliam reveberetur, Corinthum adpellit, & ibi quatrinduo subsistit, dum illi navigium quaerunt, quo vebente in Siciliam deveniant, ut ex Mauritii Episcopi Catanienfis Epistola De translatione S. Agathae Virginis apud Bollandianos intelligere est.

MCIL. Per haec tempora Rogerius Nortmannus Corinthum oppugnat, capit, ac diripit. Laur. Bonincontrius Annalibus MSS. ad hunc annum, & Historiae Siculae, quam publici iuris facimus, Lib. III. Maurocenus Lib. XIX. Ennius Tom. III. Vet. Graec. Ita autem a Niceta Choniata Lib. II. haec expugnatio describitur. Ita rebus prospere succedentibus, neque terra, neque mari, ullo resistente, Corinthum tendit (Rogerius) urbem divitem, in Isthmo sitam, duobusque commodissimis ad exportationem, & importationem, ac commutationem, mercium portibus nobilem; in quorum alterum ex Asia, alterum ex Italia adpellitur. Quum autem mercatum quae inferior urbs est, vacuum reperisset, Acrocorinthum etiam (omnes enim escu-

††††† 2

len-

lenta omnia, omnes opes, five sacras, five profanas, eo contulerant) tentandum censuit, & si fieri possit, expugnandum. Fuit autem Acrocorinthus veteris urbis arx, nunc vero castellum munitum est, monti alto, impositum, in acutum cacumen fastigiato; ipsum vero fastigium planitiem habet mensae forma, firmis moenibus circumdatum. Intus non pauci sunt aquae pellucidae, & potabilis, puteoli, & fons Pyrene, cuius etiam Homerus in Odyssaea meminit. Id castellum, quamvis & natura, & manu adeo munitum, adeo tutum, ac pene inexpugnabile, Siculi Franci citra laborem fere sunt ingressi, exiguo tempore ad deditionem coactum. Neque vero novum hoc est, aut mirandum. Neque enim ipsum castellum sine iusto praesidio seipsum defendere, aut hostes propulsare, potuit: quamvis enim multi custodes in eo essent, nullus tamen inter illos fuit vir fortis, cui recte civitatis custodia crederetur. Nam Imperatorii milites cum suo Duce Nicephoro Chaluphe, & Corinthiorum procures, ibi desidebant; & ex vicinis oppidis non pauci eo tamquam incertissimum asylum se receperant. Classis autem praefectus, munitione potitus, eiusque natura considerata, ad quam oppugnandam nusquam pateret aditus, Deo duce, in-

inquit , pugnauimus ; Deus nobis hunc locum occupandum praeiuit . Eos vero , qui intus erant , derisit , & ut imbelles exagitauit , Chaluphem in primis , ut femina molliorem , & ad colum , & ad lanam tractandam , aptiorem . Illius quoque loci opibus in triremes impositis , Corinthiorum nobilissimas , & matronas fortissimas , & ditissimas , in seruitutem abduxit . Ac ne Theodori quidem martyris , miraculis clari , imagine abstinuit , sed ea quoque ex templo abrepta , secunda navigatione usus in reditu Corcyraeorum arcem firmauit . Tum si quis Siculas triremes multis puleris rebus onustas , & ad summum usque remigium depressas , uidisset , rectissime dixisset , non naves esse piraticas , sed onerarias , mercium omne genus vehentes .

MCLVI. Theodorus Corinthi Episcopus Concilio Constantinopolitano aduersus Soterichum coacto interest . Labbeus Tom. XIII.

MCLXVI. Theodorus Corintho adhuc Episcopus praesidet , & Concilio Constantinopolitano aduersus Demetrium Lampetum aliosque conuocato intervenit . Ibid.

Anno MCCV. Iacobus Auenius iussu Marchionis Montisferrati Corinthum obsidet , in cuius arcem Leo Sgurus confugerat . Dufresnoy Hist. Imperat. CP. Francorum Lib. I.

Anno MCCX. Innocentius III. Pontifex Max. Archiepiscopo Atheniensi, & Thermopylensi ac Sidoniensi Episcopis, scribit, & ut Ecclesia Corinthia ad ritum Latinorum reducatur curare iubet. Eius autem Epistola, quae est VI. Libri XIII. ita habet:

Archiepiscopo Atheniensi, & Thermopylensi, & Sidoniensi Episcopis.

Quum & alias oves, quas habet Dominus, nos oporteat in ovili nobis commisso suis ovibus adgregare, de cura Corinthiorum sollicitudinem decet nos gerere pastorem; ut quum eorum civitas ad dominium Latinorum credatur in proximo perventura, vel iam forsitan pervenisse, oves Domini, quae sunt ibi, post greges sodalium non vagentur, sed ad unum redeuntes pastorem, & cognoscant eum secundum Evangelicam veritatem, & cognoscantur ab ipso. Quocirca Fraternitati vestrae per Apostolica scripta praecipiendo mandamus, quatenus si civitatem ipsam, velut ex relatis rumoribus spem concepimus, dilecto filio nobili viro G. Romaniae Senescalco reddere se contingat, aut iam reddidit semetipsam, & aliquis Archiepiscopus est in ea, prudenter, & efficaciter inducatis eundem, ut ad obedientiam & reverentiam Apostolicae Sedis ac nostram humiliter convertatur, iuramentum exhibens super hoc, quod exhibe-

ri

ri a talibus consuevit. Qui si forsan id perficere recusaverit, vos eo ab administratione Pontificali prorsus amoto, quum pro rei novitate non possit ex more aliarum Ecclesiarum ad usitatum electionis modum procedi, dilectum filium H. Decanum Cathalaunensem, virum utique vita, fama, & scientia, commendabilem, Ecclesiae civitatis eiusdem auctoritate nostra, sublato cuiuslibet contradictionis, & adpellationis, obstaculo, in Archiepiscopum assignetis; id ipsum facturi, si forsan, ut accepimus, eandem inveneretis defuncto Archiepiscopo destitutam, monendo clericos, siqui fuerint, ut ei reverentiam, & obedientiam, debitam ac devotam impendant. Alioquin eidem Decano potestatem auctoritate Apostolica conferatis, amotis illis, instituendi tales in locis ipsorum, qui sibi studeant, sicut membra capiti, per devotam obedientiam cohaerere, contradictores siqui fuerint, vel rebelles, per censuram Ecclesiasticam adpellatione postposita compescendo. Quod si non omnes duo vestrum ea, &c. Datum Laterani IV. Non. Martii, Pontificatus nostri anno tertio decimo.

Quum Theodericus Princeps Graecus Corintho & Argis huc usque dominatus fuisset, Corinthum hoc anno amisit a Guillelmo de Villa Arduani ad dodivianem compulsam ut etiam in

Innocentii Epistola indicatur. Nam quum Guillelmus eam corona cinxisset, victus penuria certis pactis prius cum Theodoro firmatis, eam in deditionem accepit, inter quae, ut Guillelmo Archaiae Senescalco Corinthus cederet, Argi Theodoro remanerent, sed tributarii. Sunt qui memoriae prodiderint nobiles quosdam Francos, qui huic expeditioni interfuerant, sanctae Helenae Virginis corpus Corinthe abspostasse in Gallias, & Ecclesiae Trecenti dono dedisse. Dufresniius laudatae Historiae Lib. I.

Anno MCCXII. Innocentius III Pont. Max. XII. Kal. Iunii Archiepiscopo Thebano, & Decano Davaliensi, scribit, ut cogant Graecos Abbates Corinthiae Dioeceseos Archiepiscopo Corinthi debitam reverentiam praestare. Eius Epistola, quae LIII est Lib. XV. ita habet:

Archiepiscopo Thebano, & Davaliensi Episcopo, & Decano Davaliensi.

Ex parte venerabilis fratris nostri Corinthiensis Archiepiscopi fuit propositum coram nobis quod Abbates Graeci Corinthiensis Dioecesis debitam sibi obedientiam, & reverentiam, superbiae accensi spiritu, non impendunt. Quo circa praesentium vobis auctoritate mandamus, quatenus Abbates iam dictos ut ipsi Archiepiscopo reverentiam, & obedientiam, debitam impendere non postponant, monitione praemissa per

cen-

cenfuram Eccleſiaſticam ſublato adpellationis obſtaculo compellatis . Quod ſi non omnes , &c. duo veſtrum , &c. Datum Laterani XII. Kal. Iunii , Pontificatus noſtri anno decimoquinto .

Corinthio quoque Epifcopo ſcribit, eiſque Eccleſiam ſub protectione Apoſtolica recipit . Eius Epiftoſa ex Lib. XV. n. LVIII in qua multa extant memoria digna , & quae dicta a nobis ſuperius pag. LV & ſeqq. & LXXVIII. illuſtrare poſſunt , eſt quae ſequitur :

Gualtero Corinthienſi Archiepiſcopo,
eiſque ſucceſſoribus canonicè ſubſtituendis in perpetuum .

Quanto diligentius & utilius vas electionis & doctor gentium Corinthiorum inſtruxit Eccleſiam, ſicut eiſ ad illos epiftoſae miſſae declarant, tanto ſtudioſius & cautius nos oportet inſiſtere, ut eam in ipſius forma doctrinae ſub Apoſtolicae ſedis magiſterio conſervemus, quae nuper eandem ad ipſius obedientiam revertentem adfluenti benignitate ſuſcepit . Quo circa, venerabilis frater in Chriſto , propter ſpecialem ipſius Corinthienſis Eccleſiae caritatem , tuam volentes perſonam propenſius honorare , propriis manibus conſecravimus in Pontificem , & pallio inſignivimus , pontificalis videlicet officii plenitudine, ut nihil tibi ex aliqua parte deſit, quod ad metropolitano-

metropolitica pertinet dignitatem . Quia vero nos suppliciter exorasti , ut eandem Corinthiensem Ecclesiam , cui Deo auctore praeesse dignosceris , dignaremur Apostolici privilegii munimine roborare , nos tuis iustis postulationibus adjuvantes , eam sub Beati Petri , & nostra protectione , suscipimus , & praesentis scripti privilegio communimus statuentes ut quascumque possessiones . . &c. illibata permaneant , in quibus haec . . . &c. locum ipsum . . . &c. pertinentiis , suis , casale quod dicitur Succhyna , casale quod dicitur Lavenica , casale quod dicitur Sarman , casale quod dicitur Crata , casale quod dicitur Quarrara , & casale quod dicitur Sandyca , cum omnibus pertinentiis eorundem . Episcopatus quoque inferius adnotandos Ecclesiae tuae metropolitano iure subiectos tibi tuisque successoribus nihilominus confirmamus , videlicet Cephalonensem , Iacint. Damelant. Malavesia. Argo. Gibas. & Gimeres. Paleo vero quod tibi ex Apostolicae Sedis benignitate contulimus infra tuam Ecclesiam , &c. solemnitatibus beatorum Theodori & Stratilatis martyrum , & consecrationis tuae anniversario die . Ad haec ipsi Corinthiensi metropoli suam provinciam confirmamus . Iura quoque ac bona eius , dignitates ac libertates ipsius , nec
non

non antiquas & rationabiles consuetudines auctoritate Apostolica roboramus, & tibi, quam eidem Ecclesiae, firma, & illibata, manere sancimus. Coemeteria quoque Ecclesiarum, earumque beneficia, &c. censura canonica compescatur. Prohibemus autem ne Presbyteri, Capellani, &c. irritum habeatur. Prohibemus insuper ne interdictos vel excommunicatos, &c. oporteat ligatum absolvi. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum, &c. usibus omnimodis profutura, salva Sedis Apostolicae auctoritate. Si qua igitur in futurum, &c. districtae subiaceat ultioni. Cunctis autem eidem loco, &c. praemia aeternae pacis inveniant. Amen. Datum Laterani per manum Ioannis Sanctae Mariae in Cosmidin Diaconi Cardinalis S. R. E. Cancellarii XI. Kal. Iunii Indictione XV. Incarnationis Dominicae anno MCCXII. Pontificatus vero Domini Innocentij Papae III. anno quindecimo.

Scribit pariter eiusdem Ecclesiae Archidiacono, illicque hanc dignitatem confirmat, sequentibus litteris datis; quae Lib. XV. n. LIX. exstant;

Iacobo Archidiacono Corinthiensi.

Quum a nobis petitur, &c. perducatur effectum. Ea propter, dilecte in Domino fili, tuis iustis postulationibus grato con-

concurrentes ad sensu, Archidiaconatum, Corinthiensem, quem per venerabilem fratrem nostrum Corinthiensem Archiepiscopum es canonice adsequutus, sicut ipsum iuste possides & quiete, devotioni tuae auctoritate apostolica confirmamus, & praesentis scripti privilegio communimus. Nul- li ergo, &c. . . . confirmationis, &c. . . . incursum. Datum Laterani X. Kal. Iunii Pontificatus nostri anno quintodecimo.

Item hoc anno Thebano Archiepiscopo, & Zaratonienfi, ac Davaliensi Episcopo, quamdam causam inter Archiepiscopum Corinthiam, & eius Canonicos, vertentem commisit, ut ex sequenti Epistola, quae num. LX. eodem libro exstat, intelligimus.

Thebano Archiepiscopo, & Zaratonienfi, & Davaliensi Episcopis.

Venerabilis frater noster Corinthiensis Archiepiscopus proposuit coram nobis, quod eo ad regionem Ecclesiae Corinthiensis assumpto, Decanus & Canonici eiusdem Ecclesiae obtinuerunt ab eo callide circum- vento medietatem omnium decimarum, monasteriorum, & papatum, in quibus tres Monachi, vel pauciores, morantur, salva tamen Sedis Apostolicae auctoritate concedi. Verum quia ex concessione huius- modi dictus Archiepiscopus se sentit enormiter esse laesum, nobis humiliter suppli-

cavit, ut super hoc ei providere misericorditer dignaremur. Quo circa fraternitati vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus vocatis, qui fuerint citandi, & inquisita super his & cognita veritate, quod canonicum fuerit adpellatione postposita, statuatis, facientes quod statueritis per censuram ecclesiasticam firmiter observari. Quod si non omnes, &c. duo vestrum, &c. Datum Laterani XII. Kal. Iunii Pontificatus nostri anno decimoquinto.

Eodem fere tempore suffraganeis Ecclesiae Corinthiae reverentiam erga suum Metropoliten iniunxerat, his ad Archiepiscopum Patrensem, & Amidenum Episcopum litteris datis Lib. XV. Epist. LXI.

Archiepiscopo Patracensi, & Amidenfi Episcopo.

Quum venerabilem fratrem nostrum Corinthiensem Archiepiscopum ad propria cum gratiae nostrae plenitudine remittamus, venerabilibus fratribus nostris suffraganeis eius nostris dedimus litteris in praecceptis, ut eidem tanquam metropolitano suo debitam obedientiam & reverentiam impendere non omittant. Quocirca fraternitati vestrae per Apostolica scripta mandamus, quatenus si dicti suffraganei praecceptum nostrum neglexerint adimplere, vos

ecs

eos ad id monitione praemissa per censuram Ecclesiasticam adpellatione remota cogatis. Datum Laterani XV. Kal. Iunii Pontificatus nostri anno decimoquinto.

Similia quoque iubet Capitulo Corinthiensis Ecclesiae, Episcopis Zacynthi, & Cephaloniae; & ut ad id cogherentur Archiepiscopo Patrensi, & Archidiacono Andrevillensi curandum mandaverat, ut ex sequentibus Epistolis intelligere est, ex Lib XV erutis:

Capitulo Corinthiensi.

Quum venerabilem fratrem nostrum Corinthiensem Archiepiscopum ad propriam cum gratiae nostrae plenitudine remittamus, universitati vestrae per apostolica scripta praecipiendo mandamus, quatenus eidem tamquam Archiepiscopo vestro debitam obedientiam, & reverentiam, impendere procuretis. Alioquin noveritis nos venerabilibus fratribus nostris Archiepiscopo Patracenti, & Amidensi Episcopo, in mandatis dedisse, ut vos ad id monitione praemissa per censuram Ecclesiasticam adpellatione remota compellant. Datum Laterani XV. Kal. Iunii Pontificatus nostri anno decimoquinto.

Super hoc scriptum est eisdem Archiepiscopo & Episcopo, ut si Capitulum ipsum praeceptum nostrum neglexerit adimplere, ipsi cum ad id monitione praemissa per

cca-

cenſuram eccleſiaſticam adpellatione remota compellant.

Epifcopo de Iacinto.

Quum venerabilem fratrem noſtrum Corinthienſem Archiepiſcopum ad propria cum gratiae noſtrae plenitudine remittamus, fraternitati tuae per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus eidem tamquam Metropolitano tuo debitam obedientiam & reverentiam impendere non omitas. Alioquin noveris nos venerabili fratri noſtro Epifcopo Cephaloniae, & dilectis filiis Archidiacono & Magiſtro L. Canonico de Andrevilla in mandatis dediffe, ut te ad id monitione praemiſſa per cenſuram Eccleſiaſticam adpellatione remota compellant. Datum Laterani XV. Kal. Iunii Pontificatus noſtri anno decimoquinto.

Scriptum eſt ſuper hoc eiſdem, ut ſi dictus Epifcopus de Iacinto quod mandatum eſt ei neglexerit adimplere, ipſi cum ad id monitione praemiſſa per cenſuram Eccleſiaſticam adpellatione remota compellant. Quod ſi non omnes, &c. tu ea frater Epifcope cum eorum altero, &c.

Epifcopo Cephaloniae.

Quum venerabilem fratrem noſtrum Corinthienſem Archiepiſcopum, &c. impendere non omitas. Alioquin noveris nos Archiepiſcopo Patracenſi & Archidia-

CORO

cono & Magistro L. Canonico de Andre-
villain mandatis dedisse ut te ad id moni-
tione praemissa per censuram Ecclesiasti-
cam adpellatione remota compellant. Da-
tum Laterani XV. Kal. Iunii Pontificatus
nostri anno decimoquinto.

In eundem modum scriptum est eisdem.

Quum venerabilem, &c. ut supra usque
ad non omittat. Quocirca discretioni ve-
strae per apostolica scripta mandamus, qua-
tenus si dictus Episcopus praeceptum no-
strum neglexerit adimplere, vos eum ad id
monitione praemissa per censuram Ecclesia-
sticam adpellatione postposita compellatis.
Quod si non omnes, &c. . . . tu ea frater
Archiepiscopo, cum eorum altero, &c.

*Quum vero quaedam Corinthiae Ecclesiae
bona Gaufridus de Villa Arduini Romaniae Se-
nescalcus occupavisset; ac retineret, eidem ut
ea restituat scribit; & in eundem finem Theba-
no Archiepiscopo, & Episcopo, ac Decano Da-
valiensibus, atque Othoni de Rocca Athenar-
um Domino, pariter scripsit, ut ex sequentibus
Epistolis patet:*

Nobili Viro Gaufrido de Villa Arduini.

Quum quaedam casalia, possessiones,
homines, abbatias, ecclesias, & alia bona
Corinthiensis Ecclesiae dicaris, non sine
tuae periculo animae, ac ipsius praeiudicio,
retinere, nobilitatem tuam monendam.
du-

duximus, & hortamur, per apostolica tibi scripta mandantes, quatenus illius intuitu, qui tibi manus suas magnifice ampliavit, ac pro reverentia Beati Petri & nostra, venerabili fratri nostro Corinthiensi Archiepiscopo restituens ipsa bona, & compellens ad restitutionem debitam alios potestate tibi tradita detentores, eundem Archiepiscopum & Ecclesiam suae curae commissam taliter contra impugnatorum malitiam protegas & defendas, quod ipsa Ecclesia sub tuo patrocínio ab incursibus hostium conquiescat, & tua exinde prudentia possit non immerito cōmendari. Alioquin venerabilibus fratribus nostris Thebano Archiepiscopo, & Episcopo, & dilecto filio Decano, Dava- liensibus dedimus in mandatis, ut te ad id monitione praemissa per censuram ecclesiasticam adpellatione remota iustitia mediante compellant. Datum Laterani XV. Kal. Iunii Pontificatus nostri anno decimoquinto.

In eundem modum scriptum est eisdem.

Quam, &c.... Quocirca discretionis vestrae per apostolica scripta mandamus quatenus si dictus nobilis mandatum nostrum neglexerit adimplere, vos eum ad id monitione praemissa per censuram Ecclesiasticam adpellatione remota iustitia mediante cogatis. Quod si non omnes, &c. duo vestrum, &c.

✠+++++

No-

Nobili Viro O. de Rocca.

Quum quaedam casalia, possessiones, homines, &c.... non immerito commendari. Alioquin venerabilibus fratribus nostris Thebano Archiepiscopo, & Episcopo, & dilecto filio Decano, Davaliensibus dedimus in mandatis ut te ad id monitione praemissa per censuram ecclesiasticam adpellatione remota iustitia mediante compellant. Datum Laterani XV. Kal. Iunii Pontificatus nostri anno decimoquinto.

*In eundem modum scriptum est
super hoc eisdem.*

Quum, &c.... non immerito commendari. Quocirca discretioni vestrae per Apostolica scripta mandamus, quatinus si dictus nobilis, &c.

Anno MCCXXXVIII. Gregorius IX. Pont. Max. Secretarium suum in Peloponnesum & Athenas mittit, ut tertiam partem reddituum Ecclesiarum Patrensis, Corinthiae, & Thebanae, exigat, in Constantinopoleos periclitantis auxilium impendendam. Ex Epistola 358. Lib. II.

MCCLXVII. Clemens IV Corinthi Archiepiscopum ad Montis Regalis Ecclesiam transfert. Ex Epistola CDLXII. Clementis IV. apud Martenem Thesaur. Anecd. Tom. II

MCCLXVIII. Clemens IV. P. de Con-

Confluentia Corinthiae Ecclesiae Episcopum praeficit. Ex E pistol. DCVIII. Clem. IV. apud Martenem loco citato.

MCCCXXX. Corinthus Graeciae Despotis subditur. Coronellius.

Anno MCCCL. Robertus Imperator CP. & Romaniae Despotus, in quadam revocatione privilegiorum, & litterarum concessarum Vicariis Achaiae enunciat se donavisse Castellaniam Corinthi Nicolao Acciaiulo Magno Senescalco Siciliae, ut constat ex Libro Archivi Carthusiensium ad Florentiam, cuius titulus Registrum.

Anno MCCCLI. Rainerius Acciaiulus, quum Galli & Veneti, Pontificis Max. hortatu, contra Graecos expeditionem fecissent, & Helladem ac Peloponnesum invasissent, a Rege Neapolitano illuc mittitur, & Achaiam ac Boeotiam occupat, & hoc circiter anno Philippi Auriac, qui cum aliis Genuensibus Euboeam tenebat, filiam uxorem ducit, & regionem occupans etiam Corinthum subigit. Laonicus Chalcocondylas Lib. IV.

Anno MCCCLVIII. Robertus Imperator CP. concedit memorato Nicolao ut nullam operam & obsequium feudale praestare sibi teneatur in principatu Achaiae, excepta Castellania Corinthi, ut patet ex Registro membranaceo Archivi Carthusiensium ad Florentiam. Quicumque autem plura de Nicolao Acciaiulo, &

††††††† 2

re.

*rebus ab eo praeclare gestis , nosse desiderat ,
 consulat Matthaeum Villanum Lib. III. Hi-
 stor. Cap. VII. & LVIII. & Lib. IV. Cap.
 II. & LXXXVII. Lib. V. Cap. XXVI.
 Lib. VII. Cap. LXXII. LXXIII. LXXIV.
 Lib. IX Cap. LXXXV. continuat. Lib. IX.
 Cap. XXII. XXIII. Lib. X Cap. C.*

*MCCCLIX. Sanctus Petrus Thomasius
 Carmelita Episcopus Coronensis , ab Inno-
 centio VI. Papa in multis Graeciae Episcopa-
 tibus , & Corinthio etiam, Legatus constituitur .
 Ut autem intelligatur cur Petrum Thomasius
 Pontifex Max. Legatum constituerit , & in
 quibus regionibus , & Ecclesiis , qualemque ei
 potestatem contulerit , ipsas Apostolicas Lit-
 teras hęc proferre fert animus , quum non hi-
 storiam solum infeliciū illorum temporum illu-
 strare possint , sed & eorum , quae inferius di-
 cturi sumus , & Epistolae in primis cuiusdam
 a Gregorio XI. Rainerio Acciaiuolo scriptae
 intelligentiam magis atque magis aperire .
 Quam ob rem , & aliam Innocentii Epistolam
 producemus , quum idem efficere posse deprehen-
 datur , atque insuper Corinthio etiam Archie-
 piscopo , qui tunc temporis Petrus Acciaiuo-
 lus erat , si Ammirato & Monumentis Ar-
 chivi Acciaiuolorum credimus , cum aliis
 Episcopis scripta fuerit . Nec mirari subeat ,
 si in his quae horum temporum barbariem at-
 tinent , paulo prolixior sum , quum in primo-
 rum*

rum saeculorum monumentis digerendis brevitate adfectaverim; nam quum res sequioribus saeculis gestae caecis tenebris ut plurimum involutae videantur, iis, qua licet, lucem aliquam foenerare operae pretium esse arbitratus sum. Epistolae sunt quae sequuntur.

Innocentius Episcopus . . . Venerabili
Fratri Petro Episcopo Coronensi,
Apostolicae Sedis Legato.

Angit nos cura propensior, & sollicitudo sedula nos impulsat, ut super universum gregem Dominicum Pastores, quamquam immeriti, disponente Domino, constituti, ad illos maxime ex grege ipso, qui longe sepositi patiuntur adversa, nostrae vigilantiae studium diligentius extendamus: & quia ubilibet, repugnante natura, personaliter esse non possumus; illius exemplo, qui de caelo ad ima descendens, per universum mundum discipulos suos misit, in partem nobiscum sollicitudinis evocatos, ut vices nostras suppleant, destinemus. Dūdum siquidem anxie cogitantes insultus acerrimos, graviumque persecutionum angustias, & damna maxima, quibus Turcarum infidelium furor immanis fidelium Christianorum populos, eorumque terras & loca, praecipue Romaniae, civitatisque Smyrnarum, ut illa suae potestati subiiceret, diu affligerat, & quotidie crudelius ad-

*+++++ 3

fli-

fligebat : ut ipsorum infidelium obfisteretur insultibus, & fidelibus opportuna remedia pararentur : frequenter idoneos Nuntios nostros ad partes illas duximus, ibique Legatum constituimus, suffragia multa praestitimus, aliosque fideles ad illa praestandum induximus diligenter, & nonnullos alios in praedictos labores pertulimus : & quantum nobis possibile fuit, opem & operam adhibuimus diligentem. Sed licet huiusmodi nostra dictorumque fidelium studia & opera fructuosa felicem satis, auctore Domino, Nuntiisque, progressum habuerint : quia tamen dictorum Turcarum saeva rabies non tepescit, sed tam ipsi, quam alii plurimi, infideles atque schismatici partium earundem, ad extinctionem Christiani nominis, & depressionem Catholicae fidei, magis magisque quotidie satagentes, fideles ipsos, & eorum terras & loca continuis invasionibus atque damnis & afflictionibus persequuntur ; & non solum partes ipsas, sed etiam Patriarchatum Constantinopolitanum, & eius provincias, in quibus Christianae religionis nomen viget, invadunt immaniter, & percurrunt ; Nos cupientes malis huiusmodi, quantum cum Deo possumus, obviare, ac ipsorum fidelium quieti salubriter providere, inter alia nonnulla remedia, quae cum multis & magnis tam
spi-

spiritualibus , quam temporalibus auxiliis praefatis negotiis de novo duximus adhibenda : ad te , qui vir timoratus & providus , & in lege Domini ipsaque fide catholica admodum eruditus , ac frequenter in arduis , & praesertim in illis partibus , comprobatus , clarus scientia , plenusque multis virtutibus praedicaris ; nostrae considerationis intuitum convertentes , deliberatione super hoc cum Fratribus nostris praehabita diligenti , tibi in eisdem Patriarchatu Constantinopolitano , & regno Cypri , & in Cretensi , Smyrnarum , Patracensi , Atheniensi , Thebano , Corinthiensi , Colocensi , Nixiensi , Corphiensi , Duraciensi , Neopacensi , & Neopatriae , Archiepiscopatibus , & eorum diſtictive Patriarchatus provinciis , pro subsidio fidelium & partium earundem , omnem alium Legatum per nos in partibus illis deputatum revocantes , plenae legationis officium auctoritate Apostolica , de diſtorum fratrum consilio , committimus per praesentes : ut ibidem auctore Domino recta regens , & dirigens indirecta , & aspera convertens in plana , sicut diligens cultor evellas & destruas , dissipes & disperdas , aedifices & plantes , quae pro negotiorum huiusmodi , ac morum , & Ecclesiarum , & Ecclesiasticarum personarum , regni , Patriarchatus , ac provinciarum , &

partium praedictarum reformatione & statu, ac alias ad Legati officium pertinent, & sicut Dominus ministrabit. Nos enim, ut ipsius legationis officium eo utilius exsequi valeas, quò maiori fueris auctoritate munitus; praesentium tibi auctoritate concedimus, ut in Patriarchatu, ac regno, Archiepiscopatibus, & provinciis, supradictis, super huiusmodi universis & singulis aliis negotiis, de quibus expedire videris, agere, disponere, statuere, ordinare, & praecipere, inter Reges & Principes, aliasque personas Ecclesiasticas & seculares, in eisdem partibus consistentes, ad utilitatem, commoditatem, & effectum negotiorum ipsorum, ligas & confoederationes, societates seu uniones componere, statuere, ordinare, & firmare, & per te, vel alium, seu alios, quacumque auctoritate factas, initas, tractatas, seu firmatas adprobare, & exsequutioni mandare ac mandari facere; & inter dissidentes seu discordes pacem & concordiam reformare, treguasque seu inducias inire, & firmare, ac reformatas, initas & firmatas, observari facere; nec non contradictores, & rebelles, cuiuscumque dignitatis & status vel conditionis existant, etiam si Episcopali vel maiori praefulgeant dignitate, auctoritate nostra per censuram Ecclesiasticam, adpellatione remota, compell-

pellere valeas, Fraternitati tuae plenam &
 liberam tenore praesentium concedimus po-
 testatem: Non obstantibus quibuscumque
 privilegiis Apostolicis generalibus vel spe-
 cialibus quibuscumque personis vel locis aut or-
 dinibus ab Apostolica Sede concessis, per
 quae praesentibus non expressa, vel totali-
 ter non inserta, huiusmodi tuae legationis
 & potestatis officium posset quomodolibet
 impediri, aut etiam retardari. Aut si ali-
 quibus communiter vel divisim a dicta sit
 Sede indultum, quod excommunicari, sus-
 pendi, aut ipsi, vel eorum civitates, castra,
 villae, & loca, interdici non possint per lit-
 teras Apostolicas, non facientes plenam &
 expressam, ac de verbo ad verbum de in-
 dulto huiusmodi mentionem. Quocirca
 Fraternitatem tuam rogamus & hortamur
 attente, per Apostolica tibi scripta man-
 dantes, ac in remissionem peccaminum in-
 iungentes, quatenus de divina gratia &
 Apostolico favore confisus, onus tam salu-
 bris negotii devota mente, & animo susci-
 piens reverenti, te in executione legationis
 huiusmodi taliter verbo & opere reddas,
 quod ad Redemptoris nostri laudem, salu-
 temque fidelium eorumdem, praefata nego-
 tia felicem, Deo propitio & te promoven-
 te, consequantur effectum. Datum Avi-
 nione V. Idus Maii anno septimo.

Al.

Alterā autem Epistola ita habet :

Innocentius Episcopus . . . Venerabilibus fratribus Petro Episcopo Coronensi Apostolicae Sedis Legato , nec non Patriarchae Constantinopolitano , ac Nicosiensi , Cretensi , Smyrnarum , Patracensi , Atheniensi , Thebano , Corinthiensi , Colocensi , Nixiensi , Corphiensi , Duracensi , Neopacensi , & Neopatriae , Archiepiscopis , eorumque Suffraganeis salutem .

Insurgentibus contra fidem Catholicam , & religionem deprimere molientibus Christianam , ea virtute , illaque constantia est a fidelibus resistendum ; ut fideles ipsi Orthodoxae fidei ardore succensi , virtutibusque pro posse succincti , detestandum illorum propositum obice contrariae intentionis impendant , & roboris oppositione conatus iniquos prohibeant eorumdem ; sicque mentis , & corporis armatura muniti , & directi lumine fidei , insurgentes eosdem speciali carentes munimine , & infidelitatis tenebris obcaecatos , Deo , cui militant , ipsis adistente prosternant . Dudum siquidem , &c. *ut in superiori* , infideles & schismatici ad ipsorum & eorum terras & loca continuis invasionibus atque damnis & afflictionibus persequuntur : & non solum partes ipsas , sed etiam Patriarcharum Constantinopolitanum , eiusque provincias , in quibus Christiani

no-

nominis favor viger, invadunt unanimiter & percurrunt: Christianos ipsos in ore gladii inhumaniter trucidant, aliosque velut animalia bruta vendunt, eosque in feram servitutem redactos, praefatam fidem abnegare compellunt: & sacratissimam Crucem, mortem Redemptoris nostri Iesu Christi, ac salutem humani generis indicantem, lacerant & confringunt, pedibusque conculcant: Ecclesias & Ecclesiastica loca, allas terras & villas, quas pro se tenere & custodire non possunt, ignis incendio concremant, cunctaque depopulantur & vastant: & in tantum eorum invaluit & invalescit audacia, quod, nisi per Christi fideles sub spe divinae potentiae viriliter obsistatur eisdem, pestifer ignis ipse semper ulterius exandescens, singulas partes ipsas, proh dolor! dissipabit.

Propter quod nos nuper cupientes periculis & malis huiusmodi, quantum cum Deo possumus, obviare, ac ipsorum quieti fidelium salubriter providere, te, Fr. Episcopo Coronensis, Legatum, & dilectum filium Nicolaum Benedicti, Praeceptorem domus Venusinae Hospitalis Sancti Ioannis Ierosolymitani in dicta civitate Smyrnarum Vicarium & Capitaneum, cum certis galeis sub nostro & ipsius Romanae Ecclesiae nomine & vixillo tenendis,
de

de novo ad partes ipsas, ut ibidem ipsorum fidelium populorum & partium salutem, fideique negotium, utiliter prosequantur, de fratrum nostrorum consilio duximus destinandos: & nonnulla alia subsidia, pro ut malorum dierum conditio, & alia eidem Ecclesiae incumbencia, in aliis diversis mundi partibus onera patiuntur, duximus eroganda. Per quae, quamdiu in eo, cuius res agitur, speremus indubie, quod negotia ipsa ad ipsius Domini nostri sui-que sacri nominis laudem & gloriam, ipsius-que Catholicae, fidei & professorum ipsius, defensionem & exaltationem feliciter debeant prosperari; pro feliciore tamen prosecutione negotiorum ipsorum, quae longe maioris subventionis auxiliis indigere noscuntur, & fidelium aliorum opportuna & caritativa subsidia instanter implorant, fideles ipsos ad id quibusdam spiritualibus munificentis, indulgentis videlicet & remissionibus, providimus invitandos. Quocirca Fraternitati vestrae per Apostolica scripta mandamus & committimus, quatenus statum miserabilem Christianorum dictarum partium attendentes, tamquam praecones fideles & fortes athletae fidei contra infideles eosdem, tu videlicet frater Episcopo, in omnibus decretis legationis tuae partibus & provinciis, singuli vero

vestrum fratres, Patriarcha, Archiepiscopi, & Episcopi, in singulis vestris civitatibus & dioecesibus, per vos & alias personas Ecclesiasticas, seculares, & regulares, quorumcumque ordinum, quas ad hoc idoneas fore noveritis, Christi fidelibus, iuxta datam vobis & eisa Deo prudentiam, proponatis publice verbum Crucis: & venerabile signum eius, quibusvis fidelibus illud suscipere devote volentibus concedatis, ipsorumque homeris imponatis: fideles eosdem, quos ad audiendum propositionem ipsam, quoties expedierit, ad loca idonea convocare possitis, sollicitis exhortationibus & opportunis instantiis inducentes ut ipsi suscipientes cum reverentia signum Crucis, ipsumque suis cordibus imponentes, contra infidelium praedictorum perfidiam insurgant viriliter, & negotium ipsum ferventer adsumant, & ferventius prosequantur. Et ut ipsi fideles tanto libentius praemissa prosequi studeant, quanto ex suis laboribus potiore gratiam se noverint percepturos; Nos de omnipotentis Dei misericordia, & B. Petri & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, & illa, quam nobis Deus, licet indignis, ligandi atque solvendi contulit potestatem, eisdem fidelibus, qui cum galeis & aliis lignis navalibus, & alias in succursum & subsidium Christianorum partium

tium praedictarum, contra infideles eosdem in personis propriis & expensis, siue per terram siue per mare, infra proximos octo annos profecti fuerint, ac per unum annum continuum, vel interpolatim, in dicti prosecutione negotii fuerint commorati; nec non & illis, qui in prosecutione dicti negotii decesserint, vel in prosecutione huiusmodi vulnerati fuerint, etiamsi alibi ubicumque ex talibus vulneribus decedere eos contingat, illam suorum peccaminum, de quibus veraciter fuerint corde contriti, & ore confessi, veniam indulgemus, quae conceditur transfretantibus in subsidium Terrae-sanctae, & in retributione iustorum salutis aeternae pollicemur augmentum. Eis autem, qui non in personis propriis illuc accesserint, sed suis dumtaxat expensis, iuxta qualitatem & facultatem suam, bellatores idoneos destinabunt, per tempus unius anni in huiusmodi prosecutione negotii moraturos; & illis similiter, qui licet cum alienis expensis, in propriis tamen personis illuc accesserint, per dictum tempus unius anni morabuntur, eandem concedimus veniam peccatorum. Huiusmodi quoque remissionis & indulgentiae volumus & concedimus esse participes, iuxta quantitatem subsidii
& de-

& devotionis adfectum omnes, qui ad subventionem dicti negotii de bonis suis congrue ministrabunt, aut circa praefata auxilium vel consilium impenderint opportuna. Insuper volentes, ut huiusmodi pium negotium maioribus subsidiis adiuvetur, etiam illis, qui tantum de bonis propriis pro dicto negotio erogaverint, quantum essent illuc eundo, & inibi per unum annum continuum morando, & redeundo etiam expensuri similiter, vere poenitentibus & confessis eandem suorum peccaminum veniam indulgemus. Datum ut supra.

MCCCLXIV. Urbanus V. Papa S. Petrum Thomastum in Corinthio aliisque Episcopatibus Legatum confirmat. Ex Urbani literis apud Bollandum ad diem XXIX. Ianuarii, unde etiam Epistolas Innocentii VI. transcripsimus.

Anno MCCCLXXII. Gregorius XI. Pont. Max. Rainerio Acciaiuolio Corinthi Domino, aliisque Regibus, & Principibus, scribit, eos hortans ut anno insequenti die prima Octobris Thebas omnes conveniant, contra Turcas Graeciam vastantes foedus inter se percussuri. Epistola, est quae sequitur, ex Archivo secreto Vaticano eruta, num. 255.

Dilecto filio nobili Viro Raynerio de Aziaiolis, Militi Florentino, Domino Civitatis Corinthiensis, salutem, &c. Lacrimabi-

bili expositione Ven. Fratris nostri Francis-
 cisci Archiepiscopi Neopatreñ. latoris prae-
 sentium, publicaeque famae attestatione,
 dolenter audivimus, quod impia gens Tur-
 corum inimica, & persecutrix, nominis Chri-
 stiani in tanta copia e suis finibus est e-
 gressa, & peccatis exigentibus noviter sic
 praevaluit, quod nonnullos populos par-
 tium Graeciae Christianos professione, li-
 cet schismatis scissione a Catholicae & Apo-
 stolicae Ecclesiae unitate divisos, usque
 prope fines regni Rusciae, ac Albaniae,
 & Principatus Achaiae, & Ducatus Athe-
 narum, suae perfidiae per armorum poten-
 tiam subiugavit, & tenet adstrictos sub sua
 miserabili servitute, & tam potenter, tam-
 que ferociter, terram tuam & alias partes
 Christianorum obsider, impugnat, & in-
 vadit assidue, quod nisi obvietur eidem,
 de perditione terrae tuae ac Principatus,
 & Ducatus praedictorum, aliarumque ter-
 rarum fidelium ultramarinarum probabili-
 ter pertimeatur. Nos igitur in tantis Chri-
 stianorum periculis de opportunis providere
 remediis cupientes, inter alia remedia, Deo
 dante, utilia super resistentia Turcis fa-
 cienda praefatis, unionem tuae nobilitatis
 ac aliorum fidelium de dictis ultramarinis
 partibus providimus, & consulimus esse
 quam cito poterit faciendam, & super hoc
 cer-

certis Praelatis ac Principibus , & Magnatibus, dirigimus scripta nostra . Quare nobilitatem eandem , de cuius interesse grandi agitur , in hac parte requirimus , & hortamur attentius , ac totis cordis adfectibus deprecamur , quatenus ad civitatem Thebanam , quae terris tuis vicina , & ad hoc tibi , seu tuis Ambasciatoribus , ac aliis, qui in hac parte tangantur , quibus scribimus , magis accomoda reputatur ; ad Kal. mens. Octobris proxime sequuturi accedere , vel tuos Ambasciatores , & procuratores , cum pleno mandato ad tractandum , & faciendum unionem huiusmodi cum Ecclesiarum Praelatis , & Principibus , & Magnatibus , qui in ipsa unione ligari , & contribuere , voluerint , & ad offerendum & promittendum , certum subsidium gentis armigerae in mari , vel terra tenendae mittere non postponas . Nos enim Archiepiscopo praefato iniunximus , quod ad requirendum ex parte nostra te , & eosdem Praelatos ac Principes & Magnates , debeat personaliter se conferre , vel mittere alium loco sui . Et quum sit in mora periculum , & conventio requirendorum huiusmodi propter longam eorum distantiam non possit citius commode fieri dictam nobilitatem rogamus ex corde , quatenus non expectata firmitate unionis praefate quam cito poteris

††††††††

tua

tuae gentis subsidium contra Turcos mittere non retardes , sic promte , sicque magnifice super his futurus , qui tuis & totius Christianitatis damnis & periculis provide obvies , & nihilominus exinde a Deo perenne praemium consequaris . Nos interim de mittendo ad partes illas Apostolicae sedis Legato , & aliis opportunis adhibendis remediis , dante Domino curabimus providere . Datum Avinione Idib. Novembris anno secundo .

Huius autem Epistolae ἀπόγραφον , quam aliunde non liceret , ex Monumentis Archivi Acciaiuoliorum Marchionum descripsi ; ex quibus etiam notitias alias , quae ad Corinthum pertinent , facillime & commode erui : Si enim Archivum respicias , nullum aliud adeo exacte ordinateque digestum , domesticisque monumentis undique collectis abundantius , facile inveneris ; si vero inclitos illos Dominos , & Principum illustrissimorum adgnatos , consideraveris , animi pendebis utique utrum magis in illis nobilitatem , decora , opes , amplitudinem , vel humanitatem singularem , liberalitatemque subspicias . Vivescere in iis videtur egregii illius Nicolai , cuius supra mentionem fecimus , virtus , & favor , quo litteras litteratosque viros impense prosequutus est ; nam is fuit cuius opera Magister Zenobius Pisanus . litterator & Poeta clarissimus Apollinari laurea donatus est ,

est, ut memoriae prodidit Matth. Villanius Lib. V. Cap. XXVI. *Vtinam ab Optimatibus huiusmodi Βιβλιοτάφοι nostri temporis discant, & tandem Archiva sua, si qua habent, Musca, Bibliothecas, Scriniaque, alioquin inutilia, litteris & bonis artibus propitiores aperiant. Lubuit de illis heic paulo prolixius agere; nam si Matthaeus Villanius, ut de Acciaiuolis loqueretur, suae historiae filum prope abrumpere minime dubitavit, ut ipse Lib. III. Cap. VII. ait; quid mihi non faciundum fuerat, ubi de iis agendi tanta opportunitas?*

MCCCLXXXV. Matthaeus Lippi ab Emporio, Dominicanus Corinthi Episcopus renunciatur. Ex Epist. Flor. ad Card. Pisenum.

Anno MCCCXCIV. Rainerius Acciaiuolius, Corinthi Dominus, naturae concedit; cuius testamenti ἀποσπασμάτια heic proferimus. Ita incipit. Nui Neri Acciaiuoli Signore di Corinto, e del Ducato d'Atene &c. Item volemo, che tutti i gioielli, paramenti, oro, argento, e pietre preziose, le quali furono levate dall' Ecclesia di Corinto, sieno restituite alla detta Ecclesia, e così per lo simile a tutte l' altre Ecclesie del nostro paese. Et progressus aliquantum disponit quod si suae filia Francesca Duchessa lo gran Siniscalco vole rendere la moneta, la quale mi deve dare, volemo che la detta Duchessa li renda Corinto.

✠++++++ 2

Dat.

Dat. Corinθο an.Dom. MCCCXCIV.
die XVII. mensis Septembris Indiæ III.

Hic tamen non possum quaedam non animadvertere, & primum Leonicum Chalcocondylam Lib.IV. tradere Corinthum post Rainerii mortem Theodoro Porphyrogenito genero dotalem cessurum fuisse, quod quidem non contigisse tam ex ipso Rainerii testamento pateret, quam ex instrumento, quod ad annum insequentem proferimus. Tamen oportet ut deinde vere Theodorus Corinthum adeptus sit; ut ex iis, quae ad annum MCCCXCVII. adnotamus, elucet. Male tamen a Chalcocondyla paulo post dicitur, Corinthum relictum fuisse testamento Theodoro genero. De Rainerii enim testamento agens, & de Antonio eius filio notho, scribit: Huic testamento reliquit Boeotiam, & Thebas urbem; nam Corinthum reliquit genero suo Theodoro Imperatoris fratri. Secundo observabimus per haec eadem tempora alios quoque Florentinos in Graecia imperio potitos fuisse, seu ex cognatione cum Acciaiulis, seu alia de causa, Esau videlicet Bondelmontium, qui Manentis, & Lapae Nicolai Acciaiuli sororis, filius, Despotus Romaniae dictus est, & quem vix dubitem esse illum, quem Izaulum Leonicus Chalcocondylas Lib. IV. adpellat, & de quo quaedam narrat, quae non abluunt ab iis, quae in Epistola Florentinorum ad Spatam Albanorum Ducem continentur: quam quidem Epistolam

iam ex Codice MS. Bibliothecae Riccardianae hic proferimus, & ad eius intelligentiam ex citato libro Laonici quaedam transcribemus. Nam ex his & quis Spatas fuerit cognoscemus, quumque eius generum Esau fuisse ex Epistola percepturi simus, alterum quoque eiusdem generum, quem Florentini non nominant, Priolupam Tryballum Aetoliae Principem fuisse deprehendemus, & quomodo captivus Esau a Priolupa factus fuerit; quamquam Laonicus multa dicit quae minime cum Epistola convenire forte videantur, & quae ex Epistola, vel suppleri, vel corrigi debent. Verba Historici alias obscura, & mox futura apertissima, sunt quae sequuntur. Principes Neapolitani ab Corcyra insula pergentes (insulam enim istam ea tempestate Parthenopes reges tenebant) & copias contrahentes proficiscebantur contra Acarnaniam ut Albanos ex sua regione deturbarent, & ArtenAcarnaniae urbem captam recuperarent. Qui advenientes Arten obsederunt bellicaeque machinas muro admovent, ut urbem vi caperent. Spatas Albanorum Dux haud intra moenia se continebat, sed extra urbem obambulans consulebat Albanis, quos in unum collegerat, ut se promte sequerentur ad praesens periculum; quo impigre facto, opprimunt subito Italorum exercitum oppugnationi intentum, quos in fugam

†††††††† 3

com-

pellunt, plurimis partim necatis, partim captis. Socius & auxiliaris aderat in eo praelio Prialupas Aetoliae princeps Tryballus adfinis Spatae Duci Artae. In hunc modum Spataei Acarnaniam occuparunt. Postea Carolus quum proficisceretur ab Insulis cum suis sociis, nec non aliis quibusdam, qui in societatem belli venerant, offensu Albanorum tyrannide, regionem Acarnaniae subegerunt, praeterea eripuerunt Aetoliam Izaulo regenti Dromaenorum urbem, & Aetoliam. Imperium Aetoliae antea penes Thomam Prialupae Tryballi filium fuit, & hoc pacto in Izaulum pervenit. Quum adiuvaret Prialupas Spatan & Albanos in bello, quod gestum est cum Italidis, Arten Metropolin Acarnaniae obsidentibus, evenit ut in eo praelio captivi complures, qui generis claritate excellabant admodum, in manus venirent, inter captivos hos exstitit & Izaulus e grege Optimatum. Qui adolescens Regis Parthenopes (quae & Neapolis nuncupatur) forma erat liberali, & quantum ad mores attinet aequus et placidus. Hunc cum plurimis aliis captivum trahens Prialupas domum, ut mancipium tractavit, eosque in custodia adservavit, moratus in Regia, volens eos propinquis restituere recepta pecunia, si venirent suos redemptum.

Vxor

Vxor Prialupae adolescentem visum
 amare coepit; erat enim istius mulieris in-
 genium, ut, priusquam peteretur, peteret
 viros prae intemperantia, cui obnoxia e-
 rat. Quum igitur stupri consuetudinem
 cum adolescente habuisset, amore ardens
 & furens cum adolescente insidias marito
 subornat. Mulier adolescentem ducit in cu-
 biculum, in quo quiescere solitus erat Pri-
 lupas Dux, ibique adiuvans adolescentem
 mulier Prialupam occidit, et illa una cum
 ipso ad imperii gubernacula ascendit. Quum
 autem sibi tyrannidem ad eum modum pa-
 rasset, nemini, nisi mulieri soli, placebat.
 At ultio haud multo post sequuta est. Pri-
 lupas enim, qui filius erat, natus ex hac mu-
 liere, quum properaret ad Regem Mosem
 petens auxilium & praesidium contra Ca-
 rolum Acarnaniae principem, ut eam re-
 gionem in potestatem redigeret, captus est,
 oculique eius eruti sunt. Regionem urbis
 Ioanniorum nemo subegit, petiit enim Ca-
 rolum sibi ducem, cui ubi primum urbis
 administratio est commissa, bellum fortiter
 admodum sustinuit. Regnum hoc quum
 prius Tryballorum foret ad Izaulum, et
 Carolum Ducem, in hunc modum descen-
 dit. Quae quidem lubenter etiam protuli in
*Patriciorum Clarissimorum Bondelmontium, &
 Iosephi praecipue Iuvenis doctissimi, gratiam.*
Epistola autem Florentinorum est quae sequitur.

**Illustri Principi, & Domino, Domino
Spathe, Despoto Romanie.**

Audivimus, Illustris & Magnifice Princeps, Illustrum Dominum Esau, Civem nostrum, Despotum Romaniae, in manus cuiusdam vestri generi bellaciter, imo per malitiam, devenisse. Quam quidem rem totus noster populus cum maxima turbatione mentium intellexit. Res equidem est detestabilis exempli, videre Dominos in suorum infidelitate perire; virosque, qui belli famosi sunt, per prodicionis facinus tam miserabiliter captivari. Gener vester est etiam Esau; ut quum utriusque focer sitis, vestrum sit generos inter se componere; bellumque quod inter ipsos vigeat, ad pacem & concordiam revocare. Sublimitatem itaque vestram quanta cum adfectione possumus exhortamur, quatenus vos medium inter hos vestros generos adponatis; taliterque conemini quidquid inter ipsos discordiae iam fuit, auferre, quod ad fines remaneant & amici. Sabinis, quorum filias in matrimonium Romani, sicut legimus, raperunt, cum aciebus instructis cum generis pugnaturi forent, sed rapte Sabine se medias interponentes pugnam paratam inter foceros & generos veruerunt, & earum precibus ac lacrimis factum est, quod inter illos pax perpetua gigneretur. Vos focer
com-

MDC'LXXV. *Franciscus Marci Senatoris F. Martellius Florentinus, Canonicus Ecclesiae Florentinae, Archiepiscopus Corinthi honorarius renunciatur, qui deinde Cardinalis creatus est, atque anno MDCCXVII. occubuit. Huius quidem libenter haec mentionem fecimus, quod conterraneus noster esset, & patruus Iosephi Mariae Θεοφίλις αὐτοῦ Archiepiscopi Florentini, qui in praesens patriam Ecclesiam sapientissime regit ac moderatur; bancque notitiam debeo humanitati viri longe cruditissimi Salu. Salvini Canonici Florentini, ac publici in patria Academia Professoris, qui praeter multa alia a se elucubrata & in lucem edita, hystoriam etiam omnium Ecclesiae Florentinae Canonorum prope ad umbilicum deduxit, quae utinam cito in vulgus prodeat, Florentinae hystoriae non modicum incrementum. Eiusdem peritiae acceptam quoque refero notitiam Metropolitae Corinthii Matthaei Lippi ab Emporio Civis Florentini, quem superius ad annum MCCCLXXXV. commemoravi, & quem etiam a Seraph. Razio De Viris illustribus Ordinis Praedicatorum sub nomine Matthaei Costini indicatum censeo. Idem pariter Salvinus excerpta quaedam ex Testamento Francisci Bondelmontii, quod ad annum MCCCXCIV. laudavi, mihi perhumaniter dedit. In eisdem Rex Isau, ut ibidem vocatur, Despotus Romaniae, eius frater, heres instituitur, anno MCCCXCI.*

†††††††† 5

& hoc

& hoc Testamentum in Archivo publico Florentiae adservatur. Quando autem Esau & Francisci Bondelmontii heic mentionem fecimus, de illo animadverto non mirum, si a Chalcondyla Izaulus, aut Isaulus, nominetur, quum apud Graecos recentiores huiusmodi quorundam nominum terminatio esse videatur, ut patet ex nomine Ianules, pro Ioanne, aut Ianno, quod in Epistola Iosephi Corinthii Episcopi superius prolata habetur. De hoc vero obiter observaverim, vix Nicolaus Acciaiuolus magnus Siciliae Senescalcus, cuius vitam Matthaeus Palmerius conscripsit, anno MCCCLXVI. vitae concessit, ei suffectum fuisse Angelum Acciaiuolum eiusdem filium, & hoc eodem anno una cum Francisco Bondelmontio memorato a Regina Neapoleos in custodiam coniectum fuisse, de qua re multos Reip. Florentinae questus legi in Epistolis, quas illa scribit hac de causa eidem Reginae, & aliis principibus viris; quaeque habentur in Archivo Reformationum Codice Epistolarum anni MCCCLXV. & sequentis, nisi memoria me fallit. Ceterum pars nostri propositi non fuit Archiepiscopos omnes Corinthios titulares heic recensere. quod & fastidiosum esset & parum utile; quemadmodum neque recensuimus recentiores Archiepiscopos, qui dum Peloponnesus sub dominio Venetorum fuit, Corinthiae Ecclesiae vere praefuerunt; seu quia nobis eorum notitia non occur-

cur.

currit ; seu quia *animum tantum induximus ea Corinthiae Ecclesiae memorabilia litteris mandare , quae ex nostra domestica lectione & ex patriae nostrae monumentis baurire , & idemdem carptimque colligere licuit . Maius opus movere nec nostri otii , nec virium nostrarum , erat ; praecipue quum meae venerationis argumentum , non absolutam , quam etiam sperare nefas , tantae quidem , sed dudum deplorandae , Ecclesiae historiam , Reverendissimo Metropolitae bodierno obferre nobis adriserit . Quando autem Corinthiam Ecclesiam deplorandam dicere potui , huius civitatis , qualem in praesentia se habet , brevem descriptionem hic addam , ex Iacobi Sponii & Georgii Welheri Itinerario traductam , & ad Latinas aures ex Gallica lingua translata . Anno igitur MDCLXV. & sequenti Sponius & Welherus laudati in Italiam & Graeciam peregre profecti sunt , atque haec de Corintho memoriae prodiderant : Huius urbis aedificia hortis , malorum Medicorum copia abundantibus , contigua sunt . Arbores illae ita seruntur , ut sparsim in brevium nemorum species coalescant , culto aruo interiacente . Urbis pars aedium frequentia celebrior circa forum est , quod tamen non magni faciendum . Itaque Corinthum vicum adpellare non dubitasset , nisi vastior esset , ditioresque incolas contineret , quam eiusmodi*

di oppido congruant Acrocorinthus unius horae iter Corintho distat. Eius compita praerupta sunt, atque iter angustum. Vnicus est introitus, sed geminam portam transire opus est, antequam interiora quis penetret. In eo tria Turcarum delubra exstant, & quinque aut sex exiguae Graecorum Ecclesiae. D. Nicolai aedes Metropolitana est, in eaque codices quosdam manuscriptos inspeximus, & inter alios D. Ioannis Chrysostomi Liturgiam in membranaceo volumine, quod vetusto more convolvebatur, exaratam.

Vrbs ad Septemtriones huius montis Orientem versus sita est. In ea duo tantum Turcarum fana exstant, & una Graecorum Ecclesia, quae Panagia dicitur, quaeque Corinthii Metropolitanae sedes est. Sub arcis moenibus, qua urbs iacet, exigua aedes in rupe est D. Paulo sacra. Quum quis huius urbis Christianos deridere vult, exprobrat eis ex illorum Corinthiorum genere esse, qui increduli monitus & documenta huius Apostoli contemnebant. Addit etiam Corinthium quemdam quum Antidoron, aut panem, quem Papas post Liturgiam adstantibus tradit, fumeret, digitum etiam illius momordisse, abscidisse quae, & ex crepidine rupis, quae huic aediculae imminet, subspendisse. Et profecto in praefens

sens etiam parum pietatis & religionis illi praeferunt, & vix unum, si Archiepiscopum excipias, inveneris, qui Epistolas, quas eis Paulus scripsit, legere & intelligere valeat. Adeoque passim videre est eos a Christi ritibus ad Turcarum superstitionem transvolare; & urbs, seu oppidum, quomodocumque eam adpellare velis, incolas dimidio plus Muhammedanos complectitur. Narraverunt nobis inter alia, quomodo tres Papae anno praecedenti ad Muhammedis orgia defecerant. Primus fuit quidam, qui comessans ac capacioribus poculis utens ebrius factus se piratas in domo quadam vidisse adseruerat; id quod statim Vaivodae relatum fuit. Is quum Papam illum accersivisset, & de piratis interrogasset, rem negari a Papa, quid per ebrietatem dixisset oblito vidit. Quare suspicatus eum cum piratis esse foederatum, centum ei plagas virgis infligi iussit, & ad triremes damnavit. Abducto promissam barbam rasere (eam enim Presbyteri, & Calogerontes, seu Monachi, promittunt) id quod ita eum dolore & tristitia adfecit, ut se inter Turcas nomen dare velle proclamaret. Adeoque Christum eiurare coactus Mustapha Papas adpellatus est. Alter, qui eo melior non erat, Stamatii Cavallarii cuiusdam consuetudine utebatur, & die qua-

quadam nonnulla ei subripere adgressus e vestigio in vicum quemdam cum sua concubina aufugit. Stamatius quosdam, qui eum insequerentur misit; at ille, quâ se ex eorum manibus eripere non posse cognosceret, conviciis eos adpetivit, edixitque ut caverent, nec quidquam in eum adtentarent, eo quod Turca esset. Verbum insubide prolatum, inibi est obligatio, qua quis amplius liberari non potest; adeoque Christianam fidem eiurare coactus est. Tertius denique quum ab Archiepiscopo ad ea, quae Ecclesiae debebat, solvenda compelleretur, eum precatus est ut exspectaret adhuc, & suam extremam paupertatem declaravit. Sed Antistes eum exaudire noluit, ordineque movit, & in eius locum alium suffecit. Verum, quod amplius miserum hunc presbyterum irritavit, fuit, quod quum Liturgiae die insequenti interesset, eum turis suffitu, ut alios, vaporare noluerunt; ex quo ita excanduit contra novum Papam, qui eius locum occupaverat, ut post peractam Synaxim, eius pileolum in terram deturbaverit, & ex Ecclesia egressus ad se circumcidendum procurrerit. Corinthus mille circiter quingentis habitatoribus frequens est; sed ager vicis, & villis, abundat, ita ut inter Corinthum & Sicyonem viginti quinque numeraverimus. Itaque mirari non subit si Corinthi Prae-

Praeses, trecenta, ut ferunt, oppidula sub
sua ditione habet. *Atque ita quidem illi.*
Quis tempestivum modo non censeat lamentabi-
le huius Urbis fatum Epigrammate, quo olim
Antipater, deplorare?

Ποῦ τὸ περίπλεστον κάλλος σιὸ Δωρὶ Κόρινθε;
Ποῦ σεφάναι πύργων, ποῦ τὰ πάλαι κτεάνα;
Ποῦ νοὶ μακάρων, πᾶ δώματα, ποῦ δὲ δάμαρτες
Συσιφίαι; λαῶνδ' αἱ πότε μυριάδες;
Οὐδὲ γὰρ εἰς ἵχνος πελοχέμορε σείο λέλαπτε
Πάντα δὲ συμμάρψας ἐξέφαγε πτόλεμος.
Μοῦναι ἀπόρρητοι Νηρηίδες ὠκεανοῖο
Κοῦραι, σῶν ἀχέων ρέοντομεν ἀλκυόνες.
Dorica dicubi sit praestās tua forma Corinthe?
Dic ubi sunt veteres divitis urbis opes?
Dic ubi templa Deū? turres & tecta superba?
Matres? & populi maxima turba tui?
Nulla tui infelix vestigia stare videmus,
Hostica comminuit talia cuncta manus.
Solae non passae damnum Nereides ullum
Angimur usque tuis ludibus Halcyones.

MDCLXXXVII. *Corinthus Venetis se*
dedit. Marcus Battaglinius Annal. ad hunc
annum n. 28.

Georgius, seu Gregorius, *Pardus Smyr-*
naeus patria (quem ideo quidam cum Cointo
Smyrnaeo male confuderunt, quum noster pas-
sim pro Georgio Corinthus adpelletur) Co-
rin-

rintbius Metropolita fait , scriptor incertae aetatis , sed qui aliquatenus superiora tempora attingat , nec post saeculum XII. vixerit . Nam in fine Codicis eius Expositionum in Canones Cosmae , & Ioannis Damasceni , legitur cum scriptum fuisse a Leone Rhegino Calligrafo anno Mundi 6733. Christi videlicet MCCXXV. ut testatur Allatius De Georgiis , & ex eo Gvil. Caveus. Ante hanc tempora igitur eum floruisse oportet ; adeoque saeculo XII. ut quidem Io: Alb. Fabricio videtur Lib. V. Cap. VII. Biblioth. Graecae n. XV. Nihil amplius de Georgii huius vita mihi cognoscere licuit , quare ad eius operam & commentationam commemorationem transibo , quod eo diligentius faciam , quo certior sum Christianis temporibus urbem nobilissimam Corinthum Scriptores alios fere nullos , si Sanctum Dionysium & Bacchylam excipias , protulisse ; nisi quod Honestum quemdam Corinthium poetam in Anthologia Epigrammatum invenio , quem post Christum vixisse non videatur dubitandum . Quare non multum mirandum , si & hisce postremis temporibus nemo Corinthius doctus memoratur a Demetrio Procopio , in suo Commentario De Graecis Eruditis praesentis & superioris saeculi , scripto ad Bucurestum anno MDCCXX. , & Graece ac Latine edito a Fabricio in calce
XI.

componite generos, & de diffidentibus inimicis in fratres, & amicos vestra prudentia, vestrisque viribus, commutate. Nihil enim honorabilius vobis & Deo gratius potestis, quam hos vestros generos habere concordēs, & illius patriae populos in pacis dulcedine reformatos. Ceterum in huius rei gratiam nobiles viros Andreā domini Laurentii de Bondelmontibus, & Vgonem de Alexandris, honorabiles cives nostros, legationis officio destinamus, qui mentem nostram vivae vocis ministerio plenius explicabunt; quorum relationibus placeat in omnibus credere, tamquam nobis. Datum Florentiae, &c.

Quae in hac Epistola cum Laonico conveniant sunt, Spatas, Esau, seu Isau, nam quum per n scribatur Isau pronuntiat, atque ita etiam scribitur in testamento Francisci eius fratris, Prialupas Spatae adfinis; & quod Esau Italus Dromaeorum Princeps, adoque forte Despotus, captus fuerit a Prialupa.

Anno MCCCXCV. Carolus de Tocco Neapolitanus, Lucatae Dux, Rainerii Acciaiuoli gener, quum Franciscam eius filiam uxorem haberet, Corinthe possessionem capit; nam Franciscam Rainerius heredem instituerat, ut ex sequenti Instrumento ex autographo, quod in Acciaiolorum Archivo exstat, descripto patet:

In

In Dei nomine Amen. Anno Domini ab eius Incarn. millesimo trecentesimo nonagesimo quinto, Ind. III. die sextadecima mensis Septembris, actum Florentie in populo Sanctorum Apostolorum, presentibus testibus ad hec vocatis & rogatis, Annibaldo de Pantaleonibus de Florentia, & Sandro Nerii de Altovitis de Florentia. Pateat omnibus evidenter presentis pagine seriem inspecturis quod reverendissimus in Christo Pater & Dominus Dominus Ludovicus de Prato Archiepiscopus Athenarum, & Dominus frater Stephanus de Roma electus Episcopus Menonensis, & nobilis & egregia Domina Domina Gismonda de Acciaiuolis de Florentia, & nobilis, & egregius vir Donatus Albizzi de Acciaiuolis praediectis, constituti in presentia mei Nicolai Notarii infra scripti, & testium supradictorum, volentes detegere veritatem eorum iuramento per eos corporaliter prestitio dixerunt, adseruerunt, adfirmaverunt, in verbo veritatis adtestati sunt, quod quum de anno Domini ab eius salutifera Incarnatione millesimo trecentesimo nonagesimo quarto de mense Novembris secundum morem & cursum civitatis Florentiae, Carolus de Tocho de Neapoli, Dux Lucatae, & Comes Cephalonie palatinus, vir nobilis & illustris Do-

Domine Domine Franciscus filie olim recolende memorie & illustris militis Domini Nerii de Acciaiuolis de Florentia, iam vita functo dicto Domino Nerio, venisset ad civitatem Corinthi causa capiendi dictam civitatem Corinthi, quam dicebat & adferebat pertinere, & expectare ad dictam Dominam Franciscam uxorem suam ex hereditate, & successione dicti Domini Nerii, ut peteret a dicta Domina Gismonda & Donato executoribus testamenti dicti olim Domini Nerii sibi tradi tenutam & corporalem possessionem dicte civitatis Corinthi, dicta Domina Gismonda & Donatus pepigerunt, & pro tunc firmaverunt cum dicto Karolo, quod dictus Karolus promitteret, & se obligaret observare & adimplere, & facere quod observaretur, executioni mandaretur ad unguem, testamentum dicti olim Domini Nerii, & quod subsequenter post praedicta dicti executores invexerint dictum Karolum in tenutam & possessionem corporalem dicte civitatis Corinthi, et Dominus Karolus Dux praedictus per quamdam scripturam privatam sigillatam sigillo proprio dicti Domini Ducis promisit et convenit dicte Domine Gismonde, et Donato, et aliis executoribus testamenti dicti olim Domini Nerii se observaturum et adimpleturum, et ex-

ecu-

ecutioni mandaturum ad plenum, et ad unguem, et facturum, et curaturum quod observaretur et executioni mandaretur ad plenum testamentum dicti Nerii, et omnia et singula in eo contenta in presentia plurium et plurium ibidem adstantium, et maxime Gherardi de Davizis de Florentia unius ex executoribus dicti testamenti, et unam scripturam dedit et tradidit dictis executoribus, et quod postea Dominus Karolus cum dicta Domina Francisca conjugali sua, et cum dictis Domina Gismonda et Donato executoribus recessit de civitate Corsi, et adcessit ad insulam Cephaloniam sibi subpositam, et quum ibidem esset petiit a dictis executoribus sibi reddi, et restitui, dictam scripturam, et quum ipsi responderent se misisse dictam scripturam, ad civitatem Florentiae ad nobilem et egregium militem Dominum Donatum de Acciaiuolis olim germanum dicti Domini Nerii, dictus Karolus dux praedictus dixit eisdem, vos numquam recedetis hinc, & vos hic mori faciam, nisi mihi reddatis dictam scriptam, vel contrariam scriptam faciatis, & eosdem per vim & violentiam coegit eorum manibus subscribere, & eorum sigillo sigillare quamdam scriptam in qua contineri voluit, & fecit, quod ipse Karolus Dux praedictus observaverat et adim-

adimpleverat & executioni mandaverat ad plenum testamentum dicti olim Domini Nerii, et quod vigore dictae private scripte, de qua supra primo fit mentio, nihil ab eo, vel in eius bonis, de cetero peti possit. Cui scripte coegit dictum Dominum Ludovicum Archiepiscopum, & dictum Dominum fratrem Stephanum se subscribere in testes, & sigillo eorum sigillare. Et quia dicti executores subscripserunt dictae scriptae esse per vim et violentiam & timore mortis, & dicti Karoli Ducis, & coacti per dictum Karolum, & similiter dicti Dominus Ludovicus & Dominus frater Stephanus coacti per dictum Karolum et timore mortis se subscripserunt in testes dictae scripte, et sic adtestati sunt et in verbo veritatis affirmaverunt. Dixerunt tamen dictus Dominus Archiepiscopus, & dictus Dominus frater Stephanus, se non fuisse presentes nisi dictae scripte supradictae false, & non vere, & iis quae gesta sunt in dicta Insula Cephalonie, ut dictum est.

{ .N. }

Ego Nicolaus olim Andree de Gambasso Civis Florentinus Imperiali auctoritate

te Notarius, & Iudex ordinarius, praedi&is dum agebantur interfui, eaque rogatus scripsi et publicavi, ideo me subscripsi, et solito signo signavi.

*MCCCXCVII. Theodorus Porphyroge-
nitas Peloponnesi Despota, Emmanuelis Pa-
laeologi Imperatoris frater, Rhodiis Equitibus
Corinthum, Spartam, & reliquum Peloponnesum
vendit, & tradit, ut eam contra Saracenos
tuerentur. Manuel Palaeologus Orat. in
Theodorum fratrem Tom. XXVI. Bibliq-
thec. Max. Patr. Iacob. Bosius Part. II. Histor.
Relig. Ierofolymit. Lib. IV. Sed anno 1304.
quum imperium illorum Equitum Graeci detre-
ctavissent, iterum Corinthi ditionem recipere
coactus est. Dufresnius Lib. VIII. Illam an-
tem rem ita describit Protovestiarius Lib. I.
Cap. XX. Theodorus Despota rem Roma-
nam tantis fluctibus agitatum, & urbem Im-
peratoriam tandiu obsessam, tamque dira fa-
me oppressam, periculosum insuper in Pe-
loponneso bellum, & Christianorum Prin-
cipum succurrere velle neminem, cernens,
omni spe abie&ta, una triremi Rhodum na-
vigans, Spartae Principatum societati Ioan-
nis Baptistae, & Prophetae, vendidit. Ea
societas quosdam Crucigerorum (crucem
enim gerebant) eo ad possessionem adeun-
dam transmisit. Quibus incolae conspectis
&*

& auditis , quae acta essent , hortante iracundia , cum sudibus , & saxis , ad eos occidendos procurrunt . Ast Episcopus illius loci interveniens , & vulgus de huiusmodi seditione compescenda adloquens , effecit , ut dictis obtemperarent . Triduum itaque Crucigeris praefiniunt , quibus Spartae finibus cum pace excederent . Quod nisi excessissent , malum habituros . Illi , quod adparebat rem non ituram , & tumultum potius excitari , atque animos exacerbari , & vitam suam in discrimen adduci , domum remigrant .

Anno MCDII. Filibertus de Nailaco Magnus Ordinis Ierosolymitani Magister , homines quosdam Corinthios ob res pro illo Ordine bene gestas remuneratur , & Davidem Hieromonachum in primis , Corinthi Archimandritam , cui agrorum donationes quasdam a Rainerio Acciaiuelio , & Theodoro Porphyrogenito , factas , & a Commendatore , ut vocant , Fratre Elia de Fossato instauratas , confirmat . Bosius loco superius citato .

Anno MCCCCIV. Despotas Peloponnesi Palaeologus Porphyrogenitus Corinthum , eiusque regionem , a Rhodiae militiae equitibus recipit , Iunii mensis die XIV. Chronicon breve. Consule superius ad annum MCCCXCVII.

Anno MCCCCXV. Forte ad Ecclesiam urbemque Corinthiam aliquo modo pertineant ,
quae

quae Cenchris Corinthi ἐπιτεινὴ contigisse narrat
 Protovestiarus Lib. I. Cap. XXXVIII. *his*
verbis. Anno Mundi 6923. Domini 1415. die
 Martii 13. Imp. Manuel incolumis in por-
 tum Cenchreorum venit, & 8. Aprilis ex-
 purgare, & instaurare Isthmum ipsum coe-
 pit; cuius latitudo est ab uno mari ad al-
 terum orgyiae ter mille, & octingentae;
 longitudo vero a terra Hellade, sive Atti-
 ca, postquam descenderis via aspera, quae
 vulgo πλάγιον καὶ δὸν, malae viarum amba-
 ges, dicitur, donec in planitiem infra ve-
 nias, quo in loco muri hi Isthmi aedificati
 erant, stadia triginta. A muris autem
 Isthmi, usque Corinthum urbem prae-
 cellam, colles, & tumulos, & extrema
 Isthmi, stadia conficiuntur. Videtur Pe-
 loponnesus folio platani simillima, cuius
 caulem exprimit Isthmus, in quo surgunt
 turres centum quinquaginta tres, & in
 marmore quodam scriptura huiusmodi
 reperta est. ΦΩΣ ΕΚ ΦΩΤΟΣ, ΘΕΟΣ
 ΑΛΗΘΙΝΟΣ ΕΚ ΘΕΟΥ ΑΛΗΘΙΝΟΥ ΦΥ-
 ΛΑΣΗΤΟΝΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑ-
 ΝΟΝ, ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΙΣΤΟΝ ΔΟΥΛΟΝ ΑΥ-
 ΤΟΥ ΒΙΚΤΟΡΙΝΟΝ, ΚΑΙ ΠΑΝΤΑΣ ΤΟΥΣ
 ΕΝ ΤΗ ΕΛΛΑΔΙ ΟΙΚΟΥΝΤΑΣ ΤΟΥΣ
 ΕΚ ΘΕΟΥ ΖΩΝΤΑΣ. *Lumen ex lumine,*
Deus verus de Deo vero, custodiat Iusti-
nia-

*nianum Augustum , & fidelem eius ministrum
Victorinum , & omnes Helladis incolae , se-
cundum Deum viventes .*

*MCDXXI. Corinthus Reip. Venetae a
Centurione Zacharia donatur . Coronellus .
Non video tamen quomodo id consistere possit
cum iis , quae insequenti anno proferimus .*

*Anno MCCCCXXII. Florentini Tho-
mam Alderottum conterraneum suum ad Ant.
Acciaiuolum Corinthi Dominum , oratorem mit-
tunt , cui haec agenda tractandaque cum ipso
praescribunt , quae in sequenti Instrumeto , ex
Archivo Reformationum extracto , continentur .*

Nota ed Instruzione a te Tommaso
Alderotti Cittadino Fiorentino , Amba-
sciador del Comune di Firenze , di quello ai
da fare col Magnifico Sig. Antonio degli
Acciaiuoli , Sig. di Corinto in Romania , fat-
ta , e deliberata per gli Magnifici , ed Ec-
celsi Signori Priori dell' Arti ; e Gonfalo-
niere di Giustizia del Popolo , e Comune
di Firenze , e i loro spettabili Collegi .

Sarai alla presenza del detto Sig. An-
tonio , e dopo la salute , e le offerte per
parte della Signoria nostra fatte , gli dirai
come avemmo le sue lettere , e udimmo
quanto ci rapportò Rinaldo Menzuola per
sua parte , alle quali si rispose , e ringra-
ziatolo per parte della nostra Signoria del-
l' offerte , e che noi le accettiamo come

✠+++++

d'a-

d' amico , e buon cittadino di questa città ; come sempre sono stati i suoi antenati . e che in qualunque cosa accadesse , lo richiederemo confidentemente così come faremo per lui , e per lo stato suo , perchè desideriamo ogni sua grandezza .

E dirai come la nostra Comunità ha deliberato di navigare con galee grosse nella parte d' Alessandria , e di Sorla , e ancora nelle parti di Romanía , e se per lo passato non si è fatto , è stato per non avere avuto la marina spedita , come al presente ; e che gli piaccia provvedere , che ne' suoi luoghi e parti , e de' suoi amici , i nostri legni e robe e mercanti possano usare sicuramente , e siano benignamente trattati , e che ne' pagamenti delle gabelle , o dazi , noi siamo così ben trattati , come sono qualunque altra nazione che vi sia , cioè come Veneziani e Genovesi , quale meglio trattato vi fosse , e che lo debba fare per rispetto della Cittadinanza , e che non farebbe onore della sua Signoria , che i Fiorentini non avessero quelle franchigie , che alcun altro , o più . E di questo intendi bene la sua risposta e la sua intenzione , e se ti pare utile averlo per scrittura , fallo ; e mostragli che a lui ed alla sua Signoria ne seguirà onore ed utile , che e' nostri legni ed i nostri mercanti vi usino , mostrando
che

che siamo andati a fare gran cose, e che quanto si farà massimamente sotto la fidanza di sua Signoria, usando quelle parole utili alla materia.

E se ti domandasse, se quest' anno si manderà galee grosse, digli di sì; ma che non era fatto; sicchè il tuo parlare in ciò sia sospeso, ma in Alessandria e Baruti si manda di certo, cioè due galee, che andranno in Alessandria e Baruti.

Ancora anderai al Duca di Cefalonia, eziandio in prima se ti attaglia, colla medesima ambasciata; ma egli non ha scritto, sicchè non bisogna ringraziare; ed ancora mutar le parole in quella parte, che egli non è Fiorentino, ma la madre fu ben Fiorentina, sicchè puoi dire, che noi lo reputiamo come cittadino. E poi seguita come di sopra con quelle parole più o meno secondo il grado suo, che si richiede alla sua Signoria.

Sempre avendo riguardo di non obbligare il nostro Comune in alcuna cosa particolare, ma impegnati d'aver da loro, eziandio per scrittura se bisogna, più obbligo che puoi, e di quanto farai ci avvisa per tue lettere se vi è passaggi.

Atque ita quidem illi . Id quod totum erutum est ut diximus ex Archivo Reformation. Florent. ex libro, qui inscribitur : Libro d' In-

†+++++++ 2

stru-

Struzioni I. ovvero L. del 1322. al 27. a 3.
Arm. R. Lib. 2. Informazioni del tempo di
Paolo Brandi Cancelliere 1422.

Anno MCCCCXXXV. Antonius Corinthi Dominus ex apoplexia diem supremum obit. Laonicus Chalcocondylas Lib. IV. Gadius Elogiis.

Anno MCDXXXVI. Indict. X. Sanctissimus Metropolitae Dominus Malachias, post obitum Sanctissimi Marci, Corinthum venit. Chronicon Breve.

Anno MCCCCLV. Quum Muhammedes II. Franciscum Antonii Fr. Acciaiuolium ultimum Athenarum Ducem vita privavisset, eius uxorem, Demetrii Asani Corinthi Domini filiam, Constantinopoli captivam abduxit; de qua tamquam Corinthi Domini filia non abs re erit ea brevis referre, quae Emmanuel Malaxus Epistola Martino Crusio scripta anno MDLXXVII. narrat; anno videlicet mundi 6964. Sultanum, Athenas cepisse, & eorum Duce caeso, uxorem & liberos eius, Constantinopoli traduxisse. Erat ea Principis Corinthi, Demetrii Asani, filia, formae dignitate, qua facie, qua toto corpore, longe excellentissima, eoque nomine per totam urbem clarissima & celeberrima. Quum igitur eius fama ad aures Protovestiarii pervenisset, ita cum Imperatore se gessit ut ad eam accessum habuerit, qui quum visae infano amore accensus fuisset Bas-
sam

Sam instigat ut Patriarcham Ioasaphum CP. malitris ducendae potestatem sibi dare compellat. Sed quum Patriarcha sciret Protovestiarium uxorem habere, coniugium adulterinum concedere renuit; quare Bassa, quum Sultanum subornasset, obtinuit ut Patriarchae barba praecideretur, magni autem Ecclesiarchae nasus ab utroque latere funderetur; cum Patriarcha enim consentiebat. Hanc poenam illicum magna constantia sustinuerunt. Itaque Protovestiarus turpem amoris sui cupidinem explevit accepta potestate a Bassa eam uxorem ducens contra leges, legitima uxore sua, & liberis abdicatis & expulsis prorsus. Sed tantum scelus diu non fuit impunitum, nam die quadam quum alea & tesseras luderet, dum tesseras iacit horribiliter in modum dentibus stridens illico expirat.

MCDLVIII. Muhammedes II Turcarum Rex Corinthum capit die VI. Augusti. Laonicus Chalcocondylas Lib. IX. Histor. Chronicon Breve. Protovestiarus Lib. III. Morerius. Fleurius ad hunc annum. Muhammedis autem huius Epistolam Pontifici Maximo scriptam heic proferimus, qualem Io. Buchlerus in suo Thesauro Lconicarum Epistolarum exhibet; vera ne sit an supposititia non quaero, quum veram, & aliunde comprobata, historiam referat, nec adeo immani & barbaro Imperatore indigna sit.

Turcus Pontifici Romano.

Corinthum , urbem Achaiae nobilissimam , Aetolos , Acarnanes , Macedoniam , atque omnem Peloponnesum , armis invasimus : vicos praeterea , agros , & oppida late incendio depopulati , ut mox in Italiam bellum transferamus . Haec tibi omnia cum summo Christianorum metu ac detrimento nuntiamus .

MCDLXIV. Veneti Corinthum frustra obsident , eorumque Dux Bertholdus ictus lapide interit. Chronicon Breve. Protovestiarium Lib. III. Cap. XXV. I. & Philolph. Lib. XXI. Epist. *Mirari autem subit, quod Pius II. Epist. LII. ad Philippum Burgundiae Ducem Corinthum a Venetis captam fuisse adfirmet ; nisi capta, fuerit , & statim Turcarum metu derelicta.* Eius verba sunt : Corinthum Venetorum copiae acceperunt, ubi vulneratus dux exercitus paulo post obiit . Praefectus classis timore quodam inani percussus, tamquam infinitae hostium turmae ad se debellandum venirent : simulque imbribus & frigore vexatus , murum quem sumtu maximo & ingenti celeritate ad Isthmum erexerat , contradicentibus sociis , & amicis , relinquere statuit , collectisque machinis & omnibus armamentis in classem sese recepit , & apud Neapolim in portu navales copias conti-

tinuit. Equitatum pedestresque socios intra Peloponnesum per hiberna distribuit.

MDXIV. *Julius Corinthiensis Episcopus Concilio Lateranensi V. interest.* Labbeus Tom. XIX.

MDLXV. *Sophronius Corinthi Episcopus Synodo Constantinopolitanae contra Iosephum Metropolitam Hadrianopolitanum coactae subscribit.* Labbeus Tom XXI. *An Sophronio praecefferit, vel successerit in Corinthio Episcopatu Ioasaphus, seu Iosephus, ignoro, quum eius Episcopatus tempus exacte determinare nequiverim; sed ex Martino Crusio tantum intellexerim, Ioasaphi Epistolam, quam nunc produco, esse ex iis, quae ab anno MDXXXV III. ad annum MDLXXX. scriptae fuerunt. Epistola igitur huius Episcopi ex Lib. III. Turcograeciae descripta, in Latinum conversa, ita habet:*

Corinthii Metropolitae, Viri sapientis.

Quum D. Stamatius Zygomalas, Musicus praestantissimus, nostrae humilitatis visendae causa huc venisset, interrogavit, num hoc, quod sequitur, coniugium legitimum esset. D. Ianules Cubles habuit filiam, nominæ Reginam. Sustulit idem Ianules e sacro fonte Marietam, eiusdem Stamatii filiam. Damianus deinde quidam Zachakatus, ducta in matrimonium antea

†††††††† 4

Re-

Regina, Ianulae filia, eademque mortua, uxorem duxit secundis nuptiis spiritalem filiam eiusdem Ianulae, ipsam Marietam. Id vero nimisquam legibus adversatur, nec conceditur. Vnus vir duxit duas sorores. Id quomodo non sit absurdum? Nam Ianules ille Cubles, Reginae pater corporalis est; Marietae vero, pater spiritualis: ita ut ipsae sorores sint, unius patris liberi, ex divinae legis constitutione: praesertim, quum in ea maior etiam perhibeatur spiritualis cognatio, quam carnalis. Quamobrem & nos de hoc negotio consulti, & saluti animorum consulere debentes, omnibus, quos haec latent, notum facimus, hoc coniugium esse illegitimum, prohibitum, inconcessum in aeternum, nisi disunctio fiat. Arbitror autem imo certo persuasam habeo, non hoc modo rem expositam fuisse nostro fratri, & rerum sacrarum collegae, sancto Nauplii Praefuli. Si enim cognitam habuisset, profecto concessurus non fuisset, nec postquam facta est, ratam habebit; sed divellet, prorsusque ut profanam, & impuram, copulam separabit.

Corinthy Metropolita, Ioasaphus.

MDCXIII. Guillelmus Archiepiscopus Corinthiensis honorarius. Mabillonius. *Anal. Benedictini* Lib. XIV. ad annum 653. n. XXVI.

MDCXXXV.

XI. voluminis Bibliothecae Graecae, quum
 viris eruditione conspicuis, & scriptis operibus
 celebribus, etiam antequam in tantas ruinas,
 & infortunia, & desolationem, laberetur, num-
 quam foecunda fuerit. Sed iam Georgii Par-
 di opera recenscamus, quorum quaedam sacra
 sunt, quaedam vero Grammatica, Rhetorica,
 & Philosophica. Sacra sunt
 Expositiones in Canones, seu Hymnos, in
 Graecorum Officiis cantari, aut recitari
 solitos.

Grammatica.

De Dialectis excerpta.

De Dialectis.

De figuris Poeticis.

De Soloecismo, & Barbarismo, & de Syn-
 taxi.

Rhetorica.

In Hermogenis Librum de Methodo *ἡρμῆ*
ῥοτῆτος.

Enarrationes quaedam in Hermogenis Rhe-
 toricam.

Philosophica.

Scholia in Aristotelem de Anima.

Qui libri fere omnes MSS. sunt, & in diver-
 sis Bibliothecis exstant, de quibus, quemadmo-
 dum & de Auctore, consulendi Allatius, Fa-
 bricius, Caveus, Gesnerus, Possevinus, Si-
 xtus Senensis.

Invenio etiam Guillelmum quendam Do-
 mi-

minicanum Corinthi Archiepiscopum a Seraph. Razio memoratum, sed quum illius aetatem non indicet, hic eum recensuisse suffecerit.

Quum invenerim apud Io. Alb. Fabricium Tom. XIV. Biblioth. Graecae Epistolam quamdam apocrypham a Corinthiis Paulo Apostolo scriptam & Pauli ad eos responsum, operae pretium esse duxi eas ad calcem huius historiae reuocare, ne locum in veraci historia Ἰωδὲ πύραφα haec, & ὑποβολιμαῖα obtinerent, & tamen haec qualiscumque cognitionum accessio nostro commentariolo non deesset fingitur in his Simonem Magum illum Samaritum, & Cleobium eiusdem furfuris hominem, Corinthum advenisse, & ibi sua exitialia dogmata diffeminasse; quae quidem confutat Paulus iis rescribens. Epistolae hae ex Armena in Latinam a M. V. de la Croze conversae fuerunt, & sunt, quae sequuntur.

Epistola Stephani Presbyteri ad Paulum Apostolum a Corinthiis.

Stephanus, & qui cum eo Presbyteri Nemenus, Eubulus, Theophilus & Nomeson, Paulo fratri salutem. Homines quidam Corinthum venerunt, Simon nomine & Globeus, qui nonnullorum fidem vehementer commovent persuasoriis, & corruptentibus verbis, quibus tu per te ipsum obviam venire debes. Nos enim neque abs te, neque ab aliis Apostolis, huius-

iufmodi verba audivimus. Sed id unum
fcimus: Quicquid a te & ab aliis accepimus,
id conftanter fervavimus. At ea in
re Dominus noſtri valde miſertus eſt, quod
dum corpore adhuc inter nos es, iterum
te audituri ſumus. Quam primum igitur
ad nos ſcribe quid certum & tutum ſit,
vel tu ipſe ad nos venire propera. Cre-
dimus in Dominum, ſe cum tali manife-
ſtatione oſtendiſſe, eaque eundem Domi-
num nos liberaſſe e manibus iniqui. Iam
vero eorum verba erronea ſunt, dicunt e-
nim ſic: Nihil eſſe opus legere Prophetas,
Deum non eſſe omnipotentem, nullam
eſſe carnis reſurrectionem, hominem nul-
lo pacto a Deo eſſe creatum, Ieſum Chri-
ſtum carne non eſſe genitum a Virgine Ma-
ria, mundum non eſſe a Deo creatum, ſed
ab aliquo (e numero) Angelorum. Iam
vero, frater, da operam ſedulo ut ad nos
venias, ut ſine ſcandalo ſtet Civitas Co-
rinthiorum, & eorum amentia coram om-
nibus opprobrio expoſita * eiiciatur. Vale
in Domino.

„ *Accepere & tulere hanc Epistolam Dia-*
„ *coni in urbem Phœniciae, Tbrenzus & Tbe-*
„ *chus. Paulus accepta Epistola, etiamſi*
„ *ipſe in vinculis detineretur propter uxorem*
„ *Antiſtii Apollophanis, quaſi vinculorum*
„ *oblitus lugere coepit propter hos ſermones,*
„ *quos*

„ quos audiverat , & lacrimabundus dixit :
 „ Melius mihi fuisset prius mortem obire &
 „ cum Domino versari . Nam in hac carne
 „ existens haec verba perversae doctrinae au-
 „ diens , en moeror supra moerorem me adpre-
 „ bendit , & immensa consternatio vinculis
 „ meis accedit , quam video & lego eiusmodi
 „ Satanae machinationes . Inter hos plurimos
 „ animi cruciatur , scripsit Paulus responso-
 „ nem ad hanc Epistolam .

Pauli Epistola in vinculis , ad lectionem
 Epistolae Corinthiorum .

Paulus victus Iesu Christi , fratribus
 Corinthiis , variis compunctionibus exa-
 gitatis , salutem . Ego nihil valde miror ,
 adeo celeriter concurrere persuasores im-
 probitatis : nam quum cito Dominus Iesus
 perfecturus sit adventum suum , propte-
 rea quidam permittant & adspernantur eius
 mandata . Ego vero ab initio id ipsum vos
 docui , quod ipse accepi a prioribus Aposto-
 lis , qui per omne tempus cum Domino
 conversati sunt . Itaque nunc dico Domi-
 num Iesum natum esse ex Maria Virgine ,
 quae erat e semine David , ut nunciaverat
 Spiritus Sanctus a Patre e coelo in eam ,
 missus , ut Domino Iesu consolaretur & li-
 beraret omnem carnem carne sua , nosque
 a mortuis suscitaret : quemadmodum &
 ipse se (illius resurrectionis) exemplar o-
 sten-

stendit. Et ut manifestum foret hominem a Patre natum esse, homo in perditione sua non mansit derelictus; sed perquisitus est ut vitam per adoptionem filialem obtineret. Deus enim qui est omnium Dominus, Pater Domini nostri Iesu Christi, coelum & terram creavit, misit primum Prophetas ad Iudaeos, ut eos a peccatis abstraheret, & adduceret ad iustitiam suam. Nam quum vellet liberare domum Israelis, de Spiritu suo largitus est, & misit in Prophetas nulli errori obnoxium Dei cultum, & nativitatem (Christi) praedicaturis per diuturnum tempus. At ille qui dominator impius erat, quum Deus haberi vellet, manum in eos iniecit, & omnem carnem peccatorum vinculis devinxit, propterea quia prope erat iudicium mundi. Deus omnipotens quum iustitiam inducere vellet, nos sinit adspernari opus suum: quod quum videret miseris & anxietatibus subditum, miseratus est, & misit ante finem temporum Spiritum Sanctum in Virginem iam prius descriptam a Prophetis: quae ubi sancta mente sua credidit, digna effecta est quae conciperet & pareret Dominum nostrum Iesum Christum, ut perditio carnis quae superbia inflata se extulerat in malum, eius carne convicta palam argueretur. Si non fuit Deus, quomodo in carne sua Iesus

fus Christus vocavit & liberavit carnem
 perditam, & eam per fidem ad vitam aeter-
 nam attraxit, ut caro eius sancta templum
 Iustitiae in futuris temporibus pararet, in
 quem & nos quum crediderimus, salutem
 adepti sumus. Itaque scitote eos non esse
 filios iustitiae, sed filios irae. Evacuant in
 se ipsis viscera misericordiae Dei, quum di-
 cunt neque coelum neque terram Dei o-
 pificia, qui Deus est omnium Pater: sunt
 ergo maledicti in se ipsis. Vos vero virtute
 Dei ab iis longe discedite, & totam il-
 lorum doctrinam a vobis amandate: Non
 enim filii estis contumaciae, sed liberi di-
 lectae Ecclesiae Dei. Propterea & tempus
 resurrectionis apud omnes praedicatum est.
 Itaque qui dicunt nullam esse resurrexio-
 nem carnis, ipsi non resurgunt ad vitam
 aeternam, sed ad damnationem & iudi-
 cium, carne resurgent increduli: quia caro
 quae dicit resurrectionem non esse, non ha-
 bebunt resurrectionem vitae, deprehendun-
 tur enim resurrectionem negasse. At vos
 Corinthii, certe scitis semina tritici & a-
 liarum plantarum. Si granum unum nu-
 dum decidat in terram, & adhuc inferius,
 priusque moriatur, postea resurgit volun-
 tate Dei eandem carnem indutum, nec ef-
 ficat nudam & solam eam carnem, sed Dei
 benedictione valde plenum multiplicatur.

Nos

Nos vero solummodo e semine producti sumus in utero alterius carnis humanae, honorabilis (& pretiosae.) Nostis Ionam, filium Ematthiae, quod cunctatus esset praedicare Ninivitis, inde deglutitus (latuit) per tres dies & tres noctes, & post triduum Deus eius preces exaudivit: nihil autem periit ex eius carne, ne supercilium quidem neque capillus consumtus est, ita ut deflueret, quia non fuit incredulus. Si ergo vos creditis in Dominum Iesum Christum, vos etiam suscitabit, quemadmodum & ipse resurrexit... Si ossa Elisaei Prophetae, quum in mortuum incidissent, eum suscitaverunt, quanto magis vos qui in carne estis, & sanguine Christi fulcimini, eo die efficiemini omnibus membris integris carne redivivi? Elias Propheta filium viduae in sinu amplexus suscitavit e mortuis: quanto magis Iesus Christus vos integris membris redivivos suscitabit, sicut & ipse resurrexit? Ergo nihil aliud deinceps temere admittatis. Nemo mihi laborem facessat, quia afflictiones Christi in corpore meo porto. Gratia Domini nostri Iesu Christi sit cum spiritu vestro, fratres. Amen.

Haftenus illae Epistolae, quas eruditus interpres non dubitat ex actis apocryphis Sancti Pauli fuisse descriptas. Id ostendit, inquit, narratiuncula illa quae sequitur Epi-
sto-

stolam Corinthiorum ante Epistolam Pauli, in qua ea dicuntur de generatione hominis quae ad refutandos Manichaeos spectant.

Nescio an heic commemorari oporteat, Lighfootum Hor. Talm. in I. Corinth. I. 14. censuisse Ioannem Apostolum primam Epistolam ad Corinthios scripsisse, quod nemo veterum dixit.

Heic opportune tamen monendum est; ubi superius p. XIX. Cardinales Serenissimae Domus Lotbaringicae recensui a me Nic. Franciscum omissum fuisse, qui quidem Cardinalis fuit prius, deinde vero Dux Lotbaringiae, atque anno MDCXXXV. vivebat, ac Florentiae versabatur, in qua urbe monetam suo nomine insignem cudi fecit, & huiusmodi argenteum mihi ostendit vir longe eruditissimus Du Vallius Serenissimi Francisci III. Ducis Lotbaringiae, & Magni Etruriae Ducis, a Bibliotheca, qui etiam septimi huius ex Augusta Lotbaringica Familia Cardinalis notitiam mihi perhumaniter suppeditavit.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ

ΜΕΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

N I K E T A

Εἰς τὴν πρώτην Ἐπιστολὴν τοῦ ἁγίου

ΠΑΥΛΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ.

B E A T I S S I M I

METROPOLITAE HERACLEAE

N I C E T A E

In Epistolam I.

SANCTI PAULI APOSTOLI

AD CORINTHIOS ENARRATIO.

Τόποις τῆς πρὸς Κορινθίους ἁ' ἐπιστολῆς.

Argumentum (1) Epistolae I. ad Corinthios.

Αὐτὴν ἐπιστέλλει ἀπὸ ἐφέσου τῆς Ἀσίας, ἑωρακὼς αὐτοὺς ἤδη καὶ διδάξας ὑπο-

Anc Ephe-
so. Asiae
scribit,
quum eos
vidisset
iam, & docuisset,
per

(1) Idem argumentum praefigitur huic Epistolae in

2 NICETAE ENARRATIO

ὑπομιμνήσκων δὲ ὁ-
μῶς διὰ τῆς ἐπιστολῆς
ταύτης. ἡ δὲ πρόφασις
τῆς ἐπιστολῆς αὕτη.
Κορίνθιοι ἐκ φιλονει-
κίας συναγόμενοι ἐχί-
ζοντο ταῖς γνώμαις.
καὶ λοιπὸν ἦν ἐν αὐ-
τοῖς χίσματα. Καὶ
ὄντων χισμάτων πα-
ρεβλέποντο τὸν λαβύν-
τα ταύτην μητρίαν.
Ἄλλοι δὲ ἠθέλον κα-
ταλιμπάνειν τὰς ἰδίας
γυναῖκας προφάσει τῆς
ἐγκρατείας· τινὲς δὲ καὶ
ἐν εἰδωλείοις ἡσθιον ὡς
ἀδιαφόρων ὄντων τῶν
εἰδωλοθύτων. Ἄλλοι δὲ
τοὺς μὲν ἄλλους ἐξου-
θένουν, τοὺς δὲ λα-
λοῦντας γλώσσαις ἐ-
δαύμαζον. Καὶ τέλος
ἠπάτουτο καὶ εἰς τὸ πε-
ρὶ ἀναστάσεως μυσή-
ριον, λέγοντες μὴ ἐγεί-
ρε-

per hanc pariter epi-
stolam memorans.
Occasio autem E-
pistolae haec est.
Corinthii concerta-
tione abducti in con-
traria studia scinde-
bantur, & inde erant
inter eos diffidia.
Quum autem discor-
diae essent, indigna-
bantur cuidam, qui
novercam hanc⁽¹⁾ u-
xorem duxerat. Alii
vero uxores suas con-
tinentiae obtentu re-
linquere volebant.
Quidam autem etiam
in templis comedebant
ea, quae simu-
lacris macrata fue-
rant, indifferentia re-
putantes. Alii vero
alios quidem floccifa-
ciebant, loquentes
autem linguis admi-

ra-

in Codice Graeco Bibliothecae Laurentianae Plut.
IV. N. 32. de quo differuimus *Libro De Eruditione*
Apostol. Cap. XII. & passim in aliis Codd. MSS. oc-
currit.

(1) Ταύτην, refertur ad Cap. V. Epistolae.

ρεσθαι τὴν σάρκα ταύ-
την· τούτων πάντων ἐν
Κορίνθῳ κινουμένων,
γράφουσιν οἱ λαοὶ τῷ
Ἀποστόλῳ, καὶ λοιπὸν
πρὸς πάντα ἀντιγρά-
φει, καὶ πρῶτον μὲν
μαρτυρεῖ αὐτοῖς ἐν φρο-
νήσει καὶ γνώσει οὐκ
ἀποδέχεται δὲ αὐτοὺς
ποιοῦντας τὰ χίσμα-
τα, ἀλλὰ καὶ συμβου-
λεύει μὴ ἐν λόγῳ τὴν
ἀρετὴν, ἀλλ' ἐν ἔργῳ,
καὶ δυνάμει ἡγεῖσθαι.
ἐπειτὰ ἐπιτιμήσας τῷ
τὴν μητρύαν λαβόντι,
καὶ παραινέσας μὴ ἔ-
χειν κρίματα πρὸς ἑ-
αυτοὺς, λοιπὸν περὶ
ᾧ ἔγραφαν ἀποκρί-
νεται. Περὶ μὲν τοῦ γά-
μου διδάσκων ἄρρη-
κτον

rabantur. Et tandem
errabant etiam quoad
resurrectionis arca-
num, hanc carnem
(1) minime resurrex-
uram adfirmantes.
Quum haec omnia Co-
rinthi agitarentur,
Apostolo populi scri-
bunt; qui deinde ad
universa rescribit; &
primum quidem ipsis
in prudentia & scien-
tia perhibet testimo-
nium; non autem eos
probat, dum inter se
discidia excitant; insu-
perque hortatur, ne
in sermone virtutem,
sed in potentia, & o-
pere, collocent. Dein-
de quum increpasset
eum, qui novercam

A 2 con-

(1) Error, qui & deinceps apud quosdam obti-
nuit, contra verum resurrectionis dogma; quod ta-
men haud nimis rigide exponendum, & nonnisi ali-
quali physicarum observationum ratione habita; nam
nostrae carnis substantia quotidie prope immutatur,
nec eadem omnino est, quae v. g. anno praeterito
fuit.

4 NICETAE ENARRATIO

κατοῦναι τὴν συζυγίαν
 καὶ ἐν καιρῷ μόνῳ χο-
 λάζειν δι' αὐτὴν εὐχὴν·
 διὰ δὲ τὸ ἀγαπᾶν αὐ-
 τοὺς τὴν ἐγκράτειαν,
 γράφει περὶ παρθενίας
 ὅτι οὐ κατὰ ἀνάγκην,
 ἀλλὰ πιθοῖ τοῦτο γι-
 νέσθω· εἶτα περὶ τῶν
 εἰδωλοθύτων ἵνα μὴ
 καταχρῶνται τῇ γνώ-
 σει, ἀλλὰ τῇ ἀγάπῃ
 πομπεύωνται· κωλύει
 οὖν τὰ ἐν εἰδωλείοις
 συμπόσια, ἵνα μὴ
 σκανδαλίζονται οἱ μι-
 κροί· εἶτα περὶ τῶν
 πνευματικῶν χαρισ-
 μάτων γράφει, ἵνα μὴ
 διαφέρωνται ἐν τοῖς
 χαρίσμασι, μηδὲ προ-
 κρίνωσι τὸν ἔχοντα τὸ
 χάρισμα τὸδε, τοῦ ἔ-
 χον-

connubio sibi iunxe-
 rat, & ne iudicia ad-
 versus se invicem ha-
 berent hortatus esset,
 denique super his, de
 quibus ad eum scri-
 pserant, respon. et.
 De nuptiis quidem
 docens indissolubile
 esse coniugium, &
 ad tempus tantum
 propter orationem i-
 psam eo abstinendū.
 Eo quod vero ipsi
 continentiam dilige-
 rent, scribit volunta-
 tis, non necessitatis,
 esse virginitatem; po-
 stea de iis, quae Ido-
 lis maculata fuerant,
 agens, ne scientia a-
 butantur, sed dile-
 ctione (1) glorientur.

Pro-

(1) Ἀγάπη. *Dilectio*, vocabatur convivium Christia-
 norum, quod in commune fiebat, & in quo paupe-
 rum praecipue ratio habebatur, quo de agit in hac
 Epistola *Paulus*, & meminit in sua *Iudas*, & late
 differunt antiqui Patres, & recentiores eruditi, quo-
 rum aliquos laudavi *Libro De Eruditione Apostolorum*
Cap.

IN EPISTOLAM I. AD CORINTHIOS. 5

χόντος τόδε. πάντα γὰρ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς εἶναι λέγει· καὶ λοιπὸν περὶ ἀνάσσεως διδάσκει, ὅτι ἡ σὰρξ ἐγείρεται ἀποθνήσκουσα μὲν φθαρτὸς, ἐγειρομένη δὲ ἀφθαρτος κατὰ τὴν τοῦ χριστοῦ χάριν. Τὴν δὲ ἀνάσσειν ἀπὸ τοῦ ἐγήγερθαι τὸν χριστὸν συνίστησι καὶ τέλος παραινετικὸς λόγος εἰς τὰ ἥδη γράφει, καὶ περὶ λογίας τῆς εἰς τοὺς ἀγίους παραγγέλλει· καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

Prohibet igitur convivia, quae fiebant in templis, ne parvuli⁽¹⁾ offenderentur.⁽²⁾ Deinde de donis spiritalibus scribit, ne quoad charismata dissideant, neque hoc charisma habentem, illud habente, pluris faciant. Omnia enim eiusdem Patris esse ait. Et tandem quoad resurrectionem docet carnem quidem resurrecturam, quae quidem corruptibilis moritur, resurget autem ex Christi gra-

tia incorruptibilis. Resurrectionem vero, ex eo quod Christus resurrexerit, statuit. Et postremum adhortatorios quoad mores sermones scribit, & de collatione⁽³⁾ in sanctorum usum facienda admonet, atque ita Epistolae modum imponit.

H

A 3

E-

Cap. III. pag. 51. quibus addo Ios. Binghamum Tom. VI. Orig. Eccles. Lib. XV. Cap. VII. §. VI. & seqq.

(1) Οἱ μικροὶ παρτι, hoc loco pro pauperibus usurpari videtur ex Cap. XI. huius Epistolae,

6 NICETAE ENARRATIO
 Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ
 ΠΑΤΑΟΥ ΣΑΝΚΤΙ ΠΑΥΛΙ

Πρὸς Κορινθίους Ad Corinthios
 ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α' P R I M A.
 α C A P U T . I.

ΠΑΥΛΟΣ ΚΛΗΤΟΣ Α-
 ΠΟΣΟΛΟΣ ΙΗΣΟΥ
 ΧΡΙΣΤΟΥ, ΔΙΑ ΔΕΛΗ-
 ΜΑΤΟΣ ΘΕΟΥ, ΚΑΙ ΣΩΣΘΕΝΗΣ
 Ο ΑΔΕΛΦΟΣ, Τῇ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ
 ΤΟΥ ΘΕΟΥ Τῇ ΟΥΣΗ ΕΝ ΚΟ-
 ΡΙΝΘΩ, ΗΓΙΑΣΜΕΝΟΙΣ ΕΝ ΧΡΙ-
 ΣΤῷ ΙΗΣΟΥ, ΚΛΗΤΟΙΣ ΑΓΙΟΙΣ
 ΣΥΝ ΠᾶΣΙ ΤΟΙΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥ-
 ΜΕΝΟΙΣ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΚΥ-
 ΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ,
 ΕΝ ΠΑΝΤΙ ΤΟΠΩ ΑΥΤῶν ΤΕ
 ΚΑΙ ΗΜΩΝ· ΧΑΡΙΣ ὙΜΙΝ ΚΑΙ
 ΕΙΡΗΝΗ ΑΠΟ ΘΕΟΥ ΠΑΤΡΟΣ Η-
 ΜΩΝ, ΚΑΙ ΚΥΡΙΟΥ ΙΗΣΟΥ
 ΧΡΙΣΤΟΥ· ΕΥΧΑΡΙΣΤῶ Τῷ ΘΕῷ
 ΜΟΥ ΠΑΝΤΟΤΕ ΠΕΡΙ ὙΜΩΝ,
 ΕΠΙ Τῇ ΧΑΡΙΤΙ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

PAulus vocatus Aposto-
 lus Iesu Christi, per
 voluntatem Dei, &
 Sothenes frater, Ecclesia
 Dei, qua est Corinthi, san-
 ctificatis in Christo Iesu,
 vocatis sanctis, cum omni-
 bus, qui invocant nomen
 Domini nostri Iesu Christi,
 in omni loco ipsorum, &
 nostro. Gratia vobis, &
 pax a Deo Patre nostro, &
 Domino Iesu Christo. Gra-
 tias ago Deo meo semper
 pro vobis in gratia Dei,
 qua data est vobis in Chri-
 sto Iesu, quod in omnibus
 divites facti estis in illo,
 in

(2) Nos cum Ioanne Chrysostomo quaedam de Aga-
 pis intelleximus Libro De Eruditione Apostol. Cap. III.
 pag. 51. ut supra etiam indicavimus.

(3) Περὶ λογίας, verbum insolenter ab Apostolo u-
 surpatum, quo pecuniarum collationem significat in
 Christianorum Ierosolymitanorum solatium facien-
 dam, qua de alibi etiam agit, & nos observavimus
 Libro De Eruditione Apostol. Cap. III. pag. 47.

IN EPISTOLAM I. AD CORINTHIOS. 7

τῇ δοθείσῃ ὑμῖν ἐν χριστῷ ἰησοῦ· ὅτι ἐν παντὶ ἐπλουτίσθητε ἐν αὐτῷ ἐν παντὶ λόγῳ καὶ πάσῃ γνῶσιν, καθὼς τὸ μαρτύριον τοῦ χριστοῦ ἰβεβαίωθη ἐν ὑμῖν ὥστε ὑμᾶς μὴ ὑστερεῖσθαι ἐν μηδενὶ χαρίσματι, ἀπεκδεχομένους τὴν ἀποκαλύψιν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ· ὃς καὶ βεβαίωσιν ὑμᾶς ἕως τέλους ἀνεγκλήτους, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ· πῶς ὁ θεός, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ.

in omni verbo, & in omni scientia: sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis: ita ut nihil vobis desit in ulla gratia, exstantibus revelationem Domini nostri Iesu Christi, qui & confirmabit vos usque in finem sine crimine in die adventus Domini nostri Iesu Christi. Fidelis Deus: per quem vocati estis in societatem filii eius Iesu Christi Domini nostri.

Interpretatio

Ο Ῥῶν ὁ δαίμων οὕτω πολυάνθρωπον τὴν Κόρινθον καὶ εἰδωλολάτρην πεπιστευκυῖαν θεῷ, παρασκευάζει τινὰς ἐκ τῶν παρὰ σφίσι πλουσίων καὶ φιλοσόφων, αὐτοχειροτονήτους προσάτειν τοῦ δήμου ἐν τοῖς πνευματικοῖς πράγμα.

Videns Dæmon ita populosam Corinthum, atque Idolorum cultricem, Deo credidisse, quosdam ex eius divitibus & philosophis præparat, qui sponte in spiritualibus negociis, populo præfint; uttādem e populo multi,

Α 4 hi

μασιν· ὡς λοιπὸν τοῦ
 λαοῦ πολλοὺς τοὺς μὲν
 τοῖς πλουσίοις ὡς δυ-
 νατοῖς προχωρῆσαι·
 τοὺς δὲ τοῖς φιλοσό-
 φοις ὡς τελέον τι δι-
 δάσκειν δυναμένοις πα-
 ρὰ τὰς τοῦ Ἀποστό-
 λου διδασχάς, ὡς ἐκ
 τούτου χρίσματα καὶ
 ἐρίδες γίνεσθαι παρ'
 αὐτοῖς· ἔγραψαν οὖν
 τῷ Παύλῳ διὰ φορτου-
 νάτου καὶ στεφανῶ καὶ
 ἀχαϊκοῦ περὶ γάμου
 καὶ παρθενίας, δι' ὧν
 καὶ ἀντιγράφει αὐτοῖς
 καὶ περὶ τούτων καὶ πε-
 ρὶ ἄλλων συναποσεί-
 λας καὶ τὸν τιμόθεον.
 ἐπεὶ οὖν ἐξ ἀπονοίας
 ἦσαν τὸν λαὸν διανει-
 μάμενοι οἱ πλούσιοι καὶ
 φιλόσοφοι, τῆς ἀπο-
 νοίας διορθοῦται τὸ
 πάθος ἐν πρώτοις, ἐκ
 τοῦ κλητὸν ἑαυτὸν κα-
 λεῖν διορθοῦται αὐ-
 τοὺς· ἐγὼ αὐτός, φη-
 σι

hi quidem divitibus,
 ut potentibus, acce-
 dant; hi vero philo-
 sophis, ut aliquid per-
 fectum, praeter A-
 postoli doctrinas, do-
 cere valentibus, ut ex
 hoc diffidia apud i-
 psos, & lites ortae
 fuerint. Scripserunt
 igitur Paulo per For-
 tunatum, & Stepha-
 nam, & Achaicum,
 de nuptiis, & virgi-
 nitate; per quos &
 ipsis rescribit & de
 his, & de aliis, quum
 misisset cum eis et-
 iam Timotheum. Quia igitur ob adro-
 gantiam divites, &
 philosophi, populum
 dividerant, adrogan-
 tiae in primis adfe-
 ctum castigat, & sei-
 psum *vocatum* dicens
 eos emendat. *Ego i-*
pse, inquit, *non per*
me ipsum (1) *ordinatus*
 Apo-

(1) Αὐτοχεροτάνητος, quid in huiusmodi com-

σι, οὐκ αὐτοχειροτό-
 νητός εἰμι ἀπόστολος,
 καὶ πρὸς ὑμεῖς αὐτο-
 χειροτόνητοι διδάσκα-
 λοι. ὁ διδάσκαλος ἡ-
 μῶν χριστός ἐστίν, φη-
 σι, τί ἀνθρώπους ἐ-
 ποιήσατε ὑμῖν διδα-
 σκάλους; καὶ τοῦτο θε-
 λημα θεοῦ δι' ἡμῶν κη-
 ρίσσεσθαι τὴν ἀποσό-
 λην. κατὰ μεριότητα
 συνάπτει ἑαυτὸν σω-
 σθῆναι. εἰ δὲ θεοῦ ἐκκλη-
 σία παρ' ἀνθρώποις,
 ἑαυτοὺς προσενείματε
 τῷ λούτρῳ, καὶ τῇ πί-
 στει χριστοῦ. οὕτω διὰ
 τῆς νῦν ἡμῶν διδα-
 σκαλίας. καὶ αὐτὸ γὰρ
 τὸ πιστεύειν ὑμᾶς οὐχ
 ὑμέτερον, ἀλλ' ἀπὸ
 θεοῦ πρὸς τὴν πίσιν
 ἐκλήθητε· οὐ μόνον ὑ-
 μῖν τοῖς Κορινθίοις
 χάρις καὶ εἰρήνη, ἀλλὰ
 σὺν πᾶσι τοῖς ἐπικα-
 λου-

Apostolus sum, neque a-
pud vos per se ordina-
ti magistrisunt. Magi-
ster noster Christus est,
inquit. Quid fecistis
vobis homines magi-
stros? Et haec Dei vo-
luntas, ut per nos A-
postolatus praedicetur.
Ex parte se ipse So-
stheni coniungit. Si
autem Dei Eccle-
sia apud homines;
vos ipsos addixistis
lavacro, & fidei Chri-
sti. Ita per praesen-
tem nostram doctri-
nam, & hoc ipsum
quod creditis non est
vestrum, sed a Deo
ad fidem vocati estis.
Non solum vobis Co-
rinthiis gratia & pax,
sed cum omnibus in-
vocantibus Christum
in quocumque us-
quam loco, in quo
 il-

positionibus τὸ αὐτὸς valeat, docui iam Par. I. Hi-
 stor. Pontific. & Augustae pag. 77. in Deliciis Er-
 uditum.

λουμένοις τὸν χριστὸν
ἐν οἷς δὴ ποτε τούτῳ, ἐν
ὧ εἰσιν ἐκεῖνοί τε καὶ
ὁμεῖς. τί δὲ φησι; ἢ
πρὸς αὐτὸν εἰρηνεύετε,
ἢ ἀπὸ τοῦδε χάριν ἔ-
χετε, ἐγὼ φησι ταῦτα
ἀπὸ Θεοῦ ὑμῖν εὐχο-
μαι γενέσθαι· αἰνίττε-
ται δὲ τοὺς διδασκά-
λους αὐτῶν ἐν χάρισι
εἶναι, ἡμᾶς παιδεύων,
πάσῃ ἐπιστολῇ τοῦτο
τίθεισιν· ἐκ πολλῆς ἀ-
γαπῆς τὸ κοινὸν ἴδιον
ποιεῖται· μέγα ἐφρό-
νουν ἐπὶ τοῖς χάρισι-
μασιν· αἰνίτεται οὖν·
εἰ οὐκ ἐξ οἰκείων κατορ-
θωμάτων, ἀλλὰ τῇ
τοῦ χριστοῦ δωρεᾷ τὸ
χάρισμα εἰλήφατε· τί
μέγα φρονεῖτε τῇ διὰ
χριστοῦ; διὰ χριστοῦ
γὰρ ὁ πατὴρ δέδωκε.
πάλιν τὸ ἐν αὐτῷ, του-
τέστι δι' αὐτοῦ· εἰ δὲ
δι' αὐτοῦ ἐπλουτήσθη-
τε ἐν παντί πράγμα,

τι,

& di-

(1) Τῇ διὰ χριστοῦ; referri videtur ad δωρεάν.

illique, & vos sitis.
Quid autem dicit?
Sive ex illis pacem,
sive ex hoc gratiam
habetis, ego, ait,
haec a Deo fieri vo-
bis precor. Innuit ve-
ro latenter magistros
eorum gratiosos esse,
& nos erudiens in om-
ni Epistola hoc ponit:
ex multa dilectione
quod commune est
proprium fit. Elati
erant animo propter
charismata. Innuit
igitur latenter; si
non propriis officiis,
sed Christi munere
charisma accepistis;
quid animo efferimi-
ni ob munus (1) quod
per Christum accipi-
stis? Per Christum
enim Pater dedit. I-
terum, id quod in i-
pso, hoc est, per ipsum.
Si vero per ipsum
omni re ditati estis,

IN EPISTOLAM I. AD CORINTHIOS. II

τι, καὶ ὁ πλοῦτος πα-
 ρὰ Θεοῦ, πῶς ἀνθρώ-
 ποις αὐτοῦς φησι προσ-
 ενείματε· ἐνὶ γὰρ λό-
 γος. ἡ ὡς γνῶσεως
 ὡς ἡ φλυαρία, ἐνὶ καὶ
 γνῶσις ἡ ὡς λόγος,
 οἷα ἡ τῶν
 νοοῦντες μὲν, ἐξαιρεῖν
 δὲ τὸν νοητὸν μὴ δι-
 νάμενοι· ἀλλ' ὑμεῖς
 φησι, κατ' ἀμφω ἐ-
 πλουτήσθητε καὶ λό-
 γος, καὶ γνῶσις. καὶ ὡς,
 τούτοις δὲ ὧν. διὰ λό-
 γος γὰρ φησι καὶ τῆς
 Θεοδότης γνῶσεως
 τὸ μαρτύριον τοῦ χρι-
 στοῦ, τούτοις τὸ κήρυ-
 γμα εἰς ὑμᾶς πιστε-
 υθὲν ἐβεβαιώθη· ὅπερ
 ὑμῖν ἐγένετο, οὐ δὲ
 εὐφυίας, ἀλλὰ διὰ χά-
 ριτος Θεοῦ. ζητεῖται
 ἐνταῦθα τί δὴ ποτε
 ἀνωτέρω μὲν εἶρηκε πε-
 ρὶ αὐτῶν ὅτι ἐπλουτί-
 σθητε ἐν παντί λόγῳ
 καὶ πάσῃ γνῶσει, καὶ
 νῦν πάλιν ὥστε μὴ εἰ-

56

& divitiae a Deo sunt,
 quomodo hominibus
 vos ipsos, inquit, at-
 tribuistis? Est enim
 sermo sine scientia,
 ut nugae, est etiam
 scientia sine sermone
 veluti. edicere
 autem id quod intel-
 ligunt non valentes.
 Sed vos, inquit, ut-
 roque ditati estis;
 & sermone, & scien-
 tia. Sicut, hoc est,
 per quas. Per sermo-
 nem enim, inquit,
 & divinitus datam
 scientiam, testimo-
 nium Christi, hoc est,
 praedicatio inter vos
 credita stabilita est;
 quod vobis contigit,
 non per propriam in-
 dustriam, vel per
 externam sapien-
 tiam, sed per gra-
 tiam Dei. Querit-
 ur hic, quid profecto
 umquam superius qui-

quo-

σερεῖσθαι ὑμᾶς ἐν
 μηδένι χαρίσματι. προ-
 ἰῶν σαρκικούς αὐτοὺς
 λέγει· ἔσε γὰρ σαρ-
 κικοί, ἔσε φησί ὅτι πρὸς
 πολλοὺς μὲν ταῦτα·
 πρὸς πολλοὺς δὲ ἐκεί-
 να ἥρμοξε· οὐδὲ γὰρ
 ἐν τοσαύτῃ ἐκκλησίᾳ
 εἶχον, εἴτα ἢ πάντες τέ-
 λειοι, ἢ πάντες ἀτελεῖς
 καὶ νήπιοι, ὥς ὑμᾶς
 μὴ σερεθῆναι ἐν μηδέ-
 νι χαρίσματι ἐν τῷ ἀ-
 πεκδέχεσθαι τὴν ἀπο-
 κάλυψιν τοῦ χριστοῦ.
 χρεία γὰρ ὑπομόνης
 εἰς τὸ εἰσδέξασθαι.
 ἀποκάλυψιν δὲ φησιν
 τὴν δευτέραν παρου-
 σίαν· δεικνύς ὅτι καὶ
 νῦν ἐσιν, εἰ δὲ μὴ ὁ-
 ρᾶται ὁφθαλμοῖς σαρ-
 κός, δείκνυσιν σαλευο-
 μένους· ἀνεγκλήτους
 δὲ εἰπὼν, δηλοῖ ὄντας
 ὑπὸ ἔγκλημα· ἀπάγει
 τῷ ἀνθρώπῳ φόβει
 αὐτοὺς, τῆς ὑμετέρας
 ὑπομνήσκει τῆς κηρύ-
 ξειως·

quoniam divites facti
 estis in omni sermone,
 & in omni scientia. Et
 nunc iterum: Ne ca-
 reatis vos ullo munere.
 Progrediens carnales
 eos dicit. Est enim:
 Carnales estis, in-
 quit, quia multis ista
 quidem, multis ve-
 ro illa aptabat.
 Neque enim in
 tanta Ecclesia habe-
 bant deinde vel om-
 nes perfecti, vel om-
 nes imperfecti, &
 insipientes, ita ut
 vos nullo careatis
 munere in Christi re-
 velatione accipienda.
 Opus enim patientia
 est ad accipiendum.
 Revelationem vero
 ait secundum adven-
 tum, ostendens &
 nunc esse, sed oculis
 carnis minime spe-
 ctari; ostendit agita-
 tos. Irreprehensibi-
 les vero dicens, sub
 cul-

IN EPISTOLAM I. AD CORINTHIOS. 13

ξίως· πισὸς, ἀληθής· εἰ δὲ ἀληθής, πληρήσει πάντα ἃ ἐπηγγείλατο. οὐδὲ γὰρ ἐφ' ἑαυτοὺς ἤκατε, ἀλλὰ χάριτι ἐκλήθητέ φησι, σημειώσας τὸ δι' οὗ ἐπὶ πατρὸς εἰρημένου· βαβαὶ τί εἶπε; εἰς κοινῶν ἰαν ἀνεκλήθητέ φησι τοῦ μονογενοῦς. ἵνα δὲ ἐν τῇ βασιλείᾳ καὶ ἐν τῇ δόξῃ κοινωνοὶ γενώμεθα αὐτοῦ, ὅπερ ἀλλαχοῦ φησιν, εἰ ὑπομένομεν καὶ συμβασιλεύσομεν.

culpa eos esse patefacit. Abducit eos ab humano timore, & vestram praedicationem commemorat. Fidelis, verax. Si autem verax, implebit cuncta, quae repromisit; neque enim per vos ipsos venistis, sed gratia vocati estis, inquit, quum significasset per quem, Patre enunciato. Papae quid inquit; In societatem revocati estis, ait, unigeniti, ut in regno & in gloria

participes eius sitis, quod alibi dicit: si substinemus etiam congregabimur.

Π Αρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί διὰ τὴν ὑπόστατος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ἢ ἐν ὑμῖν χίσματα ἦτε δὲ κατηρτομένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοῷ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ. ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ ὑμῶν ἀδελφοί μετ' ὑποχολῆς

Ο Bsecro autem vos fratres, per nomen Domini nostri Iesu Christi; ut idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia. Significatum est enim mihi de vobis fratres mei, ab iis qui sunt Chloes, quia

14 NICETAE ENARRATIO

χλῆς ὅτι εἶδες ἐν ὑμῖν
 ἡτι· λέγω δὲ τῷτο, ὅτι
 ἕκαστος ὑμῶν λέγει, ἐγὼ
 μὲν ἑμι παύλου, ἐγὼ δὲ
 ἀπολλῶ, ἐγὼ δὲ κηφᾶ,
 ἐγὼ δὲ χριστοῦ. μεμέρισαι
 ὁ χριστός; μὴ παῦλος ἐσαυ-
 ρῶθῃ ὑπὲρ ὑμῶν; ἢ εἰς
 τὸ ὄνομα παύλου ἐβαπτί-
 σθητε; Ἀχριστῶ τῷ θεῷ
 ὅτι αὐθέντα ὑμῶν ἐβαπτί-
 σα εἰ μὴ κρισπον κῆ κα-
 ιον, ἵνα μὴ τις εἴπῃ ὅτι
 εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐβα-
 πτίσα. ἐβαπτίσα δὲ καὶ
 τὸν σεφανά οἶκον. λοιπὸν
 οὐκ οἶδα εἰ τίνα ἄλλον ἐ-
 βάπτισα. οὐ γὰρ ἀπέστηλέ-
 με χριστός βαπτίζην, ἀλλ' Ἀ-
 αγγελίζεσθαι. οὐκ ἐν σο-
 φίᾳ λόγου, ἵνα μὴ κενώ-
 θῃ ὁ σαυρός τοῦ χριστοῦ.
 λόγος γὰρ ὁ τοῦ σαυροῦ
 τοῖς μὲν ἀποθνήσκουσιν μω-
 ρία ἐστὶ, τοῖς δὲ σωζομέ-
 νοις ἡμῖν, δύναμις θεοῦ
 ἐστὶ.

ΕΓὼ φησι παρακα-
 λῶν οὐκ εἰμι ἰα-
 ρὸς πείσαι· διὰ τοῦ
 χριστοῦ οὖν παρακα-
 λῶ, τουτέστιν, αὐτὸς ὁ
 χρι-

*quia contentiones sunt in-
 ter vos. Hoc autem dico,
 quod unusquisque vestrum
 dicit: Ego quidem sum Pau-
 li: ego autem Apollo: ego
 vero Cepha: ego autem Chri-
 sti. Divisus est Christus?
 Numquid Paulus crucifi-
 xus est pro vobis? Aut in
 nomine Pauli baptizati es-
 tis? Gratias ago Deo, quod
 neminem vestrum baptiza-
 vi, nisi Crispum, & Ca-
 ium: ne quis dicat quod
 in nomine meo baptizati
 estis. Baptizavi autem,
 & Stephanæ domum; ce-
 terum nescio si quem alium
 baptizaverim. Non enim
 misit me Christus baptiza-
 re, sed evangelizare non
 in sapientia verbi, ut non
 evacuetur crux Christi.
 Verbum enim crucis, pe-
 reuntibus quidem stultitia
 est; iis autem qui salvi sunt,
 idest nobis, Dei virtus est.*

ΕGo, inquit, hor-
 tans persuade-
 re idoneus non sum.
 Per Christum igitur
 hortor, hoc est,
 Chri-

χριστὸς ὁ ὠρισμένος
 ποιῆται τὴν παράκλη-
 σιν. τὸ γὰρ εἰς πολλὰ
 ὑμᾶς φησι γένεσθαι
 οὐκ ἐποίησε πολλὰ
 μέρη τέλεια· ἀλλὰ τὸ
 τέλειον πρὸς τὴν ἐκ-
 κλησίαν ἔχισε. ἀπηρ-
 τισμένοι, τέλειοι· ἐπε-
 δὴ ἄνω εἰπὼν ἵνα τὸ
 αὐτὸ λέγητε· ἵνα μὴ
 νομίσασιν, ἄχρημά-
 των.... εἴτα τὴν ὁμο-
 νοίαν ἐπάγει ἐν τῷ αὐ-
 τῶν νοῷ· τουτέστι καὶ
 λόγοις καὶ ἔργοις καὶ
 γνώμῃ καὶ διανοίᾳ. γέ-
 νεσθε ἄφρονες· ἵνα μὴ
 ἀρνήσανται καὶ μάρτυ-
 ρας παράγει τοὺς χλό-
 ης· καὶ γὰρ δῆλον ἦν
 τὸ ἀμάρτημα, ἀδελ-
 φοὶ ἔστε φησί· τὸ γὰρ
 μου διαθέσεώς ἐστι·
 οἰκία τις ἦν ἐπονομα-
 ζομένη χλοῆς ἴσον. οὐκ
 εἶπε δὲ ὀνομασί τοὺς
 δηλώσαντας, ἵνα μὴ
 πρὸς

Christus ipse, qui de-
 finitus est, hortatio-
 nem facit. In multa
 enim vos, inquit, fie-
 ri, non fecit multas
 partes perfectas. Sed
 pars perfecta Eccle-
 siam scidit. Omni-
 bus numeris absolu-
 ti, perfecti. Quoniam
 supra quum dixit,
 ut idem dicamini, ne
 putent usque ad ver-
 ba concor-
 diam inducit in eo-
 rum mentem, hoc est,
 & verbis, & operibus,
 & sententia, & ani-
 mo stulti estis. Ne
 vero inficientur, &
 testes adducit eos, qui
 sunt Chloes (1) Et si
 enim manifestum e-
 rat peccatum, *fratres*
 estis, inquit. Hoc
 enim dispositionis
 meae est. Domus
 quaedam erat Chlo-
 es

(1) Hoc est eos, qui de Chloes domo erant, ut exponit.

πρὸς αὐτοὺς ἐκπολε-
μήθωσιν τὰ παρὰ τῶν
δηλωσάντων ἀπαγ-
γέλλει. ἐρίδας εἶπε-
ῖνα μὴ εἰσθηνιώσῃ αὐ-
τοὺς πρὸς τοὺς ἀπὸ
χλοῆς. ὅταν δὲ ἀπὸ
οἰκείου προσώπου λέ-
γει τὸ γεγονός, χίσμα-
τα αὐτὰ καλεῖ, ὅπερ
πολλῶν χειρὸν τῆς ἐ-
ρίδος, σαφηνείας ἕνεκα.
τὸ λέγον δὲ τοῦτο ὡς
εἰ εἶπεν λόγου χάριν
τοιαῦτα ποιεῖτε, καλέ-
γει. οὐκ ἔλεγον δὲ ἐκ-
εῖνοι, ἐγὼ μὲν εἰμι παύ-
λου, ἐγὼ δὲ Ἀπόλλω·
ἀλλὰ λόγου χάριν οὕ-
τως εἶπεν. αἰνιττόμε-
νος οἷς προσέρρυσαν
πλουσίους καὶ σοφοὺς·
ἐν ταῦτα δείκνυσιν ὅτι
εἰ τὸ οὕτως λέγειν οὐκ
ἀνυθὺ, πολλῶν μᾶλ-
λον τὸ λέγειν εἶτε σο-
φοὺς ἢ πλουσίους δι-
δασκάλους ἑαυτῶν ἐ-
κά-

es cognominata for-
tassis. Eorum autem
nomina, qui manife-
staverunt, non enun-
ciavit, ne contra eos
insurgant. Ea, quae
ipsi manifestaverant,
denunciat. *Lites*, in-
quit, ne irritet eos
contra illos, qui de
domo Chloes erant.
Quum vero ex pro-
pria persona dicit,
quod factum est, scif-
fiones ipsas vocat.
Quod multo peius
quam lis, explicatio-
nis gratia. Hoc⁽¹⁾ au-
tem quod dixit, tam-
quam si verbi gratia
dixisset, *huiusmodi fa-*
citis etiam dicit. Non
dicebant vero illi ipsi
Ego quidem sum Pau-
li; ego autem Apollo.
Sed verbi gratia ita
dixit, innuens qui-
bus adhaeserant, di-
vi-

(1) Τὸ λέγον δὲ τοῦτο. forte legendum τὸ λεγόν-
μενον.

κἀθισαν. προτιμῶν
τόπερ ὕστερον τέθει-
κεν αὐτοῖς, οὐκ ἐγκα-
λεῖ ὅτι λέγουσιν, ἐγὼ
δὲ χριστοῦ· ἀλλὰ διὰ
τὴ μὴ πάντες τοῦτο λέ-
γουσιν· κατετέματέφη-
σι τὸν χριστόν· διείλε-
τε αὐτοῦ τὸ σῶμα· φό-
βου δὲ γέμει τὸ ῥῆμα
ἢ οὕτως ἐμερίσατο τὴν
βασιλείαν καὶ τὴν ἐκ-
κλησίαν μετὰ ἀνθρώ-
πων ὁ χριστός. λοιπὸν
ἀναιρεῖ τὸ ἄτοπον καὶ
τὸ πᾶν ἐφ' ἑαυτὸν φέ-
ρει· ἵνα μὴ δοκῇ κατὰ
φθόρον ἀλλοτρίων ὀνο-
μάτων μεμνησθαι, οὐκ
εἶπεν ὅτι παῦλος ἐποί-
ησε καὶ ἐπλασε ὑμᾶς
ἀλλ' ὁ πολλῶν πλέον
τὴν αὐτοῦ φιλανθρω-
πίαν ἐδήλου. τὸν σαῦ-
ρον εἰσμετε..... καὶ
τὸ τῇ ἀμαρτίῳ κα-
θάρσι βάπτισμα.

Paulus fecit & finxit vos, sed quod

B

mul-

(1) Legendum forte εὐκ ἐν εὐθὺ εἶναι.

vites, & sapientes.
Hic ostendit ita di-
cere non esse rectum
(1), multo magis di-
cere, si sapientes vel
divites magistros sibi
constituerunt. Plu-
ris vero aestimans
hoc posterius adpo-
suit eis, nec culpat
quia dicunt, *Ego ve-
ro sum Christi*. Sed
quia non omnes hoc
dicunt, *discidistis*, in-
quit, *Christum*, *divi-
sistis eius corpus*. Ti-
more autem implet
verbum, num ita
partitus est regnum,
& Ecclesiam cum ho-
minibus Christus?
Ceterum de medio
tollit absurdum, &
omne ad seipsū fert;
& ne videretur per
invidiam alienorum
nominum meminif-
se, non dixit quia

multo plus suam humanitatem manifestavit. Crucem scitis interea, & lavacrum in peccatorum emundationem.

Εἰς προοίμιον τῆς ἐπιστολῆς ἁχρί τῆς τέλους:

In prooemium Epistolae usque ad finem.

ΚΑΤὰ εἶχον χεδὸν τοῦ ὄντος ματος τοῦ χριστοῦ μέμνηται, ἵνα τῇ πικρότητι τῆς σωτηριάδους προσηγορίας ταύτης τὴν ὑπεροφίαν καὶ τὴν τῆς ἀπονοίας σηπέδονα ἀπασαν ἐκκαθάρῃ.

OMni prope versiculo nominis Christi meminit, ut salutaris huius appellacionis amaritiae superbiam, & omnem adrogantiae putredinem, expurget.

ΣΕΤΗΡΙΑΝΟΥ.

SEVERIANI.

ΜΗ' συγκληρονόμους ἔχει φησὶν ὁ χριστὸς, ἵνα μερίσῃ τις μετ' αὐτοῦ τοὺς σωζομένους; μὴ τι νῦν ἔχει κοινῶνους καὶ σὺν αὐτῷ τοῦ οἴκου μὲν ἐκληρώσαντο; χριστὸς ἢ ὑπὲρ τοῦ κόσμου ἀποθάνει, ἢ μὲν δὲ οὐδεὶς.

NUm coheredes habet, inquit, Christus, ut cum eo, quis partiatur eos, qui servantur? Numquid habet participes, & cum ipso domum sortiti sunt? Christus vel pro mundo mortuus est, vel quidem nemo.

ΘΕΟ.

THEO.

ΘΕΟΔΟΡΗΤΟΥ. THEODORETI.

ΤΟΥΤΕΣΙ ΚΑΤΑ ΜΕΡΙ-
 ΔΑ ΤΙΝΑ ΟΙ ΜΕΝ ΤΟΝ
 ΧΡΙΣΤΟΝ ἔλαχον· ἄλλοι
 δὲ ἄλλους. οἱ μὲν κε-
 φᾶν· οἱ δὲ Ἀπόλλων,
 ὅς λέγεται πρῶτος ἐ-
 πίσκοπος γεγονέναι
 Κορινθίων. ἐβαπτί-
 σαμεν, ἀλλ' εἰς τὸ τοῦ
 χριστοῦ ὄνομα φησι. μέ-
 γα τινὲς ἐφρόνουν ἀν-
 θρώπων, ἐβάπτιζον,
 καὶ φησι· τί μέγα φρο-
 νούσιν; ἐγὼ εὐχαρι-
 σῶ μὴ βαπτίσαι τοῦ-
 το δὲ λέγει τὴν ἐκεί-
 νων ἀπόνοιαν καθαιρῶν.
 αὐτὸ τὸ βάπτισμα εὐτε-
 λίζων. μὴ γένοιτο· διὰ
 τί δὲ εὐχαρισεῖ, μὴ
 βαπτίσαι; ἵνα μὴ τις
 εἴπῃ φησὶν ὅτι εἰς τὸ
 ἑμὸν ὄνομα ἐβάπτισα.
 εἰ γὰρ τῶν εὐτελῶν ἐ-
 κείνων βαπτισάντων
 τοιαύτη γέγονε διχό-
 νοια

HOc est secundum
 partem quam-
 dam, hi quidem Chri-
 stum sortiti sunt, al-
 ii vero alios, hi qui-
 dem Cepham, illi ve-
 ro Apollon, qui dici-
 tur primus Episco-
 pus fuisse Corinthio-
 rum. Baptissavimus,
 sed in Christi no-
 mine, inquit. Ho-
 mines quidam su-
 perbiebant, & baptis-
 sabant, & inquit:
 Quid superbiunt? E-
 go gratias ago quod
 non baptissaverim.
 Hoc autem dicit, il-
 lorum adrogantiam
 destruens, non ipsum
 baptismavilipendens:
 absit. Cur autem gra-
 tias agit quod non
 baptissaverit? Ne quis
 dicat, inquit, quod
 B 2 in

νοια, ὡς τῷ ἐκείνων ὀνόματι ἐπικαλεῖσθαι· τί ἂν γέγονει εἰ παῦλος ἦν βεβαπτικῶς ἅπαντας; ἐκ τούτου δέ κινουσιν ὅτι οὐδὲ περισπούδασον ἦν αὐτῷ τὸ βαπτίζειν. ὅθεν οὐδὲ μέμνηται. τοῦτο δὲ φησικατασέλλων τὸ φρόνημα τῶν ἐπὶ τοῦτο μέγα φρονούντων· τίς οὖν ἐνεκεν ἐβάπτισε, εἰ μὴ τοῦτο ἔσταλτο. καὶ φαμεν ὅτι ἐπὶ τοῦ εὐαγγελίζεσθαι μὲν ἀπεσάλη· τὸ δὲ βαπτίζειν οὐκ ἐκωλύθη· ἐκ φιλοτιμίας δὲ τοῦτο καὶ ἐκεῖνοι ἐποίουν. τοῦτο γὰρ ἦνδέομεν ψυχῆς· ὁ μὲν γὰρ ἤδη πεπιστευκotas βαπτίζει, ὁ δὲ ἀπίστοις εὐηγγελίζετο παρ' οἷς καὶ ἐκινδύνευεν· ἵνα μὴ βλάβην καὶ ἐλάττωσιν ὑπομείνη ὁ σαυρός. εἰ γὰρ

in nomine meo baptissavi. Si enim quum humiles illi baptissaverint, talis facta est discordia, ut eorum nomine cognominarentur; quid utique factum fuisset, si Paulus omnes baptissavisset? Ex hoc ostendit neque ab ipso adfectatum fuisse hoc ministeriū; unde neque commemorat. Hoc autem inquit coercens cogitationem eorum, qui propterea superbia efferebantur. Quare autem baptissavit, si ad hoc missus non fuerat? Et dicimus missum fuisse ad Evangelium praedicandum; non autem ei baptissare prohibitum. Ex ambitione vero etiam hoc & illi faciebant. Hoc enim

IN EPISTOLAM I. AD CORINTHIOS. 21

γὰρ ἐν σοφίᾳ λόγου
ἐκύρηξαν οἱ ἀπόστολοι,
εἰχόντινες νομίζειν διὰ
τῆς τῶν λόγων πείθω,
πεπείσθαι τοὺς ἀνθρώ-
πους· οὐ διὰ τὴν δύ-
ναμιν τοῦ κηρυττομέ-
νου χριστοῦ, ὃ ἦν βλά-
βη τοῦ κηρύγματος
καὶ τοῦ σταυροῦ· τῶν
δὲ τῶ ἀρχαίματοις καὶ
ιδιώταις ἀνθρώποις
τὸν κόσμον πεπιστυ-
χέναι, τὴν τοῦ χριστοῦ
δύναμιν ἀνακηρυττεῖ.
εἰκὸς εἶναι παρ' αὐτοῖς
ἀπίστους· οἱ δὲ διεῦ-
ρον τὸν σταυρόν· φη-
σὶν οὖν μηδέν. ξηνηδί-
τε· τοῖς γὰρ ἀπολλυ-
μένοις τὰ εἰς σωτη-
ρίαν δοθέντα παρὰ
θεοῦ, μαρτία εἶναι δο-
κεῖ. οἱ γὰρ μὴ ἐξε-
σηκότες ἄλλοις ἐς σω-
τηρίας ἔλπις· ἐκ τού-
του μάλιστα γινώσκο-
μεν τὴν δύναμιν καὶ
τὴν σοφίαν τοῦ θεοῦ
δύ-

enim erat :
& animae oramus.
Hic enim iam
eos, qui credide-
runt, baptissat, il-
le vero incredulis
Evangelium adnun-
ciabat, apud quos e-
tiam periclitabatur ;
ne damnum crux de-
trimentumque sub-
stineat. Si enim in
sapientia sermonis
praedicavissent Apo-
stoli, habuissent qui-
dam unde existima-
rent, per sermonum
suadelam homines
fuisse persuasos ; non
per Christi, qui prae-
dicabatur, potentiam :
quod damnum erat
praedicationis & cru-
cis (1). Nunc vero quā
mundus illitteratis,
& rusticis hominibus
crediderit, id Christi
virtutem praedica-
tam manifestat. Con-

B 3 sen-

(1) Consule Librum de Eruditione Apostol. Cap. XIII.

δύναμιν μὲν ὅτι θανάτῳ θάνατον ἔλυσεν· σοφίαν δὲ ὅτι τούτῳ τῷ τρόπῳ ἀπόλλοντα δίδεωσεν.

sentaneum esse apud ipsos incredulos. Hi vero crucem invenerunt. Inquit igitur, ne admiremini. Pereuntibus enim ea, quas a Deo in salutem data sunt, stulta esse videntur. Etenim ii, qui de mente deduci non sunt.... aliis est salutis spes. Ex hoc maxime Dei virtutem sapientiamque cognoscimus. Virtutem quidem, quia morte mortem solvit; sapientiam autem, quia hoc modo pereuntem servavit.

ΓΕγραπται γάρ, ἀπολώ την σοφίαν καὶ την σύνεσιν καὶ συνεξή ἀθετήσω. ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεὺς; ποῦ συζητήτης τοῦ αἰῶνος τούτου; οὐχὶ ἐμώρηνεν ὁ θεός την σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου; ἐπιδή γάρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ θεοῦ, οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν θεόν, εὐδόκησεν ὁ θεός διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρυγματος σώσαι τοὺς πιστεύοντας. ἐπιδή γάρ ἰουδαῖοι σημείον αὐτοῦσι, καὶ ἑλληνες σοφίαν ζητοῦ-

Scriptum est enim: Perdat sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Ubi sapiens? Ubi scriba? Ubi conquisitor huius seculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi? Nam quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum: placuit Deo per stultitiam praedicationis salvos facere credentes. Quoniam & Iudaei signa petunt, & Graeci sapientiam quaerunt: nos autem praedicamus Christum crucifi-

σιν, ἡμῶς δὲ κηρύττω-
μεν. χριστὸν ἐσταυρωμένον,
ἰουδαίοις μὲν σκανδαλον
ἐλλήσι δὲ μωρία, αὐτοῖς
δὲ τοῖς κλητοῖς ἰουδαίοις
καὶ ἐλλήσι χριστὸν θεοῦ
δύναμιν καὶ θεοῦ σοφίαν.

καὶ, *Iudaeis quidem fenum
dolum; Graecis autem
stultitiam, ἰβρι. autem
vocatis Iudaeis; atque
Graecis, Christum Dei
virtutem, & Dei sa-
pientiam.* Π

Λ Αβων τάρηδι-
αν ἀπὸ τῆς
ῥαφῆς, λοιπὸν ἀδελ-
φίταις αὐτοῦς. ποῦ
σοφός; περὶ ἐλλήνων
λέγει. ποῦ ῥαββί-
αὐτοῦς; περὶ ἰουδαίων.
ποῦ συζητήτης; τοῦ
τέκνου τοῦ λογισμοῦ καὶ
ἐρευνᾶς τὰ πάντα. ὁ
ἀντιρρήκωντες. οὐδὲτα
γὰρ πάντες ὡς εἰ
ἐλεγεῖν ἐξαρπάσαι τι
τῆς πλάνης οὐκ ἔ-
χουσιν. πάντες γὰρ
ὁρῶντες εἶναι ἰσο-
φοί. ἐμωρῶνθησαν τοῦ
μη δύνησθαι λόγους
εὔρειν, ἀπερὸς τοῦ
λέγειν ὁ ἀγράμματος
ἐκκηρύσσεται καὶ περὶ
σεῦται. πῶς δὲ ἐμώ-

QUUM loquendi
libertatem ex
Scriptura sumis-
se redarguit eos. Ubi sa-
pientia? de Graecis lo-
quitur. Ubi scriba?
De Iudaeis. Ubi con-
quisitor. Hoc est,
qui ratiocinationibus
scrutatoribusque ex-
acta commiserunt?
Hic enim omnes tam-
quam si diceret, ali-
quem ab errore co-
ripere non pos-
sunt. Omnes enim
qui sapientes esse vi-
dentur, stulti facti
sunt, ut ipsi inveni-
re non possint viam,
quae ex prophetis
illiteratus (1) praedi-

Β 4 ca.

(1) Vide Hilarium Lib. II. de Trinit. cuius ver-

24 NICETAE ENARRATIO

ρανε ; τούτέσιν μὲν
ραν οὖσαν ἤλεγξε τῷ
μὴ ἰχυρον εὐρεῖν τὸ
ἀληθές.

non potuisse eos reperire veritatem.

ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ.

Σοφίαν τοῦ κόσμου
τὴν ἐὺλογησίαν
καλεῖ· καὶ γὰρ ταύτης
χορηγὸς ὁ θεός· αὐ-
τὸς γὰρ καὶ τὰς γλώσ-
σας διέλεν, καὶ ἐκάστη
χαρακτῆρας ἰδίους ἀ-
πένειμεν· καὶ τῇ ἑλ-
λάδι τῇ νῦν φασὴν αὐ-
τὸς ἰδοὺς εἰς λαμ-
πρότητα· οἱ δέ γε οὐκ
εἰσδόντες ταύτην χρυσά-
μνοι δέλεαρ αὐτῆς τῆς
αἰπατῆς ἀπέθνηκαν· καὶ
πυθαγὴν τὴν μυθολο-
γίαν τῆς ἑλληνικῆς εἰρ-
γάζσαντο· κατηγορεῖ
ποίνων αὐτῆς ἐὺλογη-
τίας· ἀλλὰ τῆς ἐν
αὐ-

cavit, & persuasit.
Quomodo autem
infatuati sunt? Hoc
est, stultitiam, quae
in eis erat, arguit;

THEODORETI.

Σapientiam mundi,
eloquentiam vo-
cat. Etenim huius
suppeditator est De-
us. Ipse enim & lin-
guas divisit, & cui-
libet proprios chara-
cteres distribuit. Et
Graeciae, quae nunc
est, linguam ipse de-
dit in splendorem;
qui vero non ad ne-
cessarium ea usi sunt,
ipsius fraudis illece-
bra reddiderunt, &
probabilia erroris fa-
bulamenta effece-
runt. Accusat igitur
non eloquentiae, sed fal-

ba referuntur a nobis etiam *Lib. de Eruditione Apo-*
stolorum Cap. XVI.

αὐτῇ κηρυττομένης
 ψευδολογίας· τῇ διὰ
 τῶν κτισμάτων φαι-
 νομένον, ὅσον οὐρανοῦ
 καὶ γῆς, οὐκ ἔγνω ὁ
 κόσμος τὸν Θεὸν διὰ
 τῆς ἐκθεωρουμένης αὐ-
 τοῦ σοφίας τοῖς κτί-
 σμασιν, εὐδόκησε διὰ
 σταυροῦ σῶσαι τοὺς
 πιστεύοντας· ὅσις μω-
 ρία τοῖς ἀπίστοις καὶ
 ἀπολλομένοις εἶναι
 δοκεῖ· σοφίαν Θεοῦ
 καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ὀ-
 νομάζουσι σύνεσιν, καὶ
 τὴν εὐγλωττίαν, ἣ τοι
 αὐτὸ τὸ λέξεως ἄν-
 θροπον· ἵνα διδάξῃ ὅ-
 τι οὐ ποιητὴς ὁ Θεὸς
 καὶ φρονήσεως χορη-
 γός καὶ εὐγλωττίας·
 καὶ εἰ τινες αὐτοῖς
 ἐφ' αὐτὴν μὴ δεῖ ἐχρήσαν-
 το· μωρίαν δὲ τοῦ κη-
 ρύγματος τὴν τῶν λέ-
 ξεων ἀπλότητά φησὶ.
 ἰδιῶται μὲν γὰρ τῷ
 λογῷ ἦσαν οἱ Θεοπέ-

σιοι

falsiloquentiae ea
 predicatae; ob quam
 (1) per creaturas, qua-
 les coelum & terram,
 emicantem Deum
 mundus haud novit,
 per eam ipsius sapien-
 tiam, quae in creatis
 rebus spectatur; pla-
 cuit ei per crucem
 servare credentes;
 quae stultitia incre-
 dulis, & pereuntibus
 esse videtur, qui sa-
 pientiam Dei, & hu-
 manam intelligen-
 tiam, & eloquentiam,
 & ipsam dictionis flo-
 ridam iucunditatem
 adpellant; ut doceat
 non factorem Deum,
 prudentiae & elo-
 quentiae datorem es-
 se: & *si qui ipsis ad ea,
 quae non oportet, a-
 busi sunt. Stultitiam
 autem praedicationis,
 dictionis simplicita-
 tem dicit. Rustici e-
 nim

(1) Forte legendum ὅτι.

σιοι μαθηταί. πλού-
σιοι δὲ τῇ γνώσει·
εἰάν φησιν εἰπόμεν
ἰουδαίῳ πίστευσον, εὐ-
θύς σημεῖα καὶ τέ-
ρατα ἐπιζητεῖ γενέ-
σθαι πρὸς σύστασιν τῆ
κηρυγματος· ἡμεῖς δὲ
χριστὸν κηρύσσομεν ἐ-
σαυρωμένον. ὅπερ οὐ
μόνον οὐκ ἔστι σημεῖων
ἀπόδειξις· ἀλλὰ καὶ
ἀσθενείας, ὅσον κατὰ
τὸ φαινόμενον. καὶ οἱ
μὲν τούτῳ τῷ δοκοῦν-
τι ἀσθενεῖ καὶ ἐναν-
τίως πρὸς αὐτὸ ἀπαι-
τοῦσιν ἐπάγονται πρὸς
τὴν πίσιν· ὅπερ με-
γάλην δείκνυσι τοῦ
θεοῦ πλὴν δύναμιν. πά-
λιν Ἕλληνες σοφίαν ζη-
τοῦσι παρ' ἡμῶν· ἀλ-
λὰ καὶ κείνοις ἡμεῖς τὸν
σαῦρον κηρύσσομεν·
ὅπερ κατὰ τὸ φαινόμε-
νον μαρτίας εἶναι δο-
κεῖ, θεὸν κηρύσσειν
σαυ-

nim sermone erant
divini discipuli, divi-
tes vero scientia. Si,
inquit, dicamus Iu-
daeo, crede, statim
signa, & prodigia
quaerit fieri ad cōn-
firmationem prae-
dicationis. Nos ve-
ro Christum cruci-
fixum praedicamus,
quod non solum non
est signorum osten-
sio, sed potius infir-
mitatis, in quantum
adparet. Sed illi qui-
dem hoc ipso quod
videtur infirmum &
contrarium iis, quae
exposcunt, ad fidem
inducuntur, & hoc est
quod magnā Dei vir-
tutem demonstrat. (1)
Iterum Graeci a no-
bis sapientiam quae-
runt. Sed & illis
nos crucem praedica-
mus. Id quod stul-
ti-

(1) Adi, si vacat, libellum nostrum *De Eruditione Apostolorum* Cap. XIII.

τσαυρωμένον. ἀλλὰ καὶ
 οὕτως πείθονται. ἄ-
 ρα οὐ ταῦτα μεγίστου
 θαύματος τὸ ἐκ τῶν
 ἐναντίων μὴ πρὸς αὐ-
 τοὶ ἐπιζητοῦσι πεί-
 θεσθαι αὐτούς; ἢ καὶ
 οὕτως νοητέον· ἐπειδὴ
 φησι καὶ ἰουδαῖοι ση-
 μεῖα ἐπιζητοῦσι, καὶ
 Ἕλληνες σοφίαν, εὐρίσ-
 κουσιν ἀμφοτέρω· ὁ ζη-
 τοῦσιν εἰς τὸν χριστόν.
 πῶς; τοῖς μὲν γὰρ ἀ-
 πίστοις ἰουδαίοις σκάν-
 δαλὸν ἐστίν, καὶ τοῖς
 ἀπίστοις Ἕλλησι μω-
 ρία δοκεῖ· οἱ δὲ φησι
 κλητοὶ καὶ ἐπίλεκτοι
 ἐξ αὐτῶν εὐρίσκουσιν
 αὐτὸν ὄντα δύναμιν
 καὶ σοφίαν τοῦ πα-
 τρός· τί γὰρ λέγεις
 ὁ ἰουδαῖε; σημεῖα ἐ-
 πιζητεῖς; Ἰδοὺ ὁ χρι-
 στός Θεοῦ δυνάμις ἐ-
 στιν ἢ τῶν σημείων
 ποιητικὴ. καὶ σὺ τί
 λέγεις ὁ Ἕλλην· σο-
 φίαν ζητεῖς; ἔχεις τὸν

χρι-

titiae esse, in quantū
 adparet; videtur, De-
 um praedicare cruci-
 fixum. Sed & ita per-
 suadentur. Profecto
 nonne haec magni
 miraculi, persuaderi
 eos contrariis eorum,
 quae ipsi requirunt?
 Vel & ita intelligen-
 dum. Quoniam, in-
 quit, & Iudaei signa
 quaerunt, & Graeci
 sapientiam; inveni-
 ſit utrique in Christo,
 quae quaerunt. Quo-
 modo? Incredulis e-
 nim Iudaeis offendi-
 culum est, incredulis
 autem Graecis stulti-
 tia videtur. Vocati
 vero, inquit, & electi
 ex ipsis, inveniunt ip-
 sum existentem vir-
 tutem & sapientiam
 Patris. Quid enim
 dicis, o Iudaeus? signa
 quaeris? Ecce Chri-
 stus Dei virtus est
 miraculorum esse-
 atrix.

χρισὸν σοφίαν ὄντα
 τοῦ πατρὸς· ἐπεὶ οὖν
 σημεῖα καὶ σοφίαν ἐ-
 πιζητούμεθα, κηρύσ-
 σομεν τὸν χριστὸν ἀμ-
 φότερα ὄντα τοῖς κλη-
 τοῖς· καὶ εὐρίσκοντες
 ἃ ζητοῦσι πιστεύουσιν.
 οἱ δέ γε ἄπιστοι σκαν-
 δάλου καὶ μωρίας ἄ-
 ξια τὰ ἀξιοθαύματα
 νομίζουσι· καὶ τί θαυ-
 μαζόν; καὶ γὰρ ὁ αἰ-
 σθητὸς ἥλιος σκοτεινὸς
 τοῖς ἀμβλυόττοις
 τὰς ὁψείς ὁρᾶται.
 σκάνδαλον εἶναι δο-
 κοῦν κατὰ πατρός· τὴν
 ὁψίν· τίς γὰρ τῶν ἀπί-
 στῶν οὐκ ἂν σκανδαλι-
 σθεῖν καὶ ἀπειθήσειεν
 εἶον εἶναι τοῖς δοκοῦ-
 σιν θεὸν ἐσαυρομένον
 κηρύσσεται· εἶναι
 μὲν δοκεῖ φησι σκάν-
 δαλον καὶ μωρίαν· πλὴν
 αὐτοῖς τούτοις φησὶ
 δοκεῖ ὁ χριστὸς καὶ τὰ
 αὐτοῦ πάθη εἶναι δύ-
 ναμις τοῦ θεοῦ καὶ σο-
 φία

&rix. Et tu quid ais?
 o Graece? Sapien-
 tiam quaeris? Ha-
 bes Christum, qui est
 Patris sapientia.
 Quoniam igitur si-
 gna & sapientiam ex-
 poscimus, praedica-
 mus Christum qui est
 utraque electis; & in-
 venientes, quae quae-
 runt, credunt. In-
 creduli vero offendi-
 culo & stultitia di-
 gna, ea quae stupo-
 re digna sunt repu-
 tant. Et quid mirum?
 Etenim sensibilis sol
 tenebrae visu hallu-
 cinantibus videtur.
 Offendiculum esse
 quum videatur secū-
 dum patris *visum.
 Quis enim incredulo-
 rum non offendatur,
 & minime credat
 possibile esse Deum
 crucifixum praedica-
 ri ab iis, qui id pu-
 tant? Esse quidem vi-
 de-

φία· ἄρα οὐ θαυμα-
σόν· πλὴν τοῖς κλη-
τοῖς δοκεῖ. κλητοῖς δὲ
οὗς ὁ Θεὸς ἐκάλεσεν
διὰ τὸ ἀξίους εἶναι.
ὅτι τὸ μωρόν τοῦ Θεοῦ,
ἰχυρότερον τῶν ἀν-
θρώπων ἐστὶ.

tur. Vocatis vero, quos Deus vocavit, eo
quod digni essent; quia stultum Dei for-
tius est hominibus.

ΟΤΙ τὸ μωρόν τοῦ Θεοῦ
σοφώτερον τῶν ἀν-
θρώπων ἐστὶ, καὶ τὸ ἀ-
σθενές τοῦ Θεοῦ ἰχυρότε-
ρον τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ·
βλέπετε γὰρ τὴν κλήσιν
ὑμῶν, ἀδελφοί, ὅτι οὐ
πολλοὶ σοφοὶ κατὰ σάρ-
κα, οὐ πολλοὶ δυνατοί,
οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς· ἀλ-
λά πᾶ μωρὰ τοῦ κόσμου
ἐξελέξατο ὁ Θεός, ἵνα τοὺς
σοφοὺς καταχύνη, καὶ
τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξ-
ελέξατο ὁ Θεός, ἵνα κα-
ταχύνη τὰ ἰχυρά, καὶ
τὰ ἀγενῆ τοῦ κόσμου καὶ
τὰ ἐξουθενημένα ἐξελέ-
ξατο ὁ Θεός, καὶ τὰ μὴ

ὅτι-

detur, inquit, offen-
diculum, & stultitia.
Veruntamen his i-
p̄sis, inquit, videtur
Christus ob eius per-
passiones esse virtus
Dei, & sapientia. Vti-
que non mirū. Verū-
tamen vocatis vide-

Quia quod stultum est
Dei, sapientius est
hominibus; & quod
infirimum est Dei, fortius
est hominibus. Videte e-
nim vocationem vestram,
fratres, quia non multi
sapientes secundum car-
nem, non multi potentes,
non multi nobiles: sed
quae stulta sunt mundi
elegit Deus, ut confun-
dat sapientes: & infirma
mundi elegit Deus, ut
confundat fortia, & igno-
bilia mundi, & contem-
tibia elegit Deus, &
ea, quae non sunt, ut
ea, quae sunt, destrueret:

ut

ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταρ-
γῇσιν· ὅπως μὴ καυχῇ-
σεται πᾶσα σὰρξ ἐνώ-
πιον τοῦ Θεοῦ· ἐξ αὐτοῦ
δὲ ὑμῖς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰη-
σοῦ, ὃς ἐγενήθη ἡμῖν
σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιο-
συνη τε καὶ ἁγιασμός καὶ
ἀπολύτρωσις, ἵνα, καθὼς
γεγραπται, ὁ καυχώμε-
νος, ἐν κυρίῳ καυχᾷσθω.

ut non gloriatur omnis
caro in conspectu eius .
Ex ipso autem vos estis
in Christo Iesu, qui fa-
ctus est nobis sapientia
a Deo, & iustitia, &
sanctificatio, & redem-
ptio, ut quemadmodum
scriptum est : Qui glo-
riatur, in Domino glo-
rietur .

β'

C A P. II.

Καὶ γὰρ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς
ἀδελφοί, ἦλθον οὐ κατ'
ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας
καταγγέλλων ὑμῖν τὸ
μαρτύριον τοῦ Θεοῦ· ὃν
γὰρ ἔκρινα τοῦ εἰδέναι τι
ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ ἰησοῦν
Χριστόν, καὶ τοῦτον ἐσαυ-
ρώμενον .

Et ego, quum venissem ad vos
fratres, veni non in subli-
mitate sermonis, aut sapien-
tiae, adnuntians vobis testi-
monium Christi . Non enim
iudicavi me scire aliquid
inter vos, nisi Iesum Chri-
stum, & hunc crucifi-
xum .

Ο Σταυρός μὲν δο-
κεῖ μαρτία· πλήν
σοφώτερον τῶν ἀν-
θρώπων ἐστὶ· πῶς ;
οἱ μὲν σοφοὶ καὶ φιλό-
σοφοι περὶ ψυχρὰ καὶ
ἀνόνητα ἠχολήθησαν·
ὁ δὲ σταυρός, τὸν κό-
σμον ἐσωσε· καὶ γὰρ
μου-

CRUX quidem vi-
detur stultitia ;
verum sapientius est
hominibus . Quomo-
do? Sapientes quidem
& philosophi circa fri-
gida, & inutilia, occu-
pati fuerunt . Crux
autem mundum ser-
va-

μυρίων ἐπιχειρούντων
σβέσσει τὸ ὄνομα
τοῦ χριστοῦ, οὐ μόνον
οὐκ ἐσβέσθη, ἀλλὰ
πλέον ἀνθεῖ δια αὐ-
τοῦ ἀσθενοῦς εἶναι δο-
κοῦντος σαυροῦ τοῦ
ἰσχυροῦ τροπαιωσα-
μένου.

vavit. Sexcentis enim
adgredientibus extin-
guere Christi nomen,
non solū non est ex-
tinctum, sed amplius
florete, per eam cru-
cem, quae infirma esse
videtur, forti in fugā
verso, & debellato.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ.

DIONYSII.

Οὐ μόνον ὅτι πᾶσα
ἀνθρωπίνη διά-
φορα πλανή τις κρι-
νομένη πρὸς τὸ σάθε-
ρον καὶ μόνιμον τῶν
θεῶν καὶ τελειοτάτων
νοήσεων· ἀλλ' ὅτι καὶ
συνηθές ἐστι τοῖς θεο-
λόγοις ἀντιπεπονθό-
τος ἐπὶ θεοῦ τὰ τῆς
σερήσεως ἀποφάσκειν·
αὐτως καὶ ἀόρατά φη-
σι τὰ λόγια τὸ παμ-
φαές φῶς, καὶ τὸ πο-
λυμήνητον καὶ πολυώ-
κυμον ἄρρητον καὶ ἀ-
νώκνυμον· καὶ τοῖς πᾶ-
σι πάροντα καὶ ἐκ
πάν-

Non solum quia o-
mnis humana sen-
tentia error quidam
iudicatur in compara-
tione stabilitatis & fir-
mitatis divinarum &
perfectissimarum in-
telligentiarum. Sed
quia & consuetum est
Theologis de Deo,
qui contra se ha-
bet, negando differe-
re. Ita invisibilia in-
quiunt oracula, lu-
cem omnino splen-
dentem, & multis lau-
dibus ferendam, &
multinominem, & in-
cf-

πάντων εύρισκόμενα,
 ἀκατάληπτα καὶ ἀ-
 νεξιχρίασα· ἐπισκέ-
 ψατέ φησι καὶ προσ-
 εχετε πῶς μέγαλα
 δύναται ἡ κλήσις ὅτι
 ιδιώτας οὕτως σοφὰ
 δόγματα μαθεῖν πα-
 ρεκσεύασεν ἐν τῇ
 κλήσει φησὶ καὶ τῇ
 πίσει ταύτῃ· οὐκ
 ἦλθον σοφοὶ πολλοί.
 προσέθηκεν δὲ τὸ
 πολλοί, ὅτι ἦσαν καὶ
 σοφοὶ τινες πισεύσαν-
 τες· οἷον ὁ Ἀρεοπαγί-
 τής, ὁ ἀντύπατος, καὶ
 ἕτεροι, καὶ πανταχοῦ
 τὸ πολλοί διὰ τοῦτο
 πρέσκειται, ὅτι ἦσαν
 τινες δυνατοὶ καὶ εὐ-
 γενεῖς πισεύσαντες,
 κατὰ τὸ φαινόμενον
 κατὰ τὸν παρόντα
 βίον καὶ τὴν ἔξωθεν
 παίδευσιν· οὗτοι γὰρ
 μάλιστα μωροί· οἱ πε-
 πιστευκότες ἑαυτοὺς ὅ-
 τι εἰσὶ σοφοί· διὸ καὶ
 δυσάποσπάτως ἔχου-
 σι

effabilem, & nullo
 nomine, & omnibus
 praesentia, & quae
 ex omnibus incom-
 prensibilia, & inscu-
 tabilia, reperiuntur.
 Considerate, inquit,
 & attendite quam
 magna potest vo-
 catio; quia ita impe-
 ritos, adeo sapientia
 dogmata ut discerent
 effecit. In vocatione,
 inquit, & fide hac.
 Non venerunt sa-
 pientes multi. Addi-
 dit autem illud mul-
 ti, quia erant etiam
 sapientes quidam,
 qui crediderant, qua-
 les Areopagites, Pro-
 consul, & alii; & u-
 bique illud multi
 propterea adponitur:
 quia erant quidam
 potentes, & nobiles,
 qui crediderant, se-
 cundum id, quod ap-
 pareret, secundum
 praesentem vitam,
 &

σι πρὸς τὰ ἴδια δό-
γματα· γὰρ οἱ δυνα-
τοί, καὶ οἱ εὐγενεῖς τύ-
φου πεπληρημένοι· οἱ
μὲν διὰ τὸν πλοῦτον·
οἱ δὲ διὰ τὸ γένος, ἐξ-
έλκουσιν ἑαυτοὺς τῆς
θεογνωσίας καὶ οὐκ
αἰροῦνται τῶν παρόν-
των καταρρονεῖν· καὶ
πανταχοῦ τὰ ἀποβό-
λιμα καὶ τὰ εὐτελῆ
προσελάβετο, ἵνα
τοὺς δυνατοὺς ἀπί-
στους κατὰ χύνην
. . . . δὲ ἐξελέξατο, μὴ
τοῦτο ἀποπεύσης ὅτι
ἔργον ἔχεν ὁ θεός,
τοὺς μὲν πτωχοὺς λα-
βεῖν, τοὺς δὲ δυνάσας
ἀπώσασθαι· ἀλλ' ὅτι
εὐτελεῖς προσέδραμον
μᾶλλον τῇ πίσει· οἱ
δὲ ἐν δυνασίαις ὄντες
καὶ σοφία ἑαυτοὺς ἀ-
πεχοίνισαν ἀπαξιώ-
σαντες παρ' ἰδιώτων
μαθεῖν· ὡς ὅγε θεὸς
ἠθέλε σῶσαι· κατα-
χύ-

& externam erudi-
tionem. Hi enim ma-
xime stulti, qui se i-
psi crediderunt esse
sapientes. Ideo diffi-
cile a propriis placi-
tis abstrahi possunt.
Etenim potentes, &
nobiles superbia ple-
ni; illi quidem, pro-
pter divitias; hi vero,
propter genus; sub-
trahunt se Dei co-
gnitioni, nec eligunt
praesentia contem-
nere: & ubique ab-
iecta & vilia adsumsit
ut potentes incredu-
los confundat. Si ve-
ro hos non elegit, ne
hoc tibi persuadeas,
opus habuisse Deum
pauperes adsumere,
potentes vero abiice-
re. Sed quia viles,
& abiecti, adcurre-
bant magis ad fidē; (1)
qui autem potentes
erant atque sapien-
tes,

(1) Adi Lib. De Erudit. Apostol. Cap. III.

χύνῃ δὲ πανταχοῦ...
 περὶ ἐκείνων
 οἰκεία σοφία καὶ
 πλοῦτος πεποιθότων
 καὶ μὴ πισευσάντων·
 αὕτη γὰρ νίκη τοῦ
 χριστοῦ μεγίστη, τὸ διὰ
 τῶν μωρῶν ἢ τοι τῶν
 ἰδιώτων νικῆσαι τοὺς
 σοφοὺς καὶ καταίχυν-
 ναι· μεγίστη γὰρ τῶν
 σοφῶν αἰχὴν παρ' ἰ-
 διώτων ἠττᾶσθαι. καὶ
 μεγίστη νίκη χριστοῦ
 ἐν μωροῖς νικᾶν τοὺς
 σοφοὺς, τοὺς μεγα-
 φρονούντας ἐπὶ δυνά-
 μει καὶ πλούτῳ· πάν-
 τα φησὶν ἐποίησεν ὁ
 θεὸς ἵνα παύσῃ αὐ-
 τοὺς τῆς ἀλαζονίας καὶ
 τοῦ νομίζειν ἑαυτοὺς
 εἶναί τι· καὶ ὑμεῖς ἔ-
 τι ἀλαζονεύετε καὶ φρο-
 νεῖτε μέγα, ἐξ αὐτοῦ
 δὲ ὑμεῖς ἔσε· τουτέ-
 σιν ἀνελθόμενος ἡμῖν
 τῆς ἀλαζονείας ὁ θεός,
 τέκνα ἴδια πεποίηκε
 διὰ

tes, se ipsos abstraxe-
 runt, quum indi-
 gnum reputarent ab
 imperitis addiscere,
 quos Deus voluit ser-
 vare. Confundit ve-
 ro ubique mundana
 propria sa-
 pientia, & divitiae
 eorum, qui persuasi
 fuerunt, & non cre-
 diderunt. Haec enim
 maxima Christi vi-
 ctoria; per stultos, &
 imperitos vicisse, &
 confudisse sapientes.
 Maximum enim sa-
 pientium dedecus ab
 idiotis superari; &
 maxima victoria.
 Christi in stultis vin-
 cere sapientes, po-
 tentia divitiisque su-
 perbos⁽¹⁾. Omnia, in-
 quit, fecit Deus, ut
 liberet eos ab ad-
 rogantia, & ab e-
 xistimando se ipsos
 esse aliquid. Et vos

a-

(1) Consule nostrum Lib. De Erudit. Apost. Cap. XIV.

διὰ ἰησοῦ χριστοῦ. τοι-
 γαρ οὐκ ὀφείλομεν καὶ
 ἡμῶς φεῦγειν τὴν ἀ-
 λαζονείαν ἔχθραν οὐ-
 σαν τοῦ θεοῦ ὡς φη-
 σιν, χριστὸς ἐγενήθη ἡ-
 μῖν ἀπὸ θεοῦ σοφία
 καὶ δικαιοσύνη καὶ ἁ-
 γιασμός καὶ ἀπολύ-
 τρωσις. τουτέστιν ὅς
 ἐποίησεν ἡμᾶς σο-
 φούς καὶ ἁγίους καὶ δι-
 καίους λυτρωσάμενος
 ἡμᾶς ἀπὸ τῶν τοιού-
 των ἐναντίων. ἐπειδὴ
 γὰρ μωρὰ ἐξελέξατο,
 σοφὰ αὐτὰ ἐποίησε καὶ
 δίκαια καὶ ἅγια. οὐκ
 εἰπὼν ἐσοφίσεν ἡμᾶς,
 ἀλλὰ δεικνὺς τὸ ἁ-
 φαινον τῆς δωρεᾶς, φη-
 σιν, ἐγενήθη ἡμῖν σο-
 φία, τουτέστιν ἑαυτὸν
 ἡμῖν ἔδωκεν. μέγαλα
 εἰπὼν περὶ τοῦ ἰησοῦ,
 οἷαν σοφίαν, δικαιο-
 σύνην, ἁγιασμόν, καὶ
 ἀπολύτρωσιν, προστί-
 θη.

adhuc adrogantes e-
 stis & superbitis. Ex
 ipso vero vos estis;
 hoc est, quum abstu-
 lisset nobis adrogan-
 tiam Deus, proprios
 filios fecit per Iesum
 Christum. Quamob-
 rem adrogantiam
 Dei inimicam ef-
 fugere debemus. Hic
 ait, Christus factus
 est nobis a Deo sa-
 pientia, & iustitia,
 & sanctificatio, &
 redemptio, hoc est,
 qui fecit nos sapien-
 tes, & sanctos, & iu-
 stos, quum redemis-
 set nos ab huiusmo-
 di contrariis. Quia
 enim stulta elegit,
 sapientia ipsa fe-
 cit, & iusta, & fan-
 cta⁽¹⁾. Non dicens, sa-
 pientes nos fecit, sed
 ostendens munus in-
 effabile, inquit, fa-
 ctus

C 2

(1) Adi, si tanti est, *Librum De Eruditione Apo-
 stolorum Cap. XVI.*

θησι τὸ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ·
 ἵνα μὴ ἀγέννητον· αὐ-
 τὸν ὑπολάβης, ὅρα
 πῶς ῥδ' ὃ προβαίνει·
 πρὸς τοὺς σοφοὺς ποι-
 ῆσας ἀπήλλαξεν τῆς
 πλάνης, καὶ τότε δι-
 καίους καὶ ἀγίους τῇ
 τοῦ ἀγίου πνεύματος
 ἐπιφοιτήσει, καὶ οὕ-
 τως ἡλευθέρωσε πάν-
 των τῶν κακῶν τοῦτο
 γὰρ φησὶν εἶναι ἀπο-
 λύτρωσις. πάντα φη-
 σὶ γέγονε ταῦτα, ἵνα
 μὴ εἰς ἑαυτὸν εἶναι
 τι νομίζῃ, μηδὲ εἰς ἑ-
 αυτὸν καυχᾶται ἀλλ'
 εἰς τὸν Θεόν· αἰνίττε-
 ται δὲ αὐτούς· ἦσαν
 γὰρ τινες μέγαλα φρο-
 νοῦντες· εἰρηκῶς ὅτι
 ἡ σοφία ἐμωράνθη·
 καὶ οἰδοκοῦντες μωροὶ
 ἐξελέγχθησαν· προσ-
 τίθῃσι, καὶ ἐγώ
 δὲ αὐτὸς ὁ κῆρυξ οὐκ
 ἦλθον συλλογισμοῖς
 παρσκευασμένος· καὶ

σο-

tus est nobis sapien-
 tia, hoc est, seipsum
 nobis dedit. Magna
 dicens de Iesu, qua-
 lia, sapientiam, iusti-
 tiam, sanctificatio-
 nem, & redemptio-
 nem. Addit illud a
 Deo, ne ingenitum
 ipsum existimes. Vi-
 de quomodo via pro-
 greditur; sapientes
 quum fecisset, errore
 liberavit, & tunc iu-
 stos & sanctos per
 sancti spiritus illa-
 psium⁽¹⁾, atque ita ab
 omnibus malis libera-
 vit. Hoc enim, inquit,
 redemptio est. Omnia,
 inquit, haec facta sūt,
 ut nemo se ipse ali-
 quid putet, neque
 in seipso, sed in Deo,
 glorietur. Innuit ve-
 ro ipsos. Erant enim
 quidam magna de se
 sentientes; quum di-
 xisset, quia sapien-
 tia

(1) Vide, quae differimus *Lib. De Eruditione Apo-
stolorum* Cap. XV.

σοφία ἀνθρωπίνη φη-
σί· τί γάρ εἰ καὶ ἡ-
θέλησε ἡδύνατο εἰναί
τις τὸ εἶναι ἐν σοφίᾳ
αὐτὸς μὲν οὐκ ἡδύνα-
το, ὁ δὲ χριστὸς ἡδύνατο
αὐτὸν ποιῆσαι σοφὸν
εἰ ἡθέλησε· ὁ θάνα-
τον γὰρ περιήει κη-
ρύσσειν χριστοῦ, διὸ
μάρτυρα αὐτὸν καλεῖ·
καὶ γὰρ καὶ ἐγὼ τοῦτο
ἐδοκίμασα, ἐπειδὴ καὶ
ὁ χριστὸς, τὸ ἀνεὺ εὐ-
γλωττίας φησὶ κηρύτ-
τεται καὶ ἐγὼ ἐν ἀσθε-
νεῖᾳ καὶ ἐν φόβῳ καὶ
ἐν τρόμῳ πολλῷ ἐγε-
νόμην πρὸς ὑμᾶς καὶ
ὁ λόγος μου καὶ τὸ
κήρυγμά μου οὐκ ἐν
πιδόξῃ ἀνθρωπίνης
σοφίας λόγοις, ἀλλ'
ἐν ἀποδείξει πνεύμα-
τος καὶ δυνάμεως· ἵνα
ἡ πίσις ὑμῶν μὴ ᾖ
ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων;
ἀλ-

tia stulta facta est,
& qui sapientes sibi
videbantur stulti de-
prehensi sunt (1), ad-
dit, & ego vero ipse
praeco non veni syl-
logismis instructus,
& humana sapientia,
inquit. Quid enim?
Etsi voluisset, non po-
tuisset, dicat quis. Es-
se quidem sapiens i-
pse non potuisset;
Christus autem pote-
rat eum facere sapien-
tē, si voluisset (2). Mor-
tē enim Christi prae-
dicans circumibat;
propterea testem eū
vocat. Etenim & i-
pse hoc probavi, quo-
niam & Christus (3)
praedicatur, iquit, si-
ne eloquētia, & ego in
infirmirate, & timore,
& tremore, multo fui
apud vos, & sermo me-

C 3

us

(1) *Ad Romanos Cap. I.*(2) Consule, si vacat, *Librum nostrum De Eru-
ditione Apostol. Cap. X. pag. 157. & seqq.*

(3) Forte legendum ἀνεὺ, & το' delendum.

ἀλλ' ἐν δυνάμει Θεοῦ· us, & praedicatio mea
non in persuabilibus
humanae sapientiae verbis ; sed in demon-
stratione spiritus, & virtutis ; ut fides ve-
stra non sit in sapientia hominum , sed
in virtute Dei.

ΚΑὶ ἐγὼ ἐν ἀσθενείᾳ
καὶ ἐν φόβῳ , καὶ ἐν
τρόμῳ πολλῷ ἐγενόμην
πρὸς ὑμᾶς· καὶ ὁ λόγος
μου, καὶ τὸ κήρυγμά μου
οὐκ ἐν πεδοῖς ἀνθρωπι-
νῆς σοφίας λόγοις, ἀλλ'
ἐν ἀποδείξει πνεύματος
καὶ δυνάμει, ἵνα ἡ πί-
στις ὑμῶν μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ
ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐν δυνά-
μει Θεοῦ· σοφίαν δὲ λα-
λοῦμεν ἐν τοῖς τελείαις,
σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος
τούτου, οὐδὲ τῶν ἀρχόν-
των τοῦ αἰῶνος τούτου τῶν
καταγελομένων. ἀλλὰ λα-
λοῦμεν σοφίαν Θεοῦ ἐν μυσ-
τηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμμέ-
νην, ἣν προώρισεν ὁ Θεὸς
πρὸ τῶν αἰώνων εἰς δόξαν
ἡμῶν, ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρ-
χόντων τοῦ αἰῶνος τούτου
ἐγνώκεν· εἰ γὰρ ἐγνώσαν,
οὐκ αὐτὸν κύριον τῆς δό-
ξης ἐσαύρωσαν· ἀλλὰ,
καθὼς γεγραπται, ὁφ-

ET ego in infirmitate,
& timore, & tre-
more multo fui apud vos:
& sermo meus, & prae-
dicatio mea, non in persua-
sibilibus humanae sapien-
tiae verbis, sed in ostensione
spiritus & virtutis: ut fides
vestra non sit in sapientia
hominum, sed in virtute
Dei. Sapientiam autem lo-
quimur inter perfectos; sa-
pientiam vero non huius
saeculi, neque principum
huius saeculi, qui destruun-
tur: sed loquimur Dei sa-
pientiam in mysterio, quae
abscondita est, quam prae-
destinavit Deus ante sae-
cula in gloriam nostram,
quam nemo principum hu-
ius saeculi cognovit: si
enim cognovissent, num-
quam Dominum gloriae
crucifixissent. Sed sicut
scriptum est: Quod o-
culus non vidit, nec

δαλμός οὐκ εἶδε, καὶ οὐκ
οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρ-
δίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέ-
βη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ θεός
τοῖς ἀγχωσιν αὐτόν.

*auris audivit, nec
in cor hominis adscen-
dit, quae praeparavit
Deus iis, qui diligunt
illum.*

ΤΗΣ ἑξωθεν φησιν
οὐκ ἐδεήθην σο-
φίας. ἀλλὰ μόνον χρι-
στὸν ἐκήρυξα καὶ τοῦ-
τον ἐσαυρωμένον, καὶ
.... πάντων τῶν σο-
φῶν ἐνέφραξα τὰ σο-
φίατα· πῶς γὰρ οὐκ
ἀσθενής ὁ ὑπὸ τοσού-
των δυνάμεριν διοκό-
μενος· οὐ μόνον φησὶν
οὐκ ἐδεήθην σοφίας εἰς
τὸ κήρυγμα, ἀλλὰ καὶ
ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρόμῳ
πολλῶ ὧν διὰ τοὺς
διογμούς οὕτως ἐκή-
ρυξα· ὅπερ πολλὴν
δείκνυσι τὴν δύναμιν
τοῦ σαυροῦ· ὅτι ἐν ἰ-
διωτείᾳ καὶ φόβῳ νη-
ρυσσόμενος κατέχει.
καταβάλλει δὲ τοὺς
παρ' αὐτοῖς φιλοσο-
φούς, δεικνύς πόσα
μὲν

EXterna, inquit,
non indigui sa-
pientia, sed Christum
solum praedicavi, &
hunc crucifixum;
& ora omnium sa-
pientum obstruxi.
Quomodo enim non
infirmus, qui a tan-
tis potestatibus per-
sequutionem pati-
tur? Non solum, in-
quit, non indigui sa-
pientia ad praedican-
dum, sed & in ti-
more & tremore
multo quum essem
propter persecutio-
nes, ita praedicavi.
Quod multam osten-
dit crucis virtutem,
quia in imperitia, &
timore praedicata ob-
tinebat⁽¹⁾. Deicit au-

C 4

tem

(1) Adifis Cap. XIV. Lib. De Erudit. Apostol.

μὲν ἦν τὰ καλύματα
 τοῦ πιευθῆναι τὸ
 κήρυγμα· πῶς δὲ ἐπι-
 σεύθη· οὐ γὰρ ἦν τὸ
 κήρυγμα σεσοφισμέ-
 νον διὰ τῆς ἑξωθεν εὐ-
 γλωττίας καὶ παιδεύ-
 σεως· διὰ γὰρ τοῦ ἁ-
 γίου πνεύματος καὶ
 τῶν ἐξ αὐτοῦ σημείων
 καὶ δυνάμεων τὰς ἀ-
 ποδείξεις φησὶ τοῦ ἁ-
 ληθοῦ λέγειν παρεχό-
 μεθα καὶ διὰ τῆς εἰς
 ὑμᾶς ενεργούσης ду-
 νάμεως· εἰ γὰρ ἦν ἐν
 σοφίᾳ ἀνθρώπινῃ ὑπε-
 ροήθη ἂν τῇ εὐγλωτ-
 τία περιγένεσθαι. νῦν
 δὲ τὸ διὰ σημείων καὶ
 δυνάμεων εἶναι, τὸ
 ἀναμφίβολον προξένει
 τῇ πίσει· ἡ γὰρ διὰ
 τῶν ἔργων καὶ σημεί-
 ων ἀποδείξεις, τῆς ἐκ
 ῥημάτων βεβαιότερα·
 ἐπειδὴ ἅπαξ ἐπέδειξε
 τὴν τῶν ἀνθρώπων
 δοκοῦσαν σοφίαν, τότε
 λοιπὸν θάρρει καλεῖν
 αὐ·

tem ipsorum philo-
 sophos, quum osten-
 disse quanta erant
 impedimenta creden-
 di praedicationem.

Quomodo autem cre-
 dita est? Non enim
 erat praedicatio do-
 ctæ composita per ex-
 ternam eloquentiam
 & eruditionem. Nam
 per spiritum sanctū,
 & quae ex ipso erant,
 signa, & virtutes: de-
 monstrations, in-
 quit, veritatis dicere
 idonei facti sumus, &
 per virtutem, quae
 operatur in nobis. Si
 enim in humana sa-
 pientia erat, subspi-
 cio oriretur eloquen-
 tiae vi ista fieri. Nunc
 vero quum per signa,
 & virtutes sit, dubi-
 tationis vacuitatem
 fidei conciliat. De-
 monstratio enim per
 opera & signa, fir-
 mior est ea, quae ex
 ver-

IN EPISTOLAM I. AD CORINTHIOS. 41

αὐτὸν σοφίαν. σοφίαν
 δὲ λέγει τὸ περὶ χρι-
 στοῦ κήρυγμα, καὶ τὸ
 διὰ σταυροῦ σωθῆναι
 τὰ ὑπὸ οὐρανόν. ἐν
 τοῖς τελείοις τουτέστιν
 ἐν τοῖς πίσει. ἐκεῖνοι
 γὰρ σοφοὶ καὶ τέλειοι
 οἱ τὰ ἀνθρώπινα ὑ-
 περίδοντες ὡς ἀσθε-
 νῇ, καὶ θεῷ ἑαυτοὺς
 ἐκδεδωκότες· αἰῶνος
 τούτου λέγει, διὰ τὸ
 ἐπίκαιρον αὐτῶν καὶ
 μεχρὶ τοῦ αἰῶνος του-
 του ἰστᾶναι, καὶ μὴ
 προιέναι εἰς τὸ μέλ-
 λον. καὶ γὰρ καταρ-
 γοῦνται καὶ συμπύου-
 νται τῷ παρόντι βίῳ·
 ἀλλ' οὐκ οἱ δίκαιοι·
 ἀλλὰ τότε μᾶλλον ἢ
 νῦν ἀνθρώποις· ἄρχον-
 τας δὲ καλεῖ, αἰνιτ-
 τόμενος τοὺς παρ' αὐ-
 τοῖς φιλοσόφους, λογο-
 γράφους, ῥήτορας, οἱ
 καὶ δημάγωγοι ἐγι-
 νοντο· μυστήριον καλεῖ
 τὸ

verbis fit. Quoniam
 semel ostendit, homi-
 num, quae videtur, sa-
 pientiam, stultitiam
 esse; hanc autem ef-
 se verā sapientiam(1).
 Deinceps non dubi-
 tat ipsam vocare sa-
 pientiam. Sapientiā
 autem dicit praedica-
 tionem de Christo;
 & per crucem serva-
 ta esse omnia, quae
 sub coelo sunt. Im-
 perfectis, hoc est, in-
 fidelibus. Illi enim sa-
 pientes & perfecti, qui
 humana despexere ut
 infirma, & Deo sei-
 plos dediderunt. Sac-
 culi huius, ait, quod
 temporanea ea sint,
 & usque ad hoc sac-
 culum durent, & in
 futurum non progred-
 iantur. Etenim e-
 vacuantur & cessant
 una cum praesenti
 vita. Sed non iusti.

Ve-

(1) Vide Cap. XVI. toties memorati operis.

τὸ κατὰ χριστὸν κήρυγμα . ὅτι οὐδὲ μιὰ δύναμις οὐρανία ἤδει αὐτὸ πρὸ τοῦ γενέσθαι, καὶ ὅτι ἄλλα ὁρῶντες, ἄλλα πιστεύομεν . χριστὸν ὁρῶν , ὡς φιλεῖν θρωπον σέβω · δοῦλον γεγονότα ἀκούων, τὴν κηδεμονίαν αὐτοῦ προσκύνω . ἔτι γὰρ καὶ τῷ κέκρυπται τοῖς μὲν ἀπίστοις καὶ σφόδρα · τοῖς δὲ πίστοις οὐ σφόδρα . ἦν σοφίαν προωρίσας ὁ πατὴρ φησι τὴν περὶ ἡμῶν κηδεμονίαν ἐκδεικνύμενος ἵνα ἡμᾶς διὰ αὐτῆς δοξάσῃ · τὸ δὲ πρὸ τοῦ αἰῶνος δηλοῖ το συναΐδιον πρὸς τὸν πατέρα · ἐνὶ μὲν νοεῖται τοῦτο καὶ περὶ τοῦ πιλάτου καὶ ἡρώδου . ἡγνοοῦν γάρ · ἐνὶ δὲ καὶ περὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ γραμματέων . οἱ τινες ἡγνοοῦν τὴν διὰ τοῦ σαυροῦ τοῦ χριστοῦ

Verum tunc magis, quam in praesens, florent . Principes vero vocat, innuens ipsorum Philosophos, Scriptores, Oratores, qui etiam populi duces erant . Mystrium vocat praedicationem secundum Christum . Quia nulla virtus coelestis sciebat ipsam antequam esset; & quia alia videntes, alia credimus . Christum videns, ut humanum veneror, servum factum audiens, curam eius adoro . Adhuc enim, & nunc occulitur, incredulis quidem & multum; fidelibus autem non multum . Quam sapientiam, quum praedeterminasset Pater, inquit, de nobis curam ostendens, ut nos per ipsam glorificet . Ilud

IN EPISTOLAM I. AD CORINTHIOS. 43

σου καὶ τοῦ θανάτου
γενομένην οἰκονομίαν .
ἐπειδὴ τοῖς ἀνοήτοις ὁ
χρὶςτος ἀδοξία εἶναι
δοκεῖ· ὅρα πῶς χρι-
σου μνησθεῖς, κύριον
αὐτῆς δόξης καλεῖ· δει-
κνὺς ὅτι οὐ μόνον οὐ-
δὲν εἰς δόξαν παρε-
βλάβη. ἐκ τούτου· ἀλ-
λά καὶ μᾶλλον ἐπὶ φε-
λαν θραπίαν ἐδόξασθη.

lud autem declarat
quod est ante saecu-
lum, Patri coaeter-
num. Simul quidem,
intelligitur hoc & de
Pilato, & Herode.
Ignorabant enim. Si-
mul autem etiam de
Pontificibus & Scri-
bis, qui ignorabant
dispensationem, quae
per crucem Christi,
mortemque fiebat.

Quoniam insipientibus Christus infamia
esse videtur. Vide quomodo, quum Chri-
sti meminerit, ipsius gloriae dominum vo-
cat, ostendens non solum nihil ex hoc
gloriae detrimentum cepisse, sed magis e-
tiam ob humanitatem⁽¹⁾ fuisse glorificatum.

ΙΩΑΝΝΗΣ.

IOANNES (2).

Εὐκαίρως κύριον δό-
ξης ἐκάλεσεν· ἐ-
πειδὴ γὰρ ὁ σαυρὸς
ἀδοξία εἶναι δοκεῖ, δει-
κνυσι ὅτι μεγάλη δό-
ξα ἐστὶν ὁ σαυρὸς.

ΟΙ-

Οἱ opportune domi-
nū gloriae vocavit.
Quoniam enim crux
infamia esse videtur,
ipsā crucem esse ma-
gnā gloriam ostendit.

ΟΕ-

(1) Hoc est, ob hominum amorem.

(2) Hoc est, Chrysothomus.

ΟΙΚΟΤΜΕΝΙΟΣ.

OECVMENIVS.

Εἰ μὲν τὸ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου δέξω ὡς πρὸς τὸν ἡρώδη καὶ τὸν πιλάτον ἀπλous ἐρωσὶς νοήσεις τὸ ἐπόμενον. εἰ γὰρ φησιν ἐγνωσαν οὐκ εἶναι τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσαύρωσαν· οὐδὲ γὰρ τοσοῦτον ἐμεμήνησαν φόβου μὴ ὑποκειμένου. εἰ δὲ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς ἐκλάβοις, οἱ ἦδεσαν αὐτὸν ὄντα τὸν χριστόν· καὶ δῆλον ἔξω ἐλεγον οἱ γεωργοὶ τοῦ ἀμπελῶνος· οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτόν καὶ ὁ ἀμπελος ἡμῶν ἔσται· ἀλλὰ φόβῳ ἀπετυφλώθησαν· οὕτω νοήσεις τὸ κάτω· ὅτι εἰ ἐγνωσάν, φησιν, ὅτι τοσαύ

SI illud *Principium* *huius saeculi* acciperis, ut Herodem & Pilatum respiciens, id quod sequitur simplicius intelliges. Si enim, inquit, cognovissent, non certe dominum gloriae crucifixissent. Neque enim adeo furore correpti fuissent, quum invidia non subesset. Si vero ad Pontifices & scribas retuleris, qui ipsum noverant esse Christum (& patet id, ex iis quae dicebant agricolae vineae, *hic est heres, venite interficiamus eum, & vinca nostra erit*) sed invidia excaecati erant; ita intelliges quod infra est, quia si cognovissent, inquit, tantam futurā gen-

σαύτη ἔσαι τοῖς ἔθνε-
σι σωτηρία ἐκ τοῦ
σαυροῦ· οὐδ' ἂν ἦλ-
θον εἰς τὸ σαυρῶσαι·
ἐκτῆκεσθαι μᾶλλον
ἐκ τοῦ φθόνου αἰρού-
μενοι, ἢ ἵνα σώθῃ τὰ
ἔθνη, καὶ ἐκβάλλῃ αὐ-
τοὺς, καὶ ἀντικατάσῃ
εἰς τὸ περὶ αὐτῶν. τί
δὲ ἡτοίμασε τοῖς ἀ-
γαπῶσιν αὐτὸν, τὸν
χριστὸν δηλαδὴ, καὶ
τὴν διὰ τῆς ἐνανθρω-
πήσεως σωτηρίαν. ἀ-
γαπῶντας δὲ τοὺς πι-
στεύσαντας καλεῖ ἡ γρα-
φή· καὶ πόσα οὐς οὐκ
ἤκουσεν, καὶ ἐπὶ καρ-
δίαν ἀνθρώπου οὐκ
ἀνέβη· τῶν ἀγίων προ-
φήτων φησὶ προακου-
σάντων τὸ μυστήριον.
καὶ φάμεν ὅτι ἕτερόν
ἐστὶ τὸ ὡς ἀνθρώπον
ἀκοῦσαι, καὶ ἕτερον τὸ
ὡς προφήτην· καὶ γὰρ
ἡ-

gentibus salutem ex
cruce, neque ad cru-
cifigendum processis-
sent; tabescere ma-
gis invidia eligentes,
quam ut gentes ser-
varentur, & ipsos eii-
cerent, & in eorum
locum substitueren-
tur. Quid autem prae-
paravit diligentibus
ipsum? Christum vi-
delicet, & salutem
per incarnationem.
(Diligentes vero, eos,
qui crediderant, Scri-
ptura vocat] & quan-
ta auris non audivit,
& in cor hominis non
adscenderūt⁽¹⁾. Sācto-
rum, inquit, prophe-
tarum, qui antea my-
sterium audiverunt.
Et dicimus aliud es-
se audisse ut homi-
nem; & aliud, ut pro-
phetam. Etenim E-
sa-

(1) Hunc locum ex Libro Eliae apocrypho sum-
fisse Paulum adnotavimus *Lib. de Eruditione Aposto-
lorum Cap. X. pag. 160.*

ἡσαίας φησί . προσέ-
θηκε μοι ὥτιον εἰς τὸ
ἀκοῦσαι . οὐκ ἐπειδὴ
ἐνέλιπεν αὐτῷ οὗς ἀν-
θρώπου, ἀλλ' ὅτι προ-
σέλαβε τὸ τοῦ προ-
φήτου .

*saias inquit : Adpo-
snit mibi auriculam
ut audirem, non quia
defecit eum auris ho-
minis, sed quia pro-
phetæ aurem ad-
sumsit .*

ΗΜῖν δὲ ὁ θεὸς ἀπε-
κάλυψε διὰ τοῦ
πνεύματος αὐτοῦ . τὸ γὰρ
πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καί
τὰ βάθη τοῦ θεοῦ . τίς
γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων τὰ
τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ
πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ
ἐν αὐτῷ, οὕτω καὶ τὰ τοῦ
θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ
πνεῦμα τοῦ θεοῦ . ἡμεῖς δὲ
οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου
ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦ-
μα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ, ἵνα
εἰδῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ
χαρισθέντα ἡμῖν ἃ καὶ
λαλοῦμεν οὐκ ἐν διδακτοῖς
ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις,
ἀλλ' ἐν διδακτοῖς πνεύ-
ματος ἁγίου, πνευματι-
κοῖς πνευματικὰ συγχρί-
νοντες . Λυχικός δὲ ἀν-
θρώπος οὐδέχεται τὰ τοῦ
πνεύματος τοῦ θεοῦ . μω-
ρία γὰρ αὐτῷ ἐστὶ . καὶ
οὐ

NOBIS autem revelavit
Deus per spiritum
suum . Spiritus enim om-
nia scrutatur, etiam pro-
funda Dei . Quis enim ho-
minum scit quae sunt ho-
minis, nisi spiritus homi-
nis, qui in ipso est? ita
et quae Dei sunt, nemo
cognovit, nisi spiritus Dei.
Nos autem non spiritum
huius mundi accepimus,
sed spiritum qui ex Deo est,
ut sciamus quae a Deo do-
nata sunt nobis: quae et
loquimur non in doctis hu-
manae sapientiae verbis,
sed in doctrina spiritus, spi-
ritualibus spiritualia com-
parantes . Animalis autem
homo non percipit ea quae
sunt spiritus Dei: stul-
titia enim est illi, et
non potest intelligere:
quia spiritualiter exami-
na-

IN EPISTOLAM I. AD CORINTHIOS. 47.

οὐ δύναται γινῶναι, ὅτι
πνευματικῶς ἀνακρίνεται·
ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρί-
νῃ μὲν πάντα, αὐτὸς δὲ
ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται.
τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου
ὅς συμβιβάζῃ αὐτόν; ἡ-
μῖς δὲ νοῦν λεγίου ἔχομεν.

γ'.

Καὶ ἐγὼ ἀδελφοί, οὐκ
ἠδυνήθην ὑμῖν λαλῆσαι ὡς
πνευματικαῖς, ἀλλ' ὡς σαρ-
κικοῖς, ὡς νηπίοις ἐν χρι-
στῷ· γάλα ὑμᾶς ἐπότισα,
καὶ οὐ βρῶμα· οὐκ γὰρ
ἠδύνασθε· ἀλλ' οὐτε ἔτι
νοῦν δύνασθε· ἔτι γὰρ σαρ-
κικοὶ ἐσθε, ὅπου γὰρ ἐν
ὑμῖν ζῆλος καὶ ἐρις καὶ
διχοσασία, οὐκ ἰσχυροὶ
ἐσθε, καὶ κατὰ ἀν-
δρωπον περιπατεῖτε; ὅ-
ταν γὰρ λέγῃ τις, ἐγὼ
μὲν εἰμι παύλου, ἕτερος
δὲ, ἐγὼ ἀπολλῶ, οὐκ ἰσχυ-
ροὶ ἐσθε; τίς οὖν ἐστὶ
παύλος, τίς δὲ ἀπολλῶς;
ἀλλ' ἢ διάκονοι δι' αὐ-
τὸν ἐπιστεύσατε, καὶ ἐκάστω
ὡς ὁ κύριος ἐδωκεν· ἐγὼ
ἐφύτευσα, ἀπολλῶς ἐπό-
τισεν, ἀλλ' ὁ θεὸς ἡύξα-

νε,

natur. Spiritualis autem
iudicat omnia : & ipse
a nemine iudicatur .
Quis enim cognovit sen-
sum Domini , qui in-
struat eum ? Nos au-
tem sensum Christi ha-
bemus .

CA P. III.

Et ego, fratres, non po-
tui vobis loqui quasi spi-
ritualibus, sed quasi car-
nalibus . Tamquam par-
vulis in Christo, lac vo-
bis potum dedi, non escam,
nondum enim poteratis ;
sed nec nunc quidem po-
testis : adhuc enim carna-
les estis . Quum enim sit
inter vos zelus, & conten-
tio ; nonne carnales estis ,
& secundum hominem am-
bulatis ? Quum enim quis
dicat : Ego quidem sum
Pauli ; alius autem : Ego
Apollo : nonne homines es-
tis ? Quid igitur est Apol-
lo ? quid vero Paulus ? Mi-
nistri eius, cui credidistis,
& unicuique sicut Dominus
dedit . Ego plantavi, Apol-
lo rigavit : sed Deus in-
cre-

τηνὴν οὖν, & ὁ φυτεύων ἐς
 τι ὕστερ' ὁ ποτίζων, ἀλλ'
 ὁ κηρύττων τοῦ θεοῦ. ὁ φυτεύ-
 ων δὲ καὶ ὁ ποτίζων ἐν
 εἰσιν, ἕκαστος δὲ τὸν ἰδίον
 μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν
 ἰδίον κόπον.

*crementum dedit. Itaque
 neque qui plantat est ali-
 quid, neque qui rigat: sed,
 qui incrementum dat Deus:
 qui autem plantat, & qui ri-
 gat, unum sunt. Unusquisque
 autem propriam mercedē ac-
 cipiet secundū suū laborem.*

Εἰ οὖν οὐδεὶς ἔγνω·
 ὑμεῖς φησι πῶς
 μεμαθήκατε; ὅτι φη-
 σὶν ὁ θεὸς ἡμῖν διὰ
 τοῦ πνεύματος ἀπεκάλ-
 λυψεν, οὐ δι' ἀνθρω-
 πίνης σοφίας· αὕτη
 γὰρ οὐκ ἠξιώθη ἰδεῖν
 τὰ μυστήρια· εἴτα δείκ-
 νουσι τὸ μέγιστον τῆς
 τοιαύτης μαθήσεως·
 εἰ γὰρ μὴ τὸ πνεῦμα
 φησι τὸ καὶ τὰ βάθη
 τοῦ θεοῦ ἐπισάμενον
 ἐδίδαξεν ἡμᾶς· οὐκ ἂν
 ἠδυνήθημεν μαθεῖν,
 ἐν τοῖς ἀπορρήτοις γὰρ
 ἦν τὸ μυστήριον. διὸ
 καὶ τοῦ πνεύματος ἐ-
 δειήθημεν διδασκάλου.

τὸ

S igitur nemo no-
 vit, vos, inquit,
 quomodo didicistis?
 Quia, inquit, Deus no-
 bis per spiritum re-
 velavit, non per hu-
 manam sapientiam.
 Ipsa enim digna non
 est reputata quae my-
 steria videret⁽¹⁾ Dein-
 de ostendit quod ma-
 ximum est huius do-
 ctrinae. Nisi enim
 spiritus, inquit, qui
 & profunda Dei scit,
 edocuisset nos, non
 potuissimus discere.
 In arcanis enim e-
 rat mysteriū; ideo &
 spiritu eguimus ma-
 gi-

(1) Consule Librum nostrum De Eruditione Aposto-
 lorum Cap. VI. & VII. & seqq.

τὸ δὲ ἐρευνᾶ οὐκ ἀνοί-
ας δεικτικόν ἐστιν· ἀλ-
λὰ τοῦναντίον ἀκρι-
βοῦς γνώσεως.

gistro. Quod autem
scrutatur, stultitiam
non recipit; sed e con-
tra cognitionē exaḡā.

Ο ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

S. GREGORIVS

ΟΤ' ἄς περιεργαζό-
μενος, ἀλλ' ὡς
ἐντροφῶν τῇ θεωρίᾳ·
βάθι τοῦ Θεοῦ εἰσι·
τῶν ἱερῶν ραμμάτων
ἡ κεκρυμμένη καὶ ἀπό-
κρυφτος γνώσις, ἣν εἶδὸς
τὸ πνεῦμα, κατὰ τὰς ἀ-
γίων ἀποκαλύπτει ψυ-
χαῖς. Θεῶν τινῶν οὐκ
ἀποφαῖναι τὴν ἐν αὐ-
τοῖς, ὥσπερ γὰρ φη-
σι τὰ τοῦ ἀνθρώπου
οὐδεὶς οἶδεν ἄνθρωπος
εἰ μὴ τὸ ἴδιον αὐτοῦ
πνεῦμα, οὕτως οὐδὲ
τὰ τοῦ Θεοῦ τις οἶδεν
εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ
Θεοῦ.

Non quasi frustra
laborans, sed
quasi fruens specula-
tione. Profunda Dei
sunt sacrarum litte-
rarum occulta & se-
creta scientia, quam
sciens Spiritus etiā Sā-
ctorum animis reve-
labit. Divinam igitur
quorundam ma-
nifestat, quae in ipsis
est. Vt enim, inquit,
ea, quae sunt homi-
nis, nemo novit, nisi
propius eius spiritus;
ita neque ea, quae
sunt Dei aliquis no-
vit, nisi Spiritus Dei.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΟΣ.

OECVMENIVS.

Πνεῦμα κόσμου κα-
λεῖ, ὡς οἶμαι,
τὴν

Spiritum mundi vo-
cat, ut arbitror,
D hu-

τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν καὶ παιδείυσιν ὅ-
 περ φησὶν ὡς καταρ-
 χοῦν τὸν σαυρόν ὡς
 πρόειπεν, οὐκ ἐλάβο-
 μέν ἵνα εἰδῶμεν τὰ χα-
 ρισθέντα ἡμῖν ἀπὸ
 Θεοῦ, τούτοις τὰ κα-
 τὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ
 Χριστοῦ. τοσοῦτον ἡ-
 μεῖς φησι τῶν παρ' ἀν-
 θρώποις σόφων σοφώ-
 τεροι ὅσον αἱ μὲν πλά-
 τωνα καὶ πυθαγόραν
 ἔχουσι διδασκάλους·
 ἡμεῖς δὲ τὸ πνεῦμα τὸ
 ἅγιον· οὐκ οὖν οὐδα-
 μοῦ χρεῖα τις ἀνθρω-
 πίνης σοφίας· ὅλα γὰρ
 πνευματικά· τοῦτο λέ-
 γει· ὅταν τί φησιν ἀ-
 νακύψῃ ζήτημα πνευ-
 ματικόν, ἀπὸ παρα-
 δειγμάτων πνευματι-
 κῶν τὰς συγκρίσεις
 καὶ τὰς ἐπιλύσεις ἐ-
 πάγομεν· οἷον εἰ ἀνέστη
 τριήμερος ὁ Χριστός· ἐκ
 τοῦ Ἰωάν· τὰς ἀποδεί-
 ξεις· εἰ ἐγέννησε παρ-

Θε-

humanam sapientiā,
 & eruditionem. Hoc
 inquit, ut evacuans
 crucem, prout ante
 dixit, non accepimus
 ut sciamus donata no-
 bis a Deo, hoc est,
 ea quae sunt secun-
 dum Christi dispen-
 sationem. Tanto nos
 inquit, sapientibus
 qui apud homines
 sunt, sapientiores;
 quantum illi quidem
 Platonem, & Pytha-
 goram habent prae-
 ceptores; nos vero
 Spiritum Sanctum:
 non igitur ullo mo-
 do opus habemus hu-
 mana sapientia. To-
 ta enim spiritalia.
 Hoc dicit. Quando,
 inquit, orta fuerit
 aliqua spiritalis quae-
 stio, ab exemplis
 spiritalibus compa-
 rationes, & solutio-
 nes, inducimus. Qua-
 liter, surrexit post
 tres

Θένος τὸν κύριον, ἐκ τῆς
σεύρας Ἀννης καὶ Ἐλι-
σάβεθ ἡ ἐπίλυσις. ψυ-
χικὸν ἄνθρωπον κα-
λεῖ τὸν πάντα λογισ-
μοῖς δίδωντα καὶ μη-
δὲν πίσει δεχόμενον .
ὃς τοῖς τῆς ψυχῆς νο-
ήμασι οὐ δυνάμενος
καταλαβεῖν τὴν διδα-
σκαλίαν τοῦ πνεύμα-
τος, πισεῦσαι δὲ λο-
γισμοῦ χωρὶς οὐ θέ-
λων, πάντα μῶρα νο-
μίζει τὰ τῆς οἰκονο-
μίας τοῦ χριστοῦ . ψυ-
χικός ἐστι ὁ κατὰ σάρ-
κα ζῶν, καὶ μὴ πῶς
τὸν νοῦν φωτισθεὶς διὰ
τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ
μόνον τὴν ἔμφυτον καὶ
ἀνθρωπίνην σύνεσιν ἔ-
χων, ἣν ταῖς ἀπάν-
των ψυχαῖς ἐμβάλλει
ὁ δημιουργός .

tres dies Christus ; ex
Iona demonstratio-
nes . Si Virgo domi-
num genuit ; ex An-
na sterili , & Elisabe-
tha , solutio . Anima-
lem hominem vocat
eum , qui omnia ra-
tiocinationibus dat ,
& nihil excipit fide .
Quia animae cogitatio-
nibus non potest cō-
prehendere doctrinā
Spiritus . Credere au-
tem sine ratiocinatio-
ne nolens omnia stul-
ta reputat , quae Chri-
sti oeconomiam at-
tinent . Animalis est ,
qui secundum carnē
vivit , & nullo mo-
do mentem habet
per Spiritum illumi-
natam ; sed tantum
innatam , & huma-
nam , intelligentiam

habet, quam omnium animis Creator inserit.

ΙΩΑΝΝΗΣ.

IOANNES.

ΑΝτὶ τοῦ ὅταν τι
 πνευματικὸν καὶ
 ἀπόρρητον ἦ, ἀπὸ τῶν
 πνευματικῶν τὸ μαρ-
 τύριον ἄγομεν. οἷον ὅ-
 τι ἀρὰ ἀνέστη, παρά-
 γω τὴν τοῦ Ἰωνᾶ μαρ-
 τυρίαν. ὅτι ἐκ παρθέ-
 νου ἐγεννήθη, παρά-
 γω τὴν τῶν σειρῶν
 γέννησιν. ψυχικὸς δέ
 ἐστὶ ὁ τὸ πᾶν τοῖς λο-
 γισμοῖς τῆς ψυχῆς δι-
 δούς, καὶ μὴ νομίζων
 ἀνέκαθεν τινος δεῖσθαι
 βοηθείας. ἀνόει φησὶ
 ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ἀνό-
 ητος. οὐ δύναται γὰρ
 γινῶναι ὅτι ἐπὶ τοῖς
 τοιούτοις πίσεως μό-
 νης χρεία ὡς ἀσθενούν-
 των τῶν λογισμῶν.
 τοῦτο γὰρ πνευματι-
 κῶς ἀνακρίνεται. του-
 τέστιν ὅτι διὰ πίσεως
 καὶ πνεύματος τὰς ἀ-
 ποδείξεις ἔχει τὰ θεῖα.

ὁ

ΡPro illo, *Quando*
Spiritale aliquid,
& arcanū est, ex spiri-
talibus testimonium
adducimus. Qualiter,
vere eum resurrexis-
se, adduco Ionaē te-
stimonium. Ex Vir-
gine natum esse, ad-
duco steriliū par-
tiones. Animalis ve-
ro est, qui totum a-
nimae ratiociniis cō-
cedit, quique putat
nullo superno auxi-
lio indigere. Ignorat
inquit, se ipsum ef-
se insipientem. Non
potest enim cognos-
cere in his sola fide
opus esse, quum ra-
tiocinia infirma sint.
Hoc enim spiritali-
ter indicatur; hoc est,
per fidem, & spiritum
divina demonstratio-
nes habere. Spiritu-

lis

ὁ πνευματικός φησι πί-
σει ὅρα πάντα καὶ νο-
εῖ πάντα, καὶ τὰ ἴ-
δια καὶ τὰ τῶν ἀπί-
στων. τὰ δέ γε αὐτοῦ
οἱ ἄπιστοι εἰδέναι οὐ
δύνανται. τοῦτο γάρ
ἔστιν, αὐτὸς δ' ὑπ' οὐδε-
νὸς ἀνακρίνεται. πῶς
οὖν ὁ πίστος πάντα εἴ-
δεν· ἐπειδὴ οἶδεν μὲν
τὰ ἐνταῦθα ὅτι σαθρὰ
καὶ ἐπικηρά· οἶδεν δὲ
τὰ ἐκεῖ, ὅτι μόνιμα
καὶ αἰώνια· ὁ δέ γε ἄ-
πιστος οὐδὲ τὰ ἐνταῦ-
θα οἶδεν. ἡγεῖται μὲν
αὐτὰ μεγάλα οὐδὲν ὄν-
τα, οὐδέ τὰ ἐκεῖ· ἀπι-
σει γὰρ αὐτοῖς· διὰ
τί δὲ ὁ ἄπιστος οὐδὲν
οἶδεν, ὅτι φησὶ οὐκ ἔ-
γνω νοῦν κυρίου· διὸ
οὐδὲ συμβιβάσει αὐ-
τὸν ἑαυτοῦ· τουτέστι
καταλλάξει, οὐδὲ τῷ
ἔχθρῳ ἀποκαλύψῃ ὁ
θεός· διὰ τί δὲ οἱ πί-
στοι καὶ οἱ πνευματικοὶ
ἴσασιν; ὅτι φησὶ νοῦν

χρι-

lis, inquit, fide vi-
det omnia, & intel-
ligit omnia, & pro-
pria, & ea quae sunt
incredulorum. Ea ve-
ro quae eius sunt, in-
creduli videre non
possunt. Hoc enim
est illud, *Ipse vero a
nemine indicatur*. Quo
modo autem fidelis
omnia vidit? Quo-
niam novit quidem
ea quae hic sunt, pu-
tria esse, & tempq-
ranea; novit vero ea
quae illic sunt, stabili-
lia, & aeterna esse.
Incredulus autem
neque ea, quae hic
sunt, novit: existimat
quidem ea magna,
quum nihil sint; ne-
que ea quae illic sunt;
non credit enim i-
psis. Cur autem in-
credulus nihil novit?
Quia, inquit, non no-
vit mentem Domini,
propterea neque con-

D 3

ie-

54 NICETAE ENARRATIO

χριστοῦ ἔχομεν, τοῦτέ-
στι πνεῦμα χριστοῦ, καὶ
ἅπερ ἴσμεν ὑπὸ τοῦ
πνεύματος δεδιγμένα.
εἰκότως οὖν οἱ μὲν ἀ-
γνοῶσιν ἀπέσραμμένον
ἔχοντες τὸν θεόν. ἡ-
μεῖς δὲ φησι ἴσμεν τοῦ
πνεύματος εὐπορήσαν-
τες διδασκάλου.

venienter igitur illi ignorant, quum a-
versum Deum habeant. Nos vero, in-
quit, scimus, quum Spiritu praeceptore,
abundaverimus.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΟΣ.

OECVMENIVS.

Η ροῦν χριστοῦ τὸν
πατέρα καλεῖ. ἔ-
χομεν φησι ἐν ἑαυτοῖς
τὸν τοῦ χριστοῦ πατέρα
κατὰ τὸ, ἐνοικήσω ἐν
αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπα-
τήσω. καὶ γὰρ τὸν
πατέρα λέγειν ἡθεος
τοῖς ἀγίοις ὡς πατήρ.
καὶ νῶ καὶ λόγῳ
καὶ πνεύματι τῇ μίᾳ
συμφύᾳ καὶ θεότητι.
καὶ

VEl mentem Chri-
sti Patrem vocat.
Habemus, inquit,
in nobis ipsis Christi
patrem, iuxta illud:
Et inhabitabo in eis,
& inambulabo. Men-
tem enim Patrem di-
cere Sanctis consue-
tum, ut Gregorio:
Et menti, & rationi,
& Spiritui, uni con-
iun-

καὶ πάλιν, πατήρ
μὲν ἐννοεῖ τὰς ἀγγελι-
κὰς δυνάμεις καὶ οὐρα-
νίους· καὶ τὸ ἐννόημα
ἔργον ἢ λόγῳ συμ-
πληρούμενον καὶ πνεύ-
ματι τελειούμενον· του-
τίσιν τὰ ἐν τῷ νῶ τοῦ
χριστοῦ. καὶ ταῦτα ἴσ-
μεν ἅπερ αὐτὸς βού-
λεται καὶ ἀπεκάλυ-
ψεν·

iunctioni & divinitati.
Atque iterum: Pa-
ter quidem intelligit
Angelicas coelestesque
virtutes; & intelli-
gentia opus erat ratio-
ne completum, spiritu-
que perfectum. Hoc
est, ea, quae in men-
te Christi sunt; &
haec scimus, quae ip-
se vult, & revelavit.

ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΣ.

THEODORETUS

ΚΑλῶς ἀπὸ τῆς
τοῦ Θεοῦ ἀξιοπι-
σίας ἐπιστάτω τὸ
μετέχον τοῦ χαρίσμα-
τος πνευματικοῦ μήτε
δεῖσθαι τῆς ἐτέρου δι-
δασκαλίας, καὶ ἱκανὸν
εἶναι διδάσκειν ἐτέ-
ρους. οὐ γὰρ ἐστὶ φησι
ὁ συνίεναι δυνάμενος τὰ
βουλεύματα τοῦ Θεοῦ·
ὥστε τινὰ αὐτοῦ καὶ
προσενέγκειν διορθώ-
σιν· ἡμεῖς μὲντοι
παρ' αὐτοῦ χριστοῦ διὰ
τῆς

BENE ex eo quod
Deus fide dignus
est, firmavit eum qui
participat de munere
spiritali, alterius do-
ctrina non indigere,
& alios docere esse i-
doneum. Non enim
īquit, est qui ītellige-
re possit consilia Dei,
ita ut aliquam eius
correctionem attule-
rit. Nos autem ab ip-
so Christo per fidem
in eum intelligentiā
D 4 quum

τῆς ἐπ' αὐτὸν πίσεως
 τὴν σύνεσιν δεξάμενοι
 καὶ διδάσκειν ἑτέρους
 ὑπὸ χνούμεθα. καταβα-
 λὼν αὐτὸν τὸν ἐπὶ τῇ
 ἀνθρωπίνῃ σοφίᾳ τύ-
 φον, νῦν θέλει κατα-
 βαλεῖν καὶ τὸν ἐν τοῖς
 πνευματικοῖς, δείκνυς
 ὅτι οὔτε ἀκοῦσαι τέ-
 λειον ἴσασι. καλῶς
 δὲ τὸ οὐκ ἠδυνήθην, ἵ-
 να μὴ δόξη διὰ φθό-
 νου εἶρηκεν· καὶ πῶς
 ἦσαν σαρκικοὶ οἱ καὶ
 σημεῖα ποιοῦντες; καὶ
 φάμεν ὅτι ἦσαν καὶ
 τοιοῦτοι· ἐστὶ γὰρ καὶ
 σήμαῖα ποιεῖν καὶ εἶ-
 ναι σαρκικὸν, ὅσοι λέ-
 γοντες, κύριε ἐν τῷ σῶ
 ὀνόματι καὶ τὸ πεποι-
 ῆκαμεν· καὶ ἀκούσαν-
 τες οὐκ οἶδα ὑμᾶς. νη-
 πτίσις ὅσοι ἤκον εἰς τοὺς
 νόμους τοῦ χριστοῦ·
 γάλα φησὶν, τοῦτέστιν
 ἀτε

quum acceperimus,
 etiam alios docere va-
 lemus. Quum deie-
 cerit ipsam, quae in
 humana sapientia,
 superbiam; nunc vult
 demittere & eā quae
 in spiritalibus, osten-
 dens, quod neque
 perfectum audire sci-
 unt. Bene vero illud
 non potui, ne per in-
 vidiam videatur, di-
 xit. Et quomodo e-
 rant carnales qui si-
 gna faciebant? Et di-
 cimus fuisse etiam
 huiusmodi; simul e-
 nim consistunt & si-
 gna facere, & esse car-
 nalē; quatenus sunt
 dicentes, Domine in
 nomine tuo & hoc feci-
 mus, & audientes: Ne-
 scio vos? Parvulis (1)
 seu insipientibus, quot-
 quot venerunt in le-
 ges

(1) Vide quae de significato vocis νηπιος obser-
 vavimus Libro De Eruditione Apostolorum Cap. VIII.
 pag. 123.

ἀτελῇ διδασκαλίαν, κύ-
ρηγμα δὲ τὴν τελείαν.
ἐπειδὴ φησι μὴ βού-
λεσθε. τοῦτο γὰρ
προϊὼν δείκνυσιν ὅτι
παρὰ τὴν αὐτὴν αἰτί-
αν τὸ μὴ δύνασθαι;
ὅπερ καὶ συγγνώμη
συγχωρεῖ· καὶ πῶς
ἐσμέν φησι σαρκικοί.
λέγει τὴν τοῦτο ποιοῦ-
σαν αἰτίαν, καὶ δυνά-
μενος ἐγκαλῶσαι καὶ
ἄλλα πρὸς τὸ κατέ-
πειγον ἴσαται περὶ
τῶν διχοσασιῶν καὶ
τοῦ ἐνδεῶς ζήλου καὶ
τῆς ἐρίδος. οὐ κατὰ
θεὸν ζῆτέ φησι· πα-
λὴν αἰνίττεται τοὺς
προεσῶτας αὐτῶν σο-
φοὺς καὶ αἰρέσεις
ἐν ταῖς ἀφόρμαις. βα-
βλὲ τῆς σοφίας. εἰς
ἐαυτὴν καὶ ἀπολλῶς
ἐκινήθη τοῦτο κατα-
σκευάζων· εἰ ἡμεῖς φη-
σιν

ges Christi (1). *Lac*,
inquit, hoc est im-
perfectam doctrinam,
praedicationem vero
perfectam. *Quoniam*,
inquit, *non vultis*. Hoc
enim progrediens o-
stendit praeter eam
causam illud non posse.
Quod & indulgentia
concedit. *Et quomodo*
sumus, inquit, *carna-*
les? Dicit hoc efficien-
tem causam, & quum
possit culpae, tamen
festinans instat de dis-
fidiis, & de ea, quae
ibi erat, aemulatio-
ne, & litigio. *Non se-*
cundum Deum vivitis,
inquit. Iterum prae-
fides innuit eorum
sapientes, & sectas,
quae sunt scribendi
causae. Papae sapien-
tiam? In eam (2) & A-
pollos motus est, hoc
prae-

(1) Sic *Virgilius Lib. IV. Aeneid.*

Neve haec in federa veni.

(2) Videtur legendum εἰς αὐτὴν. puncto praeposito.

σιν οὐδὲν ἐσμέν · τί
 ἂν τις εἴποι περὶ τοῦ
 παρ' ὑμῖν διδασκάλου;
 μέγα μὲν καὶ τὸ εἶναι
 διακόνους πίσους, πρὸς
 δὲ τὸ ἀρχεῖν ... καὶ
 τὴν ρίζαν τῶν ἀγα-
 θῶν τὸν χριστὸν ...
 ... ἐστὶ λόγου. ὁ γὰρ
 παρέχων τὰ ἀγαθὰ,
 οὐχ ὁ διάκονος εὐεργε-
 τεῖ· ὁ δὲ διάκονος μεί-
 ζων τοῦ εὐαγγελίζο-
 μένου· ὅσον ὁ μὲν λό-
 γους ἀπαγγέλλει· ὁ δὲ
 καὶ ἔργα ποιεῖ· οὐδὲ
 αὐτὸ τὸ μικρὸν τὸ τῆς
 διακονίας φησὶ παρ' ἐ-
 αυτοῖς ἔχουμεν· ἀλλὰ
 δὲ τοῦτο παρὰ κυρίου
 εἰλήφαμεν· ἐγὼ μὲν
 φησι πνεύματος τὸ κή-
 ργμα κατέσπειρα· ὁ
 δὲ Ἀπολλῶς τῇ παρ'
 ἑαυτοῦ παρακλήσει οὐκ
 ἔτασε ἀποξηρανθῆναι
 τὸν σπόρον τῷ καύ-
 σωνι τῶν πειρασμῶν·
 τὸ δὲ δὴ ὅλον τοῦ αὐ-
 ξάνοντος Θεοῦ· Ὁρα
 πῶς

praeparans. Si nos, in-
 quit, nihil sumus, quid
 nam quis dicat de ma-
 gistro, qui est apud
 vos? Magnū quidem
 vel esse ministros fide-
 les. Ad id vero quod
 est incipere... & radi-
 cē bonorum Christiū..
 est verbi. Qui enim
 praebet bona, non mi-
 nister, benefacit. Mi-
 nister vero maior eo,
 qui Evangeliiū adnun-
 ciat, quatenus hic ver-
 ba denūciat; ille vero
 etiam opera facit.
 Neque ipsam parvi-
 tatem ministerii, in-
 quit, apud nos ipsos
 habemus, sed & hoc
 a Domino accepimus.
 Ipse quidem, inquit,
 spiritus praedicationem
 seminavi; Apol-
 los autem sua exhorta-
 tione non permi-
 sit sementem aresce-
 retentationum aestu.
 Verum totum pro-
 fe-

IN EPISTOLAM I. AD CORINTHIOS. 39

πῶς ἂν ἐπάχθῃ· ποι-
 εῖται τὴν ἐξουδένωσιν
 τῶν προεσῶτων αὐ-
 τοῖς σοφῶν καὶ πλου-
 σίων, ἑαυτὸν καὶ Ἀ-
 πολλῶν εἰς τὸ φαινό-
 μνον ἐξουδένωσας,
 καὶ δείξας ὡς χρὴ μό-
 νῳ θεῷ προσέχειν καὶ
 εἰς αὐτὸν ἀνατιθέναι
 πάντα τὰ συμβαίνον-
 τα ἁγαθὰ. ὁ φυτεύων
 φησὶν, καὶ ὁ ποτίζων
 ἐν εἰσιν, ὅσον ἢ καὶ εἰς
 τὸ μηδὲν δύνασθαι
 πλέον, ἀνεὺ τοῦ αὐ-
 ξάνοντος θεοῦ. ἐν εἶ-
 ναι αὐτοὺς φησι πρὸς
 τὸ μηδὲν δύνασθαι ἀ-
 νεὺ τοῦ αὐξάνοντος
 θεοῦ· ἐπειδὴ εἶκος ἦν
 τοῦς πλείους καμώντων
 περὶ τὴν ἐκείνην πίσιν
 ῥαθυμοτέρους γενέσθαι
 ἐν εἶναι πάντας, καὶ
 μικρὸν καὶ μέγα τις
 ἐτυχε συνεισενέγκειν.
 εὐθέως αὐτὸς διορθοῦ-
 ται· ἐν εἰσὶ φησὶν ὡς
 πρὸς τὸ μὴ δύνασθαι
 ἀνεὺ

facto augmentis Dei
 est. Vide quomodo
 utique progressus est.
 Ad nihilum redigit
 eis praefectos sapien-
 tes, & divites, quantum
 seipsum & Apollon
 nullificare, visus sit,
 & ostenderit oportere
 soli Deo attendere,
 & in ipsum referri
 omnia bona, quae
 contingunt. Plan-
 tans, inquit, & ri-
 gans unum sunt,
 quantum ad id, quod
 nihil possunt ampli-
 us sine Deo incre-
 mentum dante. V-
 num esse ipsos ait,
 quatenus nihil pos-
 sunt sine augente
 Deo. Quoniam con-
 sentaneum erat plu-
 res laborantium cir-
 ca illam fidem pigrio-
 res fieri, unum ait esse
 omnes, vel parvum
 vel magnum quis cō-
 ferre potuerit; sta-
 tim

ἀνεὺ τοῦ αὐξάνοντος
θεοῦ πλέον τι ποιῆ-
σαι· ἐπεὶ ὅσον πρὸς
τὴν ἀνταπόδοσιν· ἑκα-
στός φησι κατὰ τὸν ἴ-
διον κόπον τὸν μίσθον
ἔχει·

secundum proprium
habebit.

Θεοῦ γὰρ ἐσμεν συν-
εργοί· θεοῦ γεώργιον,
θεοῦ οἰκοδομή· ἐσε· κα-
τὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ
τὸν δοθεῖσάν μοι, ὡς σο-
φὸς ἀρχιτέκτων θεμέλιον
τέθηκα, ἄλλος δὲ ἐποι-
κοδομῇ· ἕκαστος δὲ βλα-
βέτω πῶς ἐποικοδομῇ·
θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς
δυναταὶ θάψει παρὰ τὸν
καίμενον, ὡς ἐσιν ἰησοῦς
ὁ χριστός· εἰ δὲ τις ἐποι-
κοδομῇ ἐπὶ τὸν θεμέλιον
τοῦτον χρυσόν, ἄργυρον, λί-
θους τιμίους, ξύλα, χύρ-
τὸν, καλὰ μὲν· ἕκαστος ὡς
ἔργον φανερόν γενήσεται·
ἢ γὰρ ἡμέρα δηλώσει, ὅ-
τι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτε-
ται· καὶ ἕκαστος τὸ ἔργον
ὅπερ ἐστὶ, τὸ πῦρ δοκι-
μα-

tim ipse corrigitur.
Unum sunt, inquit,
in eo quod nihil pos-
sunt aliquid amplius
facere sine Deo au-
gente. Quare in eo
quod retributionem
attinet quilibet, ait,
laborem mercedem.

DEi enim sumus adiu-
tores: Dei agricul-
tura estis, Dei aedificatio
estis. Secundum gratiam
Dei, quae data est mihi,
ut sapiens architectus fun-
damentum posui: alius au-
tem superaedificat. Unus-
quisque autem videat quo-
modo superaedificet. Fun-
damentum enim aliud ne-
mo potest ponere, praeter
id quod positum est, quod
est Christus Iesus. Si quis
autem superaedificat super
fundamentum hoc, aurum,
argentum, lapides pretio-
sos, ligna, foenum, stipu-
lam, uniuscuiusque opus
manifestum erit. Dies enim
Domini declarabit, quia in
igne revelabitur, & unus-
cu-

IN EPISTOLAM I. AD CORINTHIOS. 61

μάση· ἑτίνος τὸ ἔργον
μένει ὁ ἐπωκιδήμῃσι, μι-
σθὸν λήψεται· ἑτίνος τὸ
ἔργον κατακαήσεται, ζη-
μιωθήσεται, αὐτὸς δὲ σε-
θήσεται, οὕτω δὲ ὡς διὰ
πυρός· οὐκ οἶδατε ὅτι
ναὸς θεοῦ ἐσε, καὶ τὸ πνεῦ-
μα τοῦ θεοῦ οἰκοῖ ἐν ἡ-
μῖν; ἢ τις τὸν ναὸν τοῦ
θεοῦ φθέρῃ, φθερεῖ τοῦτον ὁ
θεός· ὁ γὰρ ναὸς τοῦ θεοῦ ἁ-
γίος ἐστίν, οἳ τινές ἐσε ὑ-
μῖς· μηδεὶς ἐαυτὸν ἐξα-
πατήστω· ἢ τις δοκῇ σο-
φός, ἐν ὑμῖν ἐν τῇ
αἰῶνι τουτῷ; μωρός γενε-
σθῶ, ἵνα γένηται σοφός·
ἢ γὰρ σοφία τοῦ κόσμου
τούτου μωρία παρὰ τῷ
θεῷ ἐστίν· γέγραπται γὰρ
Ὁ δρασσόμενος τοὺς σο-
φοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐ-
τῶν καὶ πάλιν· κύριος γι-
νώσκει τοὺς διαλογισμοὺς
τῶν σοφῶν ὅτι ἐσὶ ματαῖ-
οι· ὥς μηδεὶς καυχάσθῃ
ἐν ἀνθρώποις· πάντα γὰρ
ὑμῶν ἐσίν, εἴτε παῦλος,
εἴτε ἀπολλῶς, εἴτε κηφάς,
εἴτε κόσμος, εἴτε ζοή, εἴ-
τε θάνατος, εἴτε ἐνεσῶτα,
εἴτε μέλλοντα· πάντα ὑ-
μῶν ἐσίν· ὑμεῖς δὲ χρι-
στοῦ, χριστός δὲ θεοῦ·

cuiusque opus quale sit·
ignis probabit· Si cuius o-
pus manserit quod superae-
dificavit, mercedem accipi-
et· Si cuius opus arserit,
detrimentum patietur: ipse
autem salvus erit; sic tamen
quasi per ignem· Nescitis
quia templum Dei estis, &
Spiritus Dei habitat in vo-
bis? Si quis autem tem-
plum Dei violaverit, di-
spendet illum Deus· Tem-
plum enim Dei sanctum est,
quod estis vos· Nemo se se-
ducat: si quis videtur in-
ter vos sapiens esse in hoc
saeculo, stultus fiat ut sit
sapiens· Sapientia enim hu-
ius mundi, stultitia est a-
pud Deum· Scriptum est e-
nim· Comprehendam sapien-
tes in astutia eorum· Et
iterum: Dominus novit co-
gitationes sapientium, quo-
niam vanae sunt· Nemo i-
taque gloriatur in homini-
bus· Omnia enim vestra
sūt, sive Paulus, sive Apollōs,
sive Cephas, sive mundus,
sive vita, sive mors, sive pra-
esentia, sive futura: omnia e-
nim vestra sunt, vos autem
Christi: Christus autem
Dei·
Nos

ΗΜεῖς δὲ οἱ πᾶς
 πρὸς σωτηρίαν
 ὑμῶν δόγματα κηρύ-
 ξαντες, ἐσμὲν συνερ-
 γοί. τὸν σκόπον γάρ
 φησι τοῦ σῶσαι θέλον-
 τος Θεοῦ συνεπράξα-
 μεν, ἀλλ' οὐχὶ οἱ νῦν
 ὑμᾶς καταδιερόμενοι,
 καὶ πρόφασις ὑμῖν ἐξ-
 σίας γενόμενοι· εἰ γε-
 ώργιον ἔσε καὶ οἰκο-
 δομὴ Θεοῦ, ἀπὸ τοῦ
 δεσπότη καλεῖσθαι
 οφείλετε, οὐκ ἀπὸ τῶν
 νῦν προεσῳτῶν ὑμῶν·
 ἔλεγον γὰρ ἐγὼ τοῦ-
 δε, καὶ ἐγὼ τοῦδε· σο-
 φὸν ἑαυτὸν καλεῖ ἀρ-
 χιτέκτονα, οὐκ ἐπαι-
 νῶν ἑαυτὸν, ἀλλὰ
 βουλόμενος δεῖξαι ὅτι
 τοῦτό ἐστιν ἀρχιτέκτο-
 νος σοφοῦ, τὸ τοιοῦ-
 τον θεῖναι θεμέλιον,
 τουτέστι χριστόν· καὶ ὅ-
 τι οὐκ ἐπαίροντος ἑαυ-
 τὸν τὸ ῥῆμά φησι, κα-
 τὰ τὴν χάριν τὴν δο-
 θεῖσάν μοι· οὐκ ἐμὸν
 κα-

NOs autem qui ad
 salutem vestrā
 decreta praedicavi-
 mus, Dei cooperato-
 res sumus. Scopum
 enim inquit Dei ser-
 vare volentis coope-
 rati sumus. Sed non
 qui in praesens vos
 diviserunt & seditio-
 nis praetextus vobis
 fuerunt. Si agricul-
 tura estis, & aedifi-
 cium Dei, ab hero
 vocari debetis, non a
 vestris praesentibus
 praesidibus. Dicebant
 enim, ego huius, &
 ego illius. Sapientem
 se ipsum vocat archi-
 tectum, non seipsum
 laudans, sed ostende-
 re volens id esse ar-
 chitecti sapientis, tale
 posuisse fundamentū,
 videlicet Christum.
 Et quia verbum non
 est eius, qui se extol-
 lit, ait, secundum
 gratiam, quae data
 mi-

καθόρθωμα λέγων τὸ
γενέσθαι σοφὸν, ἀλλὰ
θεοῦ τοῦ χαρισαμέ-
νου· εἰς περί πολιτεί-
ας ἤλθεν παραίνεσιν
ἐποικοδόμνηκαλῶν τοῦ
ἐκάστου πράξεις· μὴ
τοίνυν προσέχετε φη-
σι διελομένοις ὑμῶν.
οὐκ ἐνὶ ἄλλος θεμέλι-
ος, εἰ μὴ χριστός, ὃν
κατήγγειλα, τούτου
ἐλώμεθα, τοῦ τῷ προσ-
κολληθῶμεν ὡς θε-
μελίῳ· τούτου ἐποικο-
δομῆ σώματος εἰς πο-
λιτείας χρηστῆς οἰκοδο-
μῆν. μετὰ γὰρ τὴν
πίσιν καὶ ἐργασίας καὶ
οἰκοδομῆς χρεία· ἄλλοι
μὲν δίκαιον ἴσας χρυ-
σῶν ἀργυρίων καὶ λίθων
..... τὰς ἰδίας
πράξεις ἐποικοδομοῦσι
τῇ πίσει. οἱ δὲ γὰρ ἁ-
μαρτολοὶ ὕλην ῥαδίως
ἐξαπτομένην καὶ τοῦ
ἐκείσε πυρὸς ἀξίαν.

mihi est. Non mea
virtus, dicens, esse
sapientem, sed Dei,
qui largitus est. In
admonitionē de repu-
blica venit aedificiū
vocans cuiuslibet a-
ctiones. Ne igitur ad-
haerete, inquit, iis,
qui diviserunt vos.
Non est aliud fun-
damentum nisi Chri-
stus, quem adaun-
ciavi. Hunc elegi-
mus, huic inhaerea-
mus ut fundamento.
Huius corporis aedi-
ficiū in reipublicae
benignae aedificatio-
nem; post fidem e-
nim, & operatione &
aedificatione opus est.
Alii quidem iusti, ut
aurum, argentum,
& lapides.... propri-
as actiones fidei su-
peraedificent. Pecca-
tores autem materiā,
quae facile accendi-

tur, & igne qui ibi est (1) dignam.

ΘΕΟ-

THEO-

(1) Hoc est in inferno, vel in loco purgatorio.

ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΣ. THEODORETUS

ΟΙ διδάσκαλοι τὰ
 θεῖα παιδεύουσιν,
 οἱ δὲ ἀκούοντες κατὰ
 τὸ τῆς γνωμῆς αὐθαί-
 ρητον τὸ πράκτειν αἰ-
 ροῦνται, ἀλλὰ κατὰ
 τὴν τῆς ἐπιφανείας τοῦ
 σωτῆρος ἡμέραν βάτα-
 νός ἐστι καὶ ἐξέτασις
 ἀκριβὴς καὶ τοὺς μὲν
 εὐβεβιωκότας κατὰ-
 περ χρῦσος καὶ ἄργυ-
 ρος τὸ πῦρ λαμπρο-
 τέρους ἀποφανῇ. τοὺς
 δὲ τῆς κακίας ἐργάτας
 δικὴν ξύλων καὶ χόρ-
 του καὶ καλᾶμνης κα-
 ταναλώσει. ὁ δὲ διδά-
 σκαλος τὰ προσήκοντα
 διδάξας, οὐκ εἰσπρα-
 χθήσεται δίκης, ἀλ-
 λά σωτηρίας ἀξιώθη-
 σεται· τοῦτο γὰρ φη-
 σιν αὐτὸς καὶ σωθή-
 σεται, τουτέστι ὁ διδά-
 σκαλος, τὸ δὲ ἔργον
 κατακαίησεται ἀντὶ
 τοῦ

M Agiftri divina
 docent, audito-
 res autem iuxta men-
 tis arbitrium agere e-
 ligunt. Sed in die
 praesentiae Servato-
 ris, probatio est & in-
 quisitio exacta; &
 eos quidem qui bene
 vixerint, tamquam
 aurum, & argentum
 ignis splendidiore
 efficit; malitia e autē
 operadores, instar li-
 gnorum, & foeni, &
 culmi, destruet. Ma-
 gister vero, qui con-
 venientia docuerit,
 non solvet poenas,
 sed salute dignabitur.
 Hoc enim inquit,
 ipse & servabitur,
 hoc est, magister; o-
 pus autem combure-
 tur, pro eo, quod est:
 Mali qui sibi opera
 compararunt. Ita &
 quum

τοῦ οἱ πονηροὶ ἑαυτοῖς
κατασκευάσαντες ἔργα
εὐτὼς καὶ ἀναγνῶντες
ἀκριβῶς εὐρίσκομεν τὴν
τῶν γραμμάτων διά-
νοιαν, εἰ τις τὸ ἔρ-
γον κατακαυθήσεται ζη-
μιωθήσεται. οὕτως δὲ,
ὡς διὰ πυρός. ἀντὶ
τοῦ κατακαυθήσεται
αὐτοῦ τὸ ἔργον ὑπὸ
τοῦ πυρός· αὐτὸς δὲ
σωθήσεται, τοῦτέστι ὁ
διδάσκαλος· οὐ γάρ
αἴτιος τῆς τούτου ἐπὶ
τὸ χεῖρον τροπῆς· αὐ-
τὸς γὰρ τὴν προσήκου-
σαν διδασκαλίαν προ-
σενέγκων· εἰ δὲ τις
οὐ βούλεται τὸ ὡς διὰ
πυρός τοῖς ἔργοις προ-
σαρμόσαι, ἀλλὰ ταῖς
διδασκαλίαις, οὕτως
ποησάτω, ὅτι ὑπὲρ
μὲν ἐκείνου οὐκ εἰσπρα-
χθήσεται, διασωθή-
σεται δὲ διὰ πυρός
καὶ αὐτὸς δοκιμαζόμε-
νος, εἴπερ ἄρα ἔχει τὸν
βίον τῇ διδασκαλίᾳ κα-
τάλ-

quum legerimus di-
ligenter, inveniemus
litterarum sententi-
am. Si cuius opus
comburetur, punie-
tur, ita autem, tam-
quam per ignem ;
pro, comburetur eius
opus ab igne; ipse ve-
ro servabitur magi-
ster. Non enim cau-
sa conversionis huius
in peius. Ipse enim
convenientem doctri-
nam attulit. Si quis
autem non vult illud.
Tamquā per ignem,
operibus adaptare,
sed doctrinis, ita in-
telligat, quod ab eo
paenae non exigen-
tur, servabitur vero
per ignem & ipse
probat, siquidem
certe habet vitam
doctrinae responden-
tem, fidem in Chri-
stum. Sunt enim, &
deteriores. Multae
enim mansiones apud

E pa-

τάλληλον τὴν εἰς χρισ-
τὸν πίστιν· εἰσὶ γὰρ
καταδικέσμενοι· πολ-
λαὶ γὰρ μόναι παρὰ
τῷ πατρὶ. ἡμέραν φη-
σὶν τὴν τῆς κρίσεως.
ἐν πυρὶ δὲ λέγει τὰ ἔρ-
γα ἀποκαλύπτεσθαι,
τουτέστι φάνερα γίνε-
σθαι· ἐποῖά φησὶν
εἰς ἅρα χρυσὸς ἅρα
ἄργυρος· καὶ δὲ τοιοῦ-
τον δὲ πῦρ φησι ἐλε-
γχτικόν· εἰ τινός φησι
τὸ ἔργον οὐκ οἶσιν τοῦ
πυρὸς πρόσβολον· ἀλ-
λ' ἐλεγχθήσεται ὃν
πονηρὸν, καὶ κατακαί-
σεται. ζημιωθήσεται
φησὶν· ἅρα οὖν οὐδὲν
ὠφέλει πίσις ὁρθὴ χω-
ρὶς ἔργων. μὴ καὶ οὖ-
τως δυνάμεθα νοῆσαι·
οἱ μὲν οἰκοδομήσαντες
τὴν εὐκατάπρησον ὕλην
τέλει ἐκβήβληνται·
ἐζημιῶντο γὰρ πάν-
τα αὐτῶν τὰ σπουδαι-
σμάτα· αὐτὸς δὲ σω-
θήσεται. τίς; ὁ ἐποι-

κε-

patrem. Diem dicite
iudicii. In igne vero
ait opera revelari,
hoc est, manifesta
fieri, qualia, inquit,
sunt utique aurum,
& argentum. Talem
vero ignem ait ar-
guentem. Si cuius,
inquit, opus non
feret ignis accessio-
nem, arguetur esse
malum, & combu-
retur. Punietur, in-
quit. Vtique igitur
nihil iuvat fides recta
sine operibus. Num &
ita intelligere pos-
sumus? Illi qui-
dem qui aedificave-
runt materiam, quae
facile comburitur,
perfecti egressi sunt.
Puniebantur enim
omnia eorum studia.
Ipse vero salvabitur.
Quis? Ille qui aedi-
ficavit aurum, & ar-
gentum, & lapides
pretiosos. Quum di-

κε-

κοδομήσας τὸν χρυσὸν
καὶ τὸν ἀργυρὸν, καὶ
τοὺς τιμίους λίθους·
εἰπὼν γὰρ περὶ αὐτοῦ
ὅτι μισθὸν λήψεται,
νῦν λέγει ποῖον μι-
σθόν, τουτέστι τὸν σω-
τηρίαν. σωθήσεται δέ
γε ἐπ' ὁδύνων καὶ αὐ-
τὸς καὶ ὡς εἰκὸς τὸν δια-
πυρὸς παριόντα, καὶ
ἐκκαθαρόμενον τὸν ἐν-
όντα αὐτῷ βραχὺν
ρύπον· Θεοῦ γὰρ μόνον
τὸ τελέως ἀναμάρτητον·
οἱ δὲ ἄνθρωποι καὶ ὅ-
τι μάλιστα εἰσι δίκαι-
οι, οὐ τέλειον εἰσι κα-
θαροί. εἴρηται γὰρ ὅ-
τι πολλὰ πταίομεν
πάντες· καὶ οὐδεὶς κα-
θαρὸς ἀπὸ ἁμαρτίων
οὐδὲ ἂν μία ἡμέρα ὁ
βίος αὐτῶ. εἴρηται γὰρ
καὶ τῷ μαλαχίᾳ, ὅτι
ὥσπερ ἐν χωνευτηρίῳ,
καὶ ὡς πόαν πλυνόν-
των πλυνεῖ, καὶ κα-
θαρήσει ὁ Θεός τινας.
ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ ἡ-
σεί-

xerit enim eum mer-
cedem accepturum,
nunc dicit qualem
mercedem, hoc est,
salutem. Salvabitur
autem in doloribus
& ipse, & ut decet
eum, qui per ignem
transit, atque mun-
datur ab infecta i-
psi brevi macula.
Dei enim solius perfe-
cta impeccantia. Ho-
mines vero, etsi ma-
xime iusti sint, non
omnino ac perfecte
mundi sunt. Dicuntur
enim in multis om-
nes offendere; & ne-
mo mundus a peccatis,
neque si una dies
vita eius sit. Dici-
tur etiam a Mala-
chia, ut in confla-
torio, & ut herbam
lavantium, loturus
Deus quosdam, &
mundaturus. In Esa-
iae enarratione San-
ctus *Basilius* secundo

E 2

di-

σαίου ὁ ἐν ἀγίοις βα-
σίλειος, δεύτερον ἐ-
πιμνησθεὶς τῷ ῥητῇ ἐ-
πὶ καθάρσει αὐτὸ ἐ-
δέξατο, ὅλα μεταφορι-
κῶς εἰπών. ἀλλ' ὅρα
οὐχ ὥσπερ τὸ χορτίον
καυθεὶν εἰς τὸ μηδὲν
χωρήσει καὶ αὐτὸς. ἀλ-
λὰ τί; αὐτὸς δὲ σω-
θήσεται σωτηρίαν κα-
λεῖ τὴν αἰὲν ἐν τῷ πυ-
ρὶ ζῶν, καὶ τὸ ἐν αὐ-
τῷ διασώζεσθαι. ὅρα
γὰρ τί προσέθηκε.
οὕτως δὲ φησιν ὡς διὰ
πυρός. τουτέστιν οὕτω
σωθήσεται ὡς ἐν πυ-
ρὶ σωζόμενος. τουτέ-
στι κατακαύμενος, καὶ
μὴ ἀναλίσκόμενος ἵνα
γὰρ μὴ σωτηρίαν ἀ-
κέων τῇ εὐφήμεν τοῦ
ὀνόματος νομίση ἀχρι
τῶν τὰ ἔργα κατακαῖ-
ναι τὴν τιμωρίαν εἶναι,
ἐδεδίθη τῆς προσθήκης

dictum commemo-
rans de purgatio-
ne ipsum accepit,
cuncta translate di-
cens: *Sed vide; non
quomodo faenum com-
bustum in nihil conce-
det & ipse. Sed quid?
Ipse vero salvabi-
tur. Salutem vocat per-
petuam in igne vitam,
& in ipso salutem.*
*Vide enim quid a-
dicit: ita autem,*
*inquit, quasi per i-
gnem. Hoc est, ita*
salvabitur, ut is qui
per ignem servatur;
hoc est, comburitur,
& non consumitur.
Etenim, ne salutem
audiens ex nominis
fausta adpellatione
putet usque ad o-
perum combustionem es-
se supplicium, opus
fuit additamento (1).

(1) Hinc, puto, facile quis comprehendet, apud hosce laudatos Patres, ac Scholiasten, de igne, aut loco, purgatorio sententiam obtinuisse; quum ea omnia,

IN EPISTOLAM I. AD CORINTHIOS. 69

nia, quae hic praecedunt, aliter intelligi, & explicari, non possint. Et profecto nihil apud Graecos celebrius, quam de statu quodam animarum medio post mortem, unde postremum divina placata iustitia in aeternae felicitatis sedes evadant; id quod late ab eruditissimo Leone Allatio Libro De Purgatorio, & De Consensu utriusque Ecclesiae Lib. III. Cap. XV. & in Examine Triodii, & Pentecostarii, & Paracletices, adversus quosdam, qui perperam contrarium adseruerant, ut Jodocum Coccium, Guidonem de Perpiniano, Alexandrum Guagninium, Thomam a Iesu, Paulum Gryfaldum, & Antonium Caucum, demonstratum est. Tamen diffidendum non est inter recentiores Graecos, multos reperi-
tos esse, qui ignem post obitum animae purgatorium abstulerint, & inter alios Manuelem Rhetorem Peloponnesium, qui anno MD. florebat, & Zachariam Cretensem, qui Manuelis vestigiis inhaerens, Concilii Tridentini tempore claruit. Hi igitur docuerunt iustorum animas in hac vita calamitatum, & tribulationum poena purgari, nihilque esse reliquum post mortem materiati ignis, quo animae penitus emundandae torqueantur. Manuelis sententia, eius verbis exscriptis, ab Allatio laudato Libro de Purgatorio profer-
tur; sed quum videam ab eo nullam Zachariae Cretensis mentionem fieri, qui tamen Respons. IX. Manuelis verba prope totidem exscribit, & Respons. X. dogma de Purgatorio iuxta Graecanicam sententiam egregio firmat, vereor ne is doctissimo Scriptori prorsus ignotus fuerit, saltem in eis Responsio-
nibus, quas ad Claudium Gvisium Lotharingiae Cardinalem dedit. Quare, quum non ob hoc tantum omnibus fere ignotas huiusmodi Responsiones existimem; sed etiam quia Orthodoxi omnes Scriptores, qui post exortas cum hodiernis Novatoribus haereses, de Eu-

charistiae mysterio scripserunt, & rectam Graecorum de ea fidem testimoniis luculentissimis adstruere, ut Auctores *Perpetuae Fidei circa Eucharistiam*, & *Rich. Simonius* utili libello *De Dogmatibus Orientalium*, laudati Zachariae, qui tamen tam orthodoxe, tam perspicue, & enucleate, de vera Christi in Eucharistia praesentia loquitur, numquam meminerunt; quum & eorum diligentiae esset, quae nihil intentatum reliquit; & ratio operum id postularet, in quibus tam multa recentiorum Graecorum testimonia cumulantur; & opportuna, & plurimi facienda esset Zachariae auctoritas, utpote qui de re controversa, quum primum discidia ferverent, interrogatus, ingenuè, & nulla adsentatione, quum & quaedam adversus Romanae Ecclesiae placita professus fuerit, respondit. Eruditissimus quidem *Jo: Alb. Fabricius* suae *Graecae Bibliothecae Lib. VI. C. X.* indicat a *Simlero* proditum *Jo. Leunclavius* memoratas Responsiones Latine vertisse, forsitan olim editurum; sed quum ipse eas se vidisse umquam neget, & *Lib. V. C. 45.* dicat eas quidem MSS. in Caesarea Bibliotheca adservari, & a Zacharia Cretensi exaratas fuisse, nihil tamen de earum editione monens, non dubitavi quin hae responsiones numquam typis excusae fuissent; vel si fuere umquam, omnia ita deperdita esse exemplaria, ut nullibi fere gentium inveniantur. Quare quum easdem in Riccardiana Bibliotheca offenderim in Codice Chartaceo MS. *Plut. K. ord. 1. n. vii. 11.* eas publica luce dignissimas, ut dixi, arbitratus sum, cum ad certissima Romanae Ecclesiae placita magis atque magis stabilienda, tum ad irritos Novatorum conatus incessanter robustiusque repellendos. Nam quum Reverendissimus *Claudius Guisus* Cardinalis Lotharingus Catholicae Fidei veritatem a Luther-

IN EPISTOLAM I. AD CORINTHIOS 71.

thero , & Calvino , aliisque ſtariis impugnari cerneret. & hanc eius confirmationem pro ſua pietate ac religione omittere noluit , Eccleſiae videlicet Graecae in illis dogmatis controverſis omniugem prope conſenſionem : adeoque de duodecim quaestionibus Eccleſiam Graecam interrogavit , & congruentes XII. reſponſiones, Graecae Eccleſiae nomine, a Zacharia Cretenſi , ut in Codice Caſareo habetur, (nam Scriptoris nomen Riccardianus reticet) conſcriptae ſunt . Cur autem heic has Reſponſiones a me Latinitate donatas , & ſcholiis quibusdam feſtinanter compoſitis ornatas , publici iuris faciam , illud in cauſſa eſt, quod in his fuſe lateque de Euchariſtiae myſterio , ac de Purgatorio, agatur ; quae duo po- tiſſimum in *Episto-la I. ad Corinthios* a beatiffimo *Paulo* tractantur , & de quibus tam multa *Nicetas* noſter , & Doctores ab eo producti , commentati ſunt . Quare nemo prudentior has adſumentum dixerit,
Quod non propoſito conducat , & haerent apte .

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΙΒ'

Τοῦ αἰδαισιματάτου Καρδινάλιου τῆς
Λωρίνης κυρίου Κλυδίου τῆς
Γουίσης, καὶ ἀνταποκρίσεις
πρὸς ταῦτα Ἑλλήνων.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΡΩΤΗΣΕΩΣ,
ΗΓΟΥΝ ΤΗΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΕΙΑΣ. (1)

INTERROGATIONES XII.

*Reverendissimi Cardinalis a Lotbaringia
Domini CLAUDII GVISH, & ad eas
Graecorum Responsiones.*

DE PRIMA INTERROGATIONE
HOC EST, DE EVCHARISTIA.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Α' INTERROGATIO I.

ΑΡα πειθύνουσιν οἱ ἑλ-
ληνες, τὴν τοῦ ἄρ-
του καὶ οἴνου οὐσί-
αν μεταβάλλεσθαι (2) εἰς τὸ
σῶμα τοῦ χριστοῦ, μόνον
τῶν τοῦ ἄρτου συμβεβη-
κότων χωρὶς τῆς οὐσίας
ὑποκειμένης σωζομένων;

ΑΠΟ-

CRedunt ne Graeci pa-
nis, & vini sub-
stantiam in Christi cor-
pus transmutari; ac-
cidentibus panis tantum
sine subiecta substantia
salvis?

RE-

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

RESPONSIO.

ΠΙΣΤΕΥΟΝΤΕΣ ὁμολογοῦ-
 μεν ὅτι ὁ ἄρτος με-
 ταβάλλεται εἰς τὸ σῶμα
 τοῦ χριστοῦ, καὶ ὁ οἶνος
 ὁμοίως εἰς τὸ αἷμα τοῦ
 χριστοῦ· τοῦ σωζομένου συμ-
 βεβηκότων τοῦ ἄρτου, οὐ-
 τε τῆς οὐσίας αὐτοῦ. ἀλ-
 λά θεὸς οὐσίᾳ μετασχοι-
 οὔται· καὶ ἄκουστον μερ-
 τυρίαν τοῦ μεγάλου πα-
 τρός· χρυσοῦσθαι, φάσ-
 κουσάν οὐτως· ὡς ἐν τῇ
 ἐρμηνείᾳ τοῦ κατὰ ματ-
 θαῖον κς κεφαλῆαι. εἰπὺν
 δὲ, τοῦτο μὲν ἐστὶ τὸ σῶ-
 μα, δηκνύει ὅτι αὐτὸ τὸ
 σῶμα τοῦ κυρίου ἐστὶν ὁ ἄρ-
 τος, ὁ ἀγιαζόμενος ἐν τῷ
 θυσιαστίῳ, καὶ οὐχὶ ἀν-
 τίτυπον· σὺ γὰρ εἶπες ταύ-
 τὸ ἐστὶν ἀντίτυπον, ἀλλὰ
 τοῦτο μου ἐστὶ τὸ σῶμα·
 ἀρρήτων γὰρ ἐνεργίᾳ με-
 ταποιεῖται, καὶ φανήσκει
 ἡμῖν ἄρτος· ἵνα γὰρ ἀ-
 σθάνῃς ἐτάρη καὶ οὐκ ἀν-
 εδοξάμεθα· κρείως ἐσθίειν
 ὅμιον, καὶ ἀνθρώπου σαρ-
 κα, διὰ τοῦτο ἄρτος, μὲν
 ἡμῖν φαίνεται, σὰρξ δὲ
 τῷ

Credentes confitemur,
 panem transmutari
 in Christi corpus, & vinum
 in sanguinem Christi, acci-
 dentibus (3) panis, & eius
 substantia, minime salvis,
 sed in divinam naturam
 transformatur (4). Et au-
 di testimonium magni Pa-
 tris Chrysostomi, qui
 ita ait in Expositione E-
 vangelii secundum Mat-
 theum Cap. XXVI. Quum
 dixerit autem, Hoc est me-
 um corpus, ostendit ipsam
 Domini corpus esse pa-
 nem in altari sanctificatū,
 & non signum. Non e-
 nim dixit, Hoc est signum,
 sed, Hoc est corpus meum.
 Arcana enim efficientia,
 transmutatur, etsi nobis
 panis adpareat. Quia e-
 nim infirmi sumus, & cru-
 dam, aut humanam, car-
 nem comedere non con-
 suevimus, propterea pa-
 nis quidem nobis adparet,
 vere autem caro est. Ac-
 cedat nobis Sanctissimus Bul-
 garinus Episcopus (5) & dicat
 Evan-

τῷ ὄντι ἐστὶ . Παρέτω ἡ-
μῖν ὁ ἀγιώτατος βουλγα-
ρίας ἐπίσκοπος, καὶ ἐ-
πάτω τὴν τοῦ εὐαγγελίου
κοῦ ῥήτου ἐννοίαν, ἐν τῇ
ἐρμηνείᾳ τοῦ κατὰ μαρ-
κον ἰδ' κεφαλαίου κ' τοῦ,
τοῦτο ἐστὶ τὸ σῶμά μου .
φησὶ γὰρ πρὸς ταῦτα .
τοῦτο νῦν ὁ λαμβάνεται,
οὗ γὰρ ἀντίτυπος τοῦ
κυριακοῦ σώματος ἐστὶν ὁ
ἄρτος, ἀλλ' ὡς αὐτὸ ἐδεῖ-
το μεταβάλλεται τὸ σῶμα
τοῦ χριστοῦ . καὶ ὁ κύριος
λέγει . ὁ ἄρτος ὃν ἐγὼ
δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστὶ .
καὶ πάλιν, εἰς μὴ φάγητε
τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ
ἀνθρώπου, καὶ πίνητε αὐ-
τοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε
ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς . καὶ πῶς
φησιν . οὗ γὰρ σὰρξ κα-
δορᾶται, ἀλλὰ διὰ τὴν ἡμε-
τεραν ἀνθρωπίνην ἀσθενείαν .
ἐπὶ ἡδὴ γὰρ ὁ ἄρτος καὶ ὁ
οἶνος αὐτῆς ἡμῖν . αἷμα
δὲ προκειμένου καὶ σάρκα
ὁρῶντες, οὐκ εἴη ἡτέγκα-
μεν, ἀλλ' ἀπεναρκήσαμεν .
διὰ τοῦτο συγκαταβάντων
ἡμῖν ὁ φιλένθρωπος πα-
τὴρ εἶδος ἄρτου καὶ οἴνου
φύλαττε . ὡς δύναμιν δὲ

σαρ-

*Evangelici dicti sententiam
in Enarratione Cap. XIV.
Evangelii secundum Mar-
cum, & illius: Hoc est
corpus meum. Ait enim
ad haec. Hoc modo quod
sumitur. Non enim figu-
ra Domini corporis pa-
nis est, sed in illud ipsum
Christi corpus transmuta-
tur. Et Dominus ait: Pa-
nis, quem ego dabo, caro
mea est. Et iterum. Ni-
si manducaveritis carnem
filii hominis, & biberitis
eis eius sanguinem, non
habebitis vitam in vobis.
Et quomodo ait, siquidem
caro non videtur? Propter
nostram, o homo, infir-
mitatem. Quoniam enim
panis & vinum consueta
sunt nobis, sanguinem au-
tem propositum, & car-
nem, spectantes, non uti-
que ferremus sed stuporem
excuteremus; propterea co-
descendens nobis ille huma-
nus(6), specie quidem panis,
& vini custodit, in carnis
vero & sanguinis virtu-
tem transmutat. Et Di-
vinus Damascenus idem in
VI. Capite suarum Theo-*

lo-

σαρκὸς καὶ αἵματος με-
 ταστοιχοῦ· καὶ ὁ θεὸς
 δαμασκητὸς τὸ αὐτὸ ἐν
 ἡ κεφαλῇ τῶν αὐτῶν
 θεολογικῶν φησι· ἐπειδὴ
 εἶδος τοῖς ἀνθρώποις ἀρ-
 τον ἐσθίαν, ὑδωρ τε καὶ
 οἶνον πίνειν, συνέζευξεν
 αὐτοῖς τὴν αὐτοῦ θεότη-
 τα· καὶ πεποιήνται αὐ-
 τὰ σῶμα καὶ αἷμα αὐτοῦ.
 ἵνα διὰ τῶν συνηθῶν καὶ
 κατὰ φύσιν, ἐν τοῖς ὑ-
 πέρ φύσιν γενόμεθα· σῶ-
 μα ἐσιν ἀληθῶς ἠνομέον
 θεότητι, τὸ ἐκ τῆς ἀγί-
 ας παρθένου σῶμα· καὶ
 οὐχ ὅτι αὐτὸ τὸ ἀναλη-
 φθὲν σῶμα ἐξ οὐρανοῦ κα-
 τέρχεται· ἀλλ' ὅτι ἀρ-
 τος καὶ οἶνος μεταποιουν-
 ται εἰς σῶμα καὶ αἷμα
 θεοῦ· εἰ δὲ τὸν τρόπον
 ἐπιζητῆς πῶς γίνεται, ἀρ-
 κῆ σοι ἀκούσῃς ὅτι διὰ
 πνεύματος ἁγίου· ὥσπερ
 καὶ ἐκ τῆς ἁγίας θεοτό-
 κου διὰ πνεύματος ἁγίου
 ἐκαστὴ καὶ ἐν ἑαυτῇ σάρκα
 καὶ ὑπεστήσατο, καὶ πλοῦ-
 σον οὐδὲν γινώσκωμεν· ἀλλ'
 ὅτι ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἀ-
 ληθὴς ἐστὶ καὶ ἐνεργὴς καὶ
 παντοδύναμος· ὁ δὲ τρό-
 πος

logicarum translationum,
dicit: Quoniam mos homi-
 nibus panem edere, a-
 quamque, & vinum, bibe-
 re, suam eis divinitatem
 coniunxit, & facta ea sunt
 corpus, & sanguis eius;
 ut per consuetudinem & natu-
 ralia, in supernaturali-
 bus firmus. Corpus vere
 est divinitati unitum, il-
 lud corpus quod ex san-
 cta Virgine natum est. Et
 non quia ipsum adsum-
 tum corpus de caelo de-
 scendit, sed quia panis, &
 vinum in Dei corpus &
 sanguinem convertuntur.
 Si vero inquiris quomodo
 fiat, sufficit tibi audisse,
 per Spiritum Sanctum.
 Sicuti & ex sancta Dei-
 para per Spiritum San-
 ctum sibi ipse, & in se
 ipso carnem substituit, nec
 amplius quidquam cognos-
 scimus, quam verbum
 Dei verax esse, & efficax,
 & omnipotens, modum au-
 tem inscrutabile. Non pe-
 ius vero & hoc dicere, quod
 sicut naturaliter per co-
 mestionem, panis, & vi-
 num, & aqua, per fidem
 (7) in

πος ἀνεξερύνητος. οὐ καὶ
 ρον δὲ καὶ τοῦτο ἐπὶ
 ὅτι ὡς περ φυσικῶς δια-
 τῆς βρώσεως ὁ ἄρτος, καὶ
 ὁ οἶνος καὶ τὸ ὕδωρ δια-
 τῆς πίσεως, εἰς σῶμα καὶ
 αἷμα τοῦ ἐσθίουτος καὶ
 πίνοντος μεταβάλλονται
 καὶ γίνονται ἕτερον σῶμα.
 οὕτως ὁ τῆς προθέσεως ἄρ-
 τος, οἶνος καὶ ὕδωρ δια-
 τῆς ἐπικλήσεως καὶ ἐπι-
 φοιτήσεως τοῦ ἁγίου πνεύ-
 ματος ὑπὲρ φύσεως μετα-
 ποιοῦνται εἰς τὸ σῶμα καὶ
 αἷμα καὶ οὐκ ἐστὶ δύο,
 ἀλλ' ἓν καὶ τὸ αὐτό. καὶ
 αὐτὸς ἐν τῷ αὐτῷ κεφα-
 λαίῳ. οὐκ ἐστὶ τύπος ὁ
 ἄρτος καὶ ὁ οἶνος τοῦ σώ-
 ματος καὶ αἵματος τοῦ
 χριστοῦ, μὴ γένοιτο· ἀλλ'
 αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ κυρίου
 ἐπὶ τὸν τούτου μου ἐστίνου
 τύπος τοῦ σώματος, ἀλλὰ
 τὸ σῶμα καὶ οὐ τύπος
 τοῦ αἵματος, ἀλλὰ τὸ αἷ-
 μα. καὶ πάλιν, οὐδὲ καί
 τινες ἀντίτυπα τοῦ σώ-
 ματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ
 κυρίου τὸν ἄρτον καὶ τὸν
 οἶνον ἐκάλεσαν, ὡς ὁ θεο-
 φόρος ἔφη βασιλῆος, οὐ
 μετὰ τὸ ἁγιασθῆναι αὐτὴν
 πικροφθόραν, οὕτω καλε-

τήν

(7) in corpus, & sangui-
 nem comedentis, & bibe-
 ntis convertuntur, & fi-
 unt aliud corpus; ita pro-
 positionis panis, vinum,
 & aqua, per invocationem
 & descensionem Spiritus
 Sancti (8) supernaturali-
 ter transmutantur in cor-
 pus, & sanguinem Chri-
 sti; & non sunt duo, sed
 unum & idem. *Atque i-
 terum in eodem Capite:*
 Non est figura panis &
 vinum corporis & san-
 guinis Christi; absit; sed
 ipsum corpus Domini qui
 dixit: *Hoc est, non figura
 mei corporis, sed meum
 corpus; Et, non figura san-
 guinis, sed sanguis.* Et i-
 terum: Si vero & aliqui
 signa corporis, & san-
 guinis Domini panem, &
 vinum, vocaverunt, ut Dei-
 fer ait Basilii, non po-
 stquam ipsa oblatio san-
 ctificata est, ita vocave-
 runt. Signa autem futu-
 rorum dicuntur, non tam-
 quam vere non sint cor-
 pus, & sanguis Christi,
 sed quia nunc quidem
 per ipsa de Christi divi-
 nitate participamus, tunc

πι-

IN EPISTOLAM I. AD CORINTHIOS. 77

πάντες, ἀντίτυπα δὲ τῶν
μελλόντων λέγοντες, οὐχ
ὡς μὴ ὄντα ἀληθῶς σῶμα
καὶ αἷμα χριστοῦ. ἀλλ' ὅτι
τὸν μὲν δι' αὐτῶν μετέ-
χομεν τῆς τοῦ χριστοῦ θεό-
τητος, τότε δὲ νοητῶς διὰ
μόνης τῆς θείας. καὶ αὐ-
θίς. Διὸ μετὰ παντὸς φό-
βου καὶ συνειδήσεως καθαρ-
αῖς καὶ διασάκετου πίστεως
προσέλωμεν καὶ πάντος
ἔσται ἡμῖν, ὡς πι-
σεύομεν μὴ διασάζον-
τες. καὶ ὁ μακάριος παῦ-
λος ἐν τῇ πρὸς κορινθίους
πρώτῃ ἐπιστολῇ οὕτω φά-
σκει ὡς. ὅς ἐστιν ἐσθίειν τὸν
ἄρτον τοῦτον, ἢ πίνειν τὸ
ποτήριον τοῦ κυρίου*. Ὁ
δὲ μάγνης διδάσκαλος ἀρ-
χαῖος ὢν οὕτως ἐν ἀπο-
λογίᾳ τοῦ εὐαγγελίου,
πρὸς θεοσδένη φησὶ, ὅτι
ἡ εὐχαριστία ἀληθῶς σῶ-
μα καὶ αἷμα τοῦ χριστοῦ.
οὐ τύπος σῶματος καὶ αἵ-
ματος, ὡς τινες ραψωδή-
σαντες πεπηρωμένοι πᾶν
νοῦν ἔλεγον. ἔτι γε ὁ μέ-
γας βασιλεὺς ἐν ταῖς ἱε-
ραῖς εὐχαῖς τῆς αὐτοῦ ἱε-
ρουργίας, οὕτω πᾶς φάσκει.
καὶ ὡς τὴν δύναμιν τοῦ
ἁγίου πνεύματος, ἐνδε-
δυ-

vero intelligibiliter per
solam contemplationem.
Et iterum : Propterea
cum omni timore & con-
scientia munda & fir-
ma fide accedamus :
& omnino erit no-
bis sicut credimus mi-
nime dubitantes . Et
Beatus Paulus in Epi-
stola I. ad Corinthios
ita ait : Quicumque
manducaverit panem
hunc , vel biberit ca-
licem Domini indignere-
us erit corporis & san-
guinis Domini. Magnes
(9) autem qui antiquus Ma-
gister est , ita in Evange-
lii Apologia adversus Theo-
sthenem ait , Quod Eu-
charistia vere corpus , &
sanguis Christi est non figura
corporis , & sanguinis , ut
quidam fabulantes mente
excaecati dixerunt . Et ad-
huc magnus Basilius in sa-
cris orationibus Sacrifici-
i sui (10) ita loquitur : Ido-
neum me fac virtute Spi-
ritus Sancti, indutum sa-
cerdotii gratia , ad stare
sanctæ mensæ tuæ , &
sacrificare sanctum & im-
maculatum tuum corpus ,
& pre-

δύνειον πὺν τῆς ἱερατίας
 χάριν, παραστῆσαι τῇ ἀ-
 γίᾳ σου τραπέζῃ, καὶ ἱε-
 ρουργῆσαι τὸ ἅγιον καὶ
 ἀχραντὸν σου σῶμα, καὶ
 τὸ τίμιον αἷμα· ἐστὶ ὁ
 ἀγιώτατος θυραρχὸς ἐπί-
 σκοπος κύριος νικόλαος ὁ
 καβασίλας ἐν κεφαλῇ
 κζ', καὶ πρὸ τούτου ὁ
 σοφώτατος καὶ ὁ διωρητι-
 κώτατος μάρτυς, ἐν τῇ
 ἑρμηνείᾳ τῆς θείας λητουρ-
 γίας, ὑποπῶς συνάδουσι
 λέγοντες, δεξάμενα τὸ
 πανάγιον αὐτοῦ καὶ παν-
 τοδύναμον πνεῦμα, μετα-
 θῆναι πὺν μὲν ἄρτον εἰς
 αὐτὸ τὸ τίμιον αὐτοῦ καὶ
 ἅγιον σῶμα· πὺν δὲ οἶ-
 νον εἰς αὐτὸ τὸ ἀχραντὸν
 αὐτοῦ καὶ ἅγιον αἷμα.
 Ἀρκὴ πάντα πρὸς βεβαίω-
 σιν τῆς πρώτης ἐρωτησεως.

& pretiosum sanguinem.
 Insuper Sanctissimus Dyrra-
 cbii Episcopus Dominus Ni-
 colaus Cabasilas in Capi-
 te XXVII. Et ante hunc
 sapientissimus, Et contem-
 platione praestantissimus.
 Maximus in Expositione
 divinae Liturgiae, ita con-
 cinunt dicentes, Ea quae
 receperunt sanctissimum, Et
 omnipotentem Spiritum,
 transmutari, panem qui-
 dem in ipsum pretiosum e-
 ius Et sanctum corpus; vi-
 num vero, in ipsum inte-
 meratum eius, Et sanctum
 sanguinem. Sufficiunt haec
 ad primae interrogationis
 confirmationem.

(1) Ant. Mar. Salvinius, vir longe doctissimus,
 legerat κατὰ, sed vere scriptum est κυρίου, littera-
 rum nexu quodam ac contractione; adeoque contra
 Claudium Guisium verterat, quod fieri non potest,
 quum Claudius Guisius ipse Cardinalis Lotharingus
 fuerit.

(2) Verbo μεταβάλλεσθαι, & similibus, utuntur
 Graeci ad transubstantiationem significandam, ut do-
 cet Rich. Simonius Histor. Critic. Dogmatum Oriental.

Vir

IN EPISTOLAM I. AD CORINTHIOS. 79

Vir Clariss. Scip. Maffei in *Commentario ad Epistol. Jo. Chrysostomi ad Caesarium*, quae Epistola MS. adservatur in Bibliotheca D. Marci Florentiae; et egregium Opus De perpetua Fide circa Eucharistiam.

(3) Non video, quomodo id accipiendum sit, nisi dicamus, ne accidentia quidem in Eucharistia remanere, sed tantum species quasdam nobis obici, ut panis, & vinum, res illae videantur. Neotericis philosophis id maxime adridet, & consuli potest in primis doctus Maignanus.

(4) Μετασχηματίζω ad verbum *Transselementatur*, quod verbo transsubstantiari aequivalet. Vide Maffei in *Epistolam Chrysostomi ad Caesarium*.

(5) Hoc est Theophylactus.

(6) Ο φιλάνθρωπος hic melius verteretur, *hominum amator*, scilicet Deus.

(7) Διὰ τῆς πίστεως glossema esse videtur; & quidem heic sententiam turbat glossema, forte huc e suo loco translatum importune.

(8) Graeci credunt panis, & vini, conversionem fieri per coniunctam Sancti Spiritus invocationem, & preces quasdam, ut inferius *Respons. ad Inter. II.* patebit, & de hoc consulendi *Simonius Hist. Dogmat. Oriental. Renaudotius De Liturgiis. Oriental. Orig. & Auct. Coarctus Eucharolog. Not. in S. Joan. Chrysostomi Missam n. 137. 138. 139. Allatius De Consensu Vtr. Ecclesiae*. Insuper de hac quaestione consulendus *Bessarion De Eucharistiae Sacramento, & quibus verbis Christi corpus conficiatur; & Arnaudius Lib. III. Concordiae*. Haec opinio cunctis Orientalibus videtur fuisse communis, ut docet laudatus *Renaudotius Commentar. ad Liturg. Coptic. S. Basilii*, qui ostendit *Simonium*, dum adserit Orientales credere per solam Spiritus Sancti invocationem con-

consecrationem symbolorum fieri, toto coelo errare, quum & Christi verborum efficaciam coniungant.

(9) Floruit circa medium saeculum III. ut apud *Caveum* & *Tillemontium* videre est.

(10) Liturgia Basilii, an sit genuinum ipsius opus, vide apud *Euseb. Renaudotium*, qui eam profert inter *Liturgias Orientales*; item *Goarium Eucnolog. Caveum*.

* Addendum: ἀναξίως ἐνοχος εἶναι τοῦ σώματος τοῦ αἵματος τοῦ κυρίου.

Ε Ρ Ω Τ Η Σ Ι Σ Β' INTERROGATIO II.

Ἄρα νομίζουσι τὸ τοῦ μυστήριον τελεῖσθαι δι' ἐνεργείας τῶν τῷ χριστῷ λόγων, τῷ πρὸ ἐστὶ πρὸ σώματός μου, καὶ τὸ ἐστὶ πρὸ αἵματός μου, καὶ πᾶ ἐξ ἧς, ὃ δι' ἐνεργείας τῷ παναγίου πνεύματος, καὶ τῶν ἁγίων εὐχῶν;

Utant ne hoc mysterium perfici per Christi verborum efficaciam, scilicet: Hoc est corpus meum, & Hic est sanguis meus, & quae sequuntur, vel per efficaciam Sanctissimi Spiritus, & sacramentum precum?

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ. RESPONSIO.

Πάλιν ὁ θεὸς χρυσόσομος καὶ τὸ τοσαφές ἀπεργάζεται, οὐ τω πᾶσι λέγων. καὶ ἀπὸ τοῦ δημιουργικὸς λόγος, πρὸ αὐξάνεισθε, καὶ πληθύνεισθε, εἰρητοί μὲν ἀπ᾽ ὑπὸ τῷ θεῷ, ἐνεργῇ δὲ αἰεὶ, ὅτω καὶ ὁ λόγος ὅτος ἀπ᾽ ῥηθῆς ὑπὸ τῷ σώτηρος, διαπαν-

Iterum Divinus Chryso-stomus & isthuc ipsum manifeste declarabit ita dicens: Sicuti Creatoris verbum illud, crescite, & multiplicamini, dictum quidem semel est a Deo, operatur autem semper; ita & verbum hoc, a Servatore semel prolatum, per-

παντός ἐνεργῆ, πλὴν καὶ
 χρεία. ἡμῖν ἄλλου τινός
 πρὸς τὴν αὐξησιν οὐδεμία.
 ἡ καὶ γάμου καὶ συναφί-
 ας δεῖ, καὶ τῆς ἄλλης ἐπι-
 μελείας καὶ τούτων χε-
 ρίς, οὐ δυνατόν συνεστάναι
 τὸ γένος καὶ προχωρεῖν.
 οὐκοῦν καὶ ἀπερὲς καὶ πρὸς
 παιδοποιίαν ἀναγκαῖον ἡ-
 γούμεθα πᾶν γάμον. καὶ
 μετὰ πᾶν γάμον ὑπὲρ αὐ-
 τῶ τέττοιο πάλιν εὐχόμε-
 θα, καὶ οὐ δοκῶμεν ἀκμά-
 ζην τὸν δημιουργικὸν λό-
 γον, εἰδότες αἷτιον μὲν
 αὐτὸν εἶναι τῆς γεννήσεως,
 ἀλλὰ τὸν πρόπον τοῦτον
 διὰ γάμου, διὰ τροφῆς,
 διὰ πᾶν ἄλλων. οὕτω καὶ
 ἐν ταῦτα πιστεύομεν αὐτὸν
 εἶναι τὸν ἐνεργούντα πρὸ μυ-
 στήριον πᾶν τοῦ κυρίου λό-
 γον. ἀλλ' οὕτω διὰ ἱερέ-
 ως, δι' ἐντεῦξως αὐτοῦ
 καὶ τῆς εὐχῆς. ταῦτα πᾶ-
 ρήματα μαρτυρεῖ καὶ ὁ
 θεὸς καὶ βίβλος ἐν κεφα-
 λαίῳ καὶ. Ἀλλὰ καὶ ὁ βουλ-
 γαρίας ἀρχιεπίσκοπος ἐν
 τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ ἰδ' κεφα-
 λαίου τοῦ κατὰ μαρκον
 εὐαγγελίου, οὕτω φησί.
 εὐλογήσας δὲ, ἀντὶ τοῦ
 εὐ-

petuo operatur; verum-
 tamen & nobis ad mul-
 tiplicationem alia re a-
 liqua, ut nuptiis, &
 concubitu, & alia cura, o-
 pus est, & sine his haud
 pote est consistere ge-
 nus & procedere. Igitur
 quemadmodum ibi ad so-
 bolis generationem neces-
 sarias nuptias existima-
 mus; & post nuptias su-
 per hoc ipsum iterum o-
 ramus, & non putamus
 Creatoris verbum vige-
 re; scientes causam qui-
 dem ipsum esse generatio-
 nis, sed modum hunc esse
 per nuptias, per ali-
 mentum, per alia. Ita
 & hic credimus ipsum esse
 mysterium operantem
 Domini sermonem, sed
 ita per Sacerdotem, per
 interventum eius, & ora-
 tionem. *His verbis testi-*
monium perhibet etiam di-
vinus Cabasilas in Capi-
te XXIX. (1) Sed & Bulga-
riae Archiepiscopus (2) in
Commentario in Caput XIV.
Evangelii secundum Mar-
cum ita ait: Quum vero
 benedixisset, pro gratias

F

egif-

82. NICETAE ENARRATIO

εὐχαριστίας, ἐκλασε τὸν ἄρτον. ὅπερ καὶ ἡμεῖς ποιούμεν, εὐχὰς ἐπιλέγοντες. ἔτι τε ὁ σοφώτατος σύμεων ὁ τῆς θεσσαλονίκης ἀρχιεπίσκοπος, καὶ αὐτὸς ἑρμηνεύων τὴν λειτουργίαν, οὕτω τελεῖ τούτω φησί. Ἡμεῖς δὲ προϋντες πᾶς παραδόσης ὥσπερ ἐλάβομεν, ὡς ὁ Σωτὴρ δι' αὐτοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων παρέδωκε τῶν πατέρων. 3) πᾶτε μυστήρια τῆς φρικτῆς ἐντελέμεν κοινωνίας, τῇ ἐπικλήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος, διὰ τῶν κυρίων τε ρημάτων, καὶ τῶν ἱερατικῶν εὐχῶν. καὶ πᾶσας πᾶς θείας τελετὰς τῇ ἐπικλήσει τοῦ θεοῦ πνεύματος, τῇ προσευχῇ τοῦ ἱερέως, καὶ τῇ τοῦ σαυροῦ σφραγίδι, τὴν τελείωσιν πιστεύομεν δεχέσθαι, κατὰ τὴν θείαν παράδοσιν. διὰ τοῦτο ὁ μέγας βασιλεὺς ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ αὐτῷ, μετὰ τὴν εἰπὴν τὴν, λάβετε, φάγετε, τὸ πρῶτον ἐστὶ τὸ σῶμα μου. ἔπειτα καὶ τὸ, πίστε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τὸ πρῶτον ἐστὶ τὸ αἷμά μου, ἐπιλέγει ἐν μίᾳ τῶν αὐτῶν εὐχῶν οὕτως.

σθ

egisset (4), fregit panem, quod & nos facimus preces dicentes. *Insuperque sapientissimus Simeon (5), Thessalonicae Archiepiscopus, & ipse Liturgiam exponens, ita de hoc infit:* Nos vero servantes traditiones, quas accepimus, sicuti Servator per se ipse, & per Apostolos tradidit patribus, haec mysteria tremendae communionis conficimus, in invocatione Sancti Spiritus, & per Domini verba, & per sacerdotales preces; & omnia divina initia, invocatione Divini Spiritus, oratione Sacerdotis, & crucis signo, perfectionem accipere secundum divinam traditionem credimus. *Propterea magnus Basilii in divina sua Liturgia, postquam dixit illud, Accipite, & manducate, hoc est corpus meum; & illud, Bibite ex eo omnes, hic est sanguis meus; dicit insuper in una suarum orationum ita:* Oramus te, & obsecramur, Sancte Sanctorum, be-

σὺ θεόμεθα, καὶ σου πα-
 ρακαλᾶμεν, ἅγιε ἀγίῳ δι-
 δοκία τῆς σῆς ἀγαθότητος,
 ἔλθῃν πρὸ πνεύμα σου πρὸ
 ἁγίου ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ πᾶ-
 ροκεκείμενα δῶρα αὐτοῦ καὶ
 εὐλογῆσαι αὐτὰ καὶ ἀγιά-
 σαι καὶ ἀναδεῖξαι. πὺν μὲν
 ἄρτον πῶτον τίμιον σῶμα
 τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ
 σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ χρι-
 στοῦ, τὸ ἐκχυθέν ὑπὲρ τῆς
 τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σω-
 τήριαν. ἡμᾶς δὲ πάντες
 τὰς ἐκ τοῦ ἐνός ἄρτον καὶ
 τοῦ ποτηρίου μετέχοντες
 ἐν ἑαυτῇ ἀλλήλοις εἰς ἐνός
 πνεύματος ἁγίου κοινωνί-
 αν. καὶ μηδένα ἡμῶν εἰς
 κρίμα ἢ εἰς κατακριμα
 ποιῆσαι μετεχέν τοῦ ἁγί-
 ου σώματος καὶ αἵματος τοῦ
 χριστοῦ σου. οὕτως ὁμολογῶν-
 τες πιστεύομεν ἡμεῖς, ὅτι
 διὰ τῶν δεσποτικῶν ῥημά-
 των, καὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ
 ἁγίου πνεύματος, καὶ τῶν
 ἱερῶν εὐχῶν, ἐπιστελεῖσθαι
 τὸ μυστήριον, ὡς ἀποδεί-
 κνεται διὰ μαρτυρίων.
 ἀρκεῖ καὶ πῦτα πρὸς τὴν
 δευτέραν ἐρώτησιν.

beneplacito bonitatis tuae,
 ut veniat Spiritus tuus
 Sanctus super nos, & su-
 per proposita dona haec,
 & benedicat ipsis, & san-
 ctificet, & efficiat, pa-
 nem quidem hunc pretio-
 sum corpus Domini, &
 Dei, & Servatoris nostri
 Iesu Christi, & quod in
 hoc calice est, pretiosum
 sanguinem Domini, &
 Dei, & Servatoris nostri
 Iesu Christi, qui effusus
 est pro mundi vita & sa-
 lute; nos autem omnes
 de uno pane & calice,
 participantes, uniat in-
 vicem in unius Spiritus
 Sancti societatem; & ne-
 minem nostri in iudicium
 vel in condemnationem,
 sancti corporis, & san-
 guinis Christi faciat esse
 participes. Ita constantes
 nos credimus, per Domi-
 nica verba, & Sancti Spi-
 ritus, & sacrarum pre-
 cum efficaciam, mysterium
 perfici, ut testimoniis
 demonstratum est. Haec
 quoque secundae interroga-
 tioni sufficiunt.

84 NICETAE ENARRATIO

(1) Nicolaus Cabasilas, Nili Cabasilae sororis filius, Archiepiscopus Thessalonicensis, floruit anno MCCCL. De eo consule H. Wartbomium & Rob. Gerium, in *Appendice Cavei*.

(2) Theophylactus videlicet.

(3) Videtur legendum τοῖς πατράσι.

(4) Observat Simonius id significare hoc loci idem ac preces fudisset, aut orasset.

(5) Floruit is anno MCCCCXVIII. antiquis Patribus, Goario iudice, si schisma removeas, comparandus. De eo consule Goarium, H. Wartonium & R. Gerium laudatos.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Γ'

INTERROGATIO III.

Εἰ ὁ μὲν ἱερεὺς τὴν θείαν θυσίαν ἱερουργεῖ, οὐ μὴν δὲ οἱ λαϊκοὶ μεταλαμβάνουσι τὸ σάμαρος, καὶ τὸ αἷματος τοῦ χριστοῦ, ἢ ἄρτυ τοῦ εὐλογημένου;

Num Sacerdos divinum sacrificium faciat, laici vero non accipiant corpus & sanguinem Christi, vel panem benedictum?

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ,

RESPONSIO.

Εἰ ὁ λαϊκὸς ἄξιός ἐστι δὲν ἐστὶ τὸ καλύον χυτὸν μετασχὴν πῶν ἀχράντων μυστηρίων. πλὴν ἅπαντες οἱ λαϊκοὶ κατ' ἐκαστήν λειτουργίαν λαμβάνουσιν ἄρτον εὐλογημένον ὃν ἡμεῖς εὐόδομεν καλῶν ἀντίδορον, καὶ τὸ τοῦ γίνεται παρ-

Si laicus dignus sit, nihil est, quod ipsum de intemeratis sacramentis participare prohibeat. Verumtamen omnes laici in qualibet Liturgia accipiunt panem benedictum, quem nos Antidoron(1) appellare consuevimus; & hoc fit

IN EPISTOLAM. I. AD CORINTHIOS. 85

παρ' ἡμῶν ἐκ παραδόσε-
ως πᾶν θείων πατρῶν, καὶ
ἄκουσον τῆ σοφῆ καβασί-
λα φάσκοντος ἐν κεφαλῇ
γ' ἁδελφῶν. ἔστα καὶ τὸν
προσενχθέντα ἄρτον, ἐξ
ἐπὶ τὸν ἱερόν ἀπέτεμεν ἄρ-
τον, εἰς πολλὰ διελὼν,
διαδίδωσι τοῖς πρῶτοις ὡς
ἅγιον γενόμενον, κύτῳ ἀ-
νατεθῆναι θεῷ, καὶ προσενχ-
θῆναι. οἱ δὲ σὺν εὐλαβεί-
ᾳ πασὴν δέχονται, καὶ κα-
ταφιλοῦσι τὴν δεξιάν, ὡς
ἂν προσφάτως ἀφ' ἡμῶν
τοῦ παναγίου τῆ σωτῆρος
σώματος, καὶ τὸν ἐκεῖθεν
ἁγιασμόν καὶ δεξάμενα
καὶ μεταδύναμι τοῖς λαύ-
ουσι δυνάμενα. ἔτι τε ὁ
ἁγιώτατος κίρ συμεών ὁ
σαλονίκης ἀρχιεπίσκοπος
λέγων ἑπὶ περὶ τούτου
τῷ ἄρτου. ἐξῆλθιν ὁ ἀρ-
χιερεὺς τὸ καλούμενον ἀν-
τίδωρον ἀντιδῶς τῷ λαῷ.
ἐπὶ γὰρ τὸν χριστόν, ὡς
εἰπομεν, ὁ ἀρχιερεὺς εἰχο-
νίζῃ· αὐτὸν δὲ καὶ ἱερῶ-
ρησεν, καὶ μετέθεκε, καὶ τοῖς
ἱερωμένοις μετέδωκε. ἁγια-
σμός δὲ χριστὸς μετασχεῖν
καὶ τὸν λαόν, ὅσος μὲν ἀ-
πὸ πᾶν εὐχῶν ὁ ἁγιασμός
καὶ

fit apud nos ex divinarum
patrum traditione. Et au-
di sapientem Cabasilam in
Capite LVI. dicentem. Hic
deinde & adlatum pa-
nem, ex quo sacrum pa-
nem abscidimus, in mul-
ta quum diviserit, di-
stribuit fidelibus, ut san-
ctum factum ipsi Deo ad-
ponant & offerant. Illi
vero cum omni reveren-
tia accipiunt, & dextram
osculantur, ut ea quae
recenter sanctissimum
Servatoris corpus, & te-
tigerunt, & quae inde
est sanctificationem acce-
perunt, eamque tangenti-
bus tradere possunt. Insu-
perque Sanctissimus Dominus
Simeon Thessalonicae 1) Ar-
chiepiscopus de hoc pane ita
dicit: Prodit Pontifex,
quod vocatur Antidoron
populo distribuens: quia e-
nim Christum, ut dixi-
mus, Pontifex repraesentat;
ipsum vero & sa-
crificavit, & participa-
vit, & sacratis tradidit;
opus est ut sanctificationē
participet etiam populus;
quaecumque nempe est ex

E 3

ora-

καὶ τῆς φρικτῆς ἱερουργίας νοητῶς τοῖς πιστοῖς μεταδόθη· ἐπὶ δὲ καὶ διαισθητῶν τινῶν ὡς σῶμα περικεκμημένοις τὸν ἁγιασμόν ἔδει λαβεῖν διὰ τῆ ἀντιδόρου γίνεσθαι. τὸ δὲ ἁγιασμένοις εἶναι ἄρτος ἐν τῇ προθέσει προσεσχεθεὶς ἐξ ἧς τὸ μετακείμενον ἐκβληθῆναι, καὶ ἱερουργηθῆναι προσεσχεθέν. ἕως ὕστερον ὡς καὶ τῇ λόγχῃ σφραγισθεὶς, καὶ διὰ δεξιόμενος ῥήματα, ἀντὶ πάντων δώρων, πάντων φρικτῶν διηλαθῆναι μυστηρίων τοῖς μεσεσχεθεῖσι πᾶσι παρέχεται. Ἀρκεῖται καὶ πρὸς τὴν τρίτην ἐρώτησιν.

orationibus; & tremendo sacrificio, sanctificatio, intelligibiliter fidelibus tradita est. Quoniam vero & per sensibilia quaedam ut corpore circumamictis sanctificationem accepisse opus erat, per antidoron fit. Hoc autem sanctificationis est panis in propositione oblatus, ex quo medium ablatum est, & post oblationem sacrificatum. Hic posterius tamquam lancea signatus quum divina exceperit verba, pro donis tremendis, scilicet mysteriis, his qui haec non participarunt, praebetur. Sufficiunt haec tertiae interrogationi.

(1) Forte quasi *Prodonum*, eo quod pro ipso mysterii munere, eiusque loco, detur.

(2) In Textu Graeco habetur *σαλονίκης* barbare.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Δ'

INTERROGATIO IV.

Ποίαν εἶναι νομίζουσι τὴν θυσίαν, εὐχαριστήριον, ἢ ἱλαστήριον ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν;

Quate esse existimant sacrificium, gratiarum actionis, an propitiatorium super peccatis?

ΑΠΟ-

RE-

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

RESPONSIO. (2)

Ο θεὸς καρβασίλας καὶ ἑσπεροι ἐκ τῶν θεολόγων αὐτοῖς λύσουσί σοι καὶ ποῦδε τὸ ζήτημα. φησὶ γὰρ ὁ μὲν καρβασίλας ἐν κεφαλαίῳ νβ' οὕτως. καὶ κεῖνο δὲ ζήτησις αἵτιον. ἐπεὶ γὰρ καὶ εὐχαριστήριος εἰσὶν ἡ πελοτή καὶ ἰκεσίαι. Διὰ τί μὴ ἀμφοτέρω, ἀλλ' εὐχαριστήριος μόνον καλεῖται; ἀπὸ τοῦ πλείονος. πλείους γὰρ αἱ ἀφορμαὶ τῆς εὐχαριστίας, ἢ τῆς ἰκεσίας. πλείω γὰρ ἐλάβομεν, ἢ ὧν εἶτι δεόμεθα. ταῖς μὲν γὰρ μέρος, ἐκέντα δὲ ὅλον. καὶ γὰρ ἰκετεύομεν λαβάν, μέρος ἐστὶν ὧν ἐλάβομεν. ἐλάβομεν γὰρ ἅπαντα τὸ γενεῖς θεοῦ ἡκόν, καὶ οὐδὲν παρήκον ὁ μὴ δέδωκε. ἀλλὰ τῶν μὲν τυχεῖν ἔπαυτο κερὸν ἔχομεν, ὥσπερ ἡ ἀφθαρσία τῶν σωμάτων καὶ ἡ ἀθανασία, ταῦτε λαβόντες οὐ κατέχομεν, ὅσπερ ἡ ἀρετὴ τῶν ἀμαρτιῶν, κατ' (1) ἄλλα ταῖς διὰ τῶν μυστηρίων ἡμῖν χορηγούμενα δῶρα. ταῦτε ἀπο-

λα-

Divinus Cabasilas, & alii Theologi, pariter solvant tibi & hanc quaestionem. Cabasilas enim in Capite LII. ita ait: Et illud vero inquisitione dignum. Quoniam enim & gratiarum actionis est factum, & supplicium. Cur non utraque, sed gratiarum actionis tantum, vocatur? A parte maiore. Plures enim causae sunt gratiarum actionis, quam supplicationis. Pluriae enim accepimus, quam ea sint, quibus adhuc indigemus. Haec enim quidem pars, illa totum. Quae enim accipere oramus, pars sunt eorum, quae accepimus. Accepimus enim omnia, hoc in Deum veniens (3) & nihil omisit eorum quae non dedit. Sed haec quidem consequendi tempus nondum habemus, veluti est incorruptibilitas corporis, & immortalitas, & caeleste regnum. Alia vero quum accepe-

F 4

ri-

λάβομεν ὅτι κακῶς ἔλα-
 σάμεθα, ἵνα μὴ γινάμεθα
 χείρους, ὥσπερ ἀνεστὶν καὶ
 ὑγίαν, καὶ πλεόν, οἱ τρυ-
 φῆς ὕλην καὶ πονηρίας ποί-
 σάμενοι πάντες, ἢ ἐπὶ κέρ-
 δι μείζονι, ὥσπερ ὁ Ἰὼβ,
 πῶν ἀγάδων ἀποσερέμεθα
 τῶν παρόντων. ὁ δὲν δὴλον
 ὡς ἱκεσίας μὲν ἔδεν αὐτό-
 πον ἀφῆκεν ὁ θεός, εὐχα-
 ριστίας δὲ πᾶσαν ἀφορμὴν
 δέδωκε. ἡμῖς δὲ τὴν ἐν-
 δείαν ἡμῖν αὐτοῖς ὑπὸ ῥα-
 θυμίας κατασκευάζοντες
 τῆς ἱκεσίας δεόμεθα ἰδω-
 μεν καὶ περὶ τινῶν ἱκε-
 τεύομεν. περὶ ἀφέσεως ἀ-
 μαρτιῶν. ἀλλὰ ταύτην πλε-
 σίαν ἐλάβομεν καὶ μηδὲν
 ἀγωνισάμενοι διὰ τῆς ἀγ: ἔ-
 βαπτίσματος. τί ἐν πά-
 λιν ταύτην αἰτούμεν; ὅτι
 πάλιν ἐπ' αὐτοὺς γεγόνα-
 μεν ἀμαρτίας. ἀλλὰ τί τοῦ
 αἰτίου ἡμῖν τῆς ἀδύνης ταύ-
 τῆς; ἡμῖς αὐτοί. ἔχον
 καὶ τῆς ἱκεσίας ἡμῖς. ὁ
 δὲ δεσφάντωρ βασιλεὺς ἐν
 μία τῶν εὐχῶν τῆς αὐ-
 τῆς ἱερουργίας, ὡδέ τι φά-
 σκει. Δός κυριε καὶ ὑπὲρ
 τῶν ἡμετέρων ἀμαρτημα-
 τῶν, καὶ τῶν τῆς λαοῦ ἀγ-

νοη-

rimus, non retinuimus,
 ut est remissio peccato-
 rum, & alia, quae per
 mysteria nobis suppedi-
 tantur, munera. Aliis ve-
 ro, quae accepimus, quia
 male usi sumus, ne peio-
 res efficiamur, ut laude,
 & salute, & divitiis,
 quum haec deliciarum, &
 malitiae materiam feceri-
 mus, vel propter maius
 lucrum, ut Iob, praesen-
 tibus bonis privamur. Un-
 de manifestum, supplica-
 tum Deum nihil absur-
 dum concedere. Gratiarum
 autem actionis omnem
 causam dedit. Nos vero
 egestatem nobis ipsis ob
 pigritiam parantes, preca-
 tionis indigemus. Vide-
 mus & de quibus suppli-
 camus; de remissione pec-
 catorum. Sed hanc abun-
 dātem accepimus, & quum
 nihil quidem contenderi-
 mus, per sanctum bap-
 tisma. Quid igitur hanc i-
 terum petimus? Quia i-
 terum obnoxii fuimus pec-
 catis. Sed quae nam cau-
 sa nobis huius reatus?
 Nos ipsi. Igitur & sup-
 pli-

IN EPISTOLAM I. AD CORINTHIOS. 89

τοῦματων, δέκτην γενέσθαι
τὴν θυσίαν ἡμῶν, καὶ ἀ-
πρόσδεκτον ἐν ὀπίῳ σου.
καὶ ἐν ἄλλῃ δ' ἡ ὁμοίως
φησὶ καὶ καταξιώσον ἀκα-
πικρίτως μεταξὺ τῶν ἀ-
χράντων τούτων καὶ ζω-
ποίων μυστηρίων, εἰς ἀφ-
εσιν ἁμαρτιῶν, εἰς πνεύμα-
τος ἁγίου κοινωνίαν. ἀλλὰ
καὶ ὁ θεὸς χυσόμενος ἐν
τῇ ἐκτενείᾳ αὐτοῦ, ὥτως
συμφωνεῖ ἐν μίσθῳ τῶν δ' ἁγίων
φησὶ. ἔτι προσφερόμενοι
τὴν λογικὴν ταύτην καὶ ἀ-
νυμάκτων λατρίαν, καὶ πα-
ρακληθῆναι καὶ θεομετακαὶ
ἰκετεύομεν, καταπεμφθῆναι τὸ
πνῆμα σου τὸ ἅγιον ἐφ'
ἡμᾶς καὶ ἐπὶ πᾶσι προκη-
μενα δῶρα ταῦτα, ὥστε γε-
νέσθαι τοῖς μεταλαμβάνου-
σιν εἰς τὴν ψυχῆς, εἰς
ἀφεσιν ἁμαρτιῶν, εἰς πνῆ-
ματος ἁγίου κοινωνίαν, εἰς
βασιλείαν ὑμῶν πλήρωμα,
εἰς παρρησίαν τῆς πρὸς σε,
μη εἰς κρίμα ἢ εἰς κατα-
κριμα. φαίνεται ἐν ἑνὶ
καὶ ἑνὶ ὅτι, ἡ θεία δύςια
ἱλαστικῇ κυρίως καὶ ἁχαρι-
στικῇ καὶ ἀποδεδεικται,
ἀρκούντος καὶ περὶ τῆς Δ'.

plicationis nos. Dei au-
tem praeco Basilius in u-
na orationum sui Sacrifi-
cii, ita inquit: Da Do-
mine, ut super peccatis
nostris, & populi igno-
rantiis, acceptabile fiat
sacrificium nostrum, &
gratum in conspectu tuo.
Et in alia oratione pariter
inquit: Et dignare, ut,
absque eo quod iudicii rei
fiamus, intemerata, & vi-
vifica, mysteria participe-
mus, in remissionem pec-
catorum, & Spiritus San-
cti societatem. Sed & di-
vinus Chrysostomus in
suo Sacrificio ita concordit-
er in una orationum ait:
Insuper offerimus tibi ra-
tionabilem hanc, & in-
cruentam servitutem, &
precamur, & oramus &
supplicamus. Demitte Spi-
ritum tuum Sanctum su-
per nos, & super haec
proposita munera, ut fi-
ant his, qui accipiunt, in
animae ablutionem, in
remissionem peccatorum,
in Spiritus Sancti socie-
tatem, in regni caelorum
plenitudinem, in erga te
cou-

90 NICETAE ENARRATIO

confidentiam : non in iudicium , vel in condemna-
tionem . Hinc igitur & illinc adparet divinum sa-
crificium propitiatorium proprie dici , & gratiarum
actionis , ut demonstratum est . SuffICIENTER & de quarta.

(1) Legendum καὶ αἱ

(2) Ea, quae in hac Responsione habentur, luculente
confirmantur a Leon. *Allatio Advers. Hottinger. C.VIII.*

(3) Puto Textum corruptum .

(4) Quin Chrysostomus , sicuti Basilus , sint veri Li-
turgiarum auctores , nemo unquam apud Graecos du-
bitavit, ut ostendit *Allatius De Lib. Eccl. Graecor. Diss. I.*

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Ε΄

INTERROGATIO V. (1)

Αὐτοὶ νομίζουσιν ἀναγκά-
ζον εἶναι τὰς λαϊκὰς
μεταλαμβάνειν τὸ ἄριστον ἐν
τύπῳ ἄρτου, καὶ αἶμα ἐν
τῷ τύπῳ οἴνου .

Existimantur oportere
ut laici participant
Christum in figura panis,
& simul in figura vini ?

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

R S P O N S I O .

Καὶ πάντῃ ὁ κύριος
λύσει σοι τὴν ἐρώτη-
σιν , ὅς φησιν ἐν ἀγγελί-
οις ὡδέ τῃ ἐν κεφαλῇ ὅς
τὸ κατὰ ἰωάννην ἀγγελί-
ον . Ἀμὲν ἀμὲν λέγω
ὑμῖν· εἰ μὴ φάγητε τὴν
σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου
καὶ πίνητε αὐτοῦ τὸ αἶμα,
οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς·
ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα,
καὶ πίνων μου τὸ αἶμα,
ἔχει ζωὴν αἰώνιον . καὶ ἐ-
γὼ ἀναστήσω αὐτὸν ἐν ἑα-

Et haec Dominus in-
terrogationem tibi sol-
vet , qui ait in Evange-
liis ad hunc fere modum,
in Capite VI. videlicet E-
vangeliis secundum Ioan-
nem : Amen , amen dico
vobis , nisi manducaveri-
tis carnem filii hominis,
& biberitis eius sangui-
nem , non habetis vitam
in vobis ipsis . Qui co-
medit carnem meam, & bi-
bit meum sanguinem, ha-
bet

τη

IN EPISTOLAM I. AD CORINTHIOS. 97

τῇ ἡμέρᾳ ἢ γὰρ σὰρξ μου,
 ἀληθῶς ἐστὶ βρῶσις· καὶ τὸ
 αἷμά μου ἀληθῶς ἐστὶ πο-
 τὶς· ὁ τρώγων μου τὴν σάρ-
 κα, καὶ πίνων μου τὸ αἵ-
 μα, ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ γὰρ
 ἐν αὐτῷ· καὶ ὁ μακάριος
 παῦλος ἐν τῇ πρὸς κοριν-
 θίους πρώτῃ ἐπιστολῇ σύμ-
 φωνα φασκε τῷ ἑαυτοῦ δι-
 δασκαλῷ ἔτι πῶς, ὥς πε-
 ς ἐν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον αὐ-
 τὸν ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ
 κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος
 εἶναι τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵ-
 ματος τοῦ κυρίου· καὶ ὁ θε-
 ος καὶ μέγας βασιλεὺς, ἐν
 μίᾳ τῶν ἀρχῶν πῶς ἐνεργ-
 γίας αὐτοῦ οὕτω φησὶ· προ-
 σχες κύριε ἰησοῦ χριστέ ὁ
 θεὸς ἡμῶν ἐξ ἀγίας κατοι-
 κητρίας σου, καὶ ἀπὸ δρό-
 νου δόξης τῆς βασιλείας
 σου, καὶ ἔλθε εἰς τὸ ἀ-
 γιάσαι ἡμᾶς ὁ ἄνω τῷ πα-
 τρι συγκαθήμενος, καὶ ὁ δε-
 ῖν ἡμῖν ἀφάτως συνῶν καὶ
 καταξίωσεν τῇ κραταίᾳ σου
 χερὶ μεταδῶναι ἡμῖν τοῦ
 ἀχράντου σώματος σου, καὶ
 τοῦ πρὸς αἵματος, καὶ δι-
 ἡμῶν παντὶ τῷ λαῷ ὥσ-
 τε κατὰ τὸ κύριον λόγον,
 ὁ μὴ φάγων τὴν σάρκα αὐ-
 τοῦ

bet vitam aeternam, &
 ego resuscitabo eum in
 novissimo die. Caro enim
 mea vere est cibus, &
 sanguis meus vere est po-
 tus; qui manducat meam
 carnem, & bibit meum
 sanguinem, in me manet,
 & ego in eo. Et divinus
 Paulus in prima Epistola
 ad Corinthios consona suo
 magistro pronunciat hoc mo-
 do: Quicumque manduca-
 verit hunc panem, & bi-
 berit poculum Domini in-
 digne, reus erit corporis,
 & sanguinis Domini. Et
 divinus, & magnus Ba-
 silius in una orationum
 sui sacrificii, ita inquit:
 Intende Domine Iesu Chri-
 ste Deus noster ex sancto
 habitaculo tuo, & dese-
 de gloriae regni tui, &
 veni ad sanctificandū nos,
 qui sursū cum Patre sedes,
 & hic nobiscū modo inef-
 fabili ades: & dignare po-
 tenti manu tua partici-
 pes nos facere immacula-
 ti corporis tui, & pretio-
 si sanguinis, & per nos
 populum universum. I-
 taque iuxta Domini sermo-
 nem,

τῷ κ' τὸ αἷμα· μὴ ἀνασῇ-
 ση αὐτὸν ἐν τῇ ἐχάτῃ ἡ-
 μέρῃ . Οὐκ ἔν δὲ πάντα
 ῥησιανόν, εἴτε ἱερωμένον,
 εἴτε μὴ μεσολαβάνην ἀμ-
 φότερον . ἅλις καὶ πᾶσι
 τοῖς Ε'

nem, qui carnem eius non
 manducaverit, & eius san-
 guinem non biberit, non
 resuscitabit eum in novis-
 simo die . Igitur oportet quē-
 libet Christianum, seu sa-
 crum, seu non, utraque
 participare (2) . Satis &
 de quinta .

(1) *Allatius Advers. Hottingerum Cap. IX.* confir-
 mat Grecos interdum sub una specie tantum com-
 municare . Consule insequentem Notam .

(2) Id omnino verum esse non videtur ; nam in
 Missa Praefanctificatorum unam tantum panis spe-
 ciem . Sacerdotes Graeci sumunt : insuper diebus
 magni ieiunii Graeci, & aegri, & moribundi, &
 ii, qui in locis solitariis vivunt, sub una corporis
 tantum specie communicant, quod late demonstra-
 verunt, *Arcudius, Caryophilus, & Allatius* in primis
Epistola ad Bartholdum Nibesium De Communione
Graecorum sub specie unica .

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 5

INTERROGATIO VI.

ἈΡα ἱερωγὴ ποτε ἱε-
 ρεύς μὴ παρόντος πᾶ-
 λαῦ, ἀλλ' ἑνὸς μόνου, καὶ
 πότερον οἱ λαϊκοὶ τῇ ᾠ-
 χαρισθείᾳ προσκυνῶσι;

Sacrificat ne umquam
 Sacerdos populo non
 praesente, sed uno tan-
 tum? & laici Eucharisti-
 am adorant?

ΑΠΟ-

RE-

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

RESPONSIO.

ΝΑἱ ἱερουργεῖ ἕκαστος ἱε-
ρεὺς δὴ μὴ μὴ παρόν-
τος, μόνον μετὰ ἐνὸς παι-
δὸς δυναμένου ἀνταποκρί-
νεσθαι αὐτῷ, ἐντισι χω-
ρίστῃς θείας μυσταγωγί-
ας. καὶ ὅταν παρῶσι λαϊ-
κοὶ ἐν τῇ θεῇ μυσταγω-
γίᾳ προσπίπτουσι τῇ κυ-
ταγῇ ἁγαπῆς ἁγίας γῆς
μετ' ἁλαβείας καὶ αἰδῶς.
Ἀρκεῖ μοι ὧδε εἰπὼν καὶ
περὶ πάντων, ἵνα μὴ ᾧ μὴ-
κρος πῶν ἀποκρίσεων,
ἀσάφη καὶ ἐρωτήματα πα-
ρῶσω.

VTique : sacrificat qui-
libet Sacerdos populo
non adstante, tantum cum
uno puero, qui possit ei
respondere, in aliquibus
locis divinae Mystagogiae.
Et quum adsunt laici di-
vinæ Mystagogiae, proci-
dunt tunc ante Eucharisti-
am usque in terram cum
religione, & reverentia.
Sufficit mihi hic dixisse &
de hoc, ne responsionum
longitudine, interrogatio-
nes obscuras reddam. (1)

(1) Idem docet Leo Allatius Dissert. De Consensu
Utriusque Ecclesiae tam in Dogmat. quam in Ritib.
& Cortesius Brana Mazaracasus De Graecae & Lati-
nae Missae consensu; solitarium scilicet Sacerdotem
interdum apud Graecos sacrificare. Omnes autem
Eucharistiam adorare, tam apud Graecos, quam a-
pud alios Orientales, ostendit Euseb. Renaudotius Com-
ment. in Liturgiam Captiv. S. Basilii, & alibi. Non
tamen tantos honores apud Orientales Eucharistiae
praeitari, quantos apud nos, docet Simonius De Do-
gmat. Oriental.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Ζ'

INTERROGATIO VII.

Αῤα ἐν τῷ προσδ'χε-
σθαι δέονται τῶν ἁ-
γίων, οἰονεῖ λέγονται, ὃ
ἅγιε πέτρε δεήθητι ὑπὲρ
ἡμῶν;

Orantes Sanctos ne
precantur, veluti
dicentes: O Sancte Petre
ora Deum pro me.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

RESPONSIO.

ΚΑὶ περὶ αὐτῶν ναὶ τοι
λέγω. οὕτως γὰρ εἰ-
ωθάμεν ἡμεῖς ἐξ ἀρχαίας
παρὰδόσεως δεινῶν πατέρων
λέγειν ἅγιε ἀπόστολε πέ-
τρε ἢ ὡς τις πῶν ἀποστόλων
εἴη, πρέσβευε ὑπὲρ ἡμῶν
πῶν ἁμαρτωλῶν. ὁμοίως
καὶ εἰς τὸ καθ' ἑκάστην
τάγμα τῶν ἁγίων, εἴτε
μαρτύρων, εἴτε ὁσίων, καὶ
πῶν καθ' ἑξῆς. Ἀλλ' ἐπεὶ
περὶ τῆς ἐβδόμης.

ET de hoc utique dico:
ita enim nos consue-
vimus, ex antiqua Patrum
traditione dicere: San-
cte Apostle Petre, vel qui-
cumque Apostolorum sit, o-
ra pro nobis peccatoribus:
similiter in quemlibet San-
ctorum ordinem, sive Mar-
tyrum, sive Confessorum, &
aliorum qui sequuntur.
Satis adhuc de septima. (1)

(1) Id forte probet ab Ecclesia Graeca credi iu-
stos statim post mortem adspectu felici Dei frui, co-
ramque eo adflare, de quo paulo inferius ad In-
terrogationem X. quamquam multa stant in contra-
rium, ut apud Allatum De Lib. Eccles. Graecor.
Dissert. II. videre est. Ceterum invocationem San-
ctorum semper apud Graecos in usu fuisse luculenter
demonstravit Natal. Alexander Dissert. XXV. in saecul.
V. ut alios innumeros silentio praeteream. Exstat in
Bi-

IN EPISTOLAM. I. AD CORINTHIOS. 95

Bibliotheca Riccardiana Codex MS. Graecus Oratio-
num, & Benedictionum diversarum; inter quas &
nonnullae Orationes leguntur ad Virginem Deipa-
ram. Ope forte huius Codicis *Euchologium Goaris* au-
gere, & illustrare liceret. Sanctiorum autem inter-
cessionem Orientales omnes passim credere demon-
strat *Eusebius Renaudotius in Liturgias Orientales*.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Η'

INTERROGATIO VIII.

Α ῥα ἔχουσιν ἐν ταῖς ἐκ-
κλησίαις τι γλυπτί;
καὶ διὰ τί οὐκ ἔχου-
σιν;

H *Abentne in Ecclesiis
sculptilia? Et cur non
habent?*

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

RESPONSIO.

Ο ἵκ ἔχομεν γλυπτί
διὰ τὸ μὴ παραδο-
δόνταί αὐτὰ ὑπὸ τῶν θεο-
φόρων πατέρων ἡμῖν, μά-
λιστα δὲ ἀποτρεπόντων σά-
εσθαι καὶ προσκύνειν αὐ-
τα. καὶ ἄκουε τῆ θεοπάτο-
ρος Δαβὶδ, φάσκοντος ἐν
τῷ ἐννεηκῷ ἐκτῷ ψαλ-
μῷ ὑπο πῶς. Αἰχμυδῆσαι
πάντες οἱ προσκυνῶ-
ντες τοῖς γλυπτοῖς οἱ ἐν-
καυχόμενοι ἐν τοῖς εἰδώ-
λοις αὐτῶν. καὶ ὁ μουσῆς
ἐν τῷ δευτερονόμῳ, πα-
ρωργισάν με ἐν τοῖς εἰδώ-
λοις αὐτῶν. καὶ αὐτίς ὁ δα-
υὶδ

N *On habemus sculpti-
lia, quæ id nobis a Dei-
feris patribus traditum
non sit, maxime vero pro-
hibentibus colere haec, &
adorare. Et audi Deiparen-
tem David in XCVI. psal-
mo ita dicentem: Erube-
scent omnes adorantes
sculptilia, & gloriantes
in simulacris suis. Et pa-
riter in Deuteronomio: Ir-
ritaverunt me in Idolis
suis. Atque iterum David
in CXXXIV. Psalmo: Si-
mulacra gentium. Ita-
que gentes habent simula-
cra,*

οὐδ' ἐν ρλδ' ψαλμῷ .
 πᾶ εἰδωλα τῶν ἐθνῶν . ὥ-
 σε πᾶ ἐθνη ἔχουσιν εἰδωλα
 καὶ γλυπτὰ καὶ ἑκὼν ἐθνὸς τὸ
 ἅγιον , ὃ ἐστὶ τῶν χριστιανῶν
 κατὰ τὴν καθ' ἡμᾶς θεολο-
 γίαν . Διὰ τὴν καρθαγέ-
 νη ἀγία σύνοδος περὶ τῶν
 εἰδωλῶν ἔτω πᾶς φασκὴ
 ἐν κεφαλᾷ νῦν αὐτῆς .

Κανὼν τῆς ἐν καρθαγένη
 ἀγίας συνόδου .

περὶ τῶν ἐγκαταλειμμέ-
 των εἰδωλῶν τῶν οὐρανί-
 των ἐξαλειφθεῖναι , ὧν χά-
 ριν αἰτῆσαι δι' αὐτὴν θρησ-
 κατικότητι βασιλεῖς , ὡς
 τε πᾶ ἐγκαταλείμματα τῶν
 εἰδωλῶν καὶ κατὰ πᾶσαν τὴν
 ἀφρικὴν κελεύσας παντε-
 λῶς ἀνακοπῆναι .

Καὶ αὐτὸς ἐν τῷ κανόνι
 ἡ αὐτὴ σύνοδος λέγει .

Περὶ τῶν λείψανα τῶν
 εἰδωλῶν ἐκρίζωθῆναι , ὁ
 μοίως ἤρεσεν αἰτηθῆναι ἀ-
 πό τῶν ἐνδοξοτάτων βα-
 σιλεῶν , ἵνα πᾶ λείψανα
 τῆς εἰδωλολατρείας μὴ
 μόνον πᾶ ἐν ξοάνοις , ἀλλ-

λα

era , & sculptilia . Et non
 gens sancta , quae est
 Christianorum secundum
 nostros Theologos . Quapro-
 pter sancta Carthaginien-
 sis Synodus de idolis ita
 loquitur in Capite suo
 LIX.

Canon LIX. Sanctae Synodi
 Carthaginensis .

Quoad reliquias idolorum,
 quas deleri opus est ,
 rogare oportet religiosis-
 simos Imperatores, ut mo-
 numenta simulacrorū per
 omnem Africam omnino
 iubeant rescindi .

Et rursus in LXXXV.
 Canone eadem Synodus dicit .

Quod reliquias idolorum
 eradicandas attinet , pariter
 placuit petere a gloriosissi-
 mis Imperatoribus ut reli-
 quiae idololatriae non tan-
 tum in statuis , sed etiam
 in quibuslibet locis, omni-
 mo-

IN EPISTOLAM I. AD CORINTHIOS. 97

ἀλλ' καὶ πρὸς ἐν οἷοις δεῖται
τοποῖς παντὶ τρόπῳ
ἐξαληφθῶσιν. Ἐν συνόψει
ἀρετῶν σοὶ νομίζω γενήσε-
ται καὶ περὶ ταύτης τῆς ὁγ-
δόης ἀποκρίσεις.

modis debeantur. (1) *Iu-*
cundum tibi futurum ar-
bitror, quod breviter hanc
octavam responsionem red-
diderim.

(1) A sculptilibus Graeci, tamquam ab idolis, ab-
horrent, ut observat etiam *Goarius in Euchologium* &
sed depictas imagines Sanctorum mirum in modum
devenerantur, ut idem animadvertit. Insuper & a-
naglypha colunt, quod ad picturam quodammodo ac-
cedant. Quamquam & integre sculpta antiquitus ve-
neratos esse, colligere est ex *Paulo Diacono Lib. XXI.*
Histor. Immo & hodiernum id fieri adserere videtur
Allatius advers. Hostinger. Cap. XIII. Canon qui hic
LIX. dicitur, est LVIII. Codicis Canonum Ecclesiae
Africanæ, & XXV. Synodi pariter Africanæ ce-
lebratae anno CCCCXIX. licet non integer. Qui
autem LXXXV. recensetur, est Canon XV. Concilii
Carthaginienfis V. referturque in Codice Canonum
Ecclesiae Africanæ laudato, adnotaturque in mar-
gine esse Canonem LI. Concilii Africani.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Θ'.

INTERROGATIO IX.

Ἄρα πειτεύουσιν οἱ ἑλ-
ληνες εἶναι πῦρτι κα-
θαρτικόν πρὸς καθάρσιν
τῶν ψυχῶν γινόμενον πρὸ
τοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν εἰσελ-
θεῖν;

CRedunt ne Graeci esse
ignem purgatorium,
ad animarum, antequam
caelum ingrediantur, e-
mundationem praepar-
atum?

ΑΠΟ-

Q

RE-

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

RESPONSIO.

Ως συνελόντι, ἀποκρί-
νομαι σοι καὶ περὶ τού-
του. πᾶσι γὰρ πολλάκις ἐ-
ζητήθη καὶ ἐν τοποῖς καὶ
ἐν καιροῖς ἀπείροις, καὶ
ἐγγράφως περὶ αὐτοῦ εὐ-
ρησῆς συγγράμματα τῶν
κατ' ἡμᾶς θεολογῶν. καὶ
ἀκουσον τί περὶ τούτου φρο-
νοῦμεν ἡμεῖσοι ἔλθοντες πάν-
τες. Οὐ πιστεύομεν μετὰ
θάνατον καὶ μετὰ τὴν ἐν-
δαδε ἀπαλλαγὴν καὶ ἀ-
ποβίωσιν, πῦρ καθαρτι-
κὸν ὑπάρχον. φησὶ γὰρ
ὁ λαλῶν, ἐν δὲ τῷ
ἄδῃ τίς ἐξομολογήσεται
σοι, ἀντὶ τοῦ οὐδεὶς. πᾶς
τοῖς ἔστι δὲ τῷ παρόντι
βίῳ ἐπιφερομένους πηρά-
σμονς τούτους φάμεν ἡμεῖς
εἶναι ὡς περ τι καθαρτή-
ριον πῦρ. τῇ γὰρ χρόνῳ
τῶν τοιαύτων πηρασμῶν
παιδευτικῶς ἐπιφερομένων
καθαίρεσθαι συμβαίνει τι-
νάς ἐξ ἁμαρτιῶν. ὡς τὸ,
διήλθομεν διὰ πυρός καὶ
ὕδατος καὶ ἐξηγάγετο ἡμᾶς
εἰς εἰς εὐχέλυσιν. εἰ δ' ἦν
τοιοῦτον τι πῦρ καθαρτή-
ριον

VT in unum contra-
benti, etiam de hoc
tibi respondeo. De hoc e-
nim saepe quaesitum est,
& in locis & in tempo-
ribus infinitis, & scriptos
de hoc invenies commen-
tarios nostrorum Theologo-
rum. Et audi quid de hoc
sentimus nos Graeci uni-
versi. Non credimus post
mortem, & postquam hinc
discesserimus, & vitam
reliquerimus, ignem pur-
gatorium existere (1). In-
quit enim Psalter; In in-
ferno autem quis confite-
bitur tibi? Pro, nemo.
Attentationes his, qui
adhuc vivunt, illatas, has
nos esse dicimus, velut a-
liquem purgatorium ignem.
Longitudine enim similium
tentationum ad castigatio-
nem illatarum, quaedam
peccata purgari contingit,
iuxta illud; Transivimus
per ignem & aquam, & e-
duxisti nos in refrigerium.
Si autem huiusmodi esset
ignis purgatorius post mor-
tem

ριον μετὰ θάνατον τῶν ψυχῶν προκρίσεις, αἱ ψυχαὶ δὴ πᾶσαι τῷ τοῦ χρόνου ἀπείρῳ μῆκει, ἐκαθάρθουσιν ἂν, καὶ οὐδεμία ἐν τῷ τῆς κρίσεως εὐρήθῃ καμρῷ κολάσει ὑπόδικος, ὥς τε μακτὴν λείκεται τῷ κυρίῳ τῷ, ἀπειλεύσονται αὐτοὶ ἢς κύλασι αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. καὶ τῷ, οἱ τὰ ἄγαθα ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως. οὕτως ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία φρονεῖ, καὶ φυλάττει ἄχρι τῆς σήμερον. περὶ τῆς δεκάτης ὁρα.

tem ante iudiciū animarū, animae sane omnes temporis infinita longitudine purgatae profecto essent, & nulla iudicii tempore inveniretur punitioni obnoxia; ita ut frustra dictum fuisset a Domino illud: Abibunt hi in punitionem aeternam; iusti vero in vitam aeternam. (2) Et illud: Qui bona fecerunt, in resurrectionem vitae; qui vero mala eg. runt, in resurrectionem iudicii. Ita Orientalis Ecclesia sentit. & usque hodie observat. Vide de Decima.

(1) Id quidem elucet ex Orationibus *Marci Eugēnici Ephesii Ferrariae habitis*; qua de re egregie egit *Michael Lequienus Diss. V. Damasceica*. Quamquam non desunt etiam inter Graecos, qui ignem purgatorium admittant, ut *Gabriel Philadelphiensis*, de quo idem vir eruditissimus ibidem. At de hac quaestione consulendus omnino doctissimus *Leo Allatius Libro De Purgatorio & Advers. Hotting. C. XV.* haec omnia late disputans, & in propatulo collocans. Sed & ea *Nicetas* noster in hac Catena collegit, quae idem aperte demonstrent, ut iam animadvertimus.

(2) Haecenus verba fere totidem sunt *Manuelis Rhetoris Peloponnesii apud Allatium De Purgatorio pag. 83.*

ΕΡΩ.

G 2

IN-

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Ι'

INTERROGATIO X.

Α*Ρα νομίζουσιν μετὰ πᾶν τὴνδε βίον καθάρι-
σθαι πᾶς ψυχᾶς τισι π-
μωρίαις, διὰ τὸ μὴ ἰκα-
νῶς ἀποτίσαι τὰ ἐπιτίμια
ἐν τῇ τῇδε βίῳ;

Putant ne post hanc mor-
talem vitam animas
poenis quibusdam purgari,
eo quod sufficienter in prae-
senti vita piacula non sol-
verint?

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

RESPONSIO.

Α*Κουσον νουνεχῶς καὶ
θεωρητικῶς περὶ πού-
του τοῦ πολλάχις ζητηθέν-
τος ζητήματος, πῶς οἱ
καθ' ἡμᾶς θεολόγοι φρο-
νῶσι. πῶν ἀνθρώπων τῶν
ἔχόντων πῶς μέσσην πεί-
ξιν αἱ ψυχαί, πῶν μήτε
θανάτοις ἀποθανόντων
ἀμαρτημασι, μήτε παντε-
λῶς ἐνοχῆς τινος ἀπὸ πηλ-
λαγμένων, καὶ τοὺς τῆς
μετανοίας κάρπας ἔκ ἐφ-
θυσαν ἐπιδιδέξασθαι, πᾶς
πύτων ψυχᾶς ἐκκαθαί-
ρεσθαι πρὸς λόγον πᾶν ποι-
ῶν ὁμαρτημάτων. ὃ διὰ
πυρὸς τινος καθαρσ. ὃ καὶ
ἀφορισμένης ἐν τινι πύτῃ
πμωρίῳ. τοῦτο γὰρ οὐ-
δαμοῦ παραδεδόται ἀλλὰ
πᾶς μὲν, ἐν αὐτῇ τῇ ἐξ-
οδῷ

AVdi attente, & con-
sidera de hac saepe
quaesita quaestione, quomodo
nostri Theologi sentiunt.
Hominum medium quem-
dam ordinem habentium
animas, eorum scilicet, qui
neque in mortalibus pecca-
tis mortui sunt, neque omni-
no reatu aliquo liberi; &
poenitentiae fructus osten-
dere non praeceperunt: bo-
rum animas purgari pro
ratione talium peccatorum,
non per ignem aliquem pur-
gatorium, & separatas
in loco aliquo poenas. (1)
Hoc enim nullibi traditum
est: sed haec quidem in i-
pso exitu a corpore, per i-
psam, & unum, timorem,
sicuti etiam Sanctus Grego-
rius

IN EPISTOLAM I. AD CORINTHIOS. 101

ὁ δὲ τοῦ σώματος δι' αὐ-
τὴ καὶ μόνου πᾶ φόβου κα-
θὼς καὶ ὁ ἅγιος γρηγόρι-
ος ὁ διάλογος ῥητῶς ἀ-
ποφαίνεται. πᾶς δὲ καὶ με-
τὰ τὴν ἐξοδον, ἢ καὶ αὐ-
τὴς ἐν αἵδε κατεχομέναις,
ἔχ' ὡς ἐν πυρὶ καὶ πολά-
σι πάντως; ἀλλ' ὅς ἐν φυ-
λακῇ καὶ δεσμωτηρίῳ κα-
δεσμέναις. πᾶσι τοῖς ἀπασι
βοηθεῖν πᾶς ὑπὲρ αὐτῶν
γινομένης εὐχᾶς, καὶ λι-
τουργίας φάμεν, συντρε-
χούσης αὐταῖς τῆς θείας
ἀγαθότητος καὶ φιλανθρω-
πίας. καὶ τὰ μὲν τῶν ποι-
ῶν ἀμαρτημάτων, αὐτί-
κα παρορῶσης καὶ ἀφίεσης.
ὅσα δὲ ἀνθρωπίνην ἀσθε-
νείαν πεπλημμέληται, κα-
θὼς ὁ μέγας φησὶ Διονύ-
σιος ἐν τῇ θεωρίᾳ τοῦ ἐ-
πὶ τῶν ἱερῶν κεκοιμημέ-
νων μυστηρίου. τοὺς μὲν γὰρ
ὡς ἐπομεν ὁ φόβος καθαρ-
αῖ. τοὺς δὲ ἢ τοῦ συνι-
δότος βῆσανος, παντὸς πυ-
ρός θριμνυτέρως καθεσθί-
ουσας. τοὺς δὲ αὐτῇ
καὶ μόνῃ τῆς θείας δόξης
ἢ ἐκπτώσις, καὶ ἢ ἀδη-
λία τοῦ μέλλοντος, ἐπο-
τε αὐτῆς ἐπιτεύχονται.

ὅτι

rius Dialogus(2) dictis suis
patefacit; illas vero etiam
post exitum, & ipsas quo-
que in inferno detentas,
non omnino ut in igne, &
punitioe, sed ut in cu-
stodia & carcere constri-
ctas. His omnibus opem
ferre orationes, quae pro
ipsis fiunt, & liturgias,
adferimus; concurrente ek i-
psis bonitate & humanita-
te divina, & quaedam hu-
iusmodi peccatorum statim
non curante & dimittente,
quaecumque per humanam
imbecillitatem commissa
sunt, sicut magnus Diony-
sius ait in contemplatione
mysterii pro iis, qui pie dor-
mierunt (3). Hos enim, ut
diximus, timor purgat; illos vero conscientiae tor-
mentum, omni igne vehe-
mentius vorans; illos au-
tem ipsum & solum divina
gloria excidisse, & futuri
obscuritas, an unquam i-
psis obveniet. Quod vero
taliam tormenti, & punitio-
nis plus habent, quam o-
mnis res alia, & ipsa ex-
perientia ostendit, & divi-
nus Ioannes Chrysostomus

G 3

82

ὅτι δὲ τὰ τριαῦτα βασανιστικά καὶ κολαστικά παντός μᾶλλον ἐτέρου, καὶ ἢ πέρα παρίσῃσι, καὶ ὁ θεὸς Ἰωάννης ὁ ἁγνός· μοι μάρτυς ἡμῖν ἐν πάσαις ἡδὸν ἢ τῆς πλείους τῶν ἡδικῶν αὐτοῦ ὁμιλῶν τὰ τριαῦτα γράφων· ἔτι καὶ ὁ ἅγιος ἀσκητὴς Δωρόθεος ἐν τῷ περὶ συνιδίσεως αὐτοῦ λόγῳ, καὶ ἐπὶ τοῦ μέλλοντος δὲ ταῦτα μᾶλλον τῆς κολάσεως βασανίζοντος κολαζομένους οἱ διδάσκαλοι λέγουσι, κατὰ περὶ ὁ μέγας γρηγόριος ὁ θεολόγος ἐν τῷ εἰς τὴν πληγὴν τῆς χαλαζῆς λόγῳ, παντὰ φησι· τοὺς μὲν τὸν ἄφραστον φῶς διαδέχεται, καὶ ἡ τῆς ἀγίας καὶ βασιλικῆς θεωρίας τριάδος· τῆς δὲ μετὰ τῶν ἄλλων βάσανος· μᾶλλον δὲ πρὸ τῶν ἄλλων τὸ ἀπερρίφθαι θεοῦ· καὶ ἡ ἐν τῷ συνηδότι αἰχὺνῇ πέρας ἢ κ' ἐχούσα· τῶν οὖν ποιούτων ἀπαλλάττεσθαι τοὺς κεκοιμημένους αἰτῶμεν τε τὸν θεὸν καὶ πισδόμεν· οὐχὶ κολάσεως πηγὴς ἐτέρας καὶ πυρὸς ἐτέρου

testis nobis, in cunctis prope, vel plurimis, suarum moralium homiliarum ita scribens. Adhuc & Sanctus Ascetes Dorotheus (4) in suo sermone De Conscientia. Et super futuro autem his tormentis magis torqueri eos qui puniuntur magistri dicunt, sicuti magnus Gregorius Theologus sermone in plagam grandinis haec ait: Hos quidem lux ineffabilis excipit, & sanctae, atque regalis Triadis contemplatio (5). Huius vero cum aliis tormentum; magis vero prae aliis, proiecitur esse a Deo, & conscientiae pudor terminum non habens. Ut huiusmodi igitur liberentur dormientes, & Deum rogamus, & credimus; non punitione aliqua alia, & alio igne praeter aeternum intimato. Et quod insuper & a detentione in inferno, tamquam e carcere quodam dimittuntur per preces animae dormientium testatur etiam cum multis aliis magnus Basilius in suis orationibus

ρου. παρὰ τὰ αἰώνίως ἡ-
 πηλημένα. καὶ ὅτι πρὸς
 πτοίς καὶ τῆς ἐν ἁδὴ κα-
 ποχῆς, ὡς ἐκ δεσμωτη-
 ρίου αἰνὸς ἀφίενται, διὰ
 πῶν δ' ἁλῶν αἱ τῶν κοι-
 μημένων ψυχὰς μαρτυρεῖ
 συν πολλοῖς ἑτέροις καὶ ὁ
 μέγας βασιλεὺς ἐν ταῖς εἰς
 πῶν πέντεκοσὴν ἀναγινω-
 σκόμεναις αὐτῶν δ' ἁλῶν ταῦ-
 τε κατὰ ῥῆμα γράφων. ὁ
 καὶ ἐν ταύτῃ τῇ παντελεῖ
 ἑορτῇ καὶ σωτηρίᾳ δα, ἰ-
 λασμούς μὲν καὶ ἰκεσίας
 ὑπὲρ τῶν κατεχομένων ἐν
 ᾧ δεκάταξιῶσας δέχεσθαι.
 μεγάλας δὲ παρέχων ἡ-
 μῖν ἐλπίδας, ἀνεσιν τοῖς
 κατεχομένοις πῶν κατε-
 χόντων αὐτοὺς ἀνιάρων,
 καὶ παραψυχὴν παρακα-
 ταπέμπεσθαι. καὶ πᾶς ἰ-
 λασηρίου δ' ἁλῶν καὶ δυ-
 σίας προσάγωμέν σοι ὑπὲρ
 πῶν ψυχῶν αὐτῶν. ἔτι τε
 καὶ θεοφάνης ὁ ὁμολογή-
 σης καὶ γραπτὸς ἐν ἐνί
 τῶν εἰς τοὺς κοιμημένους
 ὕμνων, τριαῦτα ὑπὲρ αὐ-
 τῶν προσεύχεται. Δακρύ-
 ων καὶ ἐναγμῶν τῶν ἐν τῷ
 ᾧ δὴ τοὺς δούλους σου καὶ
 ἡ κατ' ἡμᾶς ἐκκλησία ἐν
 ἐνί

tionibus, quae in Penteco-
 ste leguntur, haec ad ver-
 bum scribens: In hac per-
 fectissima, & salutari, fe-
 stivitate supplicamus, &
 preces super iis, qui in in-
 ferno detinentur, quum di-
 gnatus fueris accipere, ma-
 gnas nobis spes praebens,
 remissionem detentis mo-
 lestiarum, quae eos deti-
 nent, & consolationem
 mittere; & propitiatorias
 preces, & sacrificia of-
 ferimus tibi pro eorum
 animabus. Insuper &
 Theophanes Graptus Con-
 fessor, (5) in uno hymnorum
 in dormientes talia pro i-
 psis rogat: Lacrimis, &
 subspiriis, quae in infer-
 no sunt, servos tuos (6).
 Et nostra Ecclesia in uno
 Tropariorum (7) in dormien-
 tes ita pro ipsis orat: Mi-
 serere facturae tuae, Do-
 mine, & purga tua mi-
 sericordia. Et ad hunc
 fere modum divini magi-
 stri, qui subsequuti sunt,
 consone conscripserunt, iu-
 bentes nos ita tenere, &
 confiteri, & credere. Ta-
 lem igitur opinionem nos

G 4 ba-

ἐνὶ τῶν εἰς τὰς κεκοιμημέ- *habemus de decima Inter-*
τους τροπαρίων τοιαῦτα ὑ- *rogatione.*
πέρ αὐτῶν προσδέχεται.

οἱ κτήρισον τὸ σὸν πλάσμα δέσποτα καὶ καθάρι-
σόν σὴ δ'σπλαχνίῃ. καὶ ἔτω πως οἱ κατ' ἐξῆς δεῖ-
οι διδάσκαλοι συμφωνῶς συνέγραψαν, προσάπτον-
τας ἡμᾶς ἔτω κρατεῖν καὶ ὁμολογεῖν καὶ πειθεῖν.
τοιαύτην γοῦν δόξαν ἡμεῖς ἔχομεν περὶ τῆς δεκατῆς
ἐρωτήσεως.

(1) Topographiae Christianae Auctor locum certum
animabus purgandis adsignare videtur, ut apud *Alla-*
latium De Purgatorio videre est.

(2) Gregorius Dialogus, Gregorius Magnus Papa
a Graecis adpellatur, ob dialogos ab eo scriptos, ut
apud *Glycam Epistola XXVI.* videre est, & nos ad-
notavimus ad *Chronicon Pontificum Leonis Urbeveta-*
ni pag. 106. 129. Idem docent *Allatius & Fabricius*; sed
video *Jo: Meursium* in suo *Glossario Graeco-barbaro*
laudare interdum Gregorium Dialogum in Epistola
ad Leonem Isaurium Imperatorem, qui certe Gre-
gorius Magnus esse non potest, nam temporis ratio
non patitur. Insuper *Caveus Hist. Litt. Scripto-*
rum Eccles. in *Gregorio Magno Papa*, Gregorium II. pa-
riter Papam, Dialogum adpellatum adfirmat.

(3) Haec sententia quidem est Ecclesiae Orientalis
ut constat ex *Marci Eugenici Metropolitae Ephesii Ora-*
tionibus quas Ferrariae habuit, ex quibus multa hausisse
Zacharias noster videtur, & de quibus egregie disserit vir
doctissimus *Michael Lequienus Dissert. Damascenica V.*
& id omne luculentissime comprobat *Allatius De*
Purgatorio quem consule; qui & *Libellum Eustratii*
Ecclesiae Constantinopolitane Presbyteri, quo eos re-
futatur, qui animas corpore solutas operari, & pre-
ci-

IN EPISTOLAM I. AD CORINTHIOS. 105

cibus & sacrificiis oblati iuvari, negant, Latine ver-
tit, & edidit. Adeundus quoque idem *Allatius De*
Libris Ecclesiasticis Graecorum, ubi orationes & preces
pro defunctis passim a Graecis haberi & fundi de-
monstrat: sed & *Euchologium* sufficit evoluisse, ut
statim id primore adspectu intelligatur.

(4) Videtur esse Dorotheus Archimandrita Palaesti-
nus initio VII. saeculi probabiliter clarus, cuius
Dissertationes Ethicae & Asceticae XXIV. circum-
feruntur. Consule *Caveum*.

(5) Observa heic indicari visionem Dei, qua iusti
statim post mortem fruuntur, prout sapientiores Grae-
ci tam ante, quam post schisma, crediderunt, ut sex-
centis testimoniis adductis perspicue demonstrat *Leo*
Allatius Advers. Hottinger. Cap. XI. Consule adnota-
ta superius pag. 94.

(6) Theophanes Graptus, Theodori Grapti frater,
anno MCCCXVIII. clarus scripsit Canonem seu Hym-
num XI. odis constantem, in Theodorum fratrem.
Caveus.

(7) Videtur aliquid deesse, veluti ἀπ᾽ ἄλλας libera.

(8) Τροπᾶριον hymnus dicitur; ut videre est apud
Goarium in Euchologio. Allatium De libris Graecorum.
Meursium Glossar. Graecobarbar. Cangium Glossar. med.
& inf. Graecit. Caveum Dissert. De libris & Offic.
Eccles. Graecor.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΙΑ'

INTERROGATIO XI.

Ἄρα δογματίζουσιν ἔ-
ναι τὴν ἐξομολόγησιν,
μυστήριον παρὰ τῷ Χριστῷ νε-
νομοθετημένον πρὸς σωτη-
ρίαν ἀναγκαῖον; καὶ πό-
τερον ἢ ποιῶν ἐν αὐτῇ
ἅπα.

D Ocentne esse Confesso-
nem sacramentum a
Christo institutum, neces-
sarium ad salutem? Et o-
portetne facere in ipsa sin-
gulorum peccatorum enu-
me-

106 NICETAE ENARRATIO

ἀπαρίθμησιν τῶν κατ' ἑ-
κατόν ἁμαρτιῶν; καὶ διὰ
ποιῶν λόγων οἱ ἱερεῖς ἀ-
φίησι τοὺς ἁμαρτωλοὺς;

merationem? & per quae
verba sacerdotes peccatores
absolvunt?

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

RESPONSIO.

ΚΑὶ περὶ τῆς ἱα' ἐρω-
τήσεως, συνεργεῖτε
θεὸ ποιήσω σοι τὴν ἀπο-
κρισιν, ὡς παρὰ τῶν θεί-
ων γραφῶν μεμάθηκα. ὁ
μὲν θεοπάτωρ δαβὶδ ἐν
ὁγδόῳ ψαλμῷ ἔτω φάσκει
διαρρήδην. ἐξομολογήσο-
μαι σοι κύριε ἐν ὅλῃ καρ-
δίᾳ μου. καὶ ὁ θεὸς ἱα-
κώβος ὁ ἀδελφός θεος ἐν μίᾳ
τῶν καθολικῶν ἐπιστολῶν
αὐτῷ, ἔτω λέγει. ἐξομο-
λογεῖσθε ἀλλήλοις τὰ πα-
ρπτώματα, καὶ εὐχεσθε
ὑπὲρ ἀλλήλων ὅπως ἱα-
θῇτε. ὁ δὲ κύριος ἐν ἀγ-
γελίοις ἐν ἰδ' κεφαλῇ τῷ
ἀγγελιστῇ ματθαίου φη-
σὶν ἔτως. ἀμὴν λέγω ὑ-
μῖν. ὅσα ἂν δήσητε ἐπὶ
τῆς γῆς, ἔσαι δεδεμένα ἐν
τῷ ὕραν. καὶ ὅσα ἂν λύ-
σητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσαι
λελυμένα ἐν τῷ ὕραν.
τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ
πῆτρος εἶπε. κύριε ποσά-

κις

ET de XI. interrogatio-
ne, Deo opitulante,
responsum tibi reddam, ut
ex divinis Scripturis edi-
dici. Deiparens quidem
David in octavo Psalmo
ita manifeste ait: Confi-
tebor tibi, Domine, in toto
corde meo. Et divinus
Iacobus Dei frater, in sua
Catholica Epistola ita di-
cit: Confitemini alteru-
trum peccata vestra, & o-
rate invicem, ut sanemi-
ni. Dominus autem in E-
vangeliiis in XIX. Capite
Evangelistae Matthaei ita
inquit: Amen dico vobis,
quaecumque ligaveritis su-
per terram, erunt ligata
& in caelo, & quaecum-
que solveritis super ter-
ram, erunt soluta & in
caelo. Tunc accedens ad
eum Petrus dixit. Quo-
ties peccabit in me frater
meus, & dimittam ei, us-

que

κίς ἀμαρτήσῃ εἰς ἐμὸν ὁ
ἀδελφός μου καὶ ἀφήσω
αὐτῷ, ἕως ἐπτάκις; λέ-
γει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἔ λέ-
γει σοι ἕως ἐπτάκις, ἀλ-
λ' ἕως ἐβδμηκοντάκις ἐπ-
τά. καὶ ἀλλοχού ἐν ἱ-
κεφαλαίῳ τῷ εὐαγγελιστοῦ
λουκά ὅπως φασκεῖ.
ἐάν δὲ ἀμαρτήσῃ εἰς σε
ὁ ἀδελφός σου ἐπιτίμη-
σον αὐτῷ, καὶ ἐάν μετε-
νοήσῃ ἀφες αὐτῷ. καὶ αὐ-
τὸς ὁ θεάνθρωπος ἰησοῦς
ἔ μὴ θεόμενος ἔξομολογή-
σῃς, φησὶν πρὸς τὸν ἐαυ-
τῷ πατέρα ἐν κεφαλαίῳ ἱ-
στῶ αὐτῷ εὐαγγελιστῷ λουκά.
ἔξομολογῆμαί σοι πατέρ
κύριε τῷ ἑρανοῦ καὶ πᾶς
γῆς. ὥς πρὸς σε τιμὴν νε-
νομοθέτηται ἡμῖν παρὰ τῷ
ἁγίῳ. πλὴν ἁγὴ ποιεῖν πάν-
τος ἀπαρίθμησιν τῶν ἡμαρ-
τηκότων ὡς προσάπτυσιν
ἡμῖν οἱ μεγαλοκύρηκες φω-
στῆρες ὁ θεοφόρος βασιλεὺς
θεός, καὶ ὁ πᾶς ὁμοῖα προ-
νῶν τῷ ἀδελφῷ ὁ νύσ-
σης γρηγόριος, καὶ οἱ κα-
θεῖς θεοὶ διδάσκαλοι.
ἐπὶ δὲ κατ' ἐκάστου ἀμαρ-
τήματος κανόνα ἐγγρά-
φως παρέδωκεν. ὁ μὲν γάρ
φο-

que septies? Dicit ei Ie-
sus: Non dico tibi usque
septies, sed usque septua-
gies septies. *Et alibi in*
Cap. XVII. Evangelistae
Lucae ad hunc fere mo-
dum loquitur: Si autem
peccaverit in te frater tu-
us, corripe eum; & si re-
sipuerit, dimitte ei. Et i-
dem Deus vir Iesus, qui,
confessione non indigebat,
dicit, suo Patri in
Cap. X. eiusdem Evan-
gelistae: Confiteor tibi,
Pater, Domine caeli,
& terrae. Ita ad salu-
tem constitutum est nobis a
Christo. Verumtamen oportet
omnino eorum, in qui-
bus lapsi sumus, enumera-
tionem facere, ut praeci-
piunt nobis magni praeco-
nes, & luminaria, Deifer Ba-
silii, & similia sentiens
ac frater, Nyssenius Grego-
rius, & qui sequuti sunt
doctores; Quamobrem
peccati cuiuslibet cano-
nem scriptum tradiderunt:
Qui enim occiderit, iuxta
magnum Basilium, in LVI.
canone adfirmantem, vigin-
ti annis ab intemeratis my-
stic-

φονεύσας κατὰ τὸν μέγαν
 βασιλεῖον τὸν θάσκοντι ἐν
 ντ' κανόνι, εἰκοσι ἔτη ἀ-
 πηρχθήσεται τῶν ἀχράν-
 των μυστηρίων. ὁ ἀρσενο-
 κοιτῆς ἔτι ἐ. καὶ ἡ ἐν ἀγ-
 κήρῃ σύνοδος τὸν μοιχὸν
 ἐν εἰκοσῷ κανόνι ἔτη ἐπ-
 τα ἀπείργει τῆς τῶν ἀλξάν-
 των μυστηρίων μεταλήψεως.
 καὶ ἔτι κατ' ἀκολουθίαν
 συνάδυσιν καὶ οἱ ἕτεροι θεοὶ
 διδάσκαλοι. διὰ τι οἰεί-
 λη ἐξομολογούμενος κατ' ἐ-
 κάστην ἀμαρτίαν ἐξομολο-
 γῆσαι, καὶ τὸν τύπον,
 τὸν τρόπον. ἵνα ἐξιχύσῃ ὁ
 πνευματικὸς πατήρ θεοα-
 πεῦσαι αὐτὸν κατὰ τὰς
 πράξεις τῶν θείων πατέρων.
 ἔπειτα διὰ τῶν τῶ λόγου
 πάντες, οἱ πνευματικοὶ
 ἱερεῖς τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἀ-
 φίησιν, ἔχοντες κατὰ λέ-
 ξιν ποικιλοτρόπως. ὁ θεὸς
 ὁ φιλένθρωπος, ὁ δὲ ἡ-
 μᾶς τὰς παπινὰς καὶ διὰ
 τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐ-
 νανθρωπίσας καὶ παντὸς τοῦ
 κόσμου τὰς ἀμαρτίας ἀλ-
 ρων καὶ βασιλεύων, αὐτὸς καὶ
 νῦν τῇ αὐτῇ παναγαθῇ
 ἐσπλαγχνίᾳ καὶ ληϊσότη-
 τι, ταῦτα πάντα συγχω-
 ρῇ.

steris abstinebit. Qui cum
 masculo concubuerit, annis
 quindecim. Et Synodus An-
 cyrana adulterum in vi-
 gesimo canone per septem
 annos ab immaculatum
 mysteriorum participatione
 repellit. Et ita consequen-
 ter concinunt alii divini
 magistri. Quare debet is
 qui confitetur singula pec-
 cata confiteri, & locum,
 & modum, ut spiritalis
 Pater eum curare valeat,
 sicuti divini patres fece-
 runt (1). Vterius per
 haec verba confessorii
 peccatores absolunt, ta-
 li. fere modo. (2) De-
 us misericors, qui
 propter nos humiles, &
 propter nostram salu-
 tem, homo factus est,
 & universi mundi pecca-
 ta tollens & portans, i-
 pse & nunc sua suavissi-
 ma misericordia, & be-
 nignitate, haec omnia con-
 donabit (3) tibi, frater,
 quae nunc in conspectu e-
 ius, meae indignitati re-
 citasti; & dimittet (2) ti-
 bi omnia in hoc saeculo,
 & in futuro, qui omnium
 no-

IN EPISTOLAM I. AD CORINTHIOS. 109

ρήση σοι ἀδελφεὶ ἃ νῦν ἐ-
νώπιον αὐτοῦ, τῇ ἐμῇ ἐξου-
σιᾷ ἀναξιώτητι. καὶ ἀφίστη
σοι πάντα ἐν τῷ αἰῶνι
πατρὶ καὶ ἐν τῷ μέλλον-
τι ὁ θεὸς πάντων ἡμῶν
σωτηρίαν, ὃς ὡς εὐλογημένος εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν. (2).
ἀρκεῖ καὶ περὶ τῆς ἰατρικῆς ἀποκρίσεως.

nostrum salutem vult (4),
qui est benedictus in sae-
cula. Amen. Haec & quo-
ad XI. interrogatorem sus-
ficiunt.

(1) Id, quod *Allatius advers. Hottingerum Ca-
pite XIV.* late demonstravit, liquido constat etiam
ex Canonariis, & libellis poenitentialibus, in qui-
bus species peccatorum, & qualitates, indicantur.
Horum quaedam edidit *Io Morinus* doctissimus *De
Sacramento Penitentiae*; & eorumdem collectionem
pulcherrimam, sed in fine mutilam, in Biblio-
theca Riccardiana habeo, a *Nicolao Malaxo* con-
cinnatam, cuius saltem indicem, qui integer su-
perest, hic edam, ad omniugem studiosi Lectoris e-
ruditionem, & laudabilem curiositatem, explendam.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ ΚΑΙ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΩΣ.

Ἐπιστολή.

Νικόλαος ἱερεὺς ὁ μάλαχος, πρωτοπάπας Ναυπλίου
τοῖς ἐντεξευμένοις ἀπράττειν.

ΤΟΥ ΘΕΟΥ καὶ παντέρου τῆς θεοπρεποῦς μετανοίας
καὶ ἐξομολογήσεως ἔργου, ἐνὸς πᾶν ἐπὶ μυση-
ρίαν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας ὄντος, καὶ ἀπαξ απλῶς
πᾶσι τοῖς ἀσεβέσι χριστιανοῖς σωτηριώδους καὶ ἀναγ-
χαλοτάτου ἀπαραιτήτως τυγχάνοντος, καὶ διὰ πάντα
πᾶν ἀνέκαθεν θεοδιδάκτων θεοφόρων πατρῶν πολλῶν
πρ-

ΥΙΟ ΝΙCΕΤΑΕ ΕΝΑΡΡΑΤΙΟ

περί πάντων ποιησαμένων φροντίδα πρὸς τὸ διδάξαι, καὶ
 γραφῇ παραδέναι τοῖς πάντο ἀναδεχομένοις πνευματικοῖς
 πατρᾷσι, πῶς καὶ τίνι τρόπῳ ὁρῶσι καὶ θεωρε-
 πῶς αὐτὸ ἐξοικονομοῖεν καὶ διαπραττοιντο, ὥς ἡς αὐ-
 τοῖς ἐξαγγέλλονται περὶ ἑαυτῶν παραπτώματα ἐκ τῆ οὐ-
 λεθρίου βιβίου τῶν ἀμαρτιῶν καὶ τῆς δι' αὐτῶν θεοσυ-
 γῆς ἀπολείας, ἅγαν ἐνδεξίως ἀνάγιν, καὶ πρὸς σω-
 τήριον ὅρμον διὰ τῆς μετάνοίας καὶ πνευματικῆς ἐπι-
 μελείας καὶ θεραπείας μεταρρυθμίζιν. Δεῖν γὰρ ἴδην πᾶς
 αὐτῶν ἐπὶ πᾶσι ψυχωφελὲς διδασκαλίαν τε καὶ ὑ-
 ποτυπώσιν, εἶδεν καὶ κἂν σποράδην εὐρισκομένας,
 πάσας, πᾶς μᾶλλον τῶν ἄλλων ἀναγκασιότερας καὶ ἰκα-
 νὰς εἶναι τὴν πνευματικὴν ἰατρειάν ταῖς πασχούσαις
 ψυχαῖς πορίσασθαι, ὡς οἶόν τε ἐν παντὶ ὁμοῦ συνα-
 θροῖσαι, ὡς ἂν οὕτως ἄρδην αὐτῶν συνεπαγμένων, οἱ
 τὸ δεῖν πάντο καὶ ψυχωστῶριον λήμμα τῆς πνευματικῆς
 διαγωγῆς πνευματικῶς ἐν φόβῳ θεοῦ ματερχόμενοι
 πνευματικοὶ πατέρες ραδίως καὶ ἄχερως ἐκ τῆ προ-
 χείρου αὐτῶ ἐργάζεσθαι ἔχουσιν. πάντες ἐπιμελῶς αὐ-
 τὰς συλλεξάμενος, τὸ παρὸν βιβλίον συνεψησάμην, εἰς
 δόξαν ἡμεῶν τῷ θεῷ ἡμῶν, τῷ μὴ ἐλθόντος καλεῖσθαι
 δικαίους ἀλλ' ἀμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν, ἃ μὲν τοι ἐν
 τῷδε τῷ βιβλίῳ συνετάκται. ὁ μετὰ γὰρ τὴν ἐπι-
 στήν προτεθεὶς πίναξ ἀνὰ μέρος δηλώσῃ. ὑμῖν δὲ
 οἱ πούτῳ ἐντυγχάνοντες θεοσεβέστατοι καὶ θεοκτελεῖς
 πνευματικοὶ πατέρες, ἀχέσθαι καὶ ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἀ-
 μαρτωλῶν πρὸς ἡμῶν τὸν θεὸν μὴ ἀπαξιόσητε τοῦ
 αξιωῖσθαι ἡμᾶς τῇ ἀμέτρῳ αὐτῷ ἀσπλαχνίᾳ ἐν με-
 τανοίᾳ ἀγαθῇ καὶ ἐν θερμῇ ἐξομολογήσῃ, τὸν βρα-
 χύν χρόνον τῆς παρούσης φθινομένης ζωῆς διατελέσῃ,
 καὶ ἰλεῶν αὐτὸν ἀρετῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως. Ἀ-
 μὴν. γένοιτο γένοιτο. Ἐρρώσθε ἐν κυρίῳ.

Ἰδὲ ὁ τίναξ ὡς παρούσης πυκτίδος.

Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου
κωνσταντίνου πόλεως αὔτης νησευτοῦ διαφοροὶ διαφοραὶ
καὶ διαδέσεις τῶν ἐξομολογουμένων κρύφια ἀμαρτή-
ματα. Κεφαλαῖον Α΄.

Περὶ αὐτῶν δὲ ἐξομολογεῖσθαι. Κεφαλαῖον Β΄
Τοῦ αὐτοῦ κατωχνοῖς πνευματικῇ λεγομένῃ ὑπὸ τῶν
πνευματικῶν πατρῶν πρὸς τοὺς μελλοντας ἐξαγο-
ρεῦσθαι. Κεφαλαῖον Γ΄.

Ὅπως ληθῇ ἑρῶτα τὸν ἐξομολογούμενον εἰς ἕκαστον τῶν
ἀμαρτημάτων, καὶ τίνα εἰσὶ τὰ ἐπὶ τῷ θανάτῳ ἀ-
μαρτήματα, καὶ ἐξ αὐτῶν τιτιώμενα πάντα. Κεφα-
λαῖον Δ΄.

Περὶ τῶν δέκα ἐντολῶν. Κεφαλαῖον Ε΄.

Περὶ τῶν πέντε σωματικῶν αἰσθησέων. Κεφαλαῖον Σ΄.

Περὶ τῶν ἐν ἑσθίῳ καὶ πότῳ πίσεως. Κεφαλαῖον Ζ΄.

Περὶ τῶν ἐπὶ ἔργων τῆς σωματικῆς ἐλεημοσύνης.
Κεφαλ. Θ.

Περὶ τῶν ἐπὶ ἔργων αὔτης πνευματικῆς ἐλεημοσύνης.
Κεφαλ. Ι΄.

Περὶ τῶν ἐπὶ χαρισμάτων τῷ πνεύματι. Κεφαλ. ΙΑ΄.

Περὶ τῶν τριῶν θεολογικῶν ἀρετῶν. Κεφαλ. ΙΒ΄.

Ὅτι ἐξ εἰσὶ τὰ πρὸς σωτηρίαν ἀναγκαῖα ἐν τῇ ἐξο-
μολογήσει. Κεφαλ. ΙΓ΄.

Εὐχαὶ συγχωρητικαὶ, λεγόμεναι ὑπὸ πνευματικῶν
πατρῶν ἐπὶ αὐτῇ ἐξομολογησάμενου. Κεφαλ. ΙΔ΄.

Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν ἰωάννου αὔτης νησευτοῦ, πε-
ρὶ αὐτοῦ ὅπως ληθῇ ἐξετάζειν καὶ κατονίζειν πᾶς ἐκ παν-
τός γένους καὶ πάσης τάξεως καὶ ἡλικίας ἐξομολογε-
μένους. Κεφαλ. ΙΕ΄.

Ἰωάννου μοναχοῦ καὶ διακόνου, μαθητοῦ αὐτοῦ μεγάλου
βασιλεῖος, οὐτινας ἢ ἐπωνομία, τέκνον ὑπακοῆς, κα-

112 NICETAE ENARRATIO

τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ διαγορεύοντος περὶ πάντων λεπτομέρως τῶν παθῶν, καὶ τῶν τούτοις προσφόρων ἐπιτιμιῶν. περὶ τε τῆς ἀγίαςκοινωνίας, βρωμάτων, καὶ πομάτων, καὶ δ' ἄλλων λίαν συμπάδειςτον. ἐν ᾧ καὶ περὶ τῶν ἐν τῷ θανάτῳ αὐτῶν ἐξαγγελλόντων, καὶ περὶ τῶν γυναικῶν τῶν ἱερέων, καὶ διακόνων παραπεισόντων, καὶ περὶ ἀναγνώστου, καὶ γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ περὶ ἀφελικῶν. Κεφαλ. ΙΓ'.

Περὶ τῶν τρόπων τῶν ἐξαγγελλόντων, καὶ περὶ τῶν προσώπων πᾶν ἐξ διαφορῶν τῆς πορνείας. ἐν ᾧ καὶ τινὰ τρόπον ἤδη κανονίζην. Κεφαλ. ΙΔ'.

Περὶ τῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ σώσεως τῶν μετανούντων, ἐν ᾧ καὶ περὶ σώσεως γυναικῶν, καὶ περὶ δούλων καὶ δουλίδων, περίτε πᾶν τριῶν ὅρων τῆς ἐπιτιμῆσεως. καὶ περὶ τῆς ἐν ταῖς ἀγίαις πεσσαρακοταῖς διαίτας τῶν κανονιζομένων, καὶ περὶ δ' ἄλλων ὧν ὀφίλουσιν οἱ ποιαῦται ποιεῖν. Κεφαλ. ΙΗ'.

Επιτίμια τῶν παραπιπτόντων. Κεφαλ. ΙΘ'.

Τὰ ἐπιτίμια ἅπερ ὁ μέγας βασιλεὺς ταῖς παραπιπτούσαις ἐξέδετο. Κεφαλ. Κ'.

Τοῦ αὐτοῦ μεγάλου βασιλεῦς περὶ τῶν καθημερινῶν ἐπιτιμιῶν. Κεφαλ. ΚΑ'.

Τὰ ἐξ ἐπιτιμῆς ἐπὶ τῶν ἀδετούτων τὸ ἅγιον λῆμα. Κεφαλ. ΚΒ'.

Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν θεοδώρου πρὸς τοὺς σωτηρίας σύντομος διδασκαλία. Κεφαλ. ΚΓ'.

Εὐλογίου πατριάρχου Ἀλεξανδρίας περὶ ψυχικῶν ἀρρώσθημάτων καὶ ἀσθενειῶν. Κεφαλ. ΚΔ'.

Τοῦ ἐν ἀγίοις, πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας, περὶ τῶν πόσας μοιχεῖαι σωματικαὶ εἰσι, καὶ πόσας εἰδη πορνείας. Κεφαλ. ΚΕ'.

Εὐμενίου σύντομος καὶ ὠφέλιμος ἐκ πολλῶν σοφῶν πνευματικῶν διδασκάλων συνταχθεῖσα, περὶ τοῦ πῶς χρὴ ἑκάστου ἡσυχαστὴν ἐτοιμαζεσθαι εἰς τὴν

δο-

IN EPISTOLAM I. AD CORINTHIOS. 113

Θεοῦ ἡ ἀγία ἐξομολόγησιν, καὶ ὅπως ἡ ἐξομολογήσθαι. Κεφαλ. Κς'.

Εἰρήσεις καὶ ἀπόκρισις, περί τῶ, τίνες ἀρεταὶ ψυχῆς καὶ τίνες σώματος. Κεφαλ. ΚΖ'.

Πέτρου μοναχοῦ τοῦ δαμασκηνοῦ περί ἀρετῶν καὶ πηδῶν. Κεφαλ. ΚΗ'.

Γενναδίου μοναχοῦ τῷ Χολαρίου περί τῶν ἐπὶ θανάσιμων ἀμαρτημάτων, καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν φερόμενων παθῶν. καὶ ὅπως ταῦτα καὶ οἱ κερτοὶ αὐτῶν ἀνιερῶνται ἢ ἰατρεύονται διὰ τῶν ἀντικειμένων ἀρετῶν καὶ τῶν κερτῶν αὐτῶν. Κεφαλ. ΚΘ.

Ὅπως ἡ τὸν ἐξαγγέλλοντι ἐξομολογῆσθαι. Κεφαλ. Λ'.

Διήγησις θαυμαστῇ διαλαμβάνουσα, ὅτι οὐ ἡ ἀνὺ προσηύχης ἀρχιερεὺς, ἀναδέχεται λογισμοὺς τίς. Κεφαλ. ΛΑ'.

Εἰ τι περί ἐξομολογήσεως. Κεφαλ. ΛΒ'.

Ὅπως ἡ δέχεται τοὺς ἀπὸ αἱρέσεων, ἢ ἐξ ἐθνῶν ἢ ἐξ Ἰουδαίων, προσερχομένους τῇ ἀγίᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ. Κεφαλ. ΛΓ'.

Περί τῶν βηδῶν τοῦ γάμου, ἢ τοὶ πρὸ γαμῶν κεκλυμένων καὶ ἀκλυτῶν. Κεφαλ. ΛΔ'.

LIBELLUS DE POENITENTIA ET CONFESSIOE

Epistola.

Nicolaus Sacerdos Malaxus, Protopapas Nauplii,
Lectoribus S. D.

QUum divinum & sacratissimum magnificae Poenitentiae & Confessionis opus, unum sit ex septem a Christi Ecclesiae sacramentis, & simpliciter piis Christianis universis salutare, & ineluctabiliter omnino necessarium, & propterea a Deo edocti & Deifici-

H

fe-

feri, qui nos praecesserunt, Patres multam huius curam habuerint, ut docerent & litteris traderent Confessariis hoc suscipientibus, qualiter & quomodo, recteque & convenienter, ipsum administrarent & exercerent; utque eis sua peccata consistentes, ex profundo peccatorum exitiali, & Deo exosa perditione, per se ipsos multum dextere educerent, & ad portum salutarem per poenitentiam & spiritalem diligentiam & curam, transferrent; oportere arbitratus sum eorum super hoc animam iuvantia documenta & institutiones, hac & illae sparsim inventas, eas quidem omnes, quae aliis magis necessariae & idoneae adfectis animis spiritalem medicinam adhibere viderentur, pro virili simul in hoc libello colligere; ut ita ipsis simul ordinatis ii, qui divinum hoc & animae salutare negotium spiritualis vitae spiritualiter in Dei timore adgrediuntur, spirituales Patres, facilius & commodius ex Manuali hoc ipsi exercere possint. Quamobrem quum illas accurate collegissem, praesentem libellum ad gloriam Christi Dei nostri, qui non venit vocare iustos sed peccatores ad poenitentiam, composui. Quae vero in hoc libello digesta sunt, qui post hanc Epistolam praemittitur index, singillatim declarabit. Vos autem, qui in hunc inciditis, religiosissimi & Deo similes Confessarii, orate ~~atque~~ pro nobis peccatoribus Christum Deum, ne dedignetur immensa sua misericordia facere nos dignos, qui in poenitentia bona, & in fervida confessione, breve, laevis caducae vitae tempus exigamus, & eum praecipitium in die iudicii inveniamus. Amen. Fiat, fiat. Valet in Domino.

En index praesentis libelli.

*Sancti Patris nostri Ioannis Archiepiscopi Constantinopolis, cognomento Ieiunatoris, diversae differentiae
& di-*

- & dispositiones occulta peccata consentientium. Caput I.
 Quomodo peccata confiteri oportet. Cap. II.
 Eiusdem instructio spiritualis, quae a Confessariis dicitur
 confiteri volentibus. Cap. III.
 Quomodo oportet interrogare consentientem de quolibet pec-
 cato, & quae nam sint septem mortalia peccata,
 & qui ex iis gignuntur adfectus. Cap. IV.
 De decem Praeceptis. Cap. V.
 De quinque corporis sensibus. Cap. VI.
 De XII. fidei articulis. Cap. VII.
 De septem Ecclesiae Sacramentis. Cap. VIII.
 De septem misericordiae corporalis operibus. Cap. IX.
 De septem spiritualis misericordiae operibus. Cap. X.
 De septem Spiritus donis. Cap. XI.
 De tribus Theologicis virtutibus. Cap. XII.
 Sex esse ad salutem necessaria in confessione. Cap. XIII.
 Orationes absolutoriae, quae a Confessario super eum,
 qui confessus est, dicuntur. Cap. XIV.
 Sancti Patris nostri Ioannis Ieiunatoris opusculum.
 Quomodo oporteat cuiuslibet generis, ordinis, &
 aetatis, consentientes interrogare & dirigere. Cap. XV.
 Ioannis Monachi & Diaconi, discipuli magni Basilii,
 cognomento, Filii obedientiae, Canonarium differens
 de omnibus singillatim peccatis, & poenis eis con-
 gruentibus; deque sancta communione, cibis & po-
 culis, & orationibus, longe devotissimum; in quo &
 de ipsis in mortis articulo consentientibus, & de ux-
 oribus Sacerdotum, & de Sacerdotibus & Diaconis,
 qui peccaverunt, & de Lectore & uxore eius, &
 de senibus. Cap. XVI.
 De moribus consentientium, & de sex personis diversis
 fornicationis. In quo & quemadmodum oporteat
 corrigere. Cap. XVII.
 De Statione Poenitentium in Ecclesia, in quo & de

116 NICETAE ENARRATIO

feminarum statione, & de servis & ancillis, deque tribus reprehensionis viis; & de vitae Poenitentium in sanctis quadragesimis ratione, & de orationibus, quas facere debent. Cap. XVIII.

Poenae eorum, qui peccant Cap. XIX.

Poenae, quas magnus Basilius peccantibus posuit. Cap. XX.

Eiusdem Magni Basilii de quotidianis poenis. Cap. XXI.

Ordo faciendus super his qui sanctum habitum contemserunt. Cap. XXII.

Sancti Patris nostri Theodori Studitae compendiaria doctrina salutis. Cap. XXIII.

Eulogii Patriarchae Alexandrini de animae aegritudinibus & infirmitatibus. Cap. XXIV.

Sancti Patris nostri Athanasii Alexandrini, quot sint corporalis adulteria, & quot fornicationis species. Cap. XXV.

Brevis & utilis expositio ex multis sapientibus spiritualibus Magistris repetita, quomodo oporteat quemlibet Christianum ad Deo gratiam sanctam confessionem praeparari; & quomodo confiteri oporteat. Cap. XXVI.

Interrogatio & responsio, quibus quaeritur, quae sint virtutes animae, & quae corporis. Cap. XXVII.

Petri Monachi Damasceni de virtutibus & vitiis. Cap. XXVIII.

Gennadii Scholarii monachi de septem mortalibus peccatis, & quae ex iis nascuntur, passionibus; & quomodo hae, & earum fructus, tolluntur vel sanantur per oppositas virtutes & fructus earum. Cap. XXIX.

Quomodo opus sit ut Poenitens confiteatur. Cap. XXX.

Dissertatio mirabilis explicans non oportere sine exhortatione Pontificis cogitationes suscipere. Cap. XXXI.

Adhuc

IN EPISTOLAM I. AD CORINTHIOS. 117

Adhuc de Confessione . Cap. XXXII.

Quomodo oportet recipere eos , qui ex haeresibus , vel ex Gentibus , vel ex Iudaeis , ad Dei Catholicam & Apostolicam Ecclesiam transeunt . Cap. XXXIII.

De gradibus nuptiarum , vel de nuptiis prohibitis & permissis . Cap. XXXIV.

(2) Haec oratio edita est a Goario in *Euchologio* , sed paulo diversa , ut nos adnotabimus , una cum aliis similibus super confessis dicendis . Recte autem deprecativis verbis absolutionem dari probat Goarius , & iudicativam formam , quae apud nos in usu est , forsan quatuor saeculorum aetatem non superare .

(3) Codex Allatianus MS. habet ἀναδέχεται excipiat ; Thuanius παραδέχεται suscipiat .

(4) Codex Allatianus habet συγχωρῶν σοι condonans tibi .

(5) Codex Allatianus habet : καὶ ἀκατάκριτον ἡμ- προσθεν τοῦ βήματος αὐτοῦ παρασταθῆναι καταξιάσῃ ὁ δέλων πάντες ἀνθρώπους σωθῆναι , καὶ νέμων ἀπάντων τὴν σωτήριαν , ὁ ὢν &c. Et indemnatum coram tribunali suo adflare concedat , qui vult omnes homines salvare , & omnium salutem moderatur , &c. Sed plures orationes huiusmodi exstant in Codice paenitentiali *Nic. Malaxi* Cap. XII. , cuius praefationem , & capitum indicem statim protulimus .

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΙΒ΄.

INTERROGATIO XII.

Π Ὅσα καὶ ποιά εἰσι πα-
μυστήρια ;

Q uot & qualia sunt Sa-
cramenta ?

ΑΠΟ-

Η :

RE-

VI8 NICETAE ENARRATIO

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

ΠΟ'σα μὲν εἰσιν; ἑπ-
 τα. ποῖα δέ; βα-
 πτισμ. χρίσμα. κοινωνί-
 α. χηροτονία. γάμος.
 μετάνοια. καὶ ἑλαϊον ἁγιον.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.

ΤΑὐτὲς σοι ἀπελογησά-
 μεθα ὡς ἐν βραχεῖ
 εἰς τὰ ἐρωτηθέντα παρὰ
 σου ἱβ' ἐρωτήματα, ἀ-
 περ πάντες ὀφείλομεν πι-
 στεύειν καὶ τηρεῖν ἀσφαλῶς,
 καθὼς παρέδωκαν ἡμῖν οἱ
 πνευματοκύριχοι καὶ θεοφό-
 ροι πατέρες. οὐ γάρ ἦσαν
 αὐτοὶ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ
 τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἐκ-
 ἔν οὐ δὲ τινε ὕρια αἰώνια
 μετέρην(1) καὶ μεταλλεύειν.
 ἀλλὰ τὰ θεῶν καὶ τὰ πα-
 τρῶα τιμῆν καὶ τηρεῖν.
 Ἐρρώσο θεώσατε δέ σποπα.

RESPONSIO.

Quot quidem sunt? Se-
 ptem. Qualia vero?
 Baptisma, Cbrisma, Com-
 munionio, Ordo, Nuptiae,
 Poenitentia, & Oleum-
 Sanctum. (1)

EPILOGVS.

Haec tibi breviter re-
 spondimus ad ea XII.
 quae a Te interrogata
 fuerant; quae omnes debe-
 mus credere, & firmiter
 servare; sicuti spirituales
 praecones tradiderunt no-
 bis, & deiferi Patres.
 Non enim ii erant qui lo-
 quebantur, sed Spiritus
 Sanctus. Igitur non oportet
 fines quosdam aeternos me-
 tiri, & scrutari, sed di-
 vina & patriae honorare,
 & servare.
 Vale divinissime Domine.

Τέλος τῶν ΙΒ' ἐρωτημάτων. Finis XII. Interrogationum.

(1) Et haec quidem septem Sacramenta Ecclesiae
 ab Graecis credi docet etiam Leo Allatius Dissert. De
 Consens. Vtriusque Eccles. tam in dogmate, quam in
 ri-

IN EPISTOLAM I. AD CORINTHIOS. 119

ritibus. pag. 686. Observat tamen Simonius De dogmat. Oriental. a quibusdam Orientis populis septem quidem esse sacramenta adfirmari, non tamen eadem ac a nobis recenseri. In Codice Bibliorum MS. Bibliothecae Laurentianae, post Epistolam ad Ebraeos, quaedam adnotata fuere, & inter alia, sacramenta Ecclesiae tantum numerantur, Baptismus, Chrisma, & Corpus & Sanguis. Has adnotationes exscripsimus & produximus Libro De Eruditione Apostolorum Cap. XIII. Sect. II. §. I. n. LXXXV. Pag. 262.

(2) Videtur legendum *μετρεῖν*.

εἰς τὸν πεπορνευ-
κότα εἰσβαλεῖν θέλει
λοιπόν· καὶ ὅρα πῶς
ἀρμοδικῶς ἔχρητο
προοιμίου ἐν τρεπτικῶς
αὐτοῖς λαλῶν. ἐπαί-
ρει τὸ ἔγκλημα ἀπὸ
τῆς δωρεᾶς· τοῦτέστι
τῆς ἐνοικήσεως τοῦ
πνεύματος.

In eum, qui scor-
tatus fuerat im-
mittere vult reliquū.
Et vide quomodo ap-
te prooemio usus est,
ita ut pudore adficiat
eis loquens. Extollit
delictum a munere,
hoc est, in habitatione
Spiritus.

ΟΙΚΟΤΜΕΝΙΟΥ.

OECVMENII.

Εἰ δὲ νῆος Θεοῦ ἐσ-
μεν, ἐπειδὴ τὸ
πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰ-
κεῖ ἐν ὑμῖν. ἄρα Θεὸς
τὸ πνεῦμα οἷον ἀπολεῖ.
τὸτο δὲ οὐ καταρχό-
με-

SI vero templum
Dei sumus, quo-
niam Spiritus Dei ha-
bitat in nobis, uti-
que Deus Spiritus.
Veluti interimit. Hoc

H 4

ve-

μενον, ἀλλὰ τὸ ἐπό-
μενον προελέγοντο. τοι-
γαροῦν ἐπειδὴ ἅγιός ἐ-
στιν ὁ ναὸς ἅγιον ἔχων
τὸν ἐνοικῶντα, & δύνα-
ται εἶναι ὁ πόρτος να-
ὸς Θεοῦ. τίς δὲ ὁ να-
ὸς; ὑμεῖς δηλαδὴ ἐ-
κασταροὶ μένετε νομίζε-
τε ἄλλο τι εἶναι παρὰ τὰ
εἰρημένα φησί. σοφοὺς
ἐνταῦθα καλεῖ τοὺς
τὴν ἀνθρωπίνην σοφί-
αν ἔχοντας. μαρὸς γί-
νεται ἐν τῷ αἰῶνι τέ-
τῳ, ὅτι ἀνθρωπίνην
ἐτίμησεν σοφίαν. καὶ
εἰδὼς μηδὲν ἐξ αὐτῆς
ὠφελείσθαι. τέτῳ γάρ
τὴν ἀνωθεν αὐτοῖς προ-
ξενεῖ σοφίαν. ὥσπερ
ἢ κατὰ Θεὸν πενία
πλουτὸς ἐστίν, καὶ ἡ ἀ-
δοξία δόξα, οὕτως καὶ
ἡ κατὰ Θεὸν μαρὶα σο-
φία ἐστίν. ὅρα καὶ οὐκ
εἶπεν ἀποθέσθαι τὴν
σοφίαν, ἀλλὰ δηλοῖ
ὡς μεγίστη αὐτῆς κα-
ταφρονηταί χρεία. εἶπε

μω

vero non incipiens,
sed cōsequens praedi-
cebant. Igitur quo-
niam sanctum est
templum sanctum,
habens inhabitantē,
non potest esse scor-
tator templum Dei.
Quis autem templū?
Vos videlicet, si mun-
di maneatis. Putat
aliquid aliud esse
praeter ea, quae di-
cuntur, inquit. Sa-
pientes hic vocat, hu-
manam sapientiam
habentes. Stultus est
in hoc saeculo, quia
humanam sapientiā
honoravit. Et quum
viderit nihil ab eo iu-
vari. Hoc enim su-
pernam sapientiam
eis conciliat. Sicuti
secundum Deum
paupertas, divitiae
sunt; & infamia,
gloria; ita & secundū
Deum stultitia, sa-
pientia est. Vide; &

non

μαρὸς γενέσθω καὶ ἰ-
 διώτης, παιδεύων τὴν
 παρ' ἡμῖν μὴ αἰχύνε-
 σθαι ἰδιωτείαν. προ-
 ξενεῖ γὰρ ἡμῖν πίσιν
 οὐ λογισμοῖς ἀνθρώ-
 πινοις ἐπιτρέπουσαν
 τὸ μυστήριον τοῦ κατὰ
 χριστὸν κηρύγματος.
 οἷον πόθεν λέγουσαν.
 Δῆλον ὅτι χριστὸς υἱὸς
 ἐστὶ θεοῦ, ἢ ὅτι ἐνην-
 θρώπησεν. οὐ μόνον
 γὰρ οὐδὲν συντελεῖ
 πρὸς τὴν ἀληθινήν καὶ
 ὄντως σοφίαν. ἀλλὰ
 καὶ ἐμποδίζει τῷ οἴεσ-
 θαι εἰδέναι καὶ ἀπαξι-
 οῦν μαθεῖν, δι' αὐτῶν
 οἰκείων αὐτῆς ὅπλων,
 τουτέστι ταῖς πανουρ-
 γίαις ἀλίσκει αὐτὰς ὁ
 θεός· πῶς; ἐπειδὴ
 γὰρ διὰ αὐτῆς πα-
 νουργίας αὐτῶν, ὃ ἐστὶ
 τῆς περὶ τὰ πράγματα
 δεινότητος οἴονται πάν-
 τα εἰδέναι καὶ μὴ δεῖ-
 σθαι διδασκάλου, διὰ
 αὐτῆς ταύτης αὐτοῦς
 εἶ-

non dixit, abiiciat
 sapientiam; sed de-
 clarat, ut maximus
 eius usus contemni-
 tur: dixit, stultus
 fiat & idiota, docens
 non pudore adfici a-
 pud nos rusticitatem.
 Conciliat enim no-
 bis fidem, non ra-
 tiocinationibus hu-
 manis committentem
 mysterium praedi-
 cationis secundum
 Christum. Veluti
 unde dicentem. Per-
 spicuum est Chri-
 stum Dei filium esse,
 vel hominem esse fa-
 ctum. Non solum e-
 nim nihil cooperatur
 ad veram, & quae om-
 nino est sapientiam:
 sed & impedit, pu-
 tando se scire, &
 dedignando discere.
 Per ipsa domestica i-
 pfius arma, hoc est
 calliditatibus, capit e-
 os Deus. Quomodo?
 Quo-

εἴληφε, διὰ τῆς πραγ-
μάτων δείξεως. ὅ-
τι οὐδὲν ἴσασι τῶν
ἀναγκαίων. εἰ οὖν ὁ
κύριος γινώσκει τίς ἀν-
ερεῖ λοιπὸν. πῶς γὰρ
οὐ νομίζουσι μὴ δεῖ-
σθαι μηδενὸς, ἀλλ' ἐ-
αυτοῖς ἀρκεῖσθαι πρὸς
τὴν τοῦ ἀληθοῦς κα-
τάληψιν. πρὸς τοὺς
διδασκάλους αὐτῶν
πάλιν ἀποτείνεται, οἱ
τινες μέγιστον ἐφρόνου-
ν ἐφ' οἷς χαρίσματα εἰ-
λήφασιν διδασκαλίας
καὶ ἐτέρων τινῶν. διὰ
τί καὶ οἱ διδάσκαλοι,
φησι, οὐκ ὀφειλοῦσι
καυχᾶσθαι, ὅτι ὅσα
ἔχουσι χαρίσματα δι'
ὑμῶν τὸν λαὸν ἔλαβον
αὐτά, ἵνα ὑμῖν ὀφιλῇ-
σωσι. τί οὖν ἐπ' ἐκεί-
νοις καυχῶνται ἃ ἔλα-
βον, οὐ δι' οἰκείους πό-
ρους, ἀλλὰ δι' εἰμᾶς
καὶ τὴν ὑμῶν σωτηρί-
αν.

Quoniam enim per
ipsam ipsorum calli-
ditatem, quod est per
ipsam in negotiis ve-
hementiam, putant,
se nosse omnia, &
praeceptore non in-
digere, per hanc ipsā
operum demonstra-
tionem eos cepit,
quia nihil sciunt ne-
cessariorum. Si igitur
Dominus novit,
quisnam dicit (1) re-
liquum? Quomodo
enim non putet nul-
lius indigere? Sed si-
bi ipsis ad veritatis
cōprehensionem suf-
ficere? In magistros
eorum rursus inve-
hitur, qui maxime
efferebantur, quia
dona doctrinae & alio-
rum quorundam ac-
ceperant. Propterea
& doctores, inquit,
gloriari non debent,
quia

(1) Non bene cognoscitur quod verbum in Graeco
Textu sit.

αν. πάλιν καὶ ἐαυτὸν
καὶ πέτρον καὶ ἀπολ-
λῶν τεθῆκεν, τοὺς δι-
δασκάλους αὐτῶν αἰ-
τιτοῦμενος, δεικνύς ὅτι
καὶ χαρίσματα δι' αὐ-
τοὺς εἰλήφισαν, καὶ δι-
δάσκαλοι προεβέβλην-
το. τοῦτο καὶ σφόδρα
τὸν τῶν διδασκάλων τύ-
φον καθαίρει. ἐπειτὰ
κἀκεῖνο παρασημαίνει.
εἰ ἐγὼ φησιν καὶ κε-
φᾶς καὶ ἀπολλῶς ὑ-
μῶν ἐσμεν, χολῇ γ'
ἂν οἱ διδάσκαλοι ὑμῶν
ᾤφελον μεγαφρονεῖν. καὶ
αὐτὸς φησι ὁ κόσμος
καὶ ἡ ζωὴ δι' ὑμῶν ἐ-
σι καὶ γέγονεν, καὶ ὁ
θάνατος αὐτὸς πρὸς
σοφρόνισμον γέγονεν ὑ-
μέτερον. δείκνυσι πάντα
δι' αὐτοὺς γενόμενα.
οὐχ ὡς ἡμεῖς χριστοῦ
οὕτως καὶ χριστὸς θεοῦ,
ἀπαγε. ἀλλ' ἡμεῖς μὲν
χριστοῦ, ὡς ἔργον ὄν-
τες αὐτοῦ καὶ ποίημα,
ὃ δὲ χριστὸς τοῦ θεοῦ,
ὡς

quia quaecumque ha-
bent munera propter
populum vestrum ac-
ceperunt, ut vos iu-
vent. Quid igitur de
illis gloriantur, quae
suis laboribus non ac-
ceperunt, sed propter
vos, & propter ve-
stram salutem? Ite-
rum & seipsum, &
Petrum, & Apollon,
posuit, doctores eo-
rum subindicans, quū
ostenderit eos & cha-
rismata accepisse, &
doctores creatos fuisse.
Id doctorum su-
perbiam vehementer
destruit. Deinde &
illud significat. Si
ego, inquit, & Ce-
phas, & Apollos,
vestri sumus, nulla-
tenus doctores ve-
stri de se magna sen-
tire debent. Et ipse,
inquit, mundus, &
vita, propter vos est
& facta est, & mors
ipsa

ὡς προαιώνιον γέννη-
μα καὶ υἱὸς, καὶ ὅς αἰ-
τίαν ἔχεν τὸν πατέρα.

ipsa ad correctionem
vestram est. Osten-
dit omnia propter i-
psos facta esse . Non

ut nos Christi, ita & Christus Dei; apage:
sed nos quidem Christi, ut opus & factura
eius; Christus vero Dei, ut proles,
quae fuit ante saecula, & filius, & ut pa-
trem causam habuit (1).

Ὅπως ἡμᾶς λογιζέσθω
ἄνθρωπος, ὡς ὑπη-
ρέτας ληϊστῶ καὶ οἰκονόμους
μυστηρίων θεῶ. ὁ δὲ λογι-
ζόμενος ἐν τοῖς οἰ-
κονόμοις, ἵνα πιστός τις εἴ-
ρηται. ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλα-
χιστὸν ἐστὶν ἵνα ὑφ' ὑμῶν
ἀνακριθῶ, ἢ ὑπὸ ἀνθρώ-
πινῃς ἡμέρας. ἀλλ' ἔδε
ἐμαυτὸν ἀνακρίνω. ἔδεν
γὰρ ἐμαυτῷ συνοῖδα, ἀλ-
λ' οὐκ ἐν πάντῃ δεδικαιώ-
μαι. ὁ δὲ ἀνακρίνων με
κύριός ἐστιν. ὥστε μὴ πρό-
καιρῶ τι κρίνετε, ἕως ἃν
ἔλθῃ ὁ κύριος, ὃς καὶ
φωτίσει τὰ κρυπτά σκο-
τεινῶς, καὶ φανέρωσι πάντας
λας

Sic nos existimet homo ut
ministros Christi, &
dispensatores mysteriorum
Dei. Hic iam quaeritur
inter dispensatores, ut fi-
delis quis inveniat. Mi-
bi autem pro minimo est
ut a vobis iudicer, aut ab
humano die: sed neque me
ipsum iudico. Nihil enim
mibi conscius sum: sed non
in hoc iustificatus sum:
qui autem iudicat me, Do-
minus est. Itaque nolite an-
te tempus iudicare, quo-
adusque veniat Dominus:
qui & illuminabit abscon-
dita tenebrarum, & ma-
nifestabit consilia cordium:
ἔ

(1) Quomodo Pater sit causa filii, vide apud Pe-
tavinum Theolog. Dogmat. Lib. V. De Trinit. Cap. V.

λαὲς πῶν καρδιῶν, καὶ ὅ-
τε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἐ-
κείνῳ ἀπὸ τοῦ θεοῦ.

*Et tunc laus erit unicui-
que a Deo.*

Η Μὲν λέγων τοὺς
παρ' αὐτοῖς δι-
δασκάλους αἰνίττεται.
ἐπειδὴ σφόδρα κατε-
βεβλήκει τοὺς διδα-
σκάλους νῦν ἡρέμα ὑ-
ψοῖ αὐτοὺς ὑπηρετάς
χριστοῦ καλῶν καὶ οἰ-
κονόμους. πλὴν φησιν
εἰ καὶ οὕτως ἐστὶν οὐδεὶς
τὸν δεσπότην ἀφεῖς ἀ-
πὸ τῶν ὑπηρετῶν ὀνο-
μάζεται. Οἰκονόμους
μυστηρίων καλεῖ δει-
κνύς ὅτι ἔστι παντὶ ἀ-
πλῶς δεῖ παρέχειν τὰ
μυστήρια, ἀλλὰ τοῖς ἀ-
ξίοις. πιστός φησιν ὡ-
φείλε εἶναι ὁ οἰκονόμος,
καὶ μὴ τὰ τοῦ δεσπό-
του ἴδια λέγειν εἶναι.
ἀλλ' ὡς οἰκονόμος δια-
κονεῖν, καὶ ταύτη τὸν
τύπον αὐτῶν διαβάλλ-
λει,

H Aec dicens, do-
ctores eorum
subindicat. Postquam
vehementer doctores
eorum deiecit, nunc
aliquantulum eos e-
xaltat, ministros
Christi adpellans, &
dispensatores. Ve-
rumtamen inquit et-
si res ita habet, ne-
mo herum dimittens,
a ministris nomina-
tur. Dispensatores
mysteriorum vocat,
ostendens non omni-
no simpliciter prae-
bere mysteria oport-
ere; sed dignis (1).
Fidelis, inquit, di-
spensator esse debet,
nec quae sunt heri,
sua esse dicere; sed
debet ut dispensator
mi-

(1) Consule Epistolam I. Michael. Glycae inter has
Delicias Eruditorum.

λει, ἵνα μὴ ἐκ τῆς προ-
 φάσεως ταύτης καὶ αὐ-
 τοῖς μέλῳσι τὸν παῦ-
 λον ἀναμφίβολον ἔχειν,
 εἰ πιστός ἐστιν οἰκονό-
 μος καὶ . . . ὅπερ ἐστὶν
 ἀνατροπὴ τῆς πίστεως
 αὐτοῦ. τὸ αὐτοῦ ἀσφα-
 λίζεται πρόσωπον λέ-
 γων. ἀνάξιόν φησιν ἡ-
 γουῦμεν τὸ ὑπὸ τινος
 ἀνακρίνεσθαι. τοῦτο
 δὲ οὐ μέγα φρονῶν λέ-
 γει, ἀλλ' ὡς εἶπε δε-
 δοικῶς μὴ ἀμφίβολον
 αὐτοῖς τὴν πίσιν ποι-
 ῆσθαι, τοῦτο προσθεῖς
 εἰδείξει ὅτι οὐ παρ' ὑ-
 μῶν μόνον οὐκ ἄξιός
 ἀνακρίνεσθαι. ἡ γὰρ ἄν-
 εὑτελείας ἦν αὐτῶν,
 ἀλλ' οὐδὲ ὑπὸ ἄλλου
 φησιν. οὐδ' ἑαυτὸν ἀρ-
 κεῖν λέγει πρὸς τὴν τοι-
 αύτην τῆς κρίσεως τὴν
 ἀκριβεῖαν. ἐπεὶ μὴ
 καὶ συνοῖδ' ἅ τι ἐμαυ-
 τῷ. ἵνα μὴ νομίσης
 καυχήσεως εἶναι τὸ
 εἰρήμενον, ἐπάγει. ἀλ-
 λ'

ministrare. Et heic
 superbiam ipsorum
 sugillat, ne ex tali
 praetextu & ipsi Pau-
 lum ambiguum ha-
 bituri sint. Si fidelis
 est dispensator & . . .
 . . . quod est fidei e-
 ius everfio. Suam per-
 sonam firmat dicens.
 Indignum, inquit,
 existimamus ab ali-
 quo iudicari. Hoc ve-
 ro non de se magna
 sentiens dicit; sed, ut
 dixit, timens ne am-
 biguam ipsis fidem
 fecerit, hoc addens
 ostendit non a vobis
 solum non dignum,
 se esse qui iudicetur;
 illud enim eos atte-
 nuasset, sed neque ab
 alio, inquit. Neque
 seipsum sufficere ait
 ad talem iudicii exa-
 ctam prolationem.
 Quoniam neque mi-
 hi ipsi alicuius con-
 ficius sum; ne putes
 glo-

λ' οὐκ ἐν τούτῳ δει-
καίωμαι. οὐκ ἔχαψ-
σὶ τὸ ἀσφαλές, εἰ μὴ
ὁ Θεός με δικαιώσει.
τί γάρ εἰ ἡμαρτον,
μὴ νερόμικα ἤλαττη-
κέναι, ὅθιν ἐπάγει ὁ
κρίνων μέ φησι κύριός
ἐστιν ὁ ἀληθὴς κριτής.
εἰ οὖν τὸν μηδὲ ἑαυτῷ
συνοιδότα ὁ κύριος κρί-
νει, καθὼ αὐτός ἐστιν ὁ
ὄντως καὶ ἀληθὴς κρι-
τής. τί δὴ ποτε ὑμεῖς
κρίνετε τοὺς ἀδελφούς
ὑμῶν; ἢν καὶ τοῦτο παρ'
αὐτοῖς τὸ νόσημα, ὃ καὶ
πειράται διορθῶσαι.

apud ipsos infirmitas, quam sanare conatur.

ΕΥΣΕΒΙΟΥ. EVSEBII.

Παραίνοι μὴ σπου-
δαῖον ἡγεῖσθαι τὸ
ἑαυτοὺς ἐκδικεῖν, μηδὲ
τὸ κρίνειν τοὺς ἡμαρ-
τηκέναι δοκοῦντας, μη-
δὲ ταρασσασθαι τοῖς
ἐπὶ τοῦ παρόντος ταῖς
ψῶν

gloriationis esse quod
dicit, addit: sed non
propterea iustus sum.
Non habeo, inquit,
securitatē, nisi Deus
me iustificet. Quid
enim si peccavi? Non
arbitratus sum me
peccasse? Vnde ad-
dit: Iudicans, inquit,
Dominus est, verus,
iudex. Si igitur cum,
qui nullius sibi ipsi
consciens est, Domi-
nus iudicat, quia ipse
est certus & ve-
rus iudex, quid nam
vos indicatis fratres
vestros? Erat & haec

MOnet ne bonum
existiment se ip-
sos ulcisci, ne-
que iudicare eos, qui
peccare videntur, ne-
que turbari his, quae
in praesens mortali-
um

τῶν θνητῶν, ὅφεις δια-
λανθανόντων. εἰπεῖ περ
αὐτὸς ὁ κύριος ἐπίσκη-
σι τὰ ἄσχημα φωτίσει
τὰ κρυπτά τοῦ σκο-
τους. τὰ δὲ κόσμια καὶ
θεοσεβῆ δι' ἐπιείκειαν
καὶ ἰδιοπραγμοσύνην,
καὶ λανθάνοντα τοὺς
πολλούς, φανερώσει τὰς
βούλας τῶν καρδιῶν,
οἷς καὶ τὸν ἑπαινόν φη-
σι γενήσεσθαι ἀπὸ
τοῦ θεοῦ. ὥς φησι φα-
νερώσει τὰ ἐν ἡμῖν κρύ-
πτα τοῦ σκοτους, ἃ ἐ-
στὶν αἱ λανθάνουσαι πρά-
ξεις πονηραί. πολλὰ-
κις γὰρ κατὰ τὸ φαι-
νόμενον ἀγαθόν τι
πράττει. ἢ δέ γε προ-
αίρεσις λανθάνουσα
σφάλλεται.

ΤΑῦτα δὲ, ἀδελφοί;
μετεχημάτισα εἰς ἑ-
μαυτὸν καὶ ἀπολλῶ δι' ὑ-
μᾶς· ἵνα ἐν ἡμῖν μάθη-
τε ὅτι μὴ ὑπὲρ ὁ γέγρα-
πται φρονεῖν. ἵνα μὴ εἰς
ὑπὲρ πένος φουσιῶσθε κα-
τὰ

um visus fugiūt. Quo-
niam Dominus ipse
qui scit ignota, illu-
minabit occulta tene-
brarum; & honesta &
pia propter benigni-
tatem & quietem,
etsi multos lateant,
manifestabit, consi-
lia cordium. Quibus
& laudem, inquit, fu-
turam a Deo; sic, in-
quit, manifestabit oc-
cultas tenebrarū, quae
in vobis sunt, quae
sunt actiones malae,
quae latent. Saepe e-
nim iuxta id quod ad-
paret bonum aliquid
agitur; propositū au-
tem latens aberrat.

Haec autem, fratres
transfiguraui in me,
& Apollo, propter vos;
ut in nobis discatis, ne
supra quam scriptum est,
unus adversus alterum in-
fletur pro alio. Quis enim

παὶ τῷ ἱερέει. τίς γάρ σε διακρίνει; τί δὲ ἔχεις ὃ ἐκ ἑλαβες; εἰδὲ καὶ ἑλαβες, τί καυχᾶσαι ὥς μὴ λαβὼν; ἤδη κεκορεσμένοι ἐσθε, ἤδη ἐπληρώσατε, χωρὶς ἡμῶν ἐβασίλευσατε. καὶ ὀφειλόντες ἐβασίλευσατε, ἵνα καὶ ἡμεῖς ὑμῖν συμβασίλευσωμεν.

Π Ἄντα γὰρ παρ' αὐτῷ γυμνά καὶ τετραχιλισμένα καὶ ἑδὲν πρόσωπόν ἐύλαβείας ὀφείλει τὰ ἔχοντα. ἐπὶ τὸ εὐφημότερον ἦλθε. καὶ γὰρ ἀκόλουθον ἦν εἰπεῖν, τότε ἡ τιμωρία ἢ ὁ ἔπαινος. ἀλλ' εἰς τὸν χρηστὸν ἀπέθετο τὸν λόγον, τουτέστιν ἵνα μὴ τὰ πρόσωπα ἰδικῶς ἀκούοντες τῶν διδασκάλων ὑμῶν, μὴ δέξῃσθε τὸν λόγον, τουτέστιν εἰς τὸ ἡμέτερον πρόσωπον ταῦτα ἀκούοντες· πρὸς τοὺς διδασκάλους ἀποτίνεται,

te discernit? Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Iam saturati estis, iam divites facti estis, sine nobis regnatis, & utinam regnetis, ut & nos vobiscum regnemus.

Ο Mnia enim apud ipsum nuda & aperta, & nulla persona reverentiae iuvat ea, quae habent. Ad auspicatius venit. Etenim consequens erat dicere; tunc punizio, vel laus. Sed benigne sermonem emollivit, hoc est, ne personas seorsim audientes doctorum vestrarum, non recipiat sermonem; hoc est, in nostram personam haec audientes. In-

I esse

ται. ἵνα φησὶ διὰ τῆ
 ἡμετέρου προσώπου
 μάθῃτε φρονεῖν καθὼς
 γέγραπται. γέγραπται
 δὲ ὁ θελὼν εἶναι πρῶ-
 τος, ἔστω πάντων ἔχα-
 τος. οἷον μάθῃτε ὑ-
 πὲρ διδασκάλου. τοὺς
 διδασκάλους ἀφεί-
 νεται. καὶ γὰρ ὁ λαὸς
 ὑπὲρ τῶν διδασκάλων
 μέγα ἐφρόνουν. οἷον ὁ
 τὸν δεῖχει διδάσκαλον
 κατὰ τοῦ τὸν δεῖχον-
 τος μαθητοῦ ἐφυσιοῦ-
 το. καλῶν δὲ αὐτόφυ-
 σίῳσιν καλεῖ. οἷον
 συνείδουσιν, ἀπὸ μετα-
 φορᾶς σώματος κακο-
 χύμου, ἢ κακὸν πνεῦ-
 μα δεξαμένου. οἷον τις
 κίτριπε ὅσον καὶ δεδοκί-
 μακε, ὃ διδάσκαλε,
 ἄξιον ἐπαίνου; οἱ ἄν-
 θρωποι. ἀλλ' οὐκ ὁρ-
 θῇ τούτων ἡ κρίσις,
 ἀλλ' ἐρεῖς ὅτι ὁρθῇ ἡ
 τῶν ἀνθρώπων ἐπί σοι
 κρίσις, καὶ ὁντως ἀ-
 ξίε-

essediscaitis, sicuti scri-
 ptum est. Scriptum
 est vero, *Qui vult esse*
primus, sit omnium po-
stremus. Veluti, didi-
 ceritis super magistrū.
 Doctores relinquens,
 in populum inve-
 hitur. Etenim popu-
 lus de doctoribus ma-
 gna sentiebat; velu-
 ti, qui hunc habet
 magistrum, contra di-
 scipulum, qui illum
 habet, inflabatur. Vo-
 cans autem id, in-
 flationem vocat; ve-
 luti, conscientiam;
 a metaphora corporis
 mali humoris, vel
 quod malum spiritum
 excepit. Veluti, quis
 iudicavit, & pro-
 bavit, o magister,
 laude dignum? ho-
 mines. Sed non re-
 ctum horum iudiciū.
 Sed dices, esse rectum
 hominum de te iudi-
 cium, & omnino lau-
 de

ξιέπαινος εἶ ἐν τῇ δι-
 δασκαλίᾳ. μηδὲ οὗτος
 φρονεῖ μίγα. οὐ γὰρ
 σὸν κατάρθωμα τὸ
 πρᾶγμα, ἀλλὰ δόσις
 θεοῦ. ὃ δὲ καυχώμε-
 νες πάντως ὡς μὴ λα-
 βῶν τὸ χάρισμα καυ-
 χᾶται, ἀλλ' ὡς ἐξ οἰ-
 κείων αὐτοῦ πόνων κτη-
 σάμενος. οὕτως τις ἂν
 ἐγίνωσκε. εἰ δὲ καὶ ἔ-
 λαβες, τί καυχᾶσαι
 ὡς μὴ λαβῶν; τοῦτο
 λέγει κατὰ ἐρώτησιν
 ἵνα οὕτως νοηθῇ. τί
 καυχᾶσαι, ὡς μὴ λα-
 βῶν ἀλλ' οἷκαθεν ἔ-
 χων, καὶ τοι εἴληφας;
 ἀπὸ τοῦ χρόνου αὐτῆς
 ἐντρέπει. οὕτως ταχύ
 φησιν. οὐδενὸς δεῖσθαι,
 οὐδενὸς εἶσε ἐν χρεΐα,
 ἡ γὰρ καύχησις δηλοῖ
 ὅτι εἰς αὐτὰ ἐφθάσα-
 τε τὴν κορυφὴν τῆς γε-
 νέσεως. κατὰ ἡθὺς ὁ-
 λίγως προήκεται. καὶ
 περὶ τῆς μὲν τὸ αἰσυ-
 ρηδῆτόν αὐτὸν ἐνδείκ-
 νυ-

de dignum te esse in
 doctrina. Neque hic
 superbit. Non enim
 eius egregie factū res,
 sed Dei donum. Qui
 autem gloriatur, om-
 nino tamquā non ac-
 ceperit munus gloria-
 tur, sed tāquam pro-
 priis laboribus ipsum
 possederit. Ita aliquis
 cogitabat. Si vero &
 accepisti, quid gloria-
 ris, tamquam nō ac-
 ceperis? Hoc dicit se-
 cundū interrogatione-
 nem ut ita intelliga-
 tur. Quid gloriaris
 tamquam non accē-
 peris, sed ex te ipso
 habeas, etsi accēpi-
 sti? A tempore ip-
 sos pudore adfcit.
 Ita forte inquit: nul-
 lius indigetis? nullo
 opus habetis? Glo-
 riatio enim declarat,
 in ipsa vos praeoccu-
 passe verticem gene-
 rationis⁽¹⁾. Iuxta mo-

I 2 rem

(1) Verba obscura, & forte corrupta, ut alia passim, in Graeco contextu.

νυται. ὅτι φησὶ, πλι-
κούτων ἀξιωθέντες δω-
ριῶν, οἱ βούλεισθε
κοινωνοὺς καὶ μετόχους
τῆς δοθείσης ὑμῖν ποι-
ήσεως. ἀλλὰ φησι, ταῦ-
τα λέγων. εἶθε γάρ
φησιν ἢ τε βασιλεύσαν-
τες. ἀλλ' οὐκ ἔστι. εἴ-
ται μὴ δόξη κατ' εἰρω-
νεῖαν εἰρηκῶς, τὸ καὶ
ὀφελόν γε ἐβασιλεύσα-
τε, δείκνυσιν ὅτι καὶ
πάνυ τοῦτο ἤθελεν.
πῶς; ὅτι φησὶ ἡ ἡμῶν
βασιλεία, ἐμὴ ἦν. δό-
ξα γὰρ διδασκάλου,
τῶν μαθητῶν ἐν πίσει
πλατησάντων.

ΔΟκῶ γὰρ ὅτι ὁ θεὸς
ἡμᾶς πρὸς ἀποστόλους
καὶ ἁγίους ἀπέδωκεν ὡς ἀπι-
θανάτους. ὅτι θεάτρον
ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ καὶ
ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις.
ἡμᾶς μωροὶ διὰ χριστόν,
ὑμᾶς δὲ φρόνιμοι ἐν χρι-
στῷ.

rem paulum praece-
dit. Et de hac puram
conscientiam osten-
dit: quia, dicit, tan-
tis dignati muneribus
qui vultis socios atque
participes datae vo-
bis factionis. Sed, in-
quit, haec dicens. Vti-
nam enim, ait, re-
gnantes sitis; sed non
estis. Deinde ne vi-
deatur ironice loquu-
tus illud, Vtinam re-
gnetis, ostendit se com-
mino id voluisse. Quo-
modo? Quia, inquit,
regnum vestrum, me-
um erat. Gloria e-
nim magistri, quum
discipuli in fide locu-
pletati sunt.

PUTO enim quod Deus nos
Apostolos novissimos o-
stendit, tamquam morti de-
stinatos: quia spectaculum
facti sumus mundo, & An-
gelis, & hominibus. Nos
sulti propter Christum, vos
autem prudentes in Chri-
sto;

ἐγὼ . ἡμῖς ἀσθενεῖς , ὑμεῖς
δὲ ἰσχυροὶ . ὑμεῖς ἐνδοξοί,
ἡμῖς δὲ ἄτιμοι . ἔχθι τὸ
ἄρτι ὥρας καὶ πινόμεν,
καὶ διψῶμεν , καὶ γυμνη-
τεύομεν , καὶ κολαφίζόμε-
θα , καὶ ἀσπῶμεν , καὶ κο-
πιῶμεν , ἐργαζόμενοι ταῖς
ἰδίαις χερσὶ , λοιδορούμενοι
ἀλογουμέν , διωκόμενοι
ἀναχόμεθα , βλασφημέμα-
νοι παρακαλῶμεν . ὡς πε-
ρικαθάσματα τοῦ κόσμου
ἐγενήθημεν , πάντων πε-
ρὶ ἡμᾶς ὡς ἄρτι . οὐκ ἐν-
τρέπω ὑμᾶς γράφω ταῦ-
τα , ἀλλ' ὡς τέκνα μου
ἀγαπητὰ νουθετῶ . ἐάν γάρ
μυρίαις παιδαγωγῶν ἐχη-
τε ἐν Χριστῷ , ἀλλ' ἐ πολ-
λὰς πατέρας . ἐν γὰρ Χρι-
στῷ ἰησοῦ διὰ τοῦ ἀγγελ-
ίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα .
παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς , μι-
μηταί μου γίνεσθε .

ſte : nos infirmi , vos autem
fortes : vos nobiles , nos au-
tem ignobiles . *Uſque in*
hanc horam & eſurimus,
& ſitimur , & nudi ſumus ,
& colaphis caedimur , &
inſtabiles ſumus , & labo-
ramur operantes manibus
noſtris : maledicimur , &
benedicimus : perſecutio-
nem paſimur , & ſuſtine-
mus : blaſphemamur , &
obſecramus : tamquam pur-
gamenta huius mundi fa-
cti ſumus , omnium perſe-
ptema uſque adhuc . Non
ut confundam vos , haec
ſcribo , ſed ut filios meos ca-
riſſimos moneo . Nam ſi de-
cem millia paedagogorum
habeatis in Chriſto , ſed non
multos patres . Nā in Chri-
ſto Ieſu per Evangelium ego
vos genui . Rogo ergo vos , i-
mitatores mei eſſote , ſicut
& ego Chriſti .

ΛΥΠΟΥΜΕΝΟΥ ΜᾶΛ-
ΛΟΝ καὶ ἐντρέ-
ποντος ῥήματα λέγει .
ὡς γὰρ ὁρῶν φησι καὶ
ἐξ ὧν ὑμεῖς ποιεῖτε . ἡ-
μῖς οἱ ἀπόστολοι πάν-
τες

TRISTATIS magis &
pudore ſuffun-
dentis verba dicit . Ve
enim videns inquit ,
& ex quibus vos faci-
tis . Nos Apoſtoli om-
nes

τες ἀπὸ θεῶ ὑποδείχ-
 θημεν ὡς καταδικοί
 τινες καὶ ἐπιθανάτιοι,
 τουτέστιν εἰς φονεύεσθαι
 πᾶσιν εὐχερεῖς. ἡμεῖς
 μὲν οὖν εἰς τὸ πάχειν
 κακὰ προκείμεθα. ὑ-
 μεῖς δὲ δὴ ἐβασιλεύ-
 σατε. ἐξ ὧν φησιν
 ὑμεῖς ἐβασιλεύσατε
 οὕτως ταχὺ ἡμεῖς γι-
 νώσκομεν. ὅτι ὡς ἐ-
 χάτου τὸ κακὸν πάχειν
 κατακεκρίμεθα. ἐμφα-
 σιν ἔχει πολλήν τὸ ἡ-
 μᾶς τοὺς ἀποστόλους.
 τουτέστι τοὺς ποσαῦτα
 ὑπὲρ χριστοῦ πεπον-
 θότας. πῶς δὲ φησιν;
 νομίζω ὅτι ἔχατοί ἐ-
 σμεν ὅτι θεάτρον ἐγε-
 νήθημεν τοῦ κόσμου.
 τουτέστιν οὐκ ἐν μία γω-
 νίᾳ πάχοντες κακῶς
 ἀλλὰ πανταχοῦ γῆς.
 καὶ ὑμεῖς ἤδη βασιλεί-
 ας οὐκ ἐννοεῖτε. ἐξ
 ὧν καὶ περὶ τῶν ἀπο-
 στόλων ταῦτα λέγει.
 δείκνυσιν τὴν ἐκείνων
 διη-

nes a Deo ostensū su-
 mus tamquam obno-
 xii quidā, & ad mor-
 tem damnati, hoc est
 faciles ut ab omni-
 bus occidamur. Nos
 igitur ad mala perpe-
 tienda proponimur.
 Vos vero sane regna-
 tis. Ex quibus, inquit,
 regnastis, ita forte nos
 cognoscimus. Quia
 tamquā ad extremū
 malum perpetiendū
 condemnati sumus.
 Emphasi habet mul-
 tam illud; vel quidē
 Apostolos, hoc est,
 qui tanta pro Chri-
 sto passi fuerunt. Quo-
 modo vero? inquit.
 Putonosultimosesse,
 & mundi spectaculū
 evasisse; idest, non
 in uno angulo mala
 patientes, sed ubique
 terrarum. Et vos iam
 regnum somniatis.
 Ex quibus & de Apo-
 stolis haec dicit. Quā-
 sten-

οἷσιν ματαίαν καὶ ψευ-
δῆ. τοιαῦτά φησιν ἡ-
μῶν τὰ παλάσματα.
ὡς καὶ ἀγγελικῆς εἶναι
θεωρίας ἀξία, καὶ τοῦ-
το ἐντριπτικῶς. ἡμεῖς
φησι ὡς ὁρῶ μωροί
εἰσμεν οἱ τοιαῦτα πά-
χειν ἂν ἔχομεν, οἱ ὑ-
μεῖς καὶ φρόνιμοι οὕτω
τὰ κατ' ἐαυτοὺς οἰκο-
τομήσαντες, ὡς ἤδη καὶ
βασιλεύειν ἐν χριστῷ,
ὃ ἐστὶν ἐν τοῖς κατὰ χρι-
στὸν πράγμασιν. εἶπε
ἐπάγει. ὅτι καὶ ἀσθε-
νεῖς καὶ ἄτιμοι καὶ τῶν
ἀναγκαίων ἐνδεεῖς. ὑμεῖς
δὲ πᾶν τοῦναντίον τοῦ-
το κατασκευάζων ὅτι
ἡμεῖς μᾶλλον ἔδη τῶς
κεκμηκέτας ἀπολαύειν
τῶν ἀγαθῶν, ἢ ὑμεῖς.
εἰ δὲ ἡμεῖς οὕτως ἀ-
πολαύομεν ἀλλ' ἔτι ἐ-
σμὲν ἐν τῷ πάχει κα-
κῶς, πῶς ὑμεῖς ὡς
ἤδη..... ἀπολε-
λευκότες διὰ τῶν χα-
ρισμάτων, καὶ ὡς ἤδη
τὴν

stendit eorū opinio-
nem vanam & men-
daceam. Talia, inquit,
nostra certamina, ut
digna sint quae spe-
ctentur ab Angelis.
Et id cū redargutio-
ne. Nos ait, ut vi-
deo, stulti sumus, qui
taliam pati habemus;
& vos prudentes quā
ita res vestras dispo-
sueritis, ut iā in Chri-
sto regnetis, hoc est,
in rebus, quae Chri-
stum attinent. De-
inde addit, & infir-
mos, & inhonoros,
& necessariorum in-
digos esse, vos vero
totum contrariū. Hoc
adstruens, quod nos
magis, qui laboravi-
mus, oporteret bonis
frui, quā vos. Si vero
nos non fruimur, ve-
rū adhuc mala perpa-
timur, quomodo vos
ut iam.... fruentes
muneribus; & tam-

πὴν βασιλείαν τῶν ἔ-
 ρανῶν ἔχοιτες ἐν χει-
 ρὶ μεγαφρονεῖτε. ἔως
 δεκάτων κατὰ εἰρωνεί-
 αν ὁ λόγος αὐτῆς προ-
 ἥκεται. ἔω φῆσι τὰ πα-
 λαιά, τὰ νῦν λέγων
 ἐν οἷς ἐσμεν. πρὸς
 τῆς τρυφῶντας, πρὸς
 τοὺς πεφυσιωμένους,
 τοῖς διωκόμεθα. ταῦτα
 ὡς πρὸς τοὺς
 κερδοὺς ἐνεκεν καὶ πο-
 ρισμοῦ ἐπιχειροῦντας
 πρὸ κηρύσσειν. οὐ γάρ
 δυσχαιράνομεν, ἀλ-
 λά χαίρομεν, διὸ καὶ
 εὐλογοῦμεν. τοῦτό ἐστι
 μαρὸν γένεσθαι διὰ
 χριστόν. οἱ γὰρ ταῦτα
 πάσχοντες, καὶ μὴ ἀν-
 τιδρῶντες, ἀλλὰ τοῖς
 χρηστοτέροις ἀμειβόμε-
 νοι, μαρὸι τοῖς ἀνθρώ-
 ποις νομίζονται. τοῖς
 ὡς ἀκαθαρσίᾳ ὡς ἀ-
 τιμοὶ καὶ φευκτοὶ ἐγενή-
 θημεν. εἴτα ἵνα μὴ νομί-
 σωσιν ὅτι αὐτὲς αἰνίτ-
 γεται, πολλὰ γὰρ ἦν ὑ-

quam iam coelorum
 regnum habentes in
 manibus tumidi estis?
 Usque ad decima iro-
 nice eius sermo pro-
 cedit. Dimitto, iquit,
 antiqua, praesentia
 dicens, in quibus su-
 mus: ad eos, qui de-
 liciis adfluunt, qui in-
 flati sūt, hoc est, per-
 secutionem patimur.
 Haec tamquam ad e-
 os, qui lucri & quae-
 stus gratia, praedica-
 tionem adgrediuntur.
 Non enim indignamur
 sed gaudemus, pro-
 pterea & benedici-
 mus. Hoc est stultum
 esse propter Christū.
 Qui enim haec pati-
 untur & nō ulciscun-
 tur, immo melio-
 ribus repensant, stul-
 ti ab hominibus pu-
 tantur. Hoc est, tam-
 quam immunditia,
 ut inhonorati & fu-
 giendi facti sumus.

Dein-

πομείνω ἐν κορίνθῳ, τὸ
κόσμη φησὶ ἐχ. ὑμῶν.

Deinde ne putent se
indicari. Multa enim
substinuerat Corin-

thi, Mundi, inquit, non vestri.

ΣΕΤΗΡΙΑΝΟΥ. SEVERIANI.

ΑΝΤΙ τοῦ ἀποφή-
ματα καὶ ὥσπερ
ἀποσαρκώματα γεγό-
ναμεν, ὑπὸ πάντων
εὐτελιζόμενοι, καὶ πάν-
τως ἀποκαθάρματα
ἐσμεν ὑποτιθέμενοι ἐ-
αυτοὺς πᾶσιν ἀνθρώ-
ποις διὰ χριστοῦ. ὥσει
εἰπὼν, χάριν ἔχομεν
πᾶσιν. βαρυθυμουῦν-
τος δὲ λέγει ῥήματα
ἵνα πείσῃ αὐτοὺς μὴ
φρονεῖν μέγα. εἰ γὰρ
ἡμεῖς φησι οἱ ἀπόστο-
λοι ἐν τούτοις. τί ὑμεῖς
μεγαφρονεῖτε ἐφ' οἷς ἐ-
λάβετε χάρισμασιν ὥς
ἤδη μέγαλοι τινες; πε-
ρίφημα λέγεται τὸ σά-
βανον ὃ πρὸς ἰδρώτας
τοῦ κάμνοντος ἀποφή-
χει. αὐτὲ γὰρ νῦν φη-
σι ἐπαύσαντο οἱ ἐπι-
στά-

ΠRO *Derañones*, &
ut *apofarcomata*
facti sumus, ab omnibus
despecti & omnino
purgamenta sumus,
quum omnibus homini-
bus nos ipsos propter
Christum subieceri-
mus. Quasi dicens,
gratiam omnibus ha-
bemus. Aegre feren-
tis autem verba dicit,
ut persuadeat eos ne
magna de se sentiant.
Si enim nos, inquit,
Apostoli in his, quid
vos superbitis in his
quae accepistis munere-
ribus, ut iam magni
quidam? Purgamen-
tū dicitur rudis pan-
nus, qui fatigantistfu-
dore abstergit. Neque
enim nunc inquit ces-

στά-

σα-

ριάζοντες. οὐχ ἵνα φη-
 σὶ καταχύναι ὑμᾶς
 ταῦτα ἔγραψα, ἀλλ'
 ἵνα νοθεύσω. εἰ γὰρ
 ὡς τέκνα ἀγαπῶ, δῆ-
 λον ὅτι πάντα πρὸς
 ἀρίστην ὑμῶν ποιῶ.
 εἰ γὰρ ὡς μαθηταῖς
 ἀλλ' ὡς τέκνοις προ-
 σέχων, πρὸς τοὺς δι-
 δασκάλους αὐτῶν ἀπα-
 τάνεται, δεκνὺς ὅτι
 μᾶλλον αὐτὸς ἀγαπᾷ
 ἢ περ οἱ νῦν ἐπιπηδύ-
 σαντες καὶ καταδεδό-
 κησιν αὐτὸς διδάσκα-
 λοι. δῆλον δὲ φησι καὶ
 ἐξ αὐτῶν τῶν ὀνομά-
 των. οἱ μὲν γὰρ παι-
 δαγωγοί, ἐγὼ δὲ πα-
 τὴρ. εἰδὲ ἐκείνους ἐ-
 πληξέ προσθεῖς τὸ ἐν
 χριστῷ. ἐκ ἐμαυτοῦ φη-
 σι πᾶσι λογίζομαι, ἀλ-
 λά τῷ χριστῷ. τοιγα-
 ρὺν καὶ οἱ διδάσκαλοι
 ὑμῶν παρ' ἐμοῦ ἔμα-
 θον ἅπερ ὑμῖν λέγε-
 σι. τὸ δὲ ἐγέννησα ἢ
 τοῖς τῆς φύσεως ὀνό-
 μα-

sarunt a vexatione.
 Non, inquit, ut pudore
 suffundens vos haec
 scripsi, sed ut admo-
 neā. Si enim ut filios
 diligo, liquet me ad
 vestram utilitatem om-
 nia facere. Non enī
 ut discipulis, sed ut
 filiis attendens, ma-
 gistros eorum inve-
 hitur, ostendens se
 magis eos diligere,
 quam qui nunc in va-
 ferunt & ciderunt eos
 magistri. Manifestū
 vero inquit etiam ex
 ipsis nominibus. Illi
 enim paedagogi, ego
 vero pater. Neque
 illos percussit, quum
 addidisset illud; in
 Christo. Non mihi i-
 pse aithoc reputo, sed
 Christo. Itaque & ma-
 gistri vestri ex me,
 quae vobis dicunt, di-
 dicere. Illud autem
 genitidicitur vel ut na-
 turae nominibus uta-
 tur,

μασι χρῆται τὴν ἀγά-
πην ἐνδεικνύμενος . ἢ
ὅτι διὰ τοῦ κυρύμα-
τός φησιν ἐγὼ ὑμᾶς ἐ-
γέννησα ἐν τῷ βαπτί-
σματι . δίκαιοι τοίνυν
ἐσὲ, μιμῆσθε με ὡς
πατέρα . οὐκ ἐπ' ἐρώ-
ντα λέγει , ἀλλὰ
δεικνύς εὐχερῇ αὐτοῖς
εἶναι τὴν αὐτοῦ μίμη-
σιν . εἰ γὰρ ἐγὼ φησιν
χριστὸν μιμῆμαι , πῶς
ὡς ὑμεῖς ἐμεῖ ;

tur , ad dilectionem
ostendendam, vel quia
per praedicationē ait
egovos generavi inba-
ptismate . Iusti igitur
estē, imitamini
me tamquam patrē .
Non extollens seipsū
dicit , sed ostendens
facilem ipsis esse sui
imitationem . Si enī
ego inquit Christum
imitor , quomodo nō
me vos. (1)

Δὶα τοῦτο ἐπιμῆλα ὑ-
μῶν τιμώμενος ὁ ἐν
ἐκκλῆσιᾳ μου ἀγαπητὸν καὶ
πιστὸν ἐν κυρίῳ, ὅς ὑμᾶς
ἀναμνήσει πᾶσι τοῖς
ἐν Χριστῷ, καθὼς πανταχῶ
ἐν πάσῃ ἐκκλησίᾳ διδά-
σκω . ὡς μὴ ἐρχομένου δὲ
μου πρὸς ὑμᾶς, ἐφυσίω-
θησάν τινες, ἐλεύσομαι δε-
ταχέως πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν
ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ γνῶ-
σομαι ἐπὶ τὸν λόγον τῶν πε-
φυσωμένων, ἀλλὰ τὴν δύ-
ναμιν . ἢ γὰρ ἐν λόγῳ ἢ
βί-
βλῃ

I Deo misi ad vos Timo-
theum, qui est filius
meus carissimus, & fide-
lis in Domino: qui vos
commonefaciet vias meas;
quae sunt in Christo Iesu,
sicut ubique in omni Eccle-
sia doceo . Tamquam non
venturus sim ad vos, in-
flati sunt quidam . Veniam
autem ad vos cito, si Do-
minus voluerit, & cogno-
scam non sermonem eorum
qui inflati sunt, sed vir-
tutem . Non enim in sermo-
ne

(1) Videtur legisse, quod in Vulgata habetur: Si-
cut & ego Christi .

βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἐν
δυνάμει. τί θέλετε; ἐν
ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς
ἢ ἐν ἀγάπῃ, πνεύματι
τε πραότητος;

ne est regnum Dei, sed in
virtute. Quid vultis? in
virga veniam ad vos, an in
caritate, & spiritu mansue-
tudinis?

ἱ.

C A P. V.

Ὁ λῶς ἀκέσται δὲ ἐν ὑμῖν
πορνεία, καὶ τοιαύτη πορ-
νεία, ἥτις ἔδῃ ἐν τοῖς ἔθνε-
σιν ὀνομάζεται, ὥς γυ-
ναῖκά τινά τοῦ πατρὸς ἔχον.
καὶ ὑμῖς πεφυσιωμένοι ἐ-
σὶ, καὶ ἔχι μάλλον ἐπεν-
δήσατε, ἵνα ἐξαρθῇ ἐκ
μέτε ὑμῶν ὁ τὸ ἔργον τοῦ
ποιήσας. ἐγὼ μὲν γάρ
ὡς ἀπὸν τῷ σώματι, πα-
ρὼν δὲ τῷ πνεύματι, ἦδη
κέκρικα ὡς παρὼν, τὸν
ἔτι τοῦτο κατεργασάμενον,
ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου
ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, συνα-
χθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐ-
μοῦ πνεύματος, σὺν τῇ
δυνάμει τοῦ κυρίου ἡμῶν
ἰησοῦ χριστοῦ, παραδύναι
τὸν τριῖτον τῷ σατανᾷ εἰς
ὄλεθρον τῆς σαρκός, ἵνα
τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ
ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἰησοῦ
χριστοῦ.

Omnino auditur inter vos
fornicatio, & talis fornica-
tio, qualis nec inter gentes
nominatur itaut uxorem pa-
tris sui aliquis habeat. Et
vos inflati estis: & non ma-
gis lustū habuistis ut tolla-
tur de medio vestrū qui hoc
opus fecit. Ego quidē absens
corpore, praesens autem spi-
ritu, iam iudicavi ut prae-
sens eum, qui sic operatus
est, in nomine Domini no-
stri Iesu Christi, congrega-
tis vobis & meo spiritu,
cum virtute Domini nostri
Iesu, tradere huiusmodi
Satanæ in interitum car-
nis, ut spiritus salvus sit
in die Domini nostri Iesu
Christi.

Επι-

Quo-

Ε'πειδὴ ὥς κύριον
 κήδομαι . τήν τε
 πρὸς τιμόθεον ἀγά-
 πην ἐμφαίνει . καί
 τοιους παρασκευάζει αἰ-
 δέσιμον αὐτὸν ἰδεῖν .
 οὐχ ἀπλῶς φησιν πι-
 σῶν εἰς σαρκικά πρά-
 γματα, ἀλλ' ἐν κυρίῳ,
 τοιῦτον ἐν τοῖς κατὰ
 κύριον πράγμασιν . ἐκ
 εἴπε διδάξει, ἵνα μὴ
 δυσαναχετήσωσιν ὡς
 παρὰ τιμοθέου ἑοῦ
 ὄντος μαθησόμενοι . ὁ-
 θεὸν φησὶ τὰς ὁδοὺς μου .
 πετέσιν, ὅθεν ἰδίον εἴ-
 πη, ἀλλὰ τὰ ἐμὰ . ὁ-
 δοὺς δὲ φησὶ τὴν δι-
 κονομίαν, τὸ κήρυγμα,
 τοὺς κυνδεῖνους, τὰ ἐ-
 θνη τὰ ἀποστολικά, τὰς
 νόμους τὰς θεῖους, ἐν
 οἷς περιπατεῖ φησὶ . εἴ-
 πε ἀνάγων τὸν λόγον
 φησὶ, τὰς ἐν χριστῷ ὁ-
 δοὺς, τὰς μηδὲν ἔχον-
 τας ἀνθρώπινον . ὅθεν
 δὲ φησὶ καινὸν ὑμῖν εἴ-
 πη .

Quoniam ut do-
 minum curo. di-
 lectionem erga Timo-
 theum manifestat; &
 illos praeparat ad eū
 reverendum. Non
 simpliciter dicit fide-
 lem in carnalibus ne-
 gotiis, sed in domino,
 hoc est in rebus quae
 dominum. attinent.
 Non dicit docebit, ne
 indignentur tamquā
 a Timotheo iunio-
 re homine docendi.
 Vnde inquit, Vias
 meas; hoc est, nihil
 proprium inquit, sed
 mea. Vias vero dicit
 dispensationē, prae-
 dicationem, pericu-
 la, mores Apostoli-
 cos, leges divinas, in
 quibus ambulat, in-
 quit. Deinde redu-
 cens sermonem ait, in
 Christo vias, nihil
 humanum habentes.
 Nihil vero inquit no-
 vum

πη. ἀλλὰ τὰ ἐν ἐκκλη-
 σίᾳ ἐκείνῃ διδασκαλί-
 ας μου. ἐπειδὴ εἶπε,
 πέμπον τιμόθειον ἵνα
 μὴ ραθυρότεροι γίνων-
 ται, ὡς αὐτοῦ μὴ μέλ-
 λοντος ἀπιέναι. διορθῶ-
 ται αὐτὸ ἐπάγων τὸ
 ἐλεύσομαι δέ. ἦσαν κα-
 τὰ τὸ εἶκος αὐτοῖς ἐ-
 πιδεδωκότες, ἢ ἐπὶ
 γνώσει ἢ ἐπὶ βίῳ ἢ
 ἐπὶ τινι τῶν πνευμα-
 τικῶν. εἴτα ἔνθεν κε-
 τοδοξία, καὶ φυσίωσις
 παρυπέση. τῇ οὖν ἀ-
 πουσίᾳ τοῦ διδασκά-
 λου, μηδενὸς ὄντος τοῦ
 ἐλέγχοντος καὶ διορ-
 θυμένου, ἦσαν πεφυ-
 σιώμενοι. τὸ ἐλεύσο-
 μεν. πτωχόντος ἐσι καὶ
 νήφειν καὶ κατασελ-
 λειν παρρησκευάζοντος.
 ἴσον καὶ ἐκόμπαζον ὡς
 τέλειοι τινες καὶ πνευ-
 ματικοί. ἀλλὰ φησι ἐρ-
 χόμενος ἔχω γεννᾶναι.
 εἰ περὶ ἑαυτῆ κομπά-
 ζεται, τῷτο γὰρ ὑδενὸς
 ἄξιον

vum vobis dixerit,
 sed quae in Ecclesia
 qualibet doctrinae me-
 ae. Quoniam dixit,
 mitto Timotheum,
 ne pigriores fiant, tā-
 quam ipse abiturus nō
 sit, corrigit hoc ad-
 dens illud: *veniam*.
 Erant, ut videtur,
 qui ipsos provexerāt,
 vel in scientia, vel in
 vita, vel in aliquo
 spiritalium. Deinde
 heinc vanagloria, &
 tumor, exstitit. Ex ab-
 sentia igitur magistri,
 quum nemo esset qui
 reprehenderet, & cor-
 rigeret, inflati erant.
 Illud, *veniemus*, ter-
 rentis est, & ut mo-
 desti sint, & officio
 contineantur, prae-
 parantis. Forte & glo-
 riabātur quidā ut per-
 fecti et spirituales: sed
 iquit, *veniens habeo vos
 gignere*. Num de se ip-
 so gloriatur? Hoc e-
 nim

ἀξιον· ἀλλ' εἰ ἀξία τῷ
 λόγου· πᾶ ἔργα. ὃ γὰρ
 λόγου χρεία, ἀλλὰ τῷ
 ἔργῳ ποιεῖν πνευματι-
 κα. ὃ γὰρ λόγοι χα-
 ρίς ἔργων εἰ οἷον
 εἰ τὴν βασιλείαν τῶν
 ἐρανῶν, δύναμιν λέγει
 τὴν τῷ ἔργῳ ἐπίδει-
 ξιν· ὑμεῖς γὰρ φησι
 τούτου κύριοι ἐστέ· ἡ ῥα-
 θυμῶντες εἰς ὄργην με-
 καὶ τιμωρίαν ἐχειρῆσθε
 ὡς πεπετρον ὁ ἀναστάς
 καὶ τῶτον αὐτός ὁ ἐμ·
 ἡ σπουδάζοντες καὶ νή-
 φοντες εἰς ἀγάπην· ἔ-
 νι γὰρ καὶ πνεῦμα αὐ-
 τηρίας καὶ τιμωρίας.
 κοινὸν πάντων ποιεῖ
 τὸ ἔγκλημα ἵνα μὴ ῥα-
 θυμῶσιν ὡς ἄλλό-
 τριοι τῷ πλημμελήμα-
 τος· ἐν ὑμῶν φησι, τι-
 τέσι τοῖς πιστοῖς το-
 σάτων ἐνεργειῶν ἀ-
 πολαύσασι· καὶ ἐκεί-
 πε πράττετε, ἀλλ' ἐκ
 περιουσίας ἀκούεταί
 φησιν· ἀπὸ τῶν ἐθνι-
 κῶν

nim nemine dignum.
 Sed nū opera sermo-
 ne digna? Non enim
 sermone opus, sed o-
 pera spiritalia facere.
 Non enim sermones
 sine operibus
 si regnum caelorum,
 potentiam dicit, ope-
 ris ostensionem. Vos
 enim, inquit, huius
 domini estis; vel pi-
 grantes ad iram meā
 castigationem excita-
 tis, sicuti Petrum A-
 nanias, & hunc ipse
 vel serio agen-
 tes, & sabrii degen-
 tes ad dilectionē. Est
 enim & spiritus au-
 steritatis, & punitio-
 nis. Communē om-
 nium culpam facit,
 ne pigrentur quasi a
 delicto alieni. In vo-
 bis inquit, hoc est,
 fidelibus, qui tantis
 beneficiis gavisi estis.
 Et non dixit, facitis,
 sed ex abundanti, au-
 di-

κῶν, τῇ τῶν ἀπί-
 των, ὁνειδίζει τοῖς πι-
 τοῖς. εἰ δὲ παρ' αὐτοῖς
 ἔκ ὀνομάζεται, τί εἰ-
 ποί τις ἐνθα καὶ πράσ-
 σεται; ἴσον μήτρουαν.
 ἡ γὰρ ἐκείνου πλημ-
 μελεία κοινὴν ὠφείλει
 ὑμῖν αἰσχύνην γενῆσαι.
 νῦν δὲ φυσισθε ἐπεὶ
 ἕκαστος κατορθῶν δο-
 κεῖ. εἰ δὲ ἦτε οἰκειού-
 μενοι τὸ ἐκεῖνον πλημ-
 μέλημα ὡς ὑμετέρου
 μέρους ἐπενθεῖτε αὖν.
 ἐπεὶ δὲ εἰς τὸ κοινὸν τῆς
 ἐκκλησίας ἡ βλάβη
 προσχώρησε. διὰ τί
 ἐπενθήσαμεν. διατί.
 ἔχ' ἵνα ἐκβάλητε, ἀλ-
 λ' ἵνα ἐξαρθῇ ὡς ἐπὶ
 λοιμοῦ τινός, ὡς εἰ-
 πε. δι' ἧν καὶ πένθος
 χρεῖα, ἵνα ἐξαρθῇ ὁ
 λοιμὸς οὗτος. ἔ λέγει
 τὸ ὄνομα ὅπερ εἰώθα-
 μεν ἐπὶ τοῖς σφόδρα ἀ-
 τόποις ποιεῖν, ὅτιον καὶ
 τὴν προσηγορίαν ὡς
 μολυσμὸν παραιτέμε-
 νοι.

ditur, inquit. A gen-
 tilibus, hoc est infi-
 delibus, improperat
 fidelibus. Si vero a-
 pud ipsos non nomi-
 natus, quid, dicer a-
 liquis, hic etiam fit.
 Forte novercam. Il-
 lius enim crimen, cō-
 muni debet vos pudore
 suffundere. Nunc
 vero inflati estis quod
 unusquisque corrige-
 re videatur. Si vero
 illius delictum dome-
 sticum effecistis, tam-
 quam vestram portio-
 nem fleveritis. Quo-
 niam in commune
 Ecclesiae noxa pro-
 cessit. Cur flevimus?
 Cur? non ut eiicia-
 mini, sed ut tollatur;
 tamquam si de peste
 quadam agatur. Tam-
 quam si dixisset, ora-
 tionibus & luctu opus
 esse, ut tollatur haec
 pestis. Non dicit no-
 men, ut fieri solet in
 val-

ροί. ἐπεὶ γ' ἔτι ἐκδιῶ-
ξαι αὐτὸν καὶ εἰδὲν πῇ
αὐτῷ σωματικὴν πα-
ρυσίαν ἀναμεῖναι αὐ-
τὸς βέλεται, δείκνυσιν
ἐαυτὸν πνεύματι πα-
ρόντα. διδοικῶς μὴ
τι ἕτερον βουλεύσων-
ται παρὰ τὸ ἐκβαλεῖν
αὐτόν. καὶ φησι, ἡδὴ
κέκρικα. μὴ δὲ τοῖνυν
ἀντιβάλλεσθαι ἢ ἐμὴ
κρίσεις ἢ κατ' αὐτὸς ἡδὴ
πέπηγε.

tur non oportet. Iudicium meum, quod
eos attinet, iam fixum est.

I O A N N O T.

IOANNIS

Α Ἄλλοι ἄτως ἀνέγ-
ρασαν. τὸ οὕτως
πῶτο. κατεργάσαμεν σὺ
τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου
ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. πε-
τέσι τὸν εἰς τὸ ὄνο-
μα χριστοῦ κρίνανται,
καὶ μετὰ τὸ ἀξιώθῃναι
τῆς χριστοῦ ἐπωνυμίας
τοιαῦτα τελμήσαντα.

πα

A Lii ita legerunt
illud, Ita hoc
scripsimus in nomi-
ne Domini nostri Ie-
su Christi; hoc est,
eum, qui in Christi
nomine iudicavit, &
postquam Christi co-
gnomento dignus ef-
fectus est, talia est au-

K

sus.

παράδωτε τῷ σατανᾷ.
ἵνα μὴ δόξηαυθα δει-
ας εἶναι. τὸ ἤδη κέρρι-
κα. καὶ αὐτοὺς λαμβά-
νει κοινοῦς, ἐν τῷ
ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰη-
σοῦ, τοῦτέστι κατὰ θε-
ὸν συναχθῆναι καὶ κρί-
νασθαι. μὴ ἀνθρωπίνῃ
πρὸς αὐτὸν αἰδοῖ ἢ
τιμῇ κατεχόμενοι. δέ-
δοικε γὰρ μὴ τι ἕτερον
κρίνωσιν. πάλιν ἐπέ-
θηκε αὐτοῖς ἑαυτὸν,
καὶ ἔμονον τῷτο, ἀλ-
λά καὶ τὸν χριστόν. ἵ-
να ὅταν κρίνωσιν, ὡς
τῷ χριστῷ καὶ αὐτῷ πα-
ρόντος. οἱ δ' ἕκαστοι ἐ-
ξενέγκωσι ψῆφον. ὅ-
πως τίθῃσι τῷ σατα-
νᾷ μόνου σώματος ἀ-
ψασθαι, καὶ μὴ ψυ-
χῆς. ὅμοιον ἐν τῷ ἰαβ-
φῆσι ὁ θεός. πλὴν τῆς
ψυχῆς αὐτῷ μὴ ἀψῆ.
καλῶς δὲ εἰς ὀλίγον
τῆς σαρκός, οἷον ἵνα
εὐστος αὐτὸν τήξῃ. ἐ-
πειδὴ γὰρ ἐκ τοῦ σώ-
μα-

sus. Tradite satanae .
Ne videatur cōtuma-
ciae esse illud, id indi-
cavi. Et ipsos adsumit
socios, ubi ait, con-
gregatis vobis. De-
inde addit. In nomi-
ne domini Iesu, hoc
est, secundum Deum
convocamini & iudi-
cate. Non humana
erga eum reverentia,
aut honore retenti.
Timuit enim ne quid
aliud iudicarent.
Rursus stitit ipsis sei-
psum, & non solum
hoc, sed etiam Chri-
stum; ut iudicent
tamquam Christo &
ipso praesentibus.
Quilibet patem suf-
fragium ferat, ut
concedatur Satanae
corpus tantum attin-
gere, non vero ani-
mam. Simile in libro
Iob Deus ait. *Verum-*
tamen animam eius ne
tetigeris. Bene vero,
in

ματος καὶ τῆς τρυφῆς αἱ ἐπιθυμίαι, τὸ σῶμα κολασθῆναι καὶ νεκρωθῆναι βούλεται. ὁ λεθρον σαρκὸς εἶπεν. ὅρον τιθεῖς τῷ διαβόλῳ καὶ μὴ εἶναι αὐτὸν περαιτέρως προβῆναι, ἵνα φησιν ἡ ψυχὴ σωθῇ. τέτρω γὰρ τῷ τρόπῳ καὶ τὸ σῶμα σωθήσεται. ἢ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σωθῇ αὐτὸν καὶ μὴ ἀναχωρίσῃ ὡς ἐξ ἀσεβοῦς. τοῦτο δὲ κηρύσσομεν οὐ μᾶλλον ἢ τιμωρουμένου ἐστίν.

impio; hoc vero curamus non magis, quam sit eius, qui punitur.

in interitum carnis, ut tamquam morbo ipse tabescat. Quia enim ex corpore & deliciis concupiscentiae, corpus puniri & mortificari vult. Interitum carnis dixit, terminum ponens Diabolo, & non permittens ei ulterius procedere; ut, inquit, anima fervetur. Hoc enim modo & corpus servabitur. Vel Spiritus Sanctus fervet eum, & non recedat, tamquam ex

ὉΤ' καλὸν τὸ καύχημα ὑμῶν. οὐκ οἶδατε ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖς; ἐκκαθάρατε οὖν τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ᾖτε νέον φύραμα, καθὼς ἐστὶ ἀζύμοι. καὶ γὰρ τὸ πάλα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐθύθη, χριστός, ὡς τε εὐορτάζωμεν, μὴ ἐν ζύμῃ

τα-

Non est bona gloriatio vestra. Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi. Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus. Itaque epulemur, non in fermento ve-

K 2

te-

παλαῖ μὴδ' ἐν ζύμῃ κα-
κίας καὶ πονηρίας, ἀλλ'
ἐν ἀζύμοις ἀλικρινείας καὶ
ἀληθείας. ἔγραψα ὑμῖν ἐν
τῇ ἐπιστολῇ, μὴ συνανα-
μίγνυσθαι πόρνοις. καὶ οὐ
πάντως τοῖς πύρροις τοῦ
κόσμου τούτου, ἢ τοῖς
πλεονέκτησι, ἢ ἄρπαξι,
ἢ εἰδωλολάτραις. ἐπεὶ ὁ-
φέεστε ἄρα ἐκ τοῦ κό-
σμου ἐξελεῖν. νυνὶ δὲ
ἔγραψα ὑμῖν μὴ συνανα-
μίγνυσθαι, ἔαν τις ἀδελ-
φός ὀνομαζόμενος ἢ πόρ-
νος, ἢ λοῖδορος, ἢ πλεο-
νέκτης, ἢ εἰδωλολάτρης, ἢ
μίσθυστος, ἢ ἄρπαξ, τῷ
τοιούτῳ μὴδ' συνεσθῇ.
τί γάρ μοι καὶ τοῦ ἐξω
κρίναι. οὐχὶ τοῦ ἐσω ὑ-
μῶν κρίνετε. τοῦ δὲ ἐξω
ὁ θεὸς κρίνει. καὶ ἐξαρεί-
τε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν
αὐτῶν.

ς'.

Τολμᾷ τις ὑμῶν πράγμα
ἔχων πρὸς τὸν ἑτερον,
κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδί-
κων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν
ἀγίων, οὐκ οἶδατε ὅτι οἱ
ἅγιοι τὸν κόσμον κρινούσι;
καὶ

teri, neque in fermento
malitiae, & nequitiae:
sed in azymis sinceritatis
& veritatis. Scripsi vobis
in epistola: Ne commiscea-
mini fornicariis, non uti-
que fornicariis huius mun-
di, aut avaris, aut ra-
pacibus, aut idolis servien-
tibus: alioquin debueratis
de hoc mundo, exiisse. Nunc
autem scripsi vobis non
commisceri; si is qui fra-
ter nominatur, est forni-
cator, aut avarus, aut
idolis serviens, aut male-
dicus, aut ebriofus, aut
rapax: cum eiusmodi nec
cibum sumere. Quid enim
mibi de iis, qui foris sunt,
iudicare? Nonne de iis,
qui intus sunt, vos iudica-
tis? nam eos, qui foris
sunt, Deus iudicabit. Au-
ferre malum ex vobisip-
sis.

CAP. VI.

Audet aliquis vestrum ha-
bens negotium adversus al-
terum, iudicari apud ini-
quos, & non apud san-
ctos? An nescitis quoniam
sancti de hoc mundo iu-
di-

καὶ ἢ ἐν ὑμῖν κρίνεται ὁ κόσμος, ἀνάξιοι ἐσε κριτηρίων ἐλαχίστων. οὐκ οἴδατε ὅτι ἀγγέλους κρινούμεν; μήτι γε βιωτικά. βιωτικά μὲν οὖν κριτήρια εἰάν εἶχτε, τῷ ἐξουθενήμενους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦτους καθίζετε. πρῶς ἐντροπήν ὑμῖν λέγω. οὕτως οὐκ ἐνι ἐν ὑμῖν σοφός οὐδ' ἓς, ὡς δυνήσεται διακρίναι ἀνά μέσον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀδελφός μετὰ ἀδελφοῦ κρίνεται, καὶ τοῦτο ἐπὶ ἀπίστων. ἤδη μὲν οὖν ὅλως ἥττημα ὑμῖν ἐσιν, ὅτι κρίματα εἴχετε μετ' ἑαυτῶν. διὰ τί οὐχὶ μάλλον ἀδικᾷσθε; διὰ τί οὐχὶ μάλλον ἀποσερῆσθε, ἀλλὰ ὑμεῖς ἀδικεῖτε καὶ ἀποσερῆτε, καὶ ταῦτα ἀδελφούς ἢ οὐκ εἶδατε ὅτι ἀδικοὶ βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι; μὴ πλαγῆσθαι. οὔτε πόρνοι, οὔτε εἰδωλόλατραι, οὔτε μοιχοί, οὔτε μαλακοί, οὔτε ἀρσενικοῦται, οὔτε κλέπται, οὔτε πλεονέκται; οὔτε μέθυσοι, οὐ λοιδοροί, οὐχ' ἄρπαγες, βασι-

λεῖ-

dicabunt? Et si in vobis iudicabitur mundus, indigni estis qui de minimis iudicetis? Nescitis quoniam angelos iudicabimus? quanto magis saecularia? Saecularia igitur iudicia si habueritis; contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum. Ad verecundiam vestram dico. Sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit iudicare inter fratrem suum? Sed frater cum fratre iudicio contendit: & hoc apud infideles? Iam quidem omnino delictum est in vobis, quod iudicia habetis inter vos. Quare non magis iniuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini? Sed vos iniuriam facitis, & fraudatis: & hoc fratribus. An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare: neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi,

K 3

ne-

λείαν θεοῦ οὐ κληρονομή-
σουσι. καὶ πῶτά τινες ᾔ-
τε. ἀλλὰ ἀπελούσθητε,
ἀλλὰ ἡγιασθήτε, ἀλλ' ἐ-
δικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόμα-
τι τοῦ κυρίου ἰησοῦ, καὶ ἐν
τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ ἡ-
μῶν.

*neque maledici, neque va-
pores, regnum Dei posside-
bunt. Et haec quidam,
fuiſtis: ſed abluti eſtis,
ſed ſanctificati eſtis, ſed
iuſtificati eſtis, in nomine
Domini noſtri Ieſu Chri-
ſti, & in Spiritu Dei no-
ſtri.*

ΑΓρίτγτε ὅτι αὐ-
τοὶ αὐτὸν οὐκ εἴ-
ασαν μετανοῆσαι καυ-
χώμενοι εἰς αὐτόν. Ἰ-
σον γὰρ τῶν παράσφι-
σι σοφῶν εἰσιν οὗτοι.
καὶ αὐτοῦ φεῖδεται. καὶ
γὰρ ἀμελέμενόν φησι
τὸ κακὸν καὶ τὸ λοι-
πὸν λυμαινεται τῆς
ἐκκλησίας σώματι.
διὰ τὸ καὶ ἑτέρους αὐ-
τὸν μμεῖσθαι. ὥσπερ
γὰρ ζύμη μικρά οὔσα
τὸ ἅπαν ζυμοί καὶ εἰς
ἅπαν ἀναχέεται. οὕ-
τως καὶ ἡ τούτου ἁμαρ-
τία φησὶν πρὸς ἑαυτὴν
ἐπισπᾶται πολλούς.
τούτέσι τοὺς πᾶ τοι-
εῦτα πράσσοντας. πα-
λα-

INDICAT ab eis ipſiſſi
reſiſcere non eſſe
permiſſum, quum
in eo glorientur. For-
te enim hi ſunt ex
eorum ſapientibus.
Et ipſi parcit. Etenim
malum, inquit, quod
non curatur, & reli-
quum Eccleſiae cor-
pus corrumpit, quod
& alii ipſum imiten-
tur. Vt enim fer-
mentum parvum,
quum ſit, totum fer-
mentat, & in omne
diffunditur; ita &
huius peccatum, in-
quit, ad ſeipſum ad-
trahit multos; ſimi-
lia ſcilicet operan-
tes;

λαιὰν δὲ αὐτοὺς ζύμην
καλεῖ δια τὸ σισηπί-
ναι τῇ ἀμαρτίᾳ. ἢ ὅ-
τι ἐν χριστῷ πάντες
καίτη κτῆσις. μόνη δὲ
ἡ ἀμαρτία παλαιά. τὸ
δὲ ἐκκαθάρατε τὴν ἀ-
κριβῆ δηλοῖ καθα-
σιν. ἵνα φησὶ πάντες
ἦτε τοῦ νέου φουράμα-
τος. ἵαον γὰρ ἄνθρω-
πον οἶδεν ἡ γραφὴ τὸν
ἄρτιον. παλαιὸν δὲ τὸν
αἰσεβῆ. δηλοῖ δὲ ὅτι
ἐ πολλοὶ ἦσαν παρ'
αὐτοῖς ἀμαρτολοί. ἵνα
φησὶν ἦτε, τουτίστιν
ἐκτος τῆς παλαιᾶς ζύ-
μης ἐκείνης περὶ ἧς
εἶπεν. ὁ γὰρ σύνδι-
σμος αἰτιολογικὸς, ἐπεὶ
αἰτία οὖν κεῖται. τὸ
γὰρ πάχα ἡμῶν ὑπὲρ
ἡμῶν ἐθύθη χριστός.
ἐπειδὴ γὰρ ὁ νόμος
διαγορεύει μετὰ τῆς πᾶ-
ρωτοτόκου θυσίας ἐν
τῷ πάχα ἔπα ἡμέ-
ρας ἄζυμα ἐσθίειν.

φκ-

K 4

vs-

(1) Num legendum κτίσις, Creatio?

tes. Vetus vero
fermentum eos ad-
pellat, eo quod pec-
cato putruerint, vel
quia in Christo om-
nes, nova possessio.(1)
Solum vero peccatū
antiquum. Illud vero
Exurgate, exactam
purgationem signifi-
cat. Vt, inquit, om-
nes sitis novae con-
spersionis. Novum e-
nim hominem, no-
vit Scriptura perfe-
ctum; veterem vero,
impium. Significat
vero non multos fuis-
se inter eos peccato-
res. Vt sitis, inquit,
hoc est, extra vetus
fermentum illud, de
quo dixit; connexio
enim est causam ad-
ferens, quare causa i-
gitur ponitur: Pa-
scha enim nostrum
pro nobis immolatus
est Christus. Quia

φησὶν ὅτι τύπος
 ἦν ἐκεῖνα τὰ ἄζυμα τῶ
 ἡμῶν μὴ ἔχειν ἐν ἑαυ-
 τοῖς τι τῆς κακίας .
 περὶ ἧς φησι . ὁ γὰρ
 χριστὸς θυθεὶς φησιν
 εἰς τὸ ὑπὲρ πρωτοτό-
 κου ἁμῶν τέθυσται . ἐ-
 παναγκίς ἔν καὶ ἡμῶν
 τὸν τύπον τὰ ἄζυμα
 πληροῦντες ἐν τῷ ἐκ-
 παθαίρειν ἑαυτοὺς ἀπὸ
 τῆς ζύμης τῆς ποτη-
 ρίας , ἵνα τελείως ἐπι-
 τελείσθῃ τὸ νοητὸν πά-
 ρα . πάλιν ἐμνήσθῃ δι-
 εργεσιῶν . ἐορτάζειν
 γὰρ χρὴ ἐπὶ ταῖς με-
 γάλαις θωραῖς . τῇ
 τροπῇ ἐνέμεινεν ὡς ἂν
 εἰ λέγει , μὴ ἐν ποτή-
 ρῳ καὶ κακῷ βίῳ , ἀλ-
 λ' ἐν μὴ ἔχοντι ἐπι-
 μιξίαν τῆς παλαιᾶς
 ἐκείνης ζύμης . τὸ το γὰρ
 ἔστιν ἄζυμοις εἰλικρι-
 νείας καὶ ἀληθείας . ἵνα
 μὴ νομίσωσιν ὀφείλειν
 καὶ τοῖς . τῶν ἐλλήνων
 πόρνοις μὴ συναναμύ-

γνε-

vero lex iubet post
 primogeniti sacrifici-
 um in paschate , se-
 ptem diebus azyma
 comedere , ait figuram
 fuisse illa azymaeius ,
 quod nos in nobis i-
 psis malitiae aliquid
 non habemus . De
 qua inquit : Christus
 immolatus , ait , pro
 primogenito agno in-
 molatus est . Neces-
 se est igitur , ut no-
 stram figuram azyma
 compleamus in ex-
 purgando nos ipsos a
 fermento malitiae ;
 ut perfectius intelli-
 gibile pascha celebre-
 tur . Rursus benefi-
 cia commemorat . Fe-
 stum agere enim o-
 portet super magnis
 muneribus . In figu-
 ra immoratur , tam-
 quam si dicat , non
 in prava & mala
 vita , sed in ea , quae

men-

γνωσθαι, ὃ περιῆν ἀδύ-
 νατον τοῖς πόλιν οἰ-
 κοῦσι, διορθῆται αὐ-
 τὸ· τὸ πάντως ἐνταῦ-
 θα ἐπὶ ἀμολογημέ-
 νου κεῖται. πόρνους δὲ
 τῷ κόσμῳ τέτε φησὶ
 πᾶς τῶν ἐλλήνων πόρ-
 νους. μετὰ τῷ δυνατῷ
 καὶ τὸ εὐχολον ἔχει
 σπουδάζει τὴν νομοθε-
 σίαν. καὶ πῶς ἐνι ἀ-
 δελφὸν ὄντα, τέτεσι
 πίστον, εἶναι εἰδωλολά-
 τρην. ὅτι τινὲς καὶ ἐ-
 πίστευσαν καὶ τῶν εἰ-
 δώλων εἶχοντο. διὸ καὶ
 φησιν ἀδελφὸς ὀνομα-
 ζόμενος. καὶ γὰρ κατὰ
 τὴν ἀλήθειαν ὁ τοιοῦ-
 τος ἐδὲ πιστός ἐστιν.
 λοιπὸν τὴν αἰτίαν λέ-
 γει, τῷ μὴ κωλύειν
 τοῖς ἐλλήνων πόρνοις ἢ
 πλεονεκταῖς ἢ λοιποῖς
 συναναμύγνυσθαι. ὅτι
 φησὶ τὴν περί αὐτῶν
 κρίσιν θεῷ ἑατέον.
 ἡμεῖς δὲ τὰς ἀδελφὰς
 διορθοῦμεθα ἐν τῷ κρί-
 νειν

menti illius veteris
 admissionem. Hoc
 enim est, *Azymis sin-*
ceritatis & veritatis.
 Ne putent oportere
 eos etiam Gentilium
 scortatoribus non
 commisceri, quod
 urbem inhabitanti-
 bus impossibile erat,
 corrigit illud: omni-
 no id in confesso posi-
 tum est. Scortatores
 vero mundi huius,
 inquit, Gentilium
 scortatores. Ut una
 cum possibili & fa-
 cilitatem constitutio
 habeat studet. Et
 quomodo consistere
 potest, ut qui frater
 est, hoc est fidelis,
 sit idololatra? Quia
 quidam & crediderāt,
 & adhuc simulacro-
 rum cultui inhaere-
 bant. Propterea ait,
 Qui nominatur fra-
 ter. Etenim verē hu-
 iusmodi neque fidelis
 est.

ρειν καὶ ἀνακρίνειν αὐ-
 τῶν τὸν βίον ἐπὶ δι-
 ορθώσει. εἴπα ἵνα μὴ
 νομίσωσι ἀτιμωρήτας
 εἶσθαι τὰς ἑλλήνας
 πταίοντας, φοβερότε-
 ρον αὐτοῖς ἐπέση ἐκ
 δικαστήριον τὸ τῷ θεῷ.
 ἤγαγεν τὴν μαρτυρίαν
 δείκνυς ἄνωθεν τῶτον
 ἐνομοτετῆσθαι, καὶ ἐκ
 εἶναι κενотоμίαν ἢ νῦν
 γεγέννηται. τὸ δὲ ἐξ ὑ-
 μῶν αὐτῶν δείκνυσι; καὶ
 αὐτοὺς ἐκ τῶτου ὠφε-
 λουμένης εἰ χωρίσθω-
 σιν οἱ πονηροί. ὅρα ὅ-
 τι ὡς ἐπὶ ὁμολογημέ-
 νων ποιεῖται τὴν κατη-
 γορίαν. καὶ εὐθύς ἐκ
 προοιμίων θύμον ἐν-
 δείκνυται καὶ τόλμην
 καλεῖ καὶ παρανομίαν
 τὸ πρᾶγμα. οὐ πρῶ-
 τον ὁ δικαζόμενος τυ-
 χεῖν βούλεται πᾶσι
 πῶν δικαίων. τούτου
 δείκνυσιν αὐτὸν ἐτύγ-
 χάνοντα. ἄδικοι γάρ
 φησὶν εἰσι. πλὴν ση-
 μειω-

est. Ceterum causam
 dicit, cur Gentilium
 scortatoribus non
 prohibeat, vel avaris,
 vel reliquis, commi-
 sseri. Quia inquit de
 iis iudicium Deo
 relinquendum est.
 Nos vero fratres cor-
 rigimus iudicando &
 examinando eorum
 vitam in directione.
 Deinde ne putent im-
 punitos fore gentiles
 labentes, terribilius
 Dei tribunal eis im-
 minere, ait. Adduxit
 testimonium quum
 superius ostendisset,
 id lege constitutum
 esse, nec esse nova-
 rum rerum studiū id,
 quod modo factum
 est. Illud autem ex
 vobis ipsis ostendit &
 ipsos ex hoc invari, si
 mali secesserint. Vi-
 de, tamquam super
 confessis accusatio-
 nem facere; & statim

ex

μειωτέον ὅτι περὶ ἐλ-
λήνων εἴρηται δικασή-
ριον. ἐδήλωσεν μὲν οὖν
αὐτὸ τὸ ἀξιόπιστον, ἀ-
γίους καλέσας. ἔτι καὶ
μεζόνως αὐτοῖς ἐξαί-
ρει. τὸν κόσμον γάρ φη-
σι κρίνουσιν, καὶ αὐ-
τοὶ καθήμενοι καὶ κρί-
νοντες, ἀπαγε. ὁ γὰρ
κύριος κρίνει, ἀλλὰ
κατακρίνῃσι τὸν κόσ-
μον. πῶς; ὅταν αὐτοὶ
ἀνθρώποι ὅντις ὁμοι-
οπαθεῖς ἡμῖν καὶ ἐ-
πίστευσαν καὶ χρηστὴν
ἐπιδείξαντο πολιτείαν
τῶν μὴ τοιούτων γε-
νομένων ἄρα καὶ ἴσον-
ται κατήγοροι; διελέγ-
χουσι γὰρ ἡμᾶς ὅτι
κατὰ ἀσθενείαν φή-
σιως, ἀλλὰ κατὰ ῥα-
θυμίαν ἡμαρτήσαμεν,
ὅπερ ἐμφαίνων ἐπάγει.
καὶ εἰ ἐν ὑμῖν κρίνε-
ται ὁ κόσμος. οὐκ εἴ-
πεν ἐφ' ὑμῖν, ἀλλ' ἐν
ὑμῖν, τῷ ἐν δὲ ὑμῶν.
ἐξ αὐτῶν γούμων τῶν
ὄντων.

ex prooemiis iram
ostendit, & audaciam
vocat & iniquitatem
factum illud. Non
primum, qui litem a-
git, consequi vult, hoc
est, iusta. Id ab ipso
ostendit non adquiri.
Iniusti enim, inquit,
sunt. Verumtamen
observandum de Gen-
tilibus dici tribunal.
Declaravit igitur id
fide dignum, quum
sanctos vocasset. Ad-
huc & amplius eos
extollit. Mundum e-
nim ait iudicant, non
ipsi sedentes & iudi-
cantes; apage. Do-
minus enim iudicat;
sed mundum con-
demnant. Quomodo?
Quia ipsi homines
quum sint iisdem per-
pessionibus obnoxii,
& crediderunt, & be-
ne ac iuste vixerunt.
Eorum qui huiusmo-
di non fuerunt uti-
que

ἑνομάτων ποιῆται τῆς
 κρίσεως τὸ διάφορον.
 τοὺς μὲν ἀδίκους, τὴς
 δὲ ἀγίους καλεῖ. αἰ-
 σχύνῃ φησὶν ὑμῖν ἐστὶ
 κρίνειν τὸν κόσμον.
 μέλλουσι τὸ κρίνεσθαι
 ἐν τοῖς εὐτελέσι καὶ ἀ-
 δικοῖς κριτηρίοις τοὺς
 ἀπίστους. ἀγγέλους τὴς
 δαίμονας φησιν. κα-
 θὼς καὶ ὁ χριστὸς ἔλε-
 γε· τῷ διαβόλῳ καὶ
 τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ.
 πῶς δὲ αὐτοὺς κρίνε-
 μιν, ὅταν οἱ ἀσώμα-
 τοι ἔλαττον ἡμῶν τῶν
 σαρκοφόρων ἔχοντες εὐ-
 ρεθῶσι, πλεὺν κατα-
 κρίνονται. ἐκ περιου-
 σίας ἡμῶν τῶν ἐξω-
 δειν δικαστηρίων ἀπο-
 σῆσαι βούλεται. καί
 φησιν. ἔχει τίς πάν-
 των εἰπεῖν ὅτι οὐκ ἐνι
 σοφός τις ἐν τῇ ἐκκλη-
 σίᾳ ὁ διακρίναι δυνά-
 μενος. εἰ γὰρ καὶ κα-
 τὰ τὸν ἡμῶν λόγον,
 οὐκ ἐνι σοφός, τοὺς ἐ-
 ξουθενούμενους μᾶλ-
 λον

que accusatores non
 erunt. Redarguunt
 enim nos quia non
 ob naturae imbecil-
 litatem, sed ob pi-
 gritiam peccavimus,
 quod manifestans ad-
 dit: Et si in vobis
 iudicatur mundus.
 Non dixit super vo-
 bis, sed in vobis, hoc
 est, per vos. Ex i-
 pſis nudis nominibus
 iudicii discrimen fit.
 Hos quidem iniustos,
 illos vero sanctos ad-
 pellat. Pudor inquit
 vobis est iudicare mū-
 dum. Expectant ut
 infideles iudicentur
 in vilibus & iniustis
 iudiciis. Angelos dae-
 monas dicit; sicuti &
 Christus dicebat: *Di-
 abolo, & Angelis eius.*
 Quomodo vero eos
 iudicabimus? Quan-
 do incorporales mi-
 nus, quam nos carnem
 ferentes, habere re-
 periantur, plus con-
 dem-

λον δικάσας καθίζεσ-
θαι ἢ τὰς ἀπίστους. πρὸς
τὸ ἐντρέψαι φησὶν ὑ-
μᾶς, καὶ ἐκ περιουσί-
ας ἀνελεῖν. ὑμεῖν τὰς
προφάσεις ἐπὶ πᾶσι
τοὺς ἐξουθενημένους
καθίζειν. ἐπεὶ ἄρα το-
σαύτη φησὶ σπανὶς σο-
φῶν παρ' ὑμῖν. ὡς τὰς
ἐξουθενημένους ἀναγ-
κασθῆναι καθίσαι κρι-
τὰς; τῷ ἀδελφοῦ προ-
σέθηκεν τὸ σημεῖ-
ον. ὅτι φησὶ ἐν ᾧ
πρὸς ἀδελφὸν ἐπὶ ἡδί-
κῃ. οὐδὲ πολλῆς χρεία
τῷ μεσιτεύοντι ποικι-
λίας καὶ εἰδήσεως τῆς
ἀδελφικῆς διαθέσεως
πολλὰ συμπραγού-
σης πρὸς τὴν λύσιν
τῆς φιλονεικίας. δι-
πλοῦν τὸ κακόν. εἰ γὰρ
καὶ αὐτὸ τὸ κρίνεσθαι
ἀδελφὸν πρὸς ἀδελ-
φὸν κακόν, πόσον μᾶλ-
λον εἰ καὶ ἐπὶ ἀπίστοις.
μετὰ τὸ τοὺς δικάσας
ἀμείψαι. λοιπὸν δὲ τὸ
αὐ-

demnantur. Ex abun-
dantia nos ab exter-
nis tribunalibus ab-
ducere vult, & ait:
Habet aliquis ex om-
nibus dicere, nullum
esse sapientem in Ec-
clesia qui iudicare va-
leat? Si enim & se-
cundum nostrum ser-
monem nullus est sa-
piens, qui nihili sunt
magis iudices sedeāt,
quam infideles. Ve
vos pudore suffun-
dam, inquit, & ex
abundantia vestros
praetextus de medio
tollam. Dixit oport-
ere eos, qui nihili
sunt, sedere; quan-
do apud vos, inquit,
tanta est sapientium
raritas, ut necesse sit
eos, qui nihili sunt,
iudices sedere; fratris
addidit, hoc signifi-
cans. Quia, inquit,
quod fratrem attinet,
in eo causa posita est,
ut

αὐτὸ τὸ ὅλως κρίνε-
σθαι διαβάλλει, ἥ-
τιμα καλῶν τὸ πρῶ-
γμα καὶ δίκας. ἡ γὰρ
ταὶ γὰρ τῇ ὀργῇ ὁ ἐ-
πιξιὼν τῷ ἡδικοῦντι
πολλαπλοῦν τὸ ἔγκλη-
μα. πρῶτον τὸ μὴ
φέρειν ἀδικούμενον. διύ-
τερον τὸ αὐτὸν ἀδικεῖν.
πρῶτον τὸ καὶ ἀδελφὸν
ἀδικεῖν. ὥσπερ εἶπε.
καλὸν μὲν τὸ μὴτε
ἀδικεῖν μὴτε ἀδικεῖσ-
θαι. ἐν αἰρέσει τὸ βέλ-
τιον τὸ ἀδικεῖσθαι.
εἰς ἀπειλήν συνέλκει-
σε τὸν λόγον. ἐνταῦ-
θα αἰνίτταται. ὅτι ἡ-
σαν παρ' αὐτοῖς τινες
λέγοντες. φιλάνθρω-
πὸς ἐστὶν ὁ θεὸς καὶ συγ-
χωρήσει πᾶσιν. καὶ εἰς
τὴν βασιλείαν εἰσφέ-
ρει τοὺς ἁμαρτωλοὺς.
μὴ πλανᾶσθε ταῦτα
λέγοντες καὶ ἐλπίζον-
τες. καὶ γὰρ ὄντως
πλάνη ἐστὶ τὸ χρῆσα
ἐλπίσαντες, ἀλλὰ δι-
ρεῖν

ut multa varietate &
cognitione fraternae
dispositionis opus nō
sit ei, qui mediator
exstiterit, quae mul-
ta faciat ad litigii di-
remtionem. Duplex
malum enim & ipsū
iudicari fratrem ad-
versus fratrem malū
est, quanto magis si
super infidelibus, post-
quam iudices per-
mutaverint. Ceterū
ipsum omnino iudi-
cari sugillat delictum
vocans hoc factum,
& causam. Vincitur
enim ab ira, qui e-
um, qui iniuria ad-
fecit, invadit. Multi-
plex delictum. Pri-
mum, eum, qui iniu-
ria adfectus est, mini-
me ferre. Secundum,
ipsum iniuria adfice-
re. Tertium, &
iniuria adficere fra-
trem. Sicut dixit:
Bonum, iniuria ne-
que

ρεῖν. τὸν πεπορευκότα
ἐκεῖνον ἐνίτγεται. διὸ
καὶ πρῶτον πέθεικεν
τὸ οὐτε πόρνοι. τί δὴ-
ποτε τοὺς μεθύουσας καὶ
λοιδορούς μετὰ τῶν μοι-
χῶν καὶ ἡταιρηκότων
καὶ εἰδωλολατρῶν τί-
θεικε. πρῶτον μὲν ὅτι
καὶ ὁ χριστὸς τὸν εἰ-
πόντα μωρὸν ἐνοχον
εἶπεν γενέσθαι. καὶ ἰου-
δαῖοι δὲ ἐκ τῆς μέθης
εἰς εἰδωλολατρείαν ἤλ-
θον. ἔπειτά φησι ὅτι
οὗτοι πάντες τέως τῆς
βασιλείας ἐκπίπτου-
σιν τῶν οὐρανῶν. λοι-
πὸν δὲ τὸ τῶν τιμα-
ριῶν διάφορον ἐκεῖ εἰ-
σόμεθα. ταῦτά φησιν
ἔχετε πολλοί. καὶ ἢ τέ-
τινες ταῦτα ἔχοντες.
λοιπὸν τὰς ἐνεργείας
καταλέγει τοῦ χριστοῦ.
ἢτε γὰρ φησι τὰ εἰρη-
μένα. ἀλλὰ καθαροῦς
ποίησεν ὁ χριστός. καὶ
τοῦ τοῦτο μανον, ἀλλὰ
καὶ ἡγίασε. καὶ οὐ μόνον

que adficere, neque
adfici. In electione,
melius iniuria adfici.
In minas sermonem
conclussit. Hic iudi-
cat, fuisse apud eos
quosdam dicentes:
Benignus erga homi-
nes est Deus, & uni-
versis ignoscet, & in-
feret peccatores in re-
gnum. Ne erretis
haec dicentes atque
sperantes. Etenim
vere error est, bona
quae speraveritis, mi-
nime reperire. Il-
lum, qui fornicatus
fuerat, innuit. Pro-
pterea, & primum
posuit illud: Neque
scortatores. Quid ve-
ro? nū ebrios, & contu-
meliosos, cum adul-
teris, & effeminatis,
& idololatrīs, posuit?
Primum quidem quia
etiam Christus, eum
qui stultum voca-
set, reum esse gehē-
nac

τον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ
ἐδικαίωσε. καὶ ταῦτά
φησι πάντα ὑπῆρξεν
ὑμῖν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ
χριστοῦ, καὶ ἐν τῷ ἁ-
γίῳ πνεύματι. οἷον,
διὰ χριστοῦ, καὶ πνεύ-
ματος. οὐ διὰ τοῦδε ἢ
τοῦδε. τοὺς προεισῶπας
αὐτῶν πάλιν αἰνιτγό-
μενος.

haec habentes. Ceterum beneficia Christi
recenset. Vel rerum, ait, quae dictae sunt.
Sed mundos fecit Christus: & non hoc
tantum, sed etiam sanctificavit; & non
hoc solum, sed etiam iustificavit. Et haec
omnia, inquit, fuerunt vobis in Christi
nomine, & in Spiritu Sancto. Quasi dicat,
per Christum, & Spiritum. Non per hunc,
vel illum: praesides eorum iterum in-
nuens.

Π Ἄντα μοι ἔξεσιν, ἀλ-
λ' οὐ πάντα συμφέ-
ρει. πάντα μοι ἔξεσιν, ἀλ-
λ' οὐκ ἐγὼ ἐξουσιασθῆσο-
μαι ὑπὸ τινος. τὰ βρώ-
ματι τῇ κοιλίᾳ, καὶ ἡ
κοιλία τοῖς βρώμασιν. ὁ
δὲ

Omnia mihi licent, sed
non omnia expedi-
unt. Omnia mihi licent,
sed ego sub nullius redi-
gar potestate. Esca ventri,
& venter escis: Deus au-
tem & hunc & has de-
struet.

(1) Forte legendum ἐισσιτῶμεθα.

IN EPISTOLAM I. AD CORINTHIOS. 161

δε θεός καὶ πύσθη καὶ
 ταύτα καπεργήσῃ. τὸ δὲ
 σῶμα οὐ τῇ πορνείᾳ, ἀλ-
 λά τῷ κυρίῳ, καὶ ὁ κύ-
 ριος τῷ σώματι. ὁ δὲ θεός
 καὶ τὸν νύριον ἡγάρε. καὶ
 ἡμᾶς ἐξεγερῇ διὰ τῆς δυ-
 νάμεως αὐτοῦ. οὐκ οἶδα-
 τε ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν
 μέλη χριστοῦ εἰσιν; ἅρας
 οὖν τὰ μέλη τοῦ χριστοῦ
 ποιήσω πόρνης μέλη; μὴ
 γένοιτο. ἢ οὐκ οἶδατε ὅ-
 τι ὁ κολλώμενος τῇ πόρ-
 νῃ, ἐν σῶμα εἰσιν; Ἔσον-
 ται γάρ, φησιν, οἱ δύο
 εἰς σάρκα μίαν. ὁ δὲ
 κολλώμενος τῷ κυρίῳ, ἐν
 πνεύμα εἰσι. φύγετε τὴν
 πορνείαν. πᾶν ἁμάρτημα
 ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος,
 ἔκτος αὐτοῦ σώματος εἰσιν.
 ὁ δὲ πορνεύων, εἰς τὸ ἱ-
 διον σῶμα ἁμαρτάνει. ἢ
 οὐκ οἶδατε ὅτι τὸ σῶμα
 ὑμῶν, ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν
 ἁγίου πνεύματος εἰσιν, ὃ
 ἔχετε ἀπὸ θεοῦ, καὶ οὐκ
 ἔσε ἑαυτῶν, ἡγοράσθητε
 γὰρ πηλῆς. δοξάσατε δὴ
 τὸν θεόν ἐν τῷ σώματι
 ὑμῶν, καὶ ἐν τῷ πνεύ-
 ματι ὑμῶν, ὅτινα εἰσι
 τοῦ θεοῦ.

& Dominus corpori. Deus
 vero & Dominum suscita-
 vit: & nos suscitabit per
 virtutem suam. Nescitis
 quoniam corpora vestra
 membra sunt Chri-
 sti? Tollens ergo membra
 Christi, faciam membra
 meretricis? Absit. An ne-
 scitis quoniam qui adhae-
 ret meretrici, unum corpus
 efficitur? Erunt enim (in-
 quit) duo in carne una:
 Qui autem adhaeret Do-
 mino, unus spiritus est.
 Fugite fornicationem.
 Omne peccatum, quod
 cumque fecerit homo,
 extra corpus est: qui au-
 tem fornicatur, in
 corpus suum peccat. An
 nescitis quoniam mem-
 bra vestra, templum sunt
 Spiritus Sancti, qui in
 vobis est, quem habetis
 a Deo, & non estis vestri?
 Empti enim estis pretio
 magno. Glorificate, &
 portate Deum in corpore
 vestro.

Κα-

Ι

Ιο

ΚΑτὰ τῆς γαστρι-
μαργίας ἀποτεί-
νεται . ἐξέσι μοι φα-
γεῖν καὶ πίνειν , ἀλλ'
οὐ συμφέρει μετὰ ἀμε-
τρίας τοῦτο ποιεῖν . κύ-
ριός εἰμί φησι φαγεῖν
καὶ πίνειν . ἀλλ' εἰ ἐκ-
δῶ ἑμαυτὸν τοῦτοις
ἀμέτρως , δοῦλος αὐ-
τῶν ἀντὶ κυρίου εὐρε-
θήσομαι . ὧν γὰρ φησι
θεὸς ἡ κοιλία . τοιγα-
ρὺν οὐκ ἐξουσιασθή-
σομαι ὑπὸ τινος τού-
των . βρώματα ἐνταῦ-
θα τὴν ἀδδνηφαγίαν
φησί . κοιλίαν δὲ τὴν
γαστριμαργίαν , οὐ τὸν
γαστέρα . ὥσεἰ εἰπὼν . ἡ
ἀδδνηφαγία φιλιανέχει
πρὸς τὴν γαστριμαργί-
αν . κακείνη πρὸς ἐκεί-
νην . καὶ οὐ δύναται ταῦ-
τα πρὸς τὸν χριστὸν
ἡμᾶς ἀπαγαγεῖν . ἀλ-
λ' ἑαυταῖς παρὰπέμ-
πουσι τοὺς πειθομέ-
νους αὐταῖς , αὐτὴ πρὸς
ἐκείνην , κακείνη πρὸς
αὐ-

IN gulositatem in-
vehitur . Licet
mihi edere & bibere,
sed non expedit im-
moderate hoc facere .
Dominus sum , in-
quit , edendi , & bi-
bendi . Si meipsum
his sine moderatione
dedidero , servus ipso-
rum , pro domino ,
inveniar . Quorum ,
inquit , Deus venter
est . Igitur ab horum
nullo in potestatem
redigar . Escas hic
voracitatem adpellat .
Ventre vero inglu-
viem , non ventrem .
Quasi dicens : Vora-
citas gulositatis ami-
ca est : & haec illius ;
& haec vos ad Chri-
stum adducere non
possunt . Sed ad sei-
psas mittunt obe-
dientes ipsis , haec ad
illam , illa ad hanc .
Non ventrem dicit ,
sed peccatum . Ne-
que

αὐτὴν. οὐ τὸν γαστέρα
λέγει. ἀλλὰ τὴν ἀμαρ-
τιάν. οὐδὲ τὴν τροφήν,
ἀλλὰ τὴν τρυφήν. τί
ἐστὶ τὸ καταργήσει. τι-
νὲς μὲν φασὶ προχό-
ρευσιν εἶναι τοῦ μέλ-
λοντος αἰῶνος. ὅτι ἐκ
ἐστὶν ἐκεῖ φαγεῖν καὶ
πίειν. εἰ δὲ τοῦτο τὸ
σύμμετρον ἔχει τέλος,
πολλῷ μᾶλλον τὸ ἄ-
μετρον. τινὲς δὲ φασιν
ὅτι τὴν παραίνεσιν ἔ-
χειν ἐπισφραγίας, ἵνα
μὴ νομίσει ὅτι τὸ σῶ-
μα ἡγιασάτο κοιλιᾷν εἰ-
πὼν. δείκνυσιν ὅτι καὶ
τὸ σῶμα ἐναιτιάσει,
ἀλλὰ τὴν γαστριμαργίαν.
τὸ γὰρ σῶμά φησιν
οὐ διὰ τοῦτο πέπλα-
κται ἵνα τρυφᾷ καὶ ἐκ
τούτου εἰς πορνείαν
ἐκπίπτῃ, ἀλλ' ἵνα τῷ
Χριστῷ ἐπικταίῃ ὡς ὁρ-
τὴ αὐτοῦ κεφαλῇ, καὶ
ἵνα ὁ Χριστὸς αὐτῷ ἐ-
πίκειται. ἀκόλουθον δὲ
ἦν εἰπεῖν. τὸ δὲ σῶμα
οὐ

que nutrimentum ,
sed delicias . Quid
vero est illud : *Enu-*
ciabit ! Quidam
inquiunt praedictio-
nem esse futuri sae-
culi . Quia non sunt
ibi edulia & pocula .
Si vero hoc , quod
moderatum est , habet
finem , multo magis
immoderatum . Qui-
dam vero dicunt ex-
hortationem habere
obsignationis , ne pu-
tet corpus ab eo cul-
pari , quod ventrem
dixerit . Ostendit nō
corpus se accusare ,
sed ingluviem . Cor-
pus enim , inquit , non
propterea fictum est ,
ut deliciis opera det ,
et ex hoc in scorta-
tionem labatur , sed
ut Christo adhaereat
ut suo capiti , & ut
Christus ipsi impona-
tur . Confessarij vero
erat dicere : Corpus

οὐ τῇ τρυφῇ καὶ τῇ γαστριμαργίᾳ ὅτι φησὶν πορνεία ἐστίν.

vero non deliciis, & gulositati: quia, inquit, fornicatio est.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΟΥ.

OECUMENII.

Εἴτε νηπίοις οὖσι ἑδαισυχатаβαίνειν, καὶ πρὸς τὴν νηπιότητα αὐτῶν λέγειν· μὴ θορυβήθης ἀκούσας ὅτι ὁ θεὸς τὸν χριστὸν ἤγειρεν. ἔγὰρ ἐπειδὴ οὐκ ἔχουσεν ἑαυτὸν ἐγείραι τοῦτό φησιν. αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ λέγων. λύσατε νάσον τοῦτον καὶ ἐγερῶ αὐτόν. καὶ εἰς τὰς πράξεις λέγει. οἷς καὶ παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα. ἀλλ' ὁ ἀπόστολος καὶ τὰ τοῦ υἱοῦ τῷ πατρὶ λογίζεται, καὶ τὰ τῷ πατρὶ τῷ υἱῷ. ἃ γὰρ ὁ πατὴρ ποιεῖ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ποιεῖ. εἰ ἔν ἐσμεν χριστὸς μέλη ὡσπερ καὶ ἐσμεν, τῆς κεφαλῆς ἐγερθείσης, δη-

ADhuc insipientibus exsistentibus condescendere oportet, & eorum insipientiae dicere. Ne turberis quum audiveris a Deo Christum excitatum fuisse; non enim, quia non potuerit excitare seipsum, hoc dixit. Ipse enim erat qui dicebat: *Solvite templum hoc & excitabo ipsum*, & in Actis Lucas ait: *Quibus & seipsum viventem exhibuit*. Sed Apostolus, & quae filii sunt, patri imputat; & quae sunt patris, filio. Quae enim pater facit, haec & filius facit. Si igitur sumus Christi membra,

θῆλον ὡς συναναστήσει-
ται τὸ λοιπὸν σῶμα-
Τὸ τοῦ λόγου ἀπίθα-
νον διὰ τῆς δυνάμεως
τοῦ θεοῦ πιστοποιεῖται·
ὅπερ εἰς τὴν τοῦ χρι-
στοῦ ἀνάστασιν οὐ τέ-
θηκεν· ἐγγόνει γὰρ,
ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἡμῶν, ἵ-
να μὴ ἀπίσωμεν· καὶ
ἵνα τοὺς ἀντιλέγοντας
ἐπισομίση· πάλιν ἐπὶ
τὴν προκειμένην ἤλθεν
παραίνεσιν τὴν κατὰ
πορνείας· ὅρα δὲ· οὐκ
εἶπεν, ζεύξω πόρνη·
ἀλλ' ὅπερ ἦν φρικω-
δές· τὸ ἄραι τὰ ἑαυ-
τοῦ μέλη τῷ εἶναι χρι-
στοῦ, καὶ ποιῆσαι εἶναι
πόρνης· εἰς μαρτυρίαν
φέρει τὴν παλαιάν·
πῶς δὲ ἔσονται εἰς
σάρκα μίαν· ὅτι ἡ σύνο-
δος οὐκ ἄφησι τοὺς δύο
εἶναι δύο, ἀλλ' ἓν ποιῇ·
ὅρα πῶς διὰ γυμνῶν
τῶν ὀνομάτων τῆς πόρ-
νης καὶ τοῦ χριστοῦ
προάγει τὴν κατηγο-
ρίαν

bra, quemadmodum
sumus, capite refusci-
tato, patet & reliquū
corpus fuscitatum iri.
Quod in hoc sermone
minus probabile est,
per Dei virtutem cre-
dibile efficitur. Qua-
re non ad Christi re-
surrectionem retulit,
factum fuerat enim; sed
ad nostram, ne non
credamus, & ut con-
tradicientibus linguā
occludat. Iterum ad
propositam admoni-
tionem adversus scor-
tationem venit. Vi-
de autem: non dixit,
coniungā meretrici,
sed quod credo horri-
bile, facere ne sua
membra sint membra
Christi, ut sint me-
retricis, in antiquum
fert testimoniū. Quo-
modo autem erunt in
carne una? quia con-
gressus non finit duos
esse duos, sed unum

L 3

fa-

ρίαν δεινόποιῶν αὐτήν.
ὁ τοιοῦτός φησι καὶ
σῶμα περίκειται πνεῦ-
μα γίνεται. μόνον τῷ
μηδὲν ποιεῖν σαρκι-
κόν· ἢ ὅτι διὰ μέσου
τοῦ ἁγίου πνεύ-
ματος συνάπτεται τῷ
Χριστῷ.

endo; vel quia per medium Spiritum San-
ctum Christo cohaeret.

ΟΙΚΟΤΜΕΝΙΟΥ.

Ἐπὶ τῆς πορνείας
φησὶ ὅλον μολύ-
νεται τὸ σῶμα, ὅθεν
καὶ ἐπὶ βαλανεῖα τρέ-
χειν ἔθος τοῖς πορ-
νεύσασιν. ὁ δὲ γε ἀν-
δροφόρος καὶ ἄρπαξ
χεῖρα μολύνουσι μό-
νον. τὸ δὲ φεύγετε,
τὴν μετὰ σπεδῆς ἀπο-
χὴν δηλοῖ. ἢ ὅτι τὰ
λοιπὰ ἁμαρτήματα
καὶ ἐκ ψυχικοῦ πά-
θους γίνεται. οἷον
ὀργῆς ἐπὶ ἀνδροφόνε.

26-

facit. Vide quomodo
per nuda nomina me-
retriciis & Christi pro-
vehit accusationem,
eam vehementiorem
faciens. Talis, in-
quit, etiamsi corpo-
re circumdatur, spi-
ritus est, nihil car-
nale tantum faci-

ΟΕCΥΜΕΝΙΟΥ.

IN fornicatione,
inquit, totum cor-
pus inquinatur; unde
& ad balnea currere
mos est iis, qui scor-
tati sunt. Homicida
autem, & rapax, ma-
num tantum inqui-
nant. Illud vero,
Fugite, abstinentiam
cum festinatione de-
clarat. Vel quia re-
liqua peccata ex a-
nimali adfectu fiunt.
Veluti, ex ira in ho-
mi-

κενοδοξίας ἐπὶ τῶν
 πλουτεῖν θελούντων .
 ἡ δὲ γε πορνεία, ἐξ
 αὐτοῦ τοῦ σώματος
 τὰς πηγὰς ἔχει τῆς
 ἐπιθυμίας . ἐξάραι δὲ
 ἡβουλήθη τὸ πρᾶγμα,
 ἐπειδὴ περὶ αὐτοῦ
 πρόκειται αὐτῷ ἡ πα-
 ραίνεσις . οὐ γὰρ πάν-
 τως πάντων χεῖρον ἡ
 πορνεία . εἶπεν εἰς τοῦτο
 πλείους ὁ ἐν ἀγίοις
 σευηριανὸς τεύχει ἡ
 λόγῳ γ' κεφαλαίῳ θ',
 ταύτην τε αὐτὴν εἰπὼν
 τοῦ χρυσοσόμου καὶ
 ἄλλων . ὅτι φησὶν ὁ
 πορνεύων εἰς τὴν ἰδίαν
 σύσασιν, καὶ εἰς αὐτὴν
 τὴν τοῦ σώματος τοῦ
 ἀνθρωπίνου κατασκευ-
 ῆν πλημμελεῖ, ἐνυβρί-
 ζων εἰς τὸ τοῦ σώμα-
 τος ἐργασήριον . καὶ ἄλ-
 λην . ὅτι σῶμα χριστοῦ,
 καὶ μέλη χριστοῦ ἐσιν
 ὁ ἀνθρωπος· ὁ οὖν εἰς
 τὸ ἴδιον σῶμα πλημ-
 μελῶν, εἰς χριστὸν
 πλημ-

micida; ex vana glo-
 ria, in iis qui ditescere
 cupiunt; fornicatio
 vero ex ipso corpore
 fontes habet concupiscentiae.
 Tolle autē voluit hanc
 rem; quoniam de ea
 ipsi admonitio proponitur.
 Non enim omnino
 omnium peius scortatio.
 Dixit in id pluria Sanctus Severianus
Libro LVII. Sermone III. Capite XIX.
 hanc eandem sententiam
 dicens esse Chrysostomi, & aliorum.
Quia, inquit, scortans in propriam constitutionem, & in ipsam corporis humani constructionē delinquit, corporis officinam contumelia adficiens.
 Et alibi: *Quia corpus Christi, & membra Christi est homo. In proprium igitur corpus delinquens, in Chri-*

L 4 sum

πλημμελεῖ, εἰς χριστὸν
 πλημμελεῖ, τὴν κεφα-
 λὴν ἡμῶν, οὗ καὶ ναός
 ἐστὶ τὸ σῶμα. μετὰ
 πάντων καὶ ταῦτα δέ-
 ξαι εἰ βούλει. ἐξάραι
 βουλόμενος τὸ τῆς
 πορνείας ἀμάρτημα.
 τοιοῦτόν τινα λέγει
 σκόπον, ὅτι μυρίων ἄ-
 ξιος τιμωριῶν ὁ πόρ-
 νος. ὁ γὰρ τοῦ μολίσ-
 μοῦ τοῦ οἰκείου σώ-
 ματος μὴ φειδόμενος,
 πῶς ἄλλου φείσεται;
 ὁ γὰρ ἑαυτῷ κακός,
 τίνι ἀγαθός; καὶ ἄλ-
 λως. γέγραπται πε-
 ρὶ τοῦ ἀνδρός καὶ τῆς
 γυναικὸς ἔσονται οἱ
 δύο εἰς σάρκα μίαν
 ὁ οὖν μὴν ὁ μὲν ἐπι-
 τετραμμένος καὶ δεῖω
 γαμῶν, ἀλλὰ πορ-
 νεύων. θεὸν ἔχειν τί-
 μιον γάμον καὶ κοίτην
 ἀμίαντον. ἐκ τῆς πορ-
 νείας καὶ τῆς ἐνθεν ἀ-
 καθαρσίας ἐνυβρίζει
 πόντε γάμον καὶ τὴν

stum delinquit, caput
 nostrum, cuius & tem-
 plum est corpus. Cum
 aliis omnibus & haec
 excipe sodes: *Auferre*
volens fornicationis
peccatum, quemdam
talem scopum dicit, hoc
est, sexcentis poenis
scortatorem dignū esse.
Qui enim proprii cor-
poris inquinamento non
parcit, quomodo par-
cat alterius? Qui enim
sibi malus est, cui bo-
nus erit? Et aliter:
Scriptum est de homine
& muliere, Erunt duo
in carne una. Hic i-
gitur non iuxta divinas
leges nubit, sed scorta-
tur. Oportet habere
honorabiles nuptias, &
cubile immaculatum.
Ex fornicatione, &
quae inde est immundi-
tia, nuptias & uxorem
contumelia adficit. Qui
autem id facit in pro-
prium corpus peccat

in

γυναικα. ὁ δὲ γε τοῦ-
το ποιῶν εἰς ἴδιον σῶ-
μα ἁμαρτάνει, εἰς τὴν
γυναικα ἁμαρτάνων ἥ-
τις ἐν σῶμά ἐστι μετὰ
τοῦ ἀνδρός, καὶ σῶμά
ἐστι τοῦ ἀνδρός, καθὼς
πλευρὰ αὐτοῦ ἐστι καὶ
ἐξ αὐτοῦ ἐλείφθη. τὴν
τελευταίαν νομίζω καλ-
λίστην εἶναι. ἀνελλει-
πῇ γάρ τὴν τοῦ ῥήτου
διάνοιαν σώζει. εὐρίσ-
κεται γὰρ οὕτως. πᾶν
ἁμαρτήμα ὃ ἂν πρά-
ξῃ ἄνθρωπος ἐκτός ἐ-
στι τῆς πρὸς τὴν γυ-
ναικα ἐπὶ μίξει πα-
ροινίας καὶ ἀκαθαρ-
σίας. ὁ δὲ πορνεύων
εἰς τὴν γυναικα ἁμαρ-
τάνει. ἀκαθαρσίας αὖ-
τὴν ἀναπίμπλων καὶ
αἰσχρότητος. καὶ τοῦ
ἐχίου ἀδανασίου ἐστὶ
πρὸς τούτοις ἅπασιν
ἐρμηνεῖα ἐν τῷ περὶ
σεμνοῦ γάμου. πρὸς
τοῦ-

*in uxorem peccans, quae
unum corpus cum vi-
ro est, & corpus viri
est, quia latrus eius est,
& ex eo sumpta est. Ul-
timam pulcerrimam
esse puto. Indefici-
entem enim dicti sen-
tentiam servat. In-
venitur enī ita. Om-
ne peccatum, quodcum-
que homo commiserit,
est extra contumeliam
& in munditiam in com-
mixtione cū uxore. Scor-
tans autem in uxorem
peccat, immunditia eam
implens, & turpitudi-
ne. Praeter hos quo-
que omnes interpre-
tatio exstat S. Aiba-
nassi in Libro De ve-
rendo coniugio. Adhuc
praeter hos cunctos &
ita quis interpretatus
est. (1) Ad eos qui de-
licate vivebant, & ef-
feminati erant scribens
Pan-*

(1) Optima omnium interpretatio, & naturalis,
ac vera.

τούτοις ὅλοις ἡρμηνεύ-
 σι τις καὶ οὕτως . πρὸς
 ἀβροδιαίτους καὶ φιλο-
 σάρκεις γράφων ὁ παῦ-
 λος τῇ αὐτῶν φιλοσαρ-
 αία συνέργῳ ἐχρήσα-
 το , πρὸς τὴν τῆς πορ-
 νείας παραίτησιν , τῷ-
 το λέγων , ὅτι τὰ λοι-
 πὰ ἁμαρτήματα ψυ-
 χὴν ἀδικεῖ καὶ εἰς αὐ-
 τὴν μόνον τὴν βλάβην
 παραπέμπει . ὁ δὲ γε
 πορνείων σὺν τῇ ψυ-
 χῇ . καὶ τὸ σῶμα ἀδι-
 κεί , φθείρων αὐτὸ καὶ
 ἐκδυναμῶν , καὶ τὸν ψυ-
 χικὸν καὶ ζωτικὸν κα-
 θαίρων τόνον . ὡσεὶ
 εἰπὼν . φείσασθε καὶ
 τοῦ σώματος ὑμῶν , ὃ
 περιέπετε καὶ θάλπε-
 τε καὶ οὐ πρόνοιαν
 πλείστην ποιεῖσθε . τί
 οὖν ὁ φθόνος φησὶν οὐ
 πᾶσι τὸ σῶμα ; τί οὖν
 μόνον τὴν πορνείαν τῷ-
 κό φησι ποιεῖν ;

*Paulus eorum mollitie
 coadiutrice usus est ad
 scortationis dehortatio-
 nem , hoc docens , reli-
 qua scilicet peccata a-
 nimam iniuria adfice-
 re , & in ipsam tan-
 tum nocumentum ad-
 mittere . Qui autem
 scortatur cum anima e-
 tiam corpus iniuria
 adficit , corrumpens ip-
 sam , & debilitans , &
 animale ac vitalem
 vigorem interimens .
 Quasi dicens : Parci-
 te corpori vestro , quod
 circumfertis , & oble-
 ctatis , & cuius plu-
 rimam providentiam
 habetis . Quid igitur
 invidia , inquit ,
 non tabidum reddit
 corpus ? Quid igitur
 tantum fornicationē
 id facere inquit ?*

ΟΙΚΟΤΜΕΝΙΟΤ. ΟΕC V ΜΕΝΙΙ.

Λίαν ἀσφαλὲς εἶ-
 πεν ὁ ἀπόστολος.
 φησὶ γὰρ πᾶν ἀμάρ-
 τημα ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄν-
 θρωπος ἔκτος τοῦ σώ-
 ματός ἐστιν. ὁ δὲ φθό-
 νος οὐ γίνεται παρ' ἡ-
 μῖν, ἀλλ' οὐ ποιοῦ-
 μεν τὸν φθόνον, καὶ
 πάθος ἐστὶν, ἀλλ' ἐκ
 ἐνέργεια. περὶ ἐνερ-
 γείας δὲ νῦν ὁ λόγος
 τοῦ ἀποστόλου. φησὶ
 γὰρ, πᾶν ἀμάρτημα ὃ
 ἂν ποιήσῃ ἄνθρωπος
 οὐ μὴν περὶ παθού-
 τουτέστιν ἀκάθαρτον
 ποιεῖ. καὶ τῷ μεγέθει
 τῆς δωρεᾶς καὶ τῇ ἀ-
 ξίᾳ τοῦ δωκότος κα-
 ταπτύει. πνεῦμα
 γὰρ ἡ δωρεὰ, καὶ ὁ
 δωκὼς θεός. οὐ τὸ
 αὐτεξούσιον ἀναιρεῖ,
 ἀλλὰ τῶν κακῶν πρᾶ-
 ξιων ἀπείργει. ὅτι
 δισπότην φησὶν ἔχετε.
 καὶ

Valde secure dixit
 Apostolus. Ait
 enim, omne pecca-
 tum, quod facit ho-
 mo, extra corpus est:
 invidia autem non
 est apud nos, sed a-
 git in nos. Patimur
 enim, sed non faci-
 mus invidiam; & pas-
 sio est, sed non a-
 ctio. De actione ve-
 ro nunc loquitur A-
 postolus. Inquit enī,
*Omne peccatum quod
 facit homo, non cer-
 te de passione; hoc
 est, immundum fa-
 cit. Et magnitudinē
 muneris, & dantis
 dignitatem contem-
 nit. Spiritus enim
 munus, & qui dat
 Deus est. Non li-
 berum arbitrium tol-
 lit, sed a malis actio-
 nibus arcet. Quia he-*
 rum

καὶ οὐδὲν ἔχετε ἴδιον.
οὐδὲ τὸ σῶμα. ἢ γοῶσα-
σθετε γὰρ τιμῶ τῷ
αἵματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ
ὄντες. ὑπὸ τὴν ἐξουσί-
αν τοῦ σατανᾶ. ἐπεὶ
οὖν ἠγοράσθετε ἀπὸ
θεοῦ, δοξάσατε αὐτὸν
διὰ χρηστῶν πράξεων.
ὅπως γὰρ φησιν ὁρῶν-
τες τὰ καλὰ ὑμῶν ἔρ-
γα δοξάσουσι τὸν πα-
τέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς
οὐρανοῖς. τοῦτο εἰπὼν
δείκνυσιν ὅτι οὐ μόνον
σώματι χρη̃ φεύγειν
τὴν πορνείαν, ἀλλὰ
καὶ ψυχῇ τῷ μὴ καὶ
κατὰ διανοίαν μολύ-
νυσθαι, ὅς γὰρ ἂν φη-
σιν ἐμβλέψῃ πρὸς τὸ
ἐπιθυμῆσαι ἥδη ἐμοί-
χευσε ἐν τῇ καρδίᾳ
αὐτοῦ.

rum inquit, habetis.
Et nihil habetis pro-
prium, ne corpus qui-
dē. Emti enī estis pre-
tioso sanguine filii e-
ius, quum essetis sub
potestate Satanae.
Quoniam igitur em-
ti estis a Deo, glori-
ficate ipsum per bo-
na opera, ut, inquit,
videntes opera vestra
bona, patrem ve-
strum coelestem glo-
rificent. Hoc dicens
ostendit non solum
corpore opus esse fu-
gere fornicationem,
sed & anima, non per-
mittendo ut vel cogi-
tatio quidem inqui-
netur. Quicumque e-
nim, inquit, inspe-
xerit ad concupiscen-
dum, iam moechatus
est in corde suo.

ζ.

CAP. VII.

ΠΕΡΙ δὲ αὐτῆς ἐγράψα-
 τέ μοι καλὸν ἀνδρώ-
 πω γυναικὸς μὴ ἀπτε-
 σθαι. διὰ δὲ τὰς πορ-
 νείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυ-
 ναϊκα ἔχεται, καὶ ἕκαστη
 τὸν ἰδίον ἄνδρα ἔχεται. τῇ
 γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλο-
 μένην ἀνοίαν ἀποδίδωται,
 ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ
 ἀνδρὶ. ἡ γυνὴ τῷ ἰδίῳ σώ-
 ματι ὡς ἑξουσιάζει, ἀλλ'
 ὁ ἀνὴρ ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀ-
 νὴρ τῷ ἰδίῳ σώματι οὐκ
 ἑξουσιάζει· ἀλλ' ἡ γυνὴ
 μὴ ἀποσερεῖτε ἀλλήλους,
 εἰ μὴ τι αὐτὴ ἐκ συμφώνου
 πρὸς κερὸν, ἵνα ἡλοάξη-
 τε τῇ ἡσυχίᾳ καὶ τῇ προσευ-
 χῇ. καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐ-
 τὸ συνέρχησθε, ἵνα μὴ πη-
 ράξη ὑμᾶς ὁ σατανᾶς διὰ
 τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν. τοῦτο
 δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην
 οὐ κατ' ἐπιταγὴν. δεῖλω
 γὰρ πάντες ἀνθρώπους ἑ-
 ναιῶς καὶ ἑμαυτῶν. ἀλλ' ἕ-
 καστος ἰδίον χάρισμα ἔχει
 ἐκ θεοῦ, ὡς μὲν οὕτως, ὡς
 δὲ ἕτως. καὶ γὰρ ποῖς ἀ-
 γάμοις καὶ ταῖς γήρυσιν, κα-
 λὸν αὐτοῖς εἶναι ἐάν μὴ νῶ-
 σιν ὡς καὶ γὰρ. εἰ δὲ οὐκ ἐγ-
 κρα-

DE quibus autem scri-
 psistis mihi: Bonum
 est homini mulierem non
 tangere: propter fornicationem
 autem unusquisque
 suam uxorem habeat, &
 unaquaeque suum virum
 habeat. Vxori vir debitum
 reddat: similiter autem &
 uxor viro. Mulier sui cor-
 poris potestatem non ha-
 bet, sed vir. Similiter
 autem & vir sui corporis
 potestatem non habet, sed
 mulier. Nolite fraudare
 invicem: nisi forte ex con-
 sensu ad tempus, ut va-
 cetis orationi: & iterum
 revertimini in idipsum, ne
 tentet vos satanas propter
 incontinentiam vestram.
 Hoc autem dico secundum
 indulgentiam, non secun-
 dum imperium. Volo enim
 omnes vos esse sicut meip-
 sum: sed unusquisque pro-
 prium donum habet ex
 Deo: alius quidem sic, a-
 lius vero sic. Dico autem
 non nuptis, & viduis:
 bonum est illis si sic per-
 maneant, sicut & ego.
 Quod si non se continent;
 nu-

κρατεῦνται, γαμήσασαν· κρεῖττον γάρ ἐστι γαμήσαι ἢ πυροῦσθαι. τοῖς δὲ γε γαμήκοσι παραγγέλλω, καὶ ἐγώ, ἀλλ' ὁ κύριος, γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρός μὴ χωρισθῆναι. ἐὰν δὲ κεχωρισθῇ, μετέτω ἀνάμωσ ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλλαγήτω. καὶ ἄνδρα γυναῖκα μὴ ἀφίεναι. τοῖς δὲ λοιποῖς ἐγὼ λέγω, καὶ ὁ κύριος, εἴ τις ἀδελφὸς γυναῖκα ἔχει ἄπιστον, καὶ αὐτὴ συνευδοκεῖ οἰκῆν μετ' αὐτοῦ, μὴ ἀφίετω αὐτήν· καὶ γυνὴ ἥτις ἔχει ἄνδρα ἄπιστον, καὶ αὐτὸς συνευδοκεῖ οἰκῆν μετ' αὐτῆς, μὴ ἀφίετω αὐτόν. ἡγίασαι γὰρ ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικί, καὶ ἡγίασαι ἡ γυνὴ ἡ ἄπιστος ἐν τῷ ἀνδρὶ· ἐπὶ ἅρα τὰ σέπτα ὑμῶν ἀκάθαρτα ἐστί· νῦν δὲ ἁγιά ἐσιν. εἰ δὲ ὁ ἄπιστος χωρίζεται, χωρίζεσθω· καὶ δὲ δώλωται ὁ ἀδελφὸς ἢ ἡ ἀδελφὴ ἐν τοῖς τοῖς τοῖς. ἐν δὲ εἰρήνῃ κατεκλῃσεν ἡμεῖς ὁ θεὸς· ἐπεὶ γὰρ οἶδας γυναῖκα πῶς ἄνδρα σώσεις. ἢ τί οἶδας ἄνερ, εἰ πῶς γυναῖκα σώσεις εἰ μὴ; ἐκαστὸς ὡς ἐμέρισεν ὁ θεός, ἐ-

κα-

nubant. Melius est enim nubere, quam uri. Iis autem, qui matrimonio iuncti sunt, praecipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere; quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat. Nam ceteris ego dico, non Dominus. Si quis frater uxorem habet infidelem, & haec consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si quae mulier fidelis habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum: sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidem: alioquin filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt. Quid si infidelis discedit, discedat, non enim servituti subiectus est frater aut soror in huiusmodi: in pace autem vocavit nos. Unde enim scis mulier, si virum salvum facies? aut unde scis vir, si mulierem salvam

fa-

καὶ ὅς τις ἐκκλησίου τοῦ κυρίου
 οὕτω περιπατεῖτω . καὶ ὅ-
 τως ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πά-
 σαις διατάσσομαι . περιτε-
 μνόμενος τις ἐκλήθῃ , μὴ
 ἐπισπασθῶ . ἐν ἀκροβυστί
 τίς ἐκλήθῃ , μὴ περιτεμνέ-
 σθω . ἡ περὶ τομὴν οὐδὲν ἐστὶ
 καὶ ἡ ἀκροβυστία οὐδὲν ἐστίν ,
 ἀλλὰ σήμησις ἐν τοῖς θεοῖς .
 ὁ καὶ ἐν τῇ κλήσει , ἢ ἐ-
 κλήθῃ , ἐν ταύτῃ μενέτω .
 δῆλος ἐκλήθῃς ἰ . μὴ σοι με-
 λήτω ἄλλ' αὖ καὶ δύνασθαι
 ἐλευθέρους γενέσθαι μάλλον
 χρηστὰ . ὁ γὰρ ἐν κυρίῳ
 κληθεὶς δῆλος , ἀπελευθέρους
 κυρίου ἐστίν . ὁμοίως καὶ ὁ
 ἐλευθέρους κληθεὶς , δῆλος ἐ-
 στί τοῦ κυρίου . ἀλλ' ἡγοράσθητε
 μὴ γίνεσθε δούλοι ἀνθρώπων
 ὁ καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ , ἀδελ-
 φοί , ἐν ταύτῃ μενέτω παρὰ
 θεοῦ . περὶ δὲ τῶν παρθέ-
 νων ἐπιταγήν κυρίου οὐκ ἔ-
 χω , γνώμην δὲ δίδωμι ὡς
 ἡλημένης ὑπὸ κυρίου πισυ-
 εῖναι . νομίζω οὖν πᾶσι κα-
 λὸν ὑπάρχεν διὰ τὴν ἐνε-
 σῶσάν ἀναγκήν , ὅτι καλὸν
 ἀνθρώπῳ πᾶσι εἶναι . δε-
 δεσμέναι γυναῖκες ; μὴ ζητεῖτε λύ-
 σιν· λέλυσθαι ἀπὸ γυναικός ;
 μὴ ζητεῖτε γυναῖκα· εἰ δὲ καὶ
 γή-

facies? nisi unicuique si-
 cut divisit Dominus, unum-
 quēque sicut vocavit Deus
 ita ambulet, & sicut in
 omnibus Ecclesiis doceo .
 Circumcisis aliquis voca-
 tus est? non adducat prae-
 putium . In praeputio ali-
 quis vocatus est? non cir-
 cumcidatur . Circumcisio
 nihil est, & praeputium
 nihil est: sed observatio
 mandatorum Dei . Unus-
 quisque in qua vocatione
 vocatus est, in ea perman-
 eat . Servus vocatus es?
 non sit tibi curae: sed &
 si potes fieri liber, magis
 utere . Qui enim in Do-
 mino vocatus est servus,
 libertus Domini est . Si-
 militer qui liber voca-
 tus est, servus est Chri-
 sti . Pretio empti estis, no-
 lite fieri servi hominum .
 Unusquisque in quo voca-
 tus est, fratres, in hoc
 permaneat apud Deum .
 De virginibus autem prae-
 ceptum Domini non habeo
 consilium autem do, tam-
 quam misericordiam con-
 consecutus a Domino, ut
 sim fidelis . Existimo ergo
 hoc

γῆμης, οὐχ ἡμαρτες. καὶ
 εἰς γῆμιν ἢ παρθένος, οὐχ
 ἡμαρτε. Ὅτι ὅτι δὲ τῇ σαρκί
 ἐξουσίαν οἱ ποιεῖται. ἐγὼ
 εἰδὼ ὑμῶν φέδομαι. τοῦτο
 δὲ φημὶ, ἀδελφοί, ὁ καί-
 ρος συνεσταλμένος τὸ λοιπὸν
 ἐστίν, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες
 γυναῖκα, ὡς μὴ ἔχοντες
 ᾧσι. καὶ οἱ πλάοντες, ὡς
 μὴ πλάοντες. καὶ οἱ χαί-
 ροντες, ὡς μὴ χαίροντες.
 καὶ οἱ ἀγοράζοντες, ὡς μὴ
 κατέχοντες. καὶ οἱ χρω-
 μένοι τῷ κόσμῳ τούτῳ,
 ὡς μὴ καπαχρωμένοι. πα-
 ραγὰ γὰρ τὸ Χῆμα τοῦ κό-
 σμου περὶ. δεῖ δὲ ὑμᾶς
 ἀμερίμνους εἶναι. ὁ ἀγαμος
 μεριμνᾷ περὶ τοῦ κυρίου,
 πῶς ἀρέσῃ τῷ κυρίῳ. ὁ
 δὲ γαμήσας μεριμνᾷ περὶ
 τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσῃ
 τῇ γυναίκε καὶ μεμερίσαι.
 καὶ ἡ γυνὴ καὶ ἡ παρθένος
 ἢ ὁ ἀγαμος μεριμνᾷ περὶ τοῦ
 κυρίου, ἵνα ἡ ἀγία καὶ
 σῶματι καὶ πνεύματι. ἡ
 δὲ γαμήσασα μεριμνᾷ περὶ
 τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσῃ
 τῷ ἀνδρί. τοῦτο δὲ πρὸς
 τοῦ ὑμῶν αὐτῶν συμφέρον
 λέγω, οὐχ ἵνα βρόχον
 ὑμῖν ἐπιβάλλω. ἀλλὰ
 πρὸς

*boc bonum esse propter in-
 stantem necessitatem quo-
 niam bonum est homini sic
 esse. Adligatus es uxori?
 noli quaerere solutionem.
 Solutus es ab uxore? noli
 quaerere uxorem. Si au-
 tem acceperis uxorem: non
 peccasti. Et si nupserit vir-
 go, non peccavit; tribula-
 tionem tamen carnis habe-
 bunt huiusmodi. Ego au-
 tem vobis parco. Hoc ita-
 que dico, fratres: Tempus
 breve est, reliquum est, ut
 & qui habent uxores, tam-
 quam non habentes sint:
 & qui flent, tamquam
 non flentes, & qui gau-
 dent, tamquam non gau-
 dentes, & qui emunt, tam-
 quam non possidentes: &
 qui utuntur hoc mundo,
 tamquam non utantur:
 praeterit enim figura hu-
 ius mundi. Volo autem vos
 sine sollicitudine esse. Qui
 sine uxore est, sollicitus est,
 quae Domini sunt, quo-
 modo placeat Deo. Qui
 autem cum uxore est, so-
 licitus est, quae sunt mun-
 di, quomodo placeat uxo-
 ri, & divisus est. Et*
 mi-

πρὸς τὸ εὐχμεῖν καὶ εὐ-
 παρεδρον τῷ κυρίῳ ἀπα-
 ριστάσθαι. αἱ δὲ τίς ἀλη-
 μονικὴν ἐπὶ τὴν παρθένον
 αὐτοῦ νομίζει, εἴαν ἢ ὑ-
 πέρεγκμος, καὶ οὕτως ὁ-
 φείλη γίνεσθαι, ὃ δὲ λη-
 ποιῆται· ἢ ἁμαρτύνει·
 γαμήτω. ὡς δὲ ἐσηκαὶ
 ὁδρῶς ἐν τῇ καρδίᾳ, μὴ
 ἔχων ἀνάγκην, ἐξουσίαν
 δὲ ἔχει περὶ τοῦ ἰδίου θε-
 λήματος, καὶ τοῦτο κακρι-
 καν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ,
 τοῦ παρὲν τὴν ἑαυτοῦ παρ-
 θένον, καλῶς ποιεῖ. ὡς πε-
 ῖ ἡ ἐγκαμίζων, κρείσσει
 ποιεῖ. γυνὴ δὲ δέττει νόμον
 ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ ἢ ἀ-
 νὴρ αὐτῆς, εἴαν δὲ καὶ μη-
 δὴ ὁ ἀνὴρ, ἐλευθε-
 ρα εἰσὶν ὃ δὲ λη γαμη-
 θῆναι, μόνον ἐν κυρίῳ.
 μακχωτέρη δὲ εἰσὶν ἐπὶ
 ἔργῳ μείνη, κατὰ τὴν ἐμὴν
 γνώμην. δοκῶ δὲ κρῖναι
 πνεῦμα θεοῦ ἔχον.

mulier innupta, & virgo,
 cogitat quae Domini sunt :
 ut sit sancta corpore & spi-
 ritu. Quae autem nupta
 est, cogitat, quae sunt mun-
 di, quomodo placeat viro.
 Porro hoc ad utilitatem ve-
 stram dico: ut non laqueum
 vobis iniiciam, sed ad id,
 quod honestum est, & quod
 facultatem praebet sine
 impedimento Dominum ob-
 secrandi. Si quis autem
 turpem se videri existimat,
 super virgine sua, quod sit
 superadulta, & ita oportet
 fieri: quod vult faci-
 at: non peccat, si nubat.
 Nam qui statuit in corde
 suo firmus non habens neces-
 sitatem, potestatem autem
 habens suae voluntatis, &
 hoc iudicavit in corde suo,
 servare virginem suam, be-
 ne facit. Igitur & qui ma-
 trimonio iungit virginem
 suam, bene facit, & qui non
 iungit, melius facit. Mu-

lier adligata est legi quanto tempore vir eius vivit, quod
 si dormierit vir eius liberata est: cui vult nubat; tan-
 tum in Domino. Optior autem erit si sic permanserit,
 secundum meum consilium: puto autem quod &
 ego Spiritum Dei habeam.

Περὶ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων,
 διδασκόμεν ὅτι πάντες γνῶ-
 σιν ἔχομεν. ἡ γνῶσις φυ-
 σιοῦ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκο-
 δομῆς. εἰ δὲ τις δοκῇ εἰ-
 δέναι τι, οὐδέ πω εἰδέν
 ἔγνωκε καθὼς δεῖ γνῶσιν.
 εἰ δὲ τις ἀγαπᾷ τὸν θεόν,
 ἔγνωκε ἔγνωκε ὑπὸ αὐτοῦ.
 περὶ τῆς βρώσεως δὲ τῶν
 εἰδωλοθύτων, οἱ δασκόμεν ὅτι
 οὐδὲν εἰδωλον ἐν κόσμῳ,
 καὶ ὅτι οὐδεὶς θεὸς ἕτερος
 εἰ μὴ εἰς. καὶ γὰρ εἰπε-
 ραὶ λέγόμενοι θεοί, εἰ τε
 ἐν οὐρανῷ, εἰ τε ἐπὶ τῇ
 γῆς, ὥσπερ εἰσι θεοὶ πολ-
 λοι, καὶ κύριοι πολλοί.
 ἀλλ' ἡμεῖς εἰς θεὸς ὁ πατήρ.
 ἐξ οὗ πάντες, καὶ ἡμεῖς
 εἰς αὐτόν. καὶ εἰς κύριον
 Ἰησοῦν Χριστόν. δι' οὗ πᾶν
 πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐ-
 τοῦ ἀλλ' οὐκ ἐν πᾶσιν ἡ
 γνῶσις ἐκινεῖται. τῇ συνεί-
 δεισιν τοῦ εἰδωλοθύτου ὡς ἀρ-
 τή. ὡς εἰδωλοθύτον ἐσθίειν
 οὐκ ἐστὶν. καὶ ἡ συνείδησις αὐ-
 τοῦ ἀσθενεῖ. οὐδὲ μολύνει
 πᾶσι.

De iis autem, quae idolis
 sacrificantur, scimus quia
 omnes scientiam habemus.
 Scientia inflat, caritas
 vero aedificat. Si quis au-
 tem se existimat scire al-
 liquid, nondum cognovit
 quemadmodum oporteat cum
 scire. Si quis autem di-
 ligat Deum, hic cognitus est
 ab eo. De escis autem, quae i-
 dolis immolantur, scimus
 quia nihil est idolum in mū-
 do, & quod nullus est Deus,
 nisi unus. Nam etsi sunt qui
 dicantur dii, sive in caelo,
 sive in terra (siquidem sunt
 dii multi, & domini mul-
 ti) nobis tamen unus
 Deus, Pater, ex quo om-
 nia, & nos in illum: &
 unus Dominus Iesus Chri-
 stus, per quem omnia &
 nos per ipsam; Sed non in
 omnibus est scientia. Qui-
 dam autem cum conscien-
 tia usque nunc idoli,
 quasi idolothytum mandu-
 cant, & conscientia ipso-
 rum, quia sit infirma, pol-
 lutur.

ΣΙΧΝΩΣ ΞΝΑΥΜΝΗΣΚΕΙ. ὅτι οὐκ
 ἐσμεν ἑαυτῶν, ἀλλ'
 ὑπὸ δεσπότην τελού-
 μεν. ἐγράψαν αὐτοὶ
 εἰ δεῖ ἀπέχεσθαι γυ-
 ναικός, ἢ οὐ. τὸ μὲν
 καλὸν καὶ ὑπέρεχόν φη-
 σὶν εἶναι τὸ ὅλοις μὴ ἀ-
 πτεσθαι γυναῖκός. τὸ
 δὲ ἀσφαλές καὶ βοη-
 θοῦν τῇ ἀσθενείᾳ ἡ-
 μῶν. τῇ νομίμῳ κέ-
 χρησθαι γυναικί, καὶ
 τῷ νομίμῳ ἀνδρί. αὐ-
 τῇ ἢ τῆς συγχρήσεως
 αἰτία, εἰς ἐγκράτειαν
 παρακαλεῖ. ἔδειξεν
 χρέως αὖσαν τὴν εὐνοί-
 αν, καὶ οὐ δωρεὰν πα-
 ρεχομένην. ἐπειδὴ εἶ-
 πειν τὴν ὀφειλομένην
 εὐνοίαν, ἡρμήνευσεν
 ποῖα εἶσιν. αὐτὴν φη-
 σὶν, ὅτι ἡ ἀνὴρ, αὐτὴ
 γυνὴ τοῦ ἰδιοῦ σώμα-
 τος ἐξοὺς ἐκζουσιν. ἀλλ'
 ἅα τὴν τοῦτου ἐξου-
 σίαν ὁ ἕτερος ἔχει, τὴν
 ἀπόκρισιν καὶ ἐν παντὶ τοῦ
 ἀλ-

SAepe in memo-
 riam revocat, nos
 nostri non esse, sed
 sub hero vivere.
 Scripserunt ei an o-
 porteret abstinere ab
 uxore, nec ne? Pul-
 erum & praestans,
 inquit, est omnino
 mulierem non tange-
 re. Tutum autem,
 & infirmitatem no-
 stram iuvans legiti-
 ma uxore uti, & vi-
 ro legitimo. Haec
 vero consuetudinis
 causa, ad continen-
 tiā hortatur. Osten-
 dit debitam esse bene-
 volentiam, & non ea,
 quae gratis detur.
 Quoniam dixit debi-
 tam benevolentiam,
 interpretatus est qua-
 lis esset. Haec, inquit.
 Neque vir, neque
 uxor, proprii corpo-
 ris potestatem habet,
 sed huius potestatem
 alterq. habet. Quid

ἄλλοις τὸ πλεον δι-
δωσι τῷ ἀνδρὶ, ἔνθα
περὶ ὑποταγῆς καὶ ἐξ-
ουσίας ὁ λόγος αὐ-
τοῦ. νῦν δὲ τὴν ἰσότητά
ἔδωκε; καὶ φάμεν, ὅτι
ἐκεῖ μὲν περὶ τοῦ ἀρ-
χιχοῦ ὁ λόγος, νῦν δὲ
περὶ σωφροσύνης. ἐν
ᾗ οὐδεὶς τὸ πλεον ἢ
τὸ ἐλαττον ἔχειν ὀφεί-
λει. ὅρα δὲ καὶ ὡς τὸ
χρέως σημαίνεν τῷ
ρηματι τῆς ἀποστρέ-
ψεως. μὴ ἐγκρατεύ-
σθαι φησι. θάπερος θά-
περος μὴ βουλομένου.
μὴ πῶς περὶ αἵ γένη-
ται. πρόξενον τῷ ἐτέ-
ρῳ μέρει ἡ ἐγκράτεια.
τούτῃσι κατὰ καιρὸν
τῶν προσήκοντα. εὐ-
καιρία δὲ ἐστὶν ἀποχῆς
ἢ ἀνυσταῖς καὶ ἢ πρᾶ-
σις καὶ τούτῳ δὲ φησι
οὐ τοὺς σημαίνοντες γυ-
ναῖκα. εὐχέσθαι ἢ νη-
στεύειν καὶ ἄλλων. ἀλλ'
ἅπαντες ἐν ἑαυτοῖς καὶ ἐν
ἐκείνῳ που ἀποστρέφονται

vero & in aliis plus
tribuit viro, ubi de
subjectione & pote-
state loquitur; nunc
vero aequalitatem
dedit? & dicimus:
Quia ibi de princi-
patu sermo; nunc
vero de continentia;
in qua nemo plus vel
minus habere debet.
Vide vero quomodo
hic debitum signifi-
catum est verbo pri-
vationis. Ne conti-
nete vos, inquit, al-
ter altero nolente;
ne forte scortatio fi-
at. Conciliat al-
teri parti continen-
tia, hoc est tem-
pore convenienti.
Tempus opportunū
autem est abstinen-
tiae, ieiunium & o-
ratio. Hoc vero, in-
quit, non prohibens
congregantes mulie-
ri orare, vel ieiuna-
re; sed ut gratia &

νηταί. ἀπέχεσθε γάρ
φισιν ἵνα χαλάζητε τῇ
νησίᾳ καὶ τῇ προσευ-
χῇ. ὡς τῆς μίξεως
χολίας, οὐκ ἀκαθαρ-
σίαν ποιούσης. μίξεως
δὲ τῆς πρὸς τὰ νομί-
μα. ἵνα μάθῃς ὅτι ἔχ
ὁ διάβολος μένος αἰ-
τίος τῆς πορνείας, ἀλ-
λὰ ἡγῆρων ἀκρασία,
ἐπάγει διὰ τὴν ἀκρα-
σίαν ὑμῶν, δεικνύς ὅτι
ἐνθα μᾶλλον ἢ ἐκ τῶ
διαβόλου γίνεται.

ieiuniū exaēius fiat.
Abstinete enim, in-
quit, ut vacetis ieiū-
nio & orationi, quasi
a coitu vacationem,
non immunditiam o-
perante; coniūctione
vero legitima. Vt au-
tem discas non Diabo-
lū esse solam causam
fornicationis, sed &
nostram intemperan-
tiam, addit, per ve-
stram intemperan-
tiam, ostendens hinc
magis quam ex Dia-
bolo fieri.

OIKOTMENIOY.

OECVMENII.

Οὗχ ὥσπερ τὸ οὐ
μοιχύσεις, οὐ
φονεύσεις, εἶδη καὶ τὸ
μὴ ἀποδереῖν ἀλλή-
λους, ἐπιταγή τις ἐστίν
καὶ ἐπαίνετος ὁ τοῦτο
ποιῶν, ὡς νόμον πλη-
ρῶν. κατὰ συγγνώμην
φησὶ τοῦτο εἰπῶ. συγ-
καταβαίνων τῇ ἀσθε-
νείᾳ

Non sicut illud,
non moechabe-
ris, non occides, iam
etiam & unum a-
lio non privare,
praeceptum quoddā
est, & laudabilis, qui
hoc facit, ut qui le-
gem implet. Secundū
veniam, inquit, hoc

M 3

di-

νεία ὑμῶν. ἐκ δὲ τοῦ
 εἰπεῖν συγγνώμην ἔ-
 δειξε ὅτι καὶ κατέγ-
 ρως μὲν πράττει
 πρᾶγμα, ὁ μόνον ἐν
 τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προ-
 σεύχῃ ἀπεχόμενον.
 ἔνθα δυσχερὲς ἐπιτάσ-
 σει πρᾶγμα. ἑαυτὸν
 ἐν μέσῳ φέρει. ἐπει-
 δὴ σφόδρα αὐτῶν κα-
 τηγορήσαι εἰπών, διὰ
 τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν. νῦν
 σπουδάζει παραμυθί-
 σασθαι αὐτούς. καὶ τί
 φησι τὸ μέναι παρ-
 θένον. χάρισμά ἐστι
 ἀπὸ Θεοῦ. οὐκ ἐπειδὴ
 τῆς ἡμετέρας οὐ δεῖται
 σπουδῆς τὸ πρᾶγμα.
 αὐτὸ δὲ τὸ ἀξιώθῃναι
 χαρίσματος. πολλὰ
 κοπιᾷ τις. ἀλλ' ὡς
 εἴρηται παραμυθεῖται
 αὐτοὺς ὑπὲρ τῆς ὕβρι-
 ως. ὡς μὲν καὶ παντε-
 λῶς ἀπέχεται μίξεως,
 ὡς δὲ ἄχρι τῆς γαμέ-
 τῆς ἴσεται.

abstinet, & ut in uxore subsistit.

ΘΕΟ.

dico, condescendens
 infirmitati vestrae.
 Ex eo autem quod
 veniam dicit, osten-
 dit se etiam dum con-
 demnat, opus opera-
 ri, quod solum in ie-
 iunio & oratione re-
 linquendum. Hic
 difficile opus praeci-
 pit: seipsum in me-
 dio collocat. Quo-
 niam valde ipsos ac-
 cusaverat dicens: *Per*
incontinentiam vestram.
 Nunc studet eos con-
 solari. Et quid, in-
 quit, permanere vir-
 ginem? Donum est
 Dei. Non quia no-
 stro studio non indi-
 get opus; sed ipsum
 hoc dignum fieri, mu-
 neris est. Multum ne-
 gotiū faceffivit. Sed,
 ut dictum est, consola-
 tur eosdem de contu-
 melia, & ut quidem

omnino concubitu

THEO-

ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ .

THEODORETI .

Εδείξειν πάλιν ἑαυ-
τόν τῆς τοῦ ἀγά-
μου ὄντα συμμαρίας .
οὐ γὰρ ἂν τις αὐτὸν
εἰκότως τῆς χηρού-
σας ἐντάττοι . νεανί-
ας γὰρ ἄν' ἐτι τῆς κλή-
σεως ἡξιώθη . μηδεὶς
δὲ αὐτὸν οἰέσθω τὴν
μὲν ἀγαμίαν τοῖς ἀν-
δράσι , τὴν δὲ μετὰ
τὴν γάμον ἐγκρατείαν
ταῖς γυναῖξιν μόναις
νομασθεῖν . ἀμφοτέρα
γὰρ ἐκατέρων ἐκπαι-
δεύει γένος . ὅρα σοφί-
αν . καὶ βελτίονα δεικ-
νυσι τὴν ἐγκράτειαν ,
καὶ οὐκ ἀναγκάζει τὸν
μὴ φθάνοντα , δεδο-
κώς μὴ τι μείζον πα-
ράσπασμα γένηται . ἐν-
έφηε ὅση τῆς ἐπιθυ-
μίας ἢ τύραννις . πολ-
λὴν φησι ὑπομένει
βίαν καὶ πύρωσιν ; ἀ-
παλλάττηται καὶ χαμη-
στε-

Οstendit iterum
se ipsum coniugii expertem . Nemo enim congruenter eum inter viduas collocaverit . Adhuc enim adolescens vocatione dignatus est . Nemo autem eum arbitretur coniugii viris prohibere , & continentiam , quae post nuptias contingit , solis mulieribus praescribere . Vtraque siquidem utroque genus edocet . Observa sapientiam . Et meliorem ostendit continentiam , & qui eam non adsequitur minime cogit , timens ne maior convulsio fiat in illis . Ostendit qualis sit concupiscentiae tyrannis . Multam , inquit ,

M 4

quit ,

σιως, μή ποτε περι-
τραπήσ. ἐπειδὴ ῥητὸν
νόμον ὑπὸ τοῦ κυρίου
τεθέντα λέγειν μέλ-
λει. διὰ τοῦτο φησιν
οὐκ ἐγώ, ἀλλ' ὁ κύ-
ριος. τίς δὲ ὁ νόμος;
μὴ γίνεσθαι διχίρεσιν
παρεκτοῦ λόγου πορ-
τείας, καὶ πᾶ μὲν ἐμ-
προσθεν εἰρημένα εἰ μὴ
καὶ ὀνομασίᾳ ὁ κύριος εἴ-
πεν. ὁ μὲν καὶ αὐτὸ τὸ
κυρίῳ καλῶς ἔχειν δο-
κεῖ τῷ δι' αὐτοῦ σώματος
παύλου λαλοῦντι πλήν
ἐπειδὴ τὸ τοῦ χωρι-
σμοῦ ῥητὸν αἰς εἰρηται
ὁ κύριος παρέδωκεν.
τούτου χάριν φησὶν ἡ
ἐγὼ ἀλλ' ὁ κύριος. ὥστε
τὸ ἐγώ, καὶ οὐκ ἐγώ, ταύ-
την ἔχει τὴν διαφοράν. ἡ
γὰρ μὴ τὰ αὐτοῦ
ἀνθρώπινα εἶναι νομί-
σῃ ἐπάγει κατώτερον.
δοκῶ δὲ καὶ γὰρ πνευμά-
θεοῦ ἔχειν. καλλίον
μὲν φησι τὸ καὶ χωρι-
σθῆναι. οἱ δὲ καὶ χω-
ρι-

quit, vim incendiū-
que sublines? Di-
scede etiam a coniu-
gio, ne forte per-
vertaris. Quoniam cō-
stitutam legem, a Do-
mino latam dicturus
est, propterea in-
quit, *Non ego, sed
Dominus*. Quae au-
tem lex? Separatio-
nem non fieri exce-
pta causa fornicatio-
nis. Et quae quidem
antea dicta sunt, et-
si non nominatim
Dominus dixit. Quod
quidem & ipsum Do-
minobene habere vi-
detur per ipsum os
Pauli loquenti. Ve-
runtamen quoniam
separationis legem,
ut dictum est, Do-
minus tradidit, pro-
pterea ait, *non ego,
sed Dominus*. Quasi:
Ego & non ego; hanc
habet differentiam.
Ne enim sua huma-
na

ρισθῇ μετέτω ἔχουσα
τὸν ἄνδρα. εἰ καὶ μὴ
τῇ μίξει μένῃ δια-
δέσει, καὶ τῷ μὴ ἐπ-
εισαγαγεῖν ἄνδρα ἑ-
περον. εἰ μὴ τι ἐπὶ λό-
γου πορνείας. οὗτος
γὰρ ὁ τοῦ χριστοῦ νό-
μος, οὗ περὶ τῶν μὴ
πῶς γεγαμηκότων ταῦ-
τα νομοθετεῖ, ἀλλὰ
περὶ τῶν φθασάντων
γῆμαι. οὐ γὰρ εἶπεν,
εἰ τις βούλεται λαβεῖν
ἄπιστον· ἀλλ' εἰ τις ἔ-
χει. καὶ γὰρ συνέβη-
κεν ἀνδρογυνου ὄντος.
ἕνα μὲν πιστεῦσαι, θά-
περον δὲ ἐν ἀπιστίᾳ με-
ταί. τί οὖν εἰ μὲν πορ-
νεῖα ἀλῶ ἡ γυνὴ ἀρεῖναι
αὐτήν ἐπὶ πέτρα πταῖ,
εἰ δὲ ἄπιστος οὐκ ἔστι,
καὶ τὸ χεῖρον ἢ ἀπι-
στία. χεῖρόν μὲν ἀλλ'
ἐπὶ τῆς πορνῆς ὁμο-
λογουμένη ἐστὶν ἡ πο-
νηρία. ἐπὶ δὲ τῆς ἀ-
πίστου, ἀγνοία μαλλόν
ἐστὶν ἡ πονηρία. ἣν δὲ

παυ-

na esse quis putet
subdit inferius: Vi-
deur enim & ego spi-
ritum Dei habere.
Honestius enim, in-
quit, non separari. Si
vero etiam separe-
mur, virum habeat.
Ne forte concubitu
adfectu immaneat, &
non alterum virum
ducendo: nisi in caus-
sa fornicationis. Haec
enim Christi lex ista
non de iis, qui nūquā
uxorem duxerunt,
iubet, sed de iis, qui
iam connubio iuncti
sunt. Non enim
dixit, si quis in-
fidelem accipere
vult, sed si quis ha-
bet. Etenim evenie-
bat, aliquo uxorem
habente, unum qui-
dem credere, alte-
rum vero in incredu-
litate permanere.
Quid igitur si in for-
tatione mulier de-

pre-

παυθῆναι εἰκός. τοῦτο
 γὰρ καὶ αὐτός φησι.
 τί γὰρ οἶδας γυναι εἰ
 τὸν ἄνδρα σώσεις. εἰ
 βούλεται φησι τί γὰρ
 ἐσι βλάβον εἰ τῆς πί-
 στως τοῦ ἐνὸς μέρους
 ἀκεραίου μενούσης ἑλ-
 πεις εἶν χρησὴ, καὶ τὸν
 ἄπιστον τὸν χρόνον με-
 ταβληθέντα πιστεῦσαι,
 ἀντίφασις. εἰ ὁ κολ-
 λώμενος τῇ πόρνῃ ἐν
 σῶμα γίνεται. πῶς ἐ-
 κεῖνόν μὲν κωλύει, τοῦ-
 το δὲ οὐ; καὶ φάμεν.
 ἐν μὲν σῶμα καὶ ἐπὶ
 τῆς ἀπίστου γίνεται.
 ἀλλὰ νικᾷ ἡ καθαρῶ-
 τος τοῦ πιστοῦ μέρους
 τὴν ἀκαθαρσίαν τοῦ ἀ-
 πίστου. πῶς; ἐπὶ μὲν
 γὰρ τῆς πόρνῃς ἀμ-
 φότεραι ἀκάθαρτοι, καὶ
 ἡ πόρνη, καὶ ὁ ἐπὶ τῇ
 πορνείᾳ προσιών.
 ἐπὶ δὲ τῆς ἀπίστου,
 αὕτη μὲν καθ' ὅσον ἀ-
 πιστός, ἀκάθαρτος, ὁ
 δὲ προσιών οὐκέτι. οὐ
 γὰρ

prehensa sit? Dimit-
 tere eam concessum
 est. Si vero infidelis
 non est, peior certe
 est incredulitas. Pe-
 ior quidem, sed in
 meretrice malitia est
 incontestata. In in-
 fideli vero, ignoran-
 tia magis est quam
 malitia. Cessare au-
 tem conveniens erat.
 Hoc enim & ipse ait.
 Quid enim nosti, o
 mulier, an virum
 servatura sis. Si vult,
 inquit. Quid enim
 nocet, si fide unius
 partis pura manente,
 bona spes adsit &
 incredulum progressu
 temporis immutatū
 crediturum esse? Op-
 positio. Si qui me-
 retrici iungitur unū
 corpus est: quomodo
 illud quidem prohi-
 bet, hoc vero non?
 Et dicimus. Vnum
 quidem corpus & in
 in-

γὰρ ἵνα τὸ ἀπηγορευ-
 μένον τι πράξῃ προσ-
 ἔρχεται· ἀλλὰ τὴν
 ἐπιτετραμμένην μίξιν
 τοῦ γάμου καὶ πάλιν
 κατ' ἄλλο μὲν ἡ ἀπι-
 στός ἐστιν ἀκάθαρτος
 κατὰ τὴν ἀσέβειαν·
 κατ' ἄλλο δὲ κοινωνεῖ
 τῷ πιστῷ μέρος κατὰ
 τὴν σώματος μίξιν· ἐ-
 πὶ δὲ τῆς πόρνῃς κα-
 τ' αὐτὸ καὶ εἰς ἀ-
 κάθαρτος ἡ κοινωνία
 γίνεται, οἷον κατὰ τὸ
 σῶμα· ἵνα μὴ φοβῇ-
 ται τὸ πιστὸν μέρος συν-
 οικοῦν τῷ ἀπίστῳ ὡς
 γεγόμενον τῇ συνοικη-
 σει ἀκάθαρτον· ὅρα
 πῶς ἐκβάλλει τὸν φό-
 βον· ἡγιάσται φησιν.
 τῇ περιουσίᾳ τῆς κα-
 θαρότητος λέγων νι-
 κάσαι τὴν ἀκαθαρ-
 σίαν· οὐκ ἐπειδὴ ἅγι-
 ος ὁ ἀπίστος γίνεται·
 οὐ γὰρ οὕτως εἶπεν·
 ἀλλὰ ἡγιάστω, παρα-
 μυστούμενος τὸ πιστὸν
 μέ

incredulo est; sed vin-
 cit puritas fidelis par-
 tis immunditiam in-
 credulae. Quomodo?
 In meretrice enim,
 utrique immundi, &
 meretrix, & is, qui
 ad scortandum acce-
 dit. In infideli vero,
 haec quatenus incre-
 dula est, immunda;
 is vero, qui accedit,
 non est. Non enim
 accedit ut aliquod
 prohibitū operetur,
 sed concessum nu-
 ptiarum concubitum.
 Et iterum. Secun-
 dum aliud quidem
 infidelis est immun-
 dus, secundum im-
 pietatem videlicet;
 secundum aliud vero
 fideli parti sociatur,
 scilicet secundū cor-
 poris mixtionem. In
 meretrice vero, qua
 meretrix est, im-
 munda societas est,
 veluti secundum cor-
 pus.

μέρος, καὶ τὸ ἄπιστον
εἰς ἐπιθυμίαν μίξεως
ἄγων· εἰ γὰρ νενικᾶ-
ται φησι τῇ καθαρῳ-
πτι τοῦ πιστοῦ μέρους
τὸ ἄπιστον, οὐδὲν λεί-
πει ἢ ἀκάθαρτα τὰ
γεννώμενα γίνεται, ἢ
ἐκξημσείας* καθαρὰ
ὅπερ φησὶν οὐκ εἶναι.
ἀγία γὰρ εἰς τὴν πε-
ριουσίαν τῆς τοῦ ἀγίου
λέξεως ἐκβάλλει τὸ
δέος. οἷον ἐκελεύει συγ-
κοινωνῆσαι τῆς ἀπι-
στίας αὐτῷ ἢ μὴ τοῦτο
ποιοῦσας ἀναχωρεῖν.
ἀναχωρεῖται φησί. βέλ-
τιον γὰρ τὸν γάμον ἢ
εὐσέβειαν λυθῆναι· εἰ
δὲ καὶ καθεκάστην ἡμέ-
ραν πυκτεύει, εἰ καὶ
μάχεται βουλόμενος
καὶ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ
ἀπιστίαν ἐλκῦσαι; καὶ
οὕτως χωρίσθητε. οὐ-
τε γὰρ φησι δεδούλω-
σαι εἰς τὰ τοιαῦτα ὥ-
ς καὶ μαχόμενον βα-
σάζειν· καὶ δῆλον ὅτι

πε-

pus. Ne timeat fide-
lis pars cohabitare
cum infideli, quasi im-
munda ex hac coha-
bitatione fiat; vide
quomodo eicit timo-
rem. Sanctificatus est
inquit. Abundantia il-
lū munditiae vincere
immunditiam adfir-
mans. Non quia san-
ctus incredulus fit.
Non enim ita dixit;
sed sanctificatus est,
fidelem partem con-
solans, & infide-
lem in coitus concu-
piscenciam ducens.
Si enim fidelis par-
tis puritate pars in-
credula vincitur, ni-
hil reliquum; vel
immunda, quae na-
scuntur, sunt, vel
ex coniunctione mū-
da. Quod, inquit,
non est. Sancta enim
sunt. Abundantia di-
ctationis Sancti timo-
rem eicit. Tanquā iu-

beat

* Forte legendum ἐκ μίξεως.

περὶ μάχης γενομένης
 λέγει ἐξ αὐτῶν ἐπάγει, ἐν
 δὲ εἰρήνῃ κέκληκεν ἡ-
 μᾶς ὁ θεός. τουτέστιν.
 ἵνα εἰρηνεύωμεν καὶ μὴ
 ἢ ἐκ ἡμῶν σώσεις ἢ μά-
 χη. ἐπεὶ οὖν μα' χεται
 καὶ διὰ τοῦτο ἀπαλλα-
 γῆναι καλόν· πάλιν
 πρὸς τὸ ἀφίεναι μέ-
 νει δέλοντα τὸν ἀπι-
 στον μηδὲ διασπάζοντα
 μεταβέβυκεν καὶ φη-
 σιν. εἰ μηδὲ διασπάζ-
 ζει πρὸς σέ, μένε μετ'
 αὐτοῦ· εἰκὸς ἔχει τὸν
 χριστὸν καὶ σώσεις αὐ-
 τὸν συμβουλεύουσα
 καὶ πιστὸν ποιήσεις. ὅ-
 ρα δὲ πῶς οὐκ ἐν ἀ-
 νάγκῃ τοῦτο γνέσθαι
 ἀπήτησεν. ἵνα μὴ βί-
 βος ἐπιδῇ· ἀλλὰ τῇ
 τοῦ μέλλοντος ἀδελφείᾳ
 καὶ τῇ ἀνάγκῃ ἔξει-
 λεν. καὶ ταύτην μὴ αὐ-
 πογνώσκει, καὶ ναρκῶ-
 σαι συμβουλεύουσαν
 παροξύνουσαν, ὥς
 τοῦ εἰ μὴ δάξωμεν λέ-

αν.

beat cum eius incre-
 dulitate communica-
 re, vel quae id non
 facerent, secedere.
 Secedat, inquit. Prae-
 stat enim coniugium,
 quam pietatem solvi.
 Quid vero si quotidie
 luctetur, & pugnet ad
 suam incredulitatem
 attrahere volens? Et
 ita secedite. Nequa
 enim, inquit, ita
 quoad huiusmodi ser-
 vus effectus es, ut &
 aliquid pugnant sub-
 stineas. Et patet de
 pugna, quae contin-
 git, loqui, ex iis, quae
 infert: *In pace*

ma-

αν. ἴα· ἢ οὐτοίς; ἢ τί
 οἶδας ἀμείναι τὴν γυναῖκα
 σῶσαις· εἰ μὴ; τρω-
 τέει· πόθεν, οἶδας ἴ-
 σῶς εἰ σῶσαις εἰ μὴ
 σῶσαις. ἀδύνατον γάρ
 τὸ μέλατον· ἀδύνατον δὲ
 ἀνδρός, οὐδὲ λύειν τὰν
 γάμον· εἰσὸς γάρ φη-
 σι· καὶ πόικα λόγους κακὸν
 νομικῶς· εἰπεῖν· ἔχει-
 ναι· πούτις τὸ σῶσαι·
 μὴ σῶζων· μὲν γάρ
 οὐκ ἐλάβησεν, σῶζων
 δὲ ἀφελήσεν· καὶ· αὐ-
 φελήθη· ὅτι Στυριεία-
 κος εἰς τὸ ἔξ· οὕτως· εἰ
 μὴ· ἀμφοτέρως εἴξης· καὶ
 ἀσυνάρτητον· ἔλεγχον
 εἶναι τὴν συντάξιν· αὐ-
 τῶς· ἐκφραστικῶς· ἐμέρισεν
 ὁ Θεός· καὶ· αὐτῶς, καὶ
 ἀλλήλων μετὰ γυναῖκος
 ἢ ἀνδρός ἀπίστου· σέρι-
 γει· γὰρ οὐκ ὅτι τὸν γά-
 μον· ἀλλὰ μὴ διαλύσας
 διατηρήσκειν· ἵνα τῇ
 χάριτι καὶ ἀλλήλους· καὶ κα-
 νὸς· ὅτι περὶ Θεοῦ περὶ
 περὶ τῆς· ὑποταγῆς· καὶ

-αὐτῇ

νῶν.

manere vult infidelis,
 neque discordat, tran-
 sgressus est & ait·
 Si non dissentit tecū
 mane cum eo. For-
 te enim habet Chri-
 stum, & salvabis ipsū
 consilium dans, & fi-
 delem facies. Vide
 autem quomodo id
 esse necessarium non
 luit; ne onus impo-
 nat; sed futuri igno-
 rantia etiam necessi-
 tatem abstulit. Et
 hanc non desperare,
 & stupere consulē-
 tem paravit, usque
 illo: nisi percussus
 perfectam. Vnde sit i-
 ta. Numquid nosti,
 vir, an uxorem ser-
 vaturus sis; nec ne?
 hoc est; unde nosti
 fere an servaturus sis
 vel non servaturus
 sis. Futurum enim
 ignotum. Ignotum
 autem, quum sit, con-
 iugium solvere non

opor-

νωνται . πάλιν φησὶ oportet . Conveniens
περιτετμημένος ἐκλή- enim , inquit , & bo-
θης μὴ ἐπισπᾶσαι . num malum legitime
dicere licere , hoc est ,
fervare . Non servans enim non diligens
fuit ; servans vero iuvio , & emolumen-
tum cepit . Quia Severianus in LX. ita , ni-
si & ita notaveris , inconnexam dicebat es-
se syntaxim , & ita exposuit : Divisit Deus
& ita vocavit cum uxore & viro infideli .
Dilige igitur nuptias , & ne dissolvas pro-
pter fidem . Ut habendo & alios focios ,
paratiores ad obedientiam fiant . Iterum ,
inquit , circumcissus vocatus es , ne te avellas .

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΟΤ

OECVMENII .

Εἰκὸς γὰρ ἀπότινος
θεραπείας δύνα-
σαι εἰς τὸ ἀρχαῖον
ἐπανελθεῖν τῆς περι-
τομῆς . ἐν ἀκροβυσσίᾳ
φησὶν ἐκλήθης , μένε
ὁ εἰ , οὔτε γὰρ τοῦτο
πρὸς σωτηρίαν συμ-
βάλλεται , οὔτε ἐκείνο
λυμαίνεται . ἐνός γὰρ
χρεῖα πληροῦν τῆς ἐν-
τολῆς : πάλιν ἡ αὐτὴ
συμβουλή τοῦ ἐν τοῖς
αὐ-

FORTE enim quadā
cura potes in an-
tiquum redire circū-
cisionis . In prepu-
tio , inquit , vocatus
es mane quod es . Ne-
que enim hoc ad sa-
lutem confert , neque
illud nocet . Vno e-
nim opus , implere
praeceptum . Iterum
ipsum consilium est
esse in his ipsis in qui-
bus

αὐτοῖς εἶναι, ἐν οἷς ἐκλήθη τις, εἰ δούλος ὢν ἐκλήθης, μὴ θορυβοῦ. αὐτὸ λυμαίνεται πρὸς τὴν πίσιν ἡ δουλεία, καὶ τοσοῦτος ἂν τι εἰ καὶ δύνασθαι ἐλευθερωθῆναι. μᾶλλον χρῆ σε δουλεύειν. οὕτως οὐδὲ εἰς ἐσὶ σοι ἐκ τῆς δουλείας ἐμποδισμός ἐν τοῖς κατὰ χριστὸν φησι πράγμασι ἴσοι ἐσε σύ, καὶ ὁ δεσπότης ὁ σός. ἐκεῖνος γὰρ δούλος, χριστὸς ἐστίν. σύ δὲ τάχα φησὶ καὶ πλῖον ἔχεις. ἀπελευθερὸς γὰρ εἰ χριστοῦ. αὐτὸς γὰρ ἐκ πάσης πενήτης δουλείας ἠλευθερώσει. ὁ μὲν ἐκ τῆς περιουσίας τῶν λέξιων ἐδέχθη δι᾽ εἶναι τὸ ἴσον δούλου καὶ δεσπότης. ἐπεὶ πάντες ἀπελευθεροί. ἴσοι μὲν χριστοῦ καθὼς ἠλευθερώσεται ἡμεῖς τῆς τυραννίδος τοῦ σατανᾶ. καὶ

bus vocatus est quis. Si servus quum esses vocatus es, ne turberis: non nocet ad fidem servitūs, & talis qualis es potes liber fieri. Magis oportet te servire. Ita nullum tibi est ex servitute impedimentū. In operibus, inquit, quae Christum attinent aequales existu, & herus tuus. Ille enim servus Christi est. Tu vero forte, inquit, & amplius habes. Libertus enim es Christi. Ipse enim ex omni intelligibili servitute manumissus. Quam quidem ex ditionum abundantia vult monstrare aequalitatem servi, & heri. Quoniam omnes liberti sumus Christi quatenus liberavit nos a tyrannide Satanac. Et ser-

δοῦ-

vi

δοῦλοι χριστοῦ καὶ οὐκ ἐ-
 κεῖθεν ἠλευθέρωσας ὑ-
 πό τὴν οἰκίαν ἡγαγε
 βασιλείαν. τῷ γὰρ αἵ-
 ματι τοῦ μονογενοῦς
 αὐτοῦ ἠγόρασεν ἡμᾶς
 ὁ θεὸς καὶ ὁ πατήρ.
 τοῦτο γὰρ καὶ πρὸς ἡ-
 λευθέρους καὶ πρὸς δού-
 λους. ὁ γὰρ τῷ δεσπότῃ
 ἄτοπα καὶ ἀσεβῆ ἐπι-
 τάττοντι μὴ ὑπακύν
 εἰκός. οὐ γινεται δοῦλος
 ἀνθρώπων καὶν ὑπό-
 ζυγος ἢ δουλείας. ποι-
 οῦτος ἦν ὁ ἰωσήφ. ὁ
 δὲ διὰ δῶρα ἢ γαστρι-
 μαργίαν ὑπουργῶν ἀν-
 θρώποις πρὸς ἀτό-
 πους ὑπερησίας, δοῦ-
 λός ἐστιν ἀνθρώπων,
 καὶν ἐλεύθερος εἶναι
 δοκεῖ. ταύτην ἀπαγο-
 ρεύει τὴν δουλείαν. οὐ
 τὴν ἐνομισμένην. ἐκεί-
 νην γὰρ εἰκειν πανταχῶ
 παραινῇ, ἐπειδὴ εἰς
 μείζονα φιλοσοφίαν ἔρ-
 χεται. φοβεῖ δὲ αὐτὸ
 καθαρὸν ἐπιτάξαι τὴν
 ἀπο-

vi Christi quatenus
 quum .nos liberaſſet
 in domum regiam in-
 duxit. Sanguine e-
 nim Vnigeniti ſui e-
 mit nos Deus & Pa-
 ter. Hoc enim etiam
 ad liberos, & ſervos.
 Ille enim qui haec
 abſurda & impia
 praecipienti non o-
 bedit, non eſt ſer-
 vus hominum, etiam-
 ſi ſervituti ſit ſubdi-
 tus. Talis erat Io-
 ſeph. Ille vero qui
 propter munera, &
 gulofitatem mini-
 ſtrat hominibus in
 abſurdis miniſteriis
 ſervus eſt hominum,
 etſi liber eſſe videat-
 ur. Hanc ſervitutē
 prohibet, non eam,
 quae a legibus prae-
 ſcripta eſt. Illā enim
 ubique convenire ad-
 monet. Quoniam ad
 maiorem philoſo-
 phiam adſurgit. Ti-

N

met

ἀποτυχίαν τῶν μετι-
όντων δεδοικώς. διὰ
τοῦτο οὐκ ὡς ἐπιτα-
γὴν, ἀλλ' ὡς συμ-
βουλήν δίδωσι.

met autem ipsam
puritatem praecipe-
re infortunium acce-
dentium timens. Pro-
pterea non tamquā
praeceptum, sed tam-
quam consilium dat.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΟΥ.

OECVMENII.

ΤΑ' περὶ παρθέ-
νων ἐμμελέστερον
ἡρμήνευσε, ὡς εἰς μονο-
βίβλω τὰ περὶ τούτων
διέλαβεν καὶ ἐκεῖ πρό-
σχευ. ἐγὼ δὲ τῇ χά-
ριτι Θεοῦ ἐπελθόντα
μοι ἐγράψα. ὡς ἐλεήμο-
νός φησιν εἰς τὸ εἶναι
πιστόν. οἶον κῆρυξ καὶ
γυμνασιόδότης. ὅρα
πάλιν πῶς τὴν ἐξ αἰ-
σχρήνης ἐπιταγὴν κο-
λάζει. ταμιζὼν φησιν,
τί; ὅτι καλόν τὸ ἀ-
νευγάμον εἶναι διὰ τῆς
ἐν αὐτῷ δυσκολίας καὶ
τὰ τοῦ γάμου κακά.
συνάδει τοῖς ἀνωθεν
εἰρημένοις. λύσει γὰρ
ἐν-

EA, quae virgines
attinēt, accuratius
interpretatus est, &
tamquam in uno li-
bro ea, quae has re-
spiciunt, comprehen-
dit. Et hic attende. E-
go vero quae gratia
Dei mihi supervene-
rūt scripsi tāquā mi-
sericordiā, inquit, cō-
sequutus, ut sī fidelis
ut praeco, & exercitio-
rū dator. Vide rursus
quomodo praeceptū
necessarium coerces.
Putans, inquit, quid?
quia pulcrum est ce-
libem esse propter
nuptiarum fastidia,
&

ἐνταῦθα οὐ τὴν ἐκ
 συμφωνίας ἀποχὴν
 τῆς μίξεως λέγει. ἀλ-
 λά τὴν παρὰ γνώμην
 καὶ * ἀνευλόγου πορ-
 νείας διάλυσιν τοῦ συ-
 ναλλάγματος. ἐπιδι-
 ορθοῦται αὐτὸ τὸ ἀσ-
 θενές τῶν ἀκρατῶν δε-
 δοικῶς ὡς οὐ χωρέν-
 των τὴν παρθενίαν.
 παρθένον ἐνταῦθά φη-
 σιν, οὐ τὴν ἀφιερμέ-
 νην θεῷ, ἀλλ' τὴν ἀ-
 γαμον κόρη, ὡς ἦγε
 ἀφιερηθεῖσα ἢ γήμει.
 μοιχὴν ἐπισφύρει τῷ
 χριστῷ, ὃ νενυμφεῦται
 διὰ τῆς ἐν τῷ γάμῳ
 λύπης. ἐγὼ δὲ φησι
 φείδομαι ὑμῶν ὥστε
 κύριος καὶ βούλομαι ἐ-
 λευθερούς εἶναι καὶ ἀ-
 λύπους. ὡς γὰρ ἐν
 δεσμοῖς εἰσι· δίδεται
 γὰρ γυναικί φησι καὶ
 ἐαυτῶν οὐκ ἐξουσιάζου-
 σιν, ὡς ἄνω φησὶν.
 ἐπειδὴ εἶπεν ὅτι θλί-
 ψιν τῇ σαρκὶ ἐξουσιν.

ἰνα

& coniugii mala. Cō-
 cinit iis, quae supe-
 rius dicta sunt. Solu-
 tionem enim heic
 non abſtinentiam a
 coitu, quae ex consen-
 ſu eſt, dicit; ſed in-
 voluntariā, & ob irra-
 tionabilem ſcortatio-
 nē ſolutionem con-
 tractus. Corrigit ipſā
 debilitatem intempe-
 rantes timens, ut e-
 os, qui non capiunt
 virginitatem. Virgi-
 nem hic dicit, non
 Deo ſacratam, ſed
 innuptam puellam,
 ut vel ſacretur, vel
 nubat. Adulteram
 inducit Chriſto, cui
 deſponſata eſt pro-
 pter nuptiarum ac-
 rumnas. Ego vero,
 inquit, parco vobis,
 ut Dominus, & vo-
 lo liberos eſſe, & cu-
 ris ſolutos. Sunt e-
 nim veluti in vincu-
 lis. Ligatus enim u-

N 2

χο

ἵνα μή τις εἴπῃ. ἀλλὰ καὶ ἡδονὴν, ἐκ τοῦ συνεσάλμενου καιροῦ πειρᾶται τὰ τῆς ἡδονῆς ὑποτεμεῖν. διὰ τὸ φησιν λέγω ὅτι θλίψιν ἔξουσιν ἐπειδὴ μήτε ἡδονὴν δύνανται ἔχειν τοῖς ὁ καιρὸς οὕτως συνεσάλθη καὶ πρὸς λύσιν ἐπείγασθαι ἡδὴ γὰρ ἤγγικεν ἡ βασιλεία αὐτοῦ χριστοῦ. καὶ λοιπὸν ἀποδημεῖν πρὸς αὐτὸν κελεύμεθα. πῶς δ' ἂν ὥσι ὥς μὴ ἔχοντες ἐν τῷ μὴ ὑπακούειν αὐτοῦς εἰς τὴν μωρὸν τοῦ κόσμου ἐπιθυμίαν. ἢ ὅτι καὶ περὶ τὴν μίξιν ἐγκρατεῖς εἶναι βούλεται διὰ τὴν τοῦ καιροῦ βραχύτητα πάντα ἐν σπουδῇ νῦν ὑπάρχοντά τισιν. ὥς οὐκ ὄντα φησιν ὀφειλομένῃ γέισθαι, καὶ τὸ ἔχειν γυναῖκα, καὶ τὸ χαιρεῖν, καὶ τὸ λυπεῖσθαι

xori est, inquit, & sui ipsorum potestatem non habent, ut superius dixit: quoniam ait tribulationem carne habituros. Ne quis dicat: sed & voluptatem; ex cōtracto tempore ea, quae voluptatis sunt, abscindere conatur. Propterea, inquit, dico tribulationem habituros, quoniam neque voluptatem possunt habere ii, quibus tēpus ita collectum est, & ad solutionem adduci. Ecce enim regnum ipsius Christi adpropinquavit, & quoad reliquum ad eum proficisci iubemur. Quomodo vero sint tamquam non habentes? Dum non obediunt stultae mundi concupiscentiae. Vel quia & quoad coitum con-

σθαι· ὅταν γὰρ ἐγγύς ὁ θάνατος, τί δὴ τοῖς ὧδε ἐμφιλοχωρεῖν, καὶ νομίζειν εἶναι γάμον καὶ ἀκрасίαν. ἢ τὸ ὅλον χρᾶσαι τὸν κόσμον τι πάνυ τῇ κοσμικῇ ἀπολαΐσῃ. οἶον τρύφῃ καὶ πλούτῳ, καὶ δυναστείᾳ κεχρῆσθαι. παραχρησιν καλεῖ τουτέστι τὸ μὴ κεχρῆσθαι καθὼς πρέπει σημαίνει. οὐ γὰρ διὰ τοῦτο παρήχθημεν εἰς τὸν κόσμον ἵνα ταῦτα πράττωμεν· ἐπ' ἔργοις γὰρ ἀγαθοῖς ἐκτίσμεθα. ὁ ἔν τὰ ἐν οἷς ἐπλάσθη ἀφείς, καὶ ἐτέρων τοῦ κόσμου χρώμενος, παράχραται αὐτῶν. παρέρχεται δὲ, τέλος ἔξει φησὶν ὁ κόσμος ὁ σὺν ὁρώμενος. τί οὖν ἔχεισθαι δεῖ τοῦ λυομένου. σχῆμα δὲ εἶπεν. ἐμφαίνων ἄχρι ὅπως εἶναι τὰ τοῦ παρόντος.

continentes esse vult; propter temporis brevitate, cuncta quibusdam praesentia in festinatione sunt. Tamquam ea, quae non sint, inquit, existimare debemus, & habere uxorem, & gaudere, & tristari. Quando enim prope mors est quid oportet praesentibus rebus libenter immorari & putare esse nuptias, & incontinentiam, vel toto mundo uti, & omnino aliquo ad mundanum fructum, ut deliciis, & divitiis, & potentia uti. Abusum vocat, hoc est non uti ut decet significat. Non enim propterea in hunc mundi producti sumus ut haec operemur. Ad opera enim bona creati sumus. Qui igitur ea,

N 3 pro-

ροτος κόσμου καὶ οὐκ
ἔχειν τι μόνιμον ἢ βέ-
βαιον . πῶς δ' ἂν εἴ-
ημεν ἀμέριμνοι ; εἰ ἄ-
γαμοὶ ὦμεν . τὰς γὰρ
κοσμικὰς φροντίδας
τις ἀγνοεῖ ;

opus est detineri ab eo , qui dissolvitur ?
figuram autem dixit , indicans videri tan-
tum esse ea , quae praesens mundus ha-
bet , nec habere aliquid stabile , & fir-
mum . Quomodo autem curis liberi si-
mus ? Si nuptiis abstinenceamus . Munda-
nas enim curas quis ignorat ?

ΟΙΚΟΜΕΝΙΟΥ .

ΟΕCΥΜΕΝΙΙ .

Ὁ ῥα πῶς τῇ τῆς με-
ρίμνης διαφορᾷ
ἐπὶ παρθενίαν παρα-
καλεῖ . τὸ γὰρ τὰ τοῦ
κυρίου μεριμνᾶν οὐκ ἔ-
στι μέριμνα , ἀλλὰ σω-
τηρία . ὅθεν ἀντιλέγει .
Θέλω δὲ ὑμᾶς ἀμερί-
μνους εἶναι . μεμέρι-
σαι , τουτέστι , οὐ τὴν
αὐτὴν ἔχουσι φροντί-
δα , ἀλλὰ μεμερισμέ-
νοι

V Ide quomodo cu-
rae differentia
ad virginitatem ex-
hortatur . Cogitare
enim de iis , quae
Dominum attinent ,
non anxietas est , sed sa-
lus . Vnde contradi-
cit . Volo autem vos
curis solutos esse . Di-
visus est , hoc est ; non
eamdem habent cu-
ram ,

νοι εἰς τὰς σπουδαῖς·
 ἡ μὲν γὰρ παρθένος
 φησὶ τὰ τοῦ κυρίου με-
 रिμνᾷ, ἵνα ἡ σώματι
 καὶ πνεύματι ἁγία, σώ-
 ματι μὲν διὰ τὴν ἀ-
 γρείαν, πνεύματι δὲ
 διὰ τὴν πρὸς Θεὸν οἰ-
 κείσῃ, καὶ τὴν ἐνοί-
 κησιν τοῦ παρακλήτου
 πνεύματος. ἡ δὲ τὰ
 τοῦ κόσμου μεριμνᾷ.
 ἀνδρὶ γὰρ ἀρέσκειν
 βούλεται. ἴσως γὰρ
 καὶ ἑυωπὸς εἶναι βού-
 λεται καὶ οἰκουρὸς καὶ
 μηδὲ τῷ δεομένῳ ἀ-
 πλοῦσα χεῖρα φιλάν-
 θρωπον. γυναῖκά φη-
 σι τὴν γεγαμηκυῖαν.
 τοὺς δὲ περὶ παρθε-
 νίας λόγους, φη-
 σὶν, ἐκίνησα, τοῦτο
 ὑμῖν συμφέρειν εἰδώς.
 οὐχ ἵνα ἀναγκάσω ὑ-
 μᾶς καὶ θέλοντας καὶ
 μὴ. τὴν γὰρ ἀνάγκην
 βρόχον καλεῖ. ὁρᾷς.
 δεδοικώς τέλειόν τι ἐ-
 πιτάξαι. τί γὰρ παρ-

δὲ-

ram, sed studiis di-
 visi sunt. Virgo enim
 inquit ea, quae sunt
 Domini cogitat, ut
 sancta sit corpore &
 spiritu; corpore qui-
 dem per castitatem,
 spiritu vero per fami-
 liaritatem cum Deo,
 & per inhabitationem
 Spiritus Paracleti.
 Haec vero, ea, quae
 sunt mundi, cogitat.
 Viro enim placere
 vult. Forte enim, &
 formosa esse vult, &
 rei familiaris curam
 habere, neque necessa-
 rio etiam benignam
 manum pandens.
 Mulierem, inquit, nu-
 ptam. Sermones au-
 tem de virginitate,
 inquit, habui, quum
 id vobis conferre sci-
 rem. Non ut cogam
 vos & volentes, & no-
 lentes. Necessitatem
 autē laqueum vocat.
 Vides. Timens per-

N 4

fe-

θένου καὶ τῆς τοιαύ-
 τας ζωῆς καὶ πολιτεί-
 ας εὐχνημον ἕτερον; οὐ
 γάρ λέγω φησὶ ταῦτα
 ἵνα βρόχον ὑμῖν καὶ
 ἀνάγκην ἐπικαλῶ, ἀλ-
 λά πρὸς τὸ εὐχνημον
 καὶ ἀπερίσπαστον εὐ-
 πόσεδρον τῷ κυρίῳ ἀ-
 γαγεῖν ὑμᾶς βουλόμε-
 νος. ἃς θένεια φύσεως
 ἀνθρώπου τὸ νομίζειν
 ἀχνημονεῖν, εἴγε τὴν
 ἑαυτοῦ θυγατέρα φυ-
 λάτγει παρθένον καὶ
 θεῷ ἀμφιεροῖ. ὃ θέλει
 φησὶ ποιεῖτω, εἴτε ἐκ-
 γαμισάτω, εἴτε τη-
 ρεῖτω παρθένον· οὐδέ-
 τερον γάρ ἁμαρτία.
 εὐδοκιμεῖ δὲ μᾶλλον
 ὁ φυλάτγων παρθένον,
 ὡς προιών φησι. ὅρα
 πῶς ἐκ προοιμίῳν θευ-
 μάζει τὸν τηροῦντα αὐ-
 τὴν παρθένον. ὃς ἔ-
 σηκέν φησιν ἑδραῖος
 ἐν τῇ καρδίᾳ. δηλο-
 νότι ἐκεῖνος διὰ τὴν
 δοκοῦσαν ἀχνημοσύνην

κα-

festum aliquid prae-
 cipere. Quid enim
 virginis, & huiusmo-
 di vitae & conversa-
 tionis decorum aliud?
 Non dico, inquit,
 haec ut laqueum vo-
 bis & necessitatem i-
 niiciam, sed ad decen-
 tiam & ad indivulse
 & stabiliter Domino
 haerendum vos dedu-
 cere volen s. Infirmi-
 tas naturae hominis
 est putare indecorū,
 si suam filiam virgi-
 nem servet, & Deo
 consecret. Quod vult,
 inquit, faciat, sive
 nuptui det, sive vir-
 ginem servet. Neu-
 trum enim peccatū.
 Magis autem proba-
 tur, qui virginem
 custodit, ut in pro-
 gressu dicit. Vide
 quomodo ab ipso prī-
 cipio eum, qui suam
 virginem servat, ad-
 miratur, Qui stetit,

in-

καθῆραι καὶ ἐγαμί-
σαι οὐχ ἔσηκεν ἐδραϊ-
ος ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ
Θεοῦ.

inquit, firmus, in cor-
de videlicet. Ille ut
adparentem indecen-
tiam tollat, & ma-
trimonio iungat, in

Dei opere firmus non stetit.

OIKOTMENIOT.

OECVMENII.

Οὐκ ἔχει φησὶν ἀ-
νάγκην μὴ ἐγα-
μίσαι αὐτήν ἢ γὰρ ἂν
οὔτε οὕτως θαυμάσιος
ἦν μὴ ἐγαμίζων. τῇ
γὰρ ἀνάγκῃ δὲ ἐκ ἑτῶς
τὸ ἔργον ἐλογίζετο. νῦν
δὲ αὐτοῦ φιλοτιμία ἐ-
στὶ τὸ πᾶν καὶ Θεοφι-
λῆς προαίρεσις. ἐ-
δραϊὸν τινα ὑποτίθε-
ται ἀνδρῶπον. ὃν
οὐκ ἰσχύς σαλευῖσαι ἢ
δοκῶσα παρ' αὐτοῖς
ἀνδράποισι ἀχημοσύ-
νη ἐπὶ τὸν φυλάττειν
τὰς παρθέλους τὰς θυ-
γατέρας. ἐπαινεῖ αὐ-
τὸν τὸ ἐδραϊὸν γνώ-
μης. καὶ ἐκεῖνο μὲν φη-
σι καλόν. ὃ δὲ γε μὴ
ἐκ-

Non habet, inquit,
necessitatem eā
connubio non iungē-
di. Si enim haberet
neque ita admirabilis
esset, qui connubio
non iungit. Necessa-
rium enim, non ita
opus aestimaretur.
Nunc vero eius am-
bitio est id totum,
& Deo amabile pro-
positum. Firmum a-
liquem hominem
subponit, quem mo-
vere non potest ea,
quae ipsis hominibus
indecentia videtur in
eo, qui filias virgines
custodit. Laudat i-
psam sententiae fir-
mi-

ἐγκαμίζων καὶ καθάρ-
τωμά τι. πράττει, ὃ
κρεῖττόν ἐστιν. ὅρα δὲ
πῶς ἐκ τῆς συγκρίσε-
ως τὸ μὴ ἐγκαμίζειν
συμβουλεύει. νόμον
λέγει τὸν περὶ τὸν μοι-
χόν, ὃ κατέχεται, εἰς
τὸ μὴ συμπλακῆναι ἐ-
τέρων. εἰπὼν δὲ δέδε-
ται, δείκνυσιν ὅτι ὁ
μὴ ἐγκαμίζων κρεῖσ-
σον ποιεῖ, δεσμοῦ αὐ-
τὸς ἐλεύθερος. ἡλευ-
θερῶται γὰρ τοῦ πρῶ-
του δεσμοῦ καὶ νόμου,
καὶ λέλυται. εἰπὼν δὲ
ὅτι ἐλύθη προτρέπι-
ται μὴ πάλιν γῆμαι
καὶ δεθῆναι. μετὰ σω-
φροσύνης φησὶ καὶ κο-
σμιότητος ἐπὶ παιδο-
ποιίᾳ καὶ προσασίᾳ,
μὴ διὰ πάντος ἐπι-
θυμίαν, ἵνα μὴ ἀνάγ-
κην τὸ πρᾶγμα νομίση
φησὶ κατὰ τὴν ἔμην
γνωμὴν. ὡς ἐγὼ γινώ-
σκω φησὶν ἵνα μὴ τις
νομίσει τὴν τοιαύτην

συμ-

mitatem & illam pul-
cram dicit. Qui au-
tem connubio non
iungit, & officium a-
liquod facit, quod
melius est. Vide ve-
ro quomodo ex com-
paratione, non ma-
trimonio iungere
suadet. Legem dicit
circa adulterum, qua
continetur, ne cum
aliis commisceatur.
Dicens vero, ligatus
est, ostendit eum,
qui se connubio non
iungit, melius face-
re, ipsum vinculo li-
berum. Liberatus e-
nim primo vinculo,
& lege solutus est.
Dicens vero solutus
est, hortatur ne iterū
nubat, & ligetur.
Cum sobrietate, in-
quit, & castitate,
propter liberorum
susceptionem, & prae-
fecturam, non pro-
pter omnino concu-

pi-

συμβουλίαν παύλου
εἶναι καὶ διὰ τοῦτο ἀν-
θρῶπινον, ἐπάγει, ὅτι
πνεῦμα Θεοῦ ἔχει,
δείκνυσιν ὅτι νομοθε-
σίαι εἰς τοῦ παρα-
κλήτου.

piscientiam; ne ne-
cessitatem rem putet,
inquit, secundum
meam sententiam.
Ut ego cognosco,
inquit, ne quis pu-
tet tale consilium
Pauli esse, & ideo

humanum, addit, se spiritum Dei habere,
& ostendit leges esse Paracleti.

ΟΙΚΟΤΜΕΝΙΟΥ.

OECVMENII.

ΠΟΛΛῆς ταπεινο-
φροσύνης, τὸ δο-
κῶ. τουτέστιν ἡγοῦμαι,
ὑπονοῶ. ἡ αἰτία τῆς
τῶν εἰδώλοθύτων ἐπι-
πλήξεως αὕτη. τινὲς
ὄντες περὶ τὴν πίσιν
τέλειοι, καὶ εἰδότες ὥς
τε αὐτὰ εἰσπορευόμε-
να κοινοῖ τὸν ἀνθρῶ-
πον. καὶ ὅτι τὰ εἰδώ-
λα ξύλα καὶ λίθοι ὄν-
τα, οὐδὲν εἰσιν, ἀδια-
φόρως ἐν τοῖς μαρτοῖς
τῶν εἰδώλων οἰκοῖς εἰ-
σιόντες, μετῴχον τῶν
ἐκείσιν τραπέζων, καὶ
εἰ-

MUltae humilita-
tis est illud, vi-
deor; hoc est, exi-
stimo, puto. Nam
haec causa increpationis
super iis, quae i-
dolis sacrificantur.
Quidam quum in fi-
de perfecti essent, &
scirent quae ingre-
diuntur minime in-
quinare hominem, &
idola ligna, & lapi-
des esse, indiscrimina-
tim in contaminatis
idolorum aedibus in-
gredientes mensas,
quae

εἰδωλοθύτων ἐγεύοντο. τοῦτο δὲ καὶ αὐτοὺς τὰς τελείους ἐβλαπτε. δαιμόνων γὰρ ἐκοινωνοῦν τραπέζαις καὶ τοὺς ἀτελεσέρους ἐβλαπτε. οὐδὲ γὰρ ἐξήταζον μεθ' ἧς ταῦτα ποιοῦσι γνώμης, ἀλλὰ τὸ γινόμενον μόνον ὁρῶντες πρόφασιν ἐλάβανον εἰδῶλων κοινωνοῦντες τῶν ἐκείσε τραπέζων, μέγα ἐφρόνουν ὡς γινώσκουσιν ἔχοντες Θεοῦ. διὸ ἐδόκουν μὴ καὶ παραφυλάττεισθαι τὰ εἰδωλόθυτα. ταύτην οὖν τὴν γινῶσιν κοινὴν πάντων λέγει, καθ' ὧν αὐτῶν τὸ φρόνημα, καὶ ἑτέρως αὐτὸ καταβάλλει τὸ φύσημα, δεικνύς τὴν γινῶσιν χωρὶς ἀγάπης οὐ μόνον οὐκ ὀφειλοῦσαν, ἀλλὰ καὶ βλάπτουσαν. φυσιοῖ γὰρ φησιν. ἡ δὲ ἀγάπη τουναντίον οἰκοδομεῖ τὰ καταβληθέντα καὶ

quae ibi erant, participabant & idolis maadata gustabant. Hoc vero & ipsis perfectis nocuit. Communicare enim daemoniorum mensis, & imperfectionibus nocuit. Neque enim quaerebant qua intentione haec facerent, sed solum quod fiebat spectantes praetextum sumebant, & idolorum mensis communicantes, superbiebant quasi Dei scientiam habentes. Propterea videbantur & non observare idolis sacrificata. Hanc igitur scientiam omnium communem dicit, ipsorum sententiam auferens, & aliter ipsum destruit tumorem, quum ostenderit scientiam sine dilectione non solum non iuvare, sed

καὶ χισθέντα προφά-
σει τῆς ἐπὶ τῇ γνώσει
φυσιώσεως μέλη. πά-
λιν ἑτέρως αὐτοὺς συ-
σέλλει· οὐ μόνον φη-
σὶ ἡ γνώσις κοινή ἐ-
στιν καὶ φυσιοῦ ἀγάπης
οὐσαχωρίς, ἀλλ' οὐ
δὲ τελεία ἐστὶν καθὼς
εἶναι δεῖ. ὥσεὶ ἔλεγεν.
οὐπῶς οὐδὲν ἔγνωτε τέ-
λειον, καὶ διάτι ποσῶ-
τον ἐπαίρεσθε; οὐ πε-
ρὶ τοῦ προκειμένου καὶ
μόνου, ἀλλὰ καὶ περὶ
πάντος πράγματος· ἐκ
ἐστὶν γνώσις τελεία.
εἰπὼν δὲ εἰδὲ τις καὶ
ἑαυτὸν προσέμιξεν,
δείκνυσιν ἀπὸ ἀγάπης
ἐγγυομένην τὴν τε-
λείαν γνώσιν. εἴ τις
γάρ φησιν ἀγαπᾶ τὸν
θεόν. καὶ ὅρα οὐκ εἴ-
πεν οὐδὲ οὕτως ὅτι γι-
νώσκει θεόν, ἀλλ' ἔ-
γινωσκει ὑπὸ θεοῦ. ταύ-
τη ἀδυναττεῖ κατα-
σκευάζων τὴν τελειοτά-
την γνώσιν καὶ καθαι-

etiam nocere. Inflat
enim, inquit. Dile-
ctio vero e contra ae-
dificat ea, quae de-
iecta & divisa sunt
praetextu tumoris
ob scientiam mem-
bra. Iterum aliter e-
os cohibet. Non so-
lum, inquit, scien-
tia communis est, &
sine dilectione inflat,
sed neque perfecta est
sicuti esse oportet.
Quasi diceret, non-
dum aliquid perfe-
ctum nostis, & cur
in tantum extollimi-
ni? Non de proposi-
to & solo, sed etiam
de omni opere non
est scientia perfecta.
Quum dixerit vero,
quis autem & seipsum
admiscuit, ostendit a
dilectione adpropin-
quantem perfectam
scientiam. Si quis
enim, inquit, dili-
git Deum. Et vide;
non

ρῶν αὐτὸ τὸ οἶημα. non dixit neque ita,
quod cognoscit De-
um, sed quod a Deo cognitus est. Hic im-
possibilia adfert construens perfectissimam
scientiam, & tollens ipsam existimationem.

ΟΙΚΟΤΜΕΝΙΟΥ.

OECVMENII.

Η ὅτι ὁ ἐγνωσμέ-
νος παρὰ Θεοῦ ἀ-
ξιοῦται ἀποκαλύψαι
ὡς καὶ αὐτός φησιν. καὶ
ἤκουσα καὶ ἑώρακα ὃ οὐκ
ἔξον ἀνθρώπῳ λαλῆ-
σαι. τί μέγα φρονεῖ-
τε; οὐχ ἡμῶν φησι ἡ
εἰδήσις ἡ τοιαύτη. μό-
νον τὸ εἶδέναι ὅτι οὐ
δέ ἐσι τὰ εἰδῶλα. τί
γὰρ ἂν εἶπεν. ξύλα
καὶ λίθοι. πάντες τῶ-
το ἴσμεν. τοῦτο πρὸς
τοὺς νομίζοντας αὐ-
τὰ τὰ ξύλα καὶ τοὺς
λίθους τῶν εἰδώ-
λων ἔχειν τινὰ ἰ-
χυν. τοῦτο πρὸς τοὺς
νομίζοντας δυνάμεις
τινάς θείας παρέπε-
σθαι τοῖς τῶν εἰδώ-
λων

VEL quia qui co-
gnoscitur a Deo
dignatur revelatione
ut & ipse, inquit, &
audivi & vidi quod
non licet homini lo-
qui. Quid superbitis?
Non nostra, inquit,
talis cognitio, solum
cognoscere nihil esse
idola. Quid enim
profecto sunt? Ligna
& lapides. Id omnes
scimus. Hoc ad eos,
qui putant ipsa ligna
& lapides simulacro-
rum habere vim quā-
dam, hoc ad opinan-
tes virtutes quasdam
divinas Idolorum si-
mulacris adhaerere:
quoniam dixit, non
esse

λων ξοάνοις. ἐπειδὴ εἶπεν οὐ δεῖσθαι. ἐνομίζοντο δὲ παρ' ἑλλήσιν εἶναι, ἵνα μὴ τῇ φανέρᾳ δόξῃ τῶν ἑλλήνων πεπλανημένοι κρατοῦσα δὲ ἡ μὲν ἐναντιοῦται δόξῃ. ὅρα πῶς καλὸν τὸ λεγόμενον. οὐκ εἰσι γὰρ ἐν οὐρανῷ οἷον ἥλιος καὶ σελήνη. ἐπὶ γῆς δὲ οἱ παρ' αὐτοῖς ἥρωες. κατὰ ἅγιον κύριλλον ἐν ἀρχῇ τοῦ θ' λόγου πῶν κατὰ Ἰουλιανοῦ. φησὶ γὰρ τὰς ἀγγέλους θεοὺς κατὰ χάριν κεκληῖσθαι. ὥσπερ γὰρ εἴρηνται ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι, κυριότητες, θρόνοι, οὕτως καὶ θεοὶ, καὶ κύριοι λεγόμενοι. ἐπειδὴ εἶπεν, εἰς θεός ὁ πατήρ, καὶ εἰς κύριος ἰησοῦς χριστός, μὴ νομίσῃς ἀποκεκληρωῖσθαι μὲν τῷ πατρὶ τὸ θεός. τῷ δὲ ὡς τὸ κύριος. πολλαχοῦ γὰρ αἰγγραφαι

esse necessarium. Putabantur vero apud Graecos esse. Ne manifesta Graecorū opinione seducantur, obtineat vero quae contraria est sententia, vide quā est pulcrum quod dicitur. Non sunt enim in coelo, veluti sol & luna: in terra vero heroes, qui apud eos sunt. Iuxta Sanctum Cyrillum in principio Orationis IX. De iis qui per gratiam vocantur. Dicit enim Angelos Deos secundum gratiam vocari: Vt enim dicuntur, Principatus, & Potestates, Dominationes, Throni, ita & Dei & Domini dicuntur. Quoniam, dixit unus Deus pater, & unus Dominus Iesus Christus, ne putet

φαί καὶ τὸν πατέρα κἀ-
ριον καλοῦσιν*. ὥς τὸ,
διὰ τοῦτο ἔχρισεν σε
ὁ Θεὸς ὁ Θεός σου. καὶ
ἐξ ὧν ὁ χριστὸς τὸ κα-
τὰ σάρκα ὁ ὧν ἐπὶ
πάντων Θεὸς εὐλογη-
τός. εἰ δέ τις λέγει
ἐπὶ πατρός μόνου ἀρ-
μόζειν διὰ τὸ εἰπεῖν
εἰς Θεός. ἀράγε δὲ ἐ-
πὶ υἱοῦ ἀρμόσει τὸ
κύριος. διὰ τὸ εἰπεῖν
εἰς κύριος ἰησοῦς χρι-
στὸς. ἀλλ' οὐκ ἔστι
πρὸς ἀντιδιαβολὴν γάρ
πῶν ψευδανύμων Θεῶν
καὶ κυρίων. τὸ εἰς εἴ-
ρηται· πολλοὶ δὲ ζη-
τοῦσι, τίνος ἕνεκεν οὐκ
ἐμνήσθη τοῦ ἁγίου
πνεύματος· καὶ φαμεν.
ὅτι πρὸς Ἕλληνας ἦν ὁ
λόγος αὐτοὶ τοὺς πολ-
λοὺς Θεοὺς καὶ κυρίους

ἀε-

tes esse propriū patris
illud *Deus*. Filii au-
tem illud *Dominus*.
Saepe enim Scriptu-
rae etiā Patrem Do-
minum vocant*, ut
illud, *Propterea unxit
te Deus, Deus tuus*.
Et, *Ex quibus Chri-
stus secundum carnem
qui est super omnia De-
us benedictus*. Si ve-
ro quis dicit, Patri
soli aptari quia di-
cit, *Vnus Deus*. Vti-
que Filio etiam apta-
batur illud *Dominus*,
eo quod dicat, *Vnus
Dominus Iesus Chri-
stus*. Sed haud res i-
ta se habet. Ad di-
stinctionem enim fal-
sorum Deorum &
Dominorum, illud
Vnus dictum est (1).

Mul-

(1) Hic opportune se se offert occasio disquiren-
di, an verum sit, quod nostri temporis Photiniani,
& qui eis frigidam suffundunt, iactitare non ve-
rentur, Iesum Christum Servatorem nostrum, Deum

in

λέγοντες. ἐφοβήθη ἔν
δὲ αὐτοῦ πνεύματος *
μὴ πῶς δὲ παρ' ἡμῖν
πολυθείαν εἶναι νο-
μί-
Multi autem quaerūt
cur Spiritus sancti
non meminerit. Et
dicimus, quia ad Grae-
cos

in Divinis Scripturis numquam adpellari, seu vetus, seu novum Instrumentum consulas. Et *H.* quidem *Grotius* eo audaciae devenit, ut nullibi in veteri Testamento locum inveniri dixerit, in quo aliquod de Iesu Christo vaticinium habeatur. Sed tam de veteri, quam de novo foedere *Sim. Episcopus* pronuntiavit, non adeo aperte in iis Christi Divinitatem insinuari, ut quis ad eam credendam cogi possit. Qui circumspectius loquuti sunt, haud liquide id pronunciarunt, sed ea adfirmavere, quae propositioni illi prorsus aequivalerent; nihilque aliud in Evangelio, & in Apostolorum documentis, credendum proponi, ut necessarium dogma, quo quis verus Christianus evadat, declaraverunt, quam Iesum esse, Christum, seu Messiam, a Deo Iudaeis libertatis & salutis adsertorem promissum. Primus qui ita viam ad Socinianismum sterneret, *Hobbesus* fuit, cuius quidem vel nomen sufficit ut facile arguamus quamtuta & Catholica opinio ea esse possit. Illam deinde diducere pluribus, & illustrare, vir doctissimus & acutissimus, adgressus est, numquam tamen auctore *Hobbesio* laudato; sed quum magis rationis humanae imbecillitati, quam Christianarum litterarum documentis, & Ecclesiasticae traditioni, confiderit, procul a veritate recessit, & acris ingenii acies in tanto veritatis lumine caligavit. Heic *Lokius* fuit, qui tamen operi, quod *The Reasonableness of Christianity De rationabilitate Christianismi*, si ita loqui fas est, in-

μίσηται. τὸν δὲ υἱὸν. cos loquebatur. Ipſi
 ἕνα κύριον. ἕνα μὴ δύο. vero multos Deos, &
 κυρίου νομίσωσι. εἰ Dominos, dicunt. Ti-
 γὰρ εἰπὼν ἢ θεὸν καὶ. muic igitur & Spiri-
 θεόν. tus

inscripſit, seu *Christianismus rationalis*, nomen
 suum praefigere ausus non est; adeoque eius editio
 Galliae Hagae Comitum anno MDCCX. adornata *Ja-
 quelodii* nomen praefert, sive is plagiarus sit, sive
 interpres, sive alia quadam de causa. Tandem
 quum *Lokius* obiisset, eum voluminis huius esse au-
 ctorem liquido omnibus constitit. Id enim in suo
 testamento patet, quo suos libros Bibliothecae
 Bodleianae legavit. Hoc quidem opus, quod solitam
 Auctoris ratiocinationum soliditatem minime exhi-
 bet, non Orthodoxis tantum hominibus improbatum
 est; verum etiam plerisque Heterodoxis displicuit,
 & omnibus simpliciter dicerem, si Socianianos, &
 eorum fautores, exceperis. *Ioannes enim Clericus*,
 quum huiusmodi fuerit, & illud maxime probavit,
 & immodicis laudibus tulit; a cuius opinione non
 multum dissentiebant, qui in Britannia, ut *Boldus*,
 huius libri defensionem susceperunt. Sed e contra Ro-
 mana Ecclesia, apud quam verae atque illibatae persua-
 sionis thesaurus depositus est, nuper illud vehemen-
 ter reprobavit, & tamquam vero Christianismo per-
 niciosum & exitiabile, ne passim legeretur prudentis-
 sime cavit. Porro ut & de Heterodoxorum homi-
 num circa hanc *Lokii* lucubrationem sententia con-
 stet, duorum iudicia adferam. Primum autem sit,
 quod in ipsa Interpretis Gallici Praefatione, quae
 editioni Amstelaedamensi anni MDCCXXXI. prae-
 mittitur, exstat (nam omittere lubet iudicium Paro-
 chi

θεόν, πολυθεΐαν ἂν tus mentionem face-
 ἔξ ἀπειρίας ἐνόμισαν re, ne Deorum mul-
 ἔλληνες. ἢ κύριον καὶ titudinem apud nos
 κύριον, πολυκυρίοτητα esse existimarent. Fi-
 ἂν O 2 lium

chi illius, qui haud inconsulte quidem librum *De Christianismo rationabili* impugnavit, & cui late respondit *Lokius* secunda operis parte composita) atque ita habet latine conversum: *Ipse autem heic attestor, non omnia a me Lokii ratiocinia probari, quamquam eius librum Gallice verti. Id ex uno aut altero novae huius editionis loco constabit.* (Animadversiones enim quasdam adversus Lokium interdum adiecit.) *Ea facile multiplicare potuissem si in tria priora primi voluminis capita virgam censoriam adsumere voluissem, in quibus Lokius incerta admodum quorundam sacrarum litterarum locorum interpretatione innixus, paulo infirmioribus ratiocinationibus se implicuit &c.* Sed quum capita Lokiani operis pestilentissima sint, quartum, quintum, ac deinceps, & in quibus meracus prope Socinianismus propinatur; (quidquid ille in contrarium probare conetur) quae contra ea eruditus Heterodoxus, *Philippus Mesnardus* scripserit, heic producenda essent ex eo Libro qui inscribitur: *Essai sur le Socinianisme, ou reflexions sur quelques Articles de la doctrine de Mr. le Clerc touchant les Sociniens &c. Part. I. Sect. IV.* Et quidem ea lubenter heic in medium adducerem, quum Auctor hic in Italia nostra obvius non sit: nam certe firma sunt, nec ea *Lokius* facile eludet, aut eo confugiens quod non hunc solum articulum proposuerit, quum & Deum existere cunctorum opificem credendum docuerit; aut obtrudens, se docuisse il-
 la

ἀν ἐνόμισαν. ὥς τε καὶ *lium vero unum Do-*
 πατέρα, καὶ κύριον *minum, ne duos Do-*
 εἰπεῖν τὸν Θεὸν τὸν *minos censeant. Si e-*
 πατέρα, καὶ κύριον τὸν *nim dicens vel Deum*
 υἱὸν *et*

lā duo credere tantum necessarium esse ut quis Chri-
 stianus evadat ; non autem postquam quis Christia-
 nus iam effectus est . Quod quidem magis ludere est,
 quam aliquid serio dicere ; quum quis magis Chri-
 stianus progressu , quam initio esse non possit . Et
 minus Christianus initio , non est Christianus initio .
 Fides enim una est , & tota simul , & individua ,
 quam qui universam integramque non habet , infide-
 lis iam est . Lubenter etiam proferrem haec , quod he-
 inc adpareret cogi tandem Heterodoxos ut Orthodo-
 xiam tueantur ad traditionem aliquatenus confugere ,
 licet mirabiliter tergiversentur ; quod divinarum tra-
 ditionum necessitatis maximum est argumentum .
 Sed brevitati consulens , pauca quaedam tantum ad-
 ducam , ex quibus eius de Lokiano opere iudicium com-
 prehendamus . Inquit ille igitur : *Auctor Christianismi*
rationabilis haud profecto primus fuit, qui pertenderit, ut
quis Christianus verus sit, & salutem aeternam adipisca-
tur, sufficere ut credat Iesum esse Messiam. Absque eo
quod superius adscendamus, celebris Hobbesius [bonus
Christianus, ut omnibus notum est] Libro De Cive Cap.
XVIII. isthuc ipsum iam deprehenderat, & iisdem
fundamentis stabilire conatus fuerat, quibus novo Au-
ctori idem extendere, & amplificare, placuit. Unica
veritas, quam fide explicita credere necesse est, ut
quis Christianus sit, & salutem consequatur, inquit
illi, est credere Iesum esse Messiam. Id liquet ex eo,
quod Iesus Christus eiusque Apostoli nihil aliud ab iis,
qui-

υἰὸν αὐτῆς ἡ αἰτία. ἦν
 γὰρ ὑποχρέωτος παρ
 ἡμῶν ἵνα θεὸν εἶναι.
 εἰ οὖν εἶπεν καὶ τὸν
 πα-

& Deum, Deorum
 multitudinem Graeci
 ex imperitia arbitra-
 rentur; vel Domi-

O 3 num

quibus Evangelium praedicant, exigunt, ut eos Christianos agnoscant, atque baptissent. Et ecce eam demonstrationem, cui iuxta Clericum, nihil satis firmi responderi potest. At proclive est ostendere, eam demonstrationem, puram putamque esse illusionem; immo etiam intentioni Clerici minime conducentem. Eius intentio est Socinianos & Antitrinitarios optimos esse Christianos ostendere. Ipsi Iesum esse Messiam credunt: ecce id satis iuxta Hobbesium, & Christianismi rationabilis Auctorem. Nec Iesus, nec eius Apostoli quidquam amplius exposcunt &c. Et iure quidem erraticam hanc sententiam, & Christiano homine indignam, hi viri eruditi improbarunt; nam etsi probatum a Lelio fasset Messiam, & Filium Dei, Servatoremque Mundi, & Regem Israel, apud Iudaeos ad eundem tantum unumque Christum referri; non tamen diversas inter se adpellationes fuisse negare potest, diversaque munera & proprietates Christi denotasse, hoc est, quem Messiam seu Christum expectabant, & Regem esse, & Filium Dei, & Mundi Salvatorem; ita ut quamvis haec omnia nomina in eandem unamque personam referrentur, res tamen diversas illi personae convenientes indicaverint. Adeoque alium intellectum obferebat audientibus *Filius Dei*, alium *Messias*, hoc scilicet nomen quemdam prophetam, qui rex esset; illud, quemdam prophetam Regem, qui etiam Dei esset Filius. Insuper, etsi haec quaerere multis nolim an Iudaei Messiam Filium Dei, & verum Deum,

πατέρα καὶ τὸν υἱὸν num & Dominum
 θεὸν ἢ κύριον, πάλιν Dominorum copiam
 εὐρίσκειτο τῇ οἰκείᾳ ὑ- credidissent. Ita ut
 ποιήσεις ὅσον πρὸς haec caussa sit cur
 ἑλ- Deum

Deum, fore crederent, quod minime quibusdam vi-
 sum est; tamen dubitari non potest, quin ita Apo-
 stoli crederent, atque ita esse Christus docuerit: Jo-
 ann. V. 18. Propterea ergo magis quaerebant eum Iu-
 daei interficere; quia non solum solvebat Sabbatum;
 sed & patrem suum dicebat Deum, aequalem se faciens
 Deo. Ergo ita dicebat se esse filium Dei, ut plane
 intelligeretur se facere aequalem Deo; quod apertius
 constat ex iis omnibus, quae eodem loco sequuntur.
 Sic Ioannis Cap. X. quum Iesus dixisset: Ego &
 Pater unum sumus, Iudaei eum lapidare voluerunt,
 & querenti id responderunt: De bono opere non lapi-
 damus te, sed de blasphemia, & quia tu homo quum
 sis, facis te ipsum Deum. Idque tantum inferebant,
 quod se Dei filium adsereret, ut patet, & ipse Ie-
 sus amplius declarat paulo post dicens: Quem pater
 sanctificavit, & misit in mundum vos dicitis: Qui
 blasphematur, quia dixi, Filius Dei sum. Patet arbi-
 tror Iudaeos nomine Filii Dei, verum Deum intel-
 lexisse, adeoque blasphemum Iesum adpellasse. Lu-
 culentius verò se Deo aequalem fecit quum Philippo
 dixit Ioannis XIV. 9. Philippe, qui videt me, videt
 & Patrem. Quare iam nullus restat ambigendi lo-
 tus, quin Apostoli Christum verum Deum agnosce-
 rent, unde Thomas Ioannis XX. 28. ei dixit: Do-
 minus meus, & Deus meus.

Quum autem id crederent Apostoli, non idem
 existimarunt esse dicere Christum, & dicere Filium
 Dei.

ἐλλήνας ἐναντιούμενος. Deum patrem, & Fi-
 λιον Dominum di-
 καριότητα κατὰ τὸ φα-
 νόμενον εἰσάγων. διὸ
 θεὸν O 4 se

Dei. Et quidem, aliquid amplius depōtat *Filius Dei*, quam *Messias*. Hinc saepe quum *Christum* illum dixissent, *Filium* etiam *Dei* esse adfirmave-
 runt. Si autem *Filius Dei* amplius quidquam quam *Christus* non importabat, ridicula etiam nominis non
 necessarii repetitio apud Apostolos fuisset. In *Ioannia*
 XX. 31. Haec autem scripta sunt, ut credatis quia *Iesus*
 est *Christus filius Dei*. VI. vero 70. dicit *Iesu Petrus*: Et
 nos credidimus, & cognovimus, quia tu es *Christus filius*
Dei. Sic idem *Petrus* apud *Matthaeum* XVI. 16. in
 confessione πολυδρυλήτω: Tu es *Christus Filius Dei*
 vivi. Sic *Ioann.* XI. 27. *Martha* ait: Vtique, Domi-
 ne, ego credidi, quia tu es *Christus filius Dei vivi*,
 qui in hoc mundum venisti. Sic *Altor.* VIII. 37.
Eunuchus ait *Philippo*: Credo *filium Dei esse Iesum*
Christum. Alia autem non tantum significatione, sed
 animi dispositione, accepisse *Iudaeos* nomen *Messiam*
 seu *Christum*, & adpellationem *Filium Dei*, ex eo
 liquet, quod quum *Iesus* se *Filium Dei* dixit, sem-
 per blasphemum illum existimarunt, quod se Deum
 faceret, id quod ex *Matth.* XXVI. 63. 65. etiam li-
 quet, praeter loca superius adlegata; quum vero
Christum, & *Messiam*, & *Prophetam*, qui venturus
 erat, se esse adfirmavit, numquam illum blasphe-
 miae reum egerunt. Constat id luculento ex *Matth.*
Cap. XI. 3. *Ioann.* IV. 26. & seqq. IX. 35. & seqq.
Luce. XXIII. 2. ubi perspicue: Hunc invenimus sub-
 vertentem gentem iudeam, & prohibentem tributa

da-

θεὸν εἰπὼν τὸν πατέρα se apud nos . Promiserat enim apud nos
 πατέρα, κύριον εἶπεν τὸν. serarat enim apud nos
 υἱόν, τὴν παλιότητα συ- unum esse Deum. Si
 καταβαίνων πῶν ἐλλή- igitur dixisset & Pa-
 τρι trem

dicere Caesari, & dicentem se Christum Regem esse .
 Quamquam ut Messiam quoque cum agnoscere vole-
 bant, ut patet, & e Synagoga eiicere volebant eum, qui
 Christum illum esse confiteretur, *Ioann. IX. 22.* Sed
 & hanc inter Messiam, & Filium Dei distinctionem con-
 firmarunt Iudaei, qui illudentes dixerunt, *Matth. Cap.*
XXVII. 42. Si Rex Israel est, descendat nunc de cru-
 ce, & credimus ei. Confidit in Deo liberet nunc, si
 vult eum. Dixit enim, Quia Filius Dei sum.

Itaque ostensum est apud Iudaeos aliud intelle-
 ctum esse Christi nomine, aliud Filii Dei; quum insu-
 per Messiam Deum non fore passim crederent, sed Re-
 gem Israel, Filium autem Dei Deum agnoscerent. Ec-
 ce *Matth. XXII. 42.* Iesus interrogavit Phariseos,
 dicens, Quid vobis videtur de Christo? cuius fi-
 lius est? Dicunt ei David. Igitur qui Messiam dice-
 bat, Deum consequenter non intelligebat; quam-
 quam qui Filium Dei proferebat; & Deum & Mes-
 siam simul intelligere poterat. Hinc liquet, tam apud
 Iudaeos, quam apud Apostolos qui filium Dei dicebat,
 aliquid amplius dixisse, quam si simpliciter Iesum
 Messiam, seu Christum adpellasset.

Constat iam Apostolos, quum homines ad Chri-
 sti fidem conversos baptisarent ab eis exegisse ut
 crederent in Iesum Christum Filium Dei. Non igi-
 tur verum est quod *Lectius* pertendit, nihil amplius
 requisivisse, quam ut crederent Iesum esse Messiam.
 Ecce *Actor. Cap. VIII. Et ait Eunuchus: Ecce aqua,*
quid

ἰὼν ἀποδείκνυται γὰρ trem & Filium, De-
 ἀδιαφόρως τοῖς τοιαύ- um vel Dominum, i-
 τοῖς ὀνόμασι κεχημέ- terum inveniretur in
 νην τὴν γραφὴν. αὐτὸ domestica promissio-
 γὰρ O 5 ne

quid prohibet me baptizari? Dixit autem Philippus: Si credis ex toto corde, licet: Et respondens ait: Credo Filium Dei esse Iesum Christum. Hic non tantum credidit Iesum esse Christum, sed etiam Filium Dei. Insuper eos, qui credituri erant, Apostoli non tantum Iesum esse Christum docebant, sed multis aliis etiam Christianae religionis capitibus eos praecedenter erudiebant; non igitur exigebant hoc unum, credere scilicet Iesum esse Christum. Liquet id ex Apostolorum concionibus. En *Act. Cap. II.* Petrus non tantum dicit Iesum virum adprobatum a Deo, & Christum, sed resurrexisse a mortuis etiam adfirmat, & alia huiusmodi adnunciat, quae divinus Historicus non exprimit, sed solum ait: *Aliis etiam verbis plurimis testificatus est, & exhortabatur eos.* Deinde subdit: *Qui ergo receperunt sermonem eius, baptissati sunt.* Sic Philippus *Act. Cap. VIII.* multa prius Eunuchō de Iesu ex Prophetis enarrat, ac deinde baptissat. Petrus item *Act. Cap. X.* & Christum praedicat, & omnium Dominum esse pronunciat, & eius resurrectionem adstruit, & de Spiritu Sancto loquitur, & multis aliis erudit, ac deinde tradit Lucas: *Et iussit eos baptizari.* Sic *Act. Cap. XIII.* Paulus Iudaeis Antiochiae concionans instruit eos ostendens Iesum esse Salvatorem Israel; Ioannem ei praecucurrisse; a mortuis resurrexisse; filiumque esse Dei, & in eo quicumque credit iustificari. Paria reperiuntur *Cap. XVII.* Quare non video
 exi-

<p>γὰρ αἰτία πᾶσι τοῖς οὔσι τὸ γὰρ ἐξ οὗ τὰ πάντα, τὴν δημο- γίαν σημαίνει καὶ τὴν ἐκ</p>	<p>ne quoad Graecos ad- versari, & Deorum, vel Dominorū mul- titudinem secundum id</p>
---	--

exilem & tenuem illam monogrammamque doctri-
nam ac fidem a credentibus initio esse exactam, cre-
dere scilicet tantum *Iesum esse Christum*.

Et recte id quidem fecerunt Apostoli. Nam Ie-
sus, quum eos ad praedicandum Evangelium misisset,
non id tantum ut docerent praeceperat, sed quaecum-
que omnia ipse fecerat & docuerat. *Matth. XXVIII.*
19. 20. Euntes ergo docete omnes gentes baptizante,
eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti,
docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis.
Vbi quis non videat insuper absurditatem, si nihil am-
plius quam credere Iesum esse Christum a baptisandis
non exigeretur, eos iam non intellecturos nec creditu-
ros illud ipsum in quo baptisabantur, quod primum e-
orum auribus insonabat, nomen scilicet Patris, &
Filii, & Spiritus Sancti?

Quod si ex eo inferre lubet ad nihil amplius cre-
dendum obligari initio Christianum, quod interdum
in divinis libris occurrat, vel Iesum docuisse tan-
tum se esse Christum, vel Apostolos non aliud ab
auditoribus requisivisse, quod facit *Locius Part. I.*
Cap. IV. & V. Id demum ludere esse quis non vi-
deat? quum id contingat, vel quod non semper di-
vini historici omnia late & integre quaecumque di-
cta sunt, aut gesta, retulerint; vel quia quod uno
in loco tacitum est, in alio fuit expressum; vel
quia denique unusquisque similiter suo ingenio &
acumine abuti posset, & similia etiam subtilius excu-
de-

ἐκ τοῦ μὴ οὗτος εἰς τὸ id quod adparet in-
 εἶναι παραγαγόν. πῶς ducere. Propterea
 τῆς πίστεως ἡμῶν καὶ quum Patrem Deum
 οἰκειώσεως λέγει πρό- dixisset, Filium Do-
 πην. O 6 mi-

dere. Et quidem multa saepe omisisse divinos Scri-
 ptiores, ea intelligenda ex aliis locis relinquentes
 patet ex *Act. Cap. II. 40. Aliis etiam verbis pluri-*
mis testificatus est, & exhortabatur eos &c. & Cap.
VIII. 35. Aperiens autem Philippus os suum, & in-
icipiens a scriptura ista, evangelizavit illi Iesum.
 Ecce quomodo *Lucas* innuit hic Philippum evange-
 lizasse Iesum, quae autem dixerit Prophetam enar-
 rans non tradit. Sic *Lucas* idem *Cap. XXIV.* duobus
 discipulis Emmauntem proficiscentibus scripturas de
 Christo Iesum edisseruisse ait, quibus autem ver-
 bis & quomodo, non tradit: *Et incipiens a Moyse*
& omnibus prophetis, interpretabatur illis ex omni-
bus scripturis quae de ipso erant. Immo ipso *Ioan-*
nis Capite IV. quod exemplum veluti insigne *Lokiur*
 adfert, ait Evangelista Iesum duos dies apud Sama-
 ritanos mansisse, multoque plures in eum credidisse
 propter sermonem eius. Qualis autem fuerit eius ser-
 mo non refert, in quo certe multa alia potuit eos
 docere, quam praedixerat mulieri; quae in eum cre-
 diderat, sed nescio an satis adhuc fidelis esset, & si
 omnia iam intellexerat, quae perfectum Christianum
 efficere possunt. Nam si credere Iesum esse Chri-
 stum, facit esse verum Christianum; cur non cre-
 dam & illos Ephesi discipulos, de quibus *Act. Cap.*
XIX. agitur, veros fuisse, quum & illud crederent;
 & tamen nec Christi baptismo tincti fuerant, nec
 an esset Spiritus Sanctus perceperant. Non tamen
 id

πην. οἷον εἰς αὐτὴν ἐσ-
 μιν ἠρτήμενοι. ἄλλοι-
 ος πατήρ. διὰ τοῦτο
 καὶ ἐπὶ αὐτοῦ ὁ εἰς
 δ' i-

minum dixit , Infi-
 pientiae Graecorum
 condescendens. Οὐκ ἔ-
 sum enim est indif-
 fe-

id satis visum Paulo, & baptismo Iesu eos iustravit,
 & Spiritum Sanctum non tam docuit, quam, ut ita
 dicam, infudi fecit.

Loca autem Scripturarum obscuriora aut bre-
 viora alicubi, ex aliis clarioribus & prolixioribus
 illustrari ac suppleri debere, non tam inter rerum di-
 vinarum peritos constat, quam inter eos omnes qui
 sensu communi praediti sunt; quum idem etiam in
 profanis Scriptoribus edisserendis obtineat. Nos igi-
 tur iam pluribus superius ostendimus alia plura ab
 Apostolis tradita & praedicata fuisse credituris, quam
 sterile illud, & nudum, *Iesum esse Messiam*. Ergo
 ii loci, in quibus id unum traditur, ex aliis conve-
 nienter supplendi sunt, quum vero absimile sit mo-
 do una, modo alia, ratione ab Apostolis fidem ad-
 nunciatam fuisse. Quod si quis adhuc id praefracte
 pertenderet, tunc ego ludens adfirmare non dubi-
 taverim; ne illud quidem necessarium esse ut quis
 initio verus Christianus sit.

Nam si ex eo quod interdum in Scripturis of-
 fenditur, Iesum scilicet esse Christum tantum prae-
 dicatum fuisse, legitimum confectarium existit, id
 unum sufficere ut quis bonus Christianus evadat; ea-
 dem ratione ipse contendero, ut verus Christianus
 quis sit sufficere ut credat in Iesum. Nam saepe in Scri-
 pturis occurrit id unum a baptizandis fuisse exactum.
Ecce Cap. XVI. Paulus & Silas dicunt: Crede in
dominum Iesum, & salvus eris tu, & domus tua. Cap.

211-

IN EPISTOLAM I. AD CORINTHIOS. 221

Ἰπλω λόγος τῷτε ἐκ
τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶ-
ναι
ferenter istiusmodi
nominibus Scripturā
esse

autem XIX. Paulus dixit : *Iohannes baptizavit baptismo poenitentiae populum, dicens : in eum, qui venturus esset post ipsum ut crederent, hoc est, in Iesum.* Sic Iesus ipse *Act. Cap. IX.* nil aliud dixit Paulo quaerenti quis esset, quam, *Ego sum Iesus, quem tu persequeris.* Quod si haec tam breviter & concisa extendenda & explicanda sunt supplendaque ex aliis divinae historiae locis magna ex parte superius adductis, ut idem *Lokius* non diffiteatur; cur ipse quoque non dicam supplenda & amplianda ex aliis Scripturae testimoniis, quae *Lokius* in suae opinionis confirmationem producit? Sed ecce magnum huius rei documentum ex *Actor. Cap. VIII.* nunc adfero : *Philippus Eunuchus incipiens a scriptura Esaiæ evangelizat Iesum.* Si alia deinde *Lucas* minime narrasset, sed tantum credidisse eunuchum & baptizatum fuisse dixisset, *Lokiana* methodo quis deducere potuisset, Ergo ut quis Christianus sit, in Iesum credere sufficit. At hic non substitit *Lucas* & progrediens qualem fidem habuerit Eunuchus exponit. Dicit enim Eunuchus : *Credo Filium Dei esse Iesum Christum.* Et ecce ut breviter & manca redintegrari & explicari debent; ita ut haec eadem professio Eunuchi suppleatur, & credamus credidisse Iesum etiam resurrexisse, & a dextris Dei sedere, in unitate Spiritus Sancti, quae omnia ex Apostolorum concionibus & instructionibus, quas superius produximus, supplenda sunt.

Nihil hic ex Pauli aliorumque Apostolorum Epistolis produximus, quandoquidem vidimus eas non
mo-

και ἐλθεῖν, καὶ τῷ ἐκ
 τῆς πλάνης εἰς τὴν ἀ-
 λη-

esse usam. Id enim
 causa omnibus his qui
 sunt

morari Lokium, & fundamenta fidei esse quae in il-
 lis docentur omnia non credere, suis exhibendis ra-
 tiocinationibus confisum. Quasi & illae Epistolae
 tamquam Evangelicae historiae pars considerari non
 valeant, sed alia via ac ratione scripta. Neque vi-
 deo cur sententiis & documentis Petri & Pauli a Lu-
 ca in *Actis* relatis credere debeam, eaque fundamen-
 ta fidei existimare; ab ipsis autem auctoribus & do-
 ctoribus scripta elevare ac contemnere; & adscititia
 quaedam & minus necessaria reputare. Sed inquit,
 ergo ad quos scribebat Paulus, aut Petrus, non
 erant veri Christiani. Quid si contessem? Sed eos
 vocant sanctos, electos, vocatos a Deo. Quid si
 non simpliciter & absolute id pronuntiarunt? Cre-
 dere potuerunt ex parte, atque ex hac dispositione,
 qua etiam reliqua amplexuri erant, dici sancti, &
 electi, licet quaedam iis deessent; dici vocati a Deo.
 Nonne exemplum superius attulimus ex *Cap. XIX.*
Actorum Apostolicorum? Insuper ut ita dicerentur suf-
 ficiebat ut quidam tales essent, licet alii plerique im-
 perfectiores existerent; ex praestantiore enim parte
 reliqui denominantur. Insuper sanctitati tam obficit fi-
 dei imperfectio, quam morum pravitas. Non multum
 probi, & modesti, & casti fuerant quidem Corinthii.
 Sufficit Pauli Epistolam I. ad eos scriptam evolve-
 re. Et tamen eis scribens ita Epistolam exorditur:
Paulus vocatus Apostolus Iesu Christi per voluntatem
Dei, & Sosthenes frater, Ecclesiae Dei, quae est Co-
rinthi, sanctificatis in Christo Iesu, vocatis sanctis &c.
 Quorsum igitur Lokiani paralogismi, & ludifica-
 tiones?

ληθείαν ἐπιστρέψαι. οὐ πάντες ἔσασί φησιν, ὅτι εἷς θεός ἐστι καὶ εἷς κύριος καὶ οὐ πολλοί. οὐδὲ πάντες ἴσασιν ὅτι τὰ εἰδωλα οὐδὲν εἰσι· οὐκ ἀποκαλύπτει αὐτοὺς, ἵνα μὴ ἀναίχυντο. ἐτέρους ποιήσῃ. ὁρᾷς ὅτι οὐ πάντες ἴσασιν ὅτι οὐδὲν τὰ εἰδωλα; ἀμέλει ἕως ἄρτι τινὲς τούτέσι καὶ μετὰ τὸ πιστεῦσαι τὰ εἰδωλόθυτα ὡς εἰδωλόθυτα ἐσθίουσιν. ταῖς μετὰ τῆς γνώμης, μετ' ἧς καὶ οἱ Ἕλληνες. ὡς ἡγούμενοι εἶναι τὰ εἰδωλα. ἐπεὶ οὖν ἀσθενῇ καὶ σαθρὰν ἔχουσι τὴν συνείδησιν, μολύρονται ἐσθιόντες· εἰδὲ μὴ ἐμολύνοντο ὅτι μηδὲ ἐστὶ τὸ ὅλως τὰ εἰδωλα.

sunt. Illud enim ex quo omnia, creationem significat, & id quod a non esse adesse adducat. Fidei nostrae & famulatus conversionem dicit; velut in ipsam quidem perfecti. Alienus pater. Propterea & de ipso duplex sermo & qua ex non esse adesse venerit, & qua ex errore in veritatem conversus fuerit. Non omnes sciunt, inquit, unum Deum esse, & unum Dominum, & non multos; neque omnes sciunt idola nihil esse. Non revelat ipsos, ne confundantur. Alteros faciat. Vides non omnes scire Idola nihil esse? videlicet huc usque

quidam, hoc est, & postquam crediderūt, quae Idolis immolata fuerunt, tamquam idolis immolata manducant, hoc est, cum ea sen-

sententia, cum qua & Graeci, ut opinantes esse Idola. Quoniam igitur infirmam, & putrem habent conscientiam, comedentes contaminantur. Si vero non contaminabantur, ex eo evenit quia omnino Idola non sunt.

Βρῶμα δὲ ἡμᾶς οὐ παρίσῃσι τῷ θεῷ· οὔτε γὰρ εἰάν φάγωμεν, περισσεύομεν· οὔτε εἰάν μὴ φάγωμεν, ὑστερήμεθα. βλέπετε δὲ μὴ πῶς ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὐτῇ πρόσκομμα γένηται τοῖς ἀσθενούσιν. εἰάν γάρ τις ἰδῇσθε τὸν ἐχόντα γνῶσιν, ἐν εἰδωλείῳ κατὰκείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις αὐτοῦ ἀσθενῆς ὄντος οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ πρὸς εἰδωλόθυτα ἐσθίειν; καὶ ἀπολείπεται ὁ ἀσθενὴς ἀδελφός ἐπὶ τῇ σῇ γνώσει, δι' ὃν χρὶς ὁ ἀπέθανεν; οὕτω δὲ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδολφούς, καὶ τύπτοντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς χριστὸν ἁμαρτάνετε. διόπερ εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φίδω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω.

Ἰνα

Escā autem nos non commendat Deo. Neque enim si manducaverimus, abundabimus: neque si non manducaverimus, deficiemus. Videte autem ne forte haec licentia vestra offendiculum fiat infirmis. Si enim quis viderit eum, qui habet scientiam in idolio recumbentem: nonne conscientia eius, quum sit infirma, aedificabitur ad manducandum idolothyta? Et peribit infirmus in tua scientia, frater, propter quem Christus mortuus est? Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis. Quapropter si esca scandalizat fratrem meum: non manducabo carnem in aeternum, ne fratrem meum scandalizem.

Ne

Ι "Να μὴ οἷα εἰκὸς εἴ-
 πωσιν, ἐγὼ καθάρᾳ
 συνειδήσει ἐσθίω.
 καὶ τί μοι μέλλοι εἶτις
 δι' ἀσθενεῖαν σκανδα-
 λίζεται. δείκνυσιν ὅτι
 καὶ αὐτὸ τὸ φαγεῖν ὡς
 ἐπὶ καταφρονήσει τῶν
 εἰδώλων οὐδὲν γενναῖ-
 ὄν ἐστιν. καὶ γὰρ μὴ
 ἠδίκητό φησιν ὁ ἀδελ-
 φὸς ἀσθενὴς ὢν, οὐδὲ
 οὕτως τί τῶν ἐπαυ-
 μένων ἐποίεις, ἢ τῶν
 εἰς βασιλείαν ἀγαγεῖν
 δυναμένων. τί γὰρ ἐ-
 σι φαγεῖν καὶ μὴ φα-
 γεῖν. τοῦτέστιν εὐδοκε-
 μοῦμεν παρὰ θεῷ ὡς
 μέγα τι πεπονηκότες,
 καὶ περισσύνομεν ἐν ἐ-
 παίνοις. ἐφοβεῖτο ὁ
 λόγος. οὐκ εἶπεν ἡ
 γνώσις, ἢ ἡ τελειότης.
 ἀλλ' ἡ ἔξουσία. ὅπερ
 προπορείας ἐστὶ καὶ ἀλα-
 ζονείας μάλλον. πρὸς-
 κομμά, ταυτέστι σκαν-
 δαλον, καταστροφή. εἰ-
 πῶν δὲ τοῖς ἀσθενού-
 σιν, αἰτιάται αὐτοὺς
 ὅτι

NE forte dicant;
 Ego munda cō-
 scientia comedo. Et
 quid mea interest,
 si quis per infirmi-
 tatem scandalizatur?
 Ostendit quid & ipsū
 comedere in Idolorū
 contemptum nihil est
 generosum. Etsi e-
 nim iniuria non adfi-
 ciatur, inquit, frater
 qui est infirmus; ne-
 que ita aliquid eorum
 quae laudantur, fa-
 cis, vel eorum quae
 in regnum adducere
 valent. Quid enim
 est comedere & non
 comedere? Hoc est
 adprobamur a Deo
 ut ii qui magnum
 aliquid fecerimus, &
 abundamus in laudi-
 bus. Timebatur ser-
 mo. Non dixit scien-
 tia, vel perfectio, sed
 licentia quod temeri-
 tatis est & adroganti-
 ae magis. Offēdiculū,
 hoc est, scandalum,
 ever-

ὅτι οὐδὲ τῶν ἀσθενούντων φείδονται ἀδελφῶν· οἷον ἐδεῖ καὶ χεῖρα ὀρέγειν πρὸς ὡς λέγεις τέλειον ὄντα· οὐκ ἄρα φησὶν ἀφορμὴν λαβὴν εἰς θείαν τὰ εἰδωλὰ θύτα, καὶ λογισθεῖν αἰτιὰ τὰ εἰδωλὰ· εἰπὼν δὲ οἰκοδομηθήσεται δοκίμῳ· ὅτι ἐπὶ πλείου αὐτοῦ ἡ ἀσθενεία αὐξηθήσεται, καὶ γυνήσεται πρόφαισις ἡ σὺν τελειότητι ἐτέρῳ ἀπολείας· καὶ ὁ χριστὸς μὲν φησιν· οὐδὲ ἀποθανεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ παρηγγήσατο· σὺ δὲ οὐκ εἰς ἀχρί βρωμάτων ἀποχῆς θυγατέρα βαίνεις· ἵνα μὴ σκανδαλίζῃται· οὐκ εἰπὴν σκανδαλίζουτες, ἀλλὰ τὸ ὁμότερον τύπτοντες· τί γὰρ ὁμότερον τοῦ τύπτοντος πρὸς ἀσθενῆ; πῶς εἰς χριστόν; ὅτι τὰ τῶν οἰκετῶν ὁ δεσπότης οἰκειοποιεῖται; καὶ ὅτι εἰς σῶμα αὐτοῦ τέλει

σιν

everſio. Inquiens vero infirmis, accusans quod fratribus infirmis non parcant, quando oportebat & manum porrigere eſſi qui ut ais perfectus est. Ne igitur iquit occaſionē ſumat comedendi idolis ſimolata, & putandi idola eſſe aliquid. Quſi dixerit vero aedificabitur, ostendit amplius eius infirmitatem augetur iri, & factum iri praetextū tuam perfectionem, alterius perditionis. Et Chriſtus quidem, dicit, neque mori pro ipſo deprecatus eſt. Tu autem neque, inquit, ad ciborum abſtinentiam condeſcendis, ne ſcandalizetur. Non dixit ſcandalizantes, ſed quod crudelitus eſt, verberantes. Quid enim crudelitus eo, qui verberat infirmum? Quomodo

σιν οἱ πλητγόμενοι . καὶ ὁ ἐκείνος διὰ τῆς οἰκείας καθώσι σφαγῆς σε διὰ βρώματος καταλύεις . τοῦτο μάλιστα ἀρίστου διδασκάλε τοῦ ἐξ ἑαυτοῦ παιδεύειν ὑμᾶς φησι . οὐ δὲ εἰδωλοθύτων , τῶν δὲ ἄλλως ἀπηγορευμένων φέιδεσθαι ὑπὲρ τοῦ μὴ σκανδαλίσαι ἀδελφόν . ἐγὼ δὲ τί λέγω εἰδωλοθύτων ; οὐδὲ ἄλλου ἂν ἄψαι μὴ κρέας , εἰ ἐκ τούτου σκανδαλίζεταιί τις . ἡ δὲ παραίτησίς μου ἐστὶν αἰωνία ἐπεὶ δὴ εἰπῶς τὸ βρῶμα σκανδαλίζεται ἀδελφόν μου , οὐ μὴ φάγω κρέας εἰς τὸν αἰῶνα . μὴ τις νομίσῃ ὅτι φιλοτιμίᾳ ῥημάτων αὐτῇ . οὐκ ἂν γὰρ καὶ ἔργῳ ταῦτα ἐπλήρωσε . ἀναγκάζεται λοιπὸν δεῖξαι πῶς καὶ τῆ συγκεχωρημένου ἀπέχετο ὑπὲρ τῆ μὴ σκανδαλίσαι τινά . τί γὰρ λέγω φη-

modo in Christum ? quia ea quae ad servos pertinent sua facit ; & quia in corpus eius finiunt , qui percutiuntur . Et ille veluti per domesticam caedem tuā * per cibum dissolvis . Hoc Magistri maxime optimi ex se ipso erudire vos , inquit . Non vero ab Idolo mactatis sed aliter etiam prohibitis abstinere , ne scandalizemus fratrem . Ego vero quid dico ab Idolo mactatis ? Neque aliud utique tangere , neque carnem , si ex hoc aliquis scandalizatur . Aversio autem mea est aeterna ; quoniam si unquam cibum scandalizat fratrem meum , non manducabo carnem in aeternum . Ne quis putet esse hanc verborum ambitionem , non

φησὶν περὶ εἰδωλοθύ-
 των, αὐτοῦ τῷ χριστῷ
 ἐπιταξάντος τὸν κυρήσ-
 στοντα ἐκ τῷ εὐαγγελί-
 ου ἐσθίειν, τουτέστι
 παρὰ τῶν μαθητευο-
 μένων. εἰλόμην εἰ δέοι
 καὶ λίμον φθαρῆναι καὶ
 μηδὲν παρ' ἡμῶν λα-
 βεῖν. οὐκ ἐπειδὴ πα-
 ρέχοντές μοι φησὶ
 σκανδαλίζεσθε. ἀλλὰ
 ἵνα πλέον οἰκοδομεῖ-
 σθε ὁρῶντές με ἀδά-
 πανον ὄντα ὑμῖν. ὃ
 φησι καὶ νόμου θείου
 ἐπὶ τρεπόντος μοι λαμ-
 βάνειν διὰ τὴν ὑμῶν
 οἰκοδομήν οὐδὲν εἰ-
 λόμην λαβεῖν παρ' ὑ-
 μῶν. ἀλλὰ ταῖς χρ-
 σί μου ἐκοπίων ἐργα-
 ζόμενος καὶ ἀποτρεφό-
 μενος ἴδου τέως ἀπέ-
 δεῖξεν ἀληθεύων, λοι-
 πὸν δὲ καὶ ἄλλα κατα-
 σκευάζει. εἰ ἐγὼ φησιν
 οὕτως, ὑμεῖς εὐδὲ εἰδω-
 λοθύτων ἀπέχεσθε
 πρὸς τὸ μὴ τοὺς ἀσθε-
 νεῖς τῶν ἀδελφῶν σκαν-
 दा-

non enim & opere
 haec perfecit, cogi-
 tur deinde osten-
 dere quomodo etiam
 a concesso abstinebat
 ne quem scandalifia-
 ret. Quid enim di-
 co, inquit, de ido-
 lothytis, ipso Chri-
 sto iubente eum qui
 praedicat ex Evan-
 gelio manducare, hoc
 est, ab iis qui discunt;
 elegimus si opus fuit,
 & famem eximere, &
 nihil a vobis accipere
 Non quia praebentes
 mihi, inquit, scan-
 dalizamini, sed ut
 amplius aedificemidi,
 videntes me nullius
 impensae causam vo-
 bis fuisse; quod in-
 quit Dei lex mihi su-
 mere permittit pro-
 pter aedificationem
 vestram, haud ele-
 gi accipere a vobis,
 sed manibus meis
 laboravi operans, &
 inde nutritus sum.

Non

δαλίζειν, μᾶλλον δὲ ἀπολύειν. πολλῶν δὲ εἰχῶν περιεκτικὴ ἐστὶν ἡ ἐννοία τῆς παραγραφῆς ταύτης. εἶτα ἵνα μὴ λέγωσιν ὅτι εἰ καὶ ἐβέλου λαβεῖν ἐκ ἐξῆν σοι. διὰ τῷτο οὐδὲ εἴληφας. ἵνα τί φησιν ἐκ ἐξῆν μοι; οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι πλεον ἔχουσι τὸν τὸν χριστὸν ἐώρακεναι καὶ συναναστραφεῖναι αὐτῷ. ἐπάγει. ἐχὶ ἰησοῦν χριστὸν τὸν κύριον ἡμῶν ἐώρακα; ὥστε μὴ καὶ ἐν τῷτῳ ἐλάτγον ἔχειν τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, ἔχαντον γάρ φησι πάντων ὥσπερ τῷ ἐκτρώματι ὠφθῆ καὶ μοι. καίτοι φησὶν ἐξέσι μοι λέγειν ὅτι ἀπὸ ἱερουσαλὴμ καὶ κύκλῳ μεχρὶ τοῦ ἰλλυρικοῦ πεπλήρωκα τὸ εὐαγγέλιον τῷ χριστῷ. ἀλλὰ τέως οὐ λέγει· μὴ καὶ νῦν οὐ γέγονα ἀπόστολος; εἰ γὰρ ἄλλων οὐκ εἰμι,

ὕ-

Ecce quatenus ostendit vera dicens. Ceterum vero & alia adstruit. Si ego, inquit ita, vos neque ab idolothytis abstinētis ne fratres infirmos scandalizetis, magis vero perdati? Multos autem versus comprehendit intelligentia huius paragraphi. Deinde ne dicant, etsi voluisses capere, non licebat tibi, propterea neque accepisti. Cur, inquit, non licebat mihi? Alii Apostoli plus habent quod Christum viderint, & cum eo cōversati fuerint, addit: Nonne Iesum Dominum nostrum vidi? ita ut neque in hoc minus habeam quam alii Apostoli? Postremum enim, inquit, omnium veluti abortivo adparuit etiam mihi. Et si, inquit,

ὕμῶν τέως εἰμί. ἀλλ' ὕμῶν ἔδεν παρ' ὕμῶν εἴληθα. εἰς τοῦτο γὰρ ὁρῶ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῶν. ὅθεν φησὶν. ἡ σφραγὶς τῆς ἐμῆς ἀποστολῆς ὑμεῖς ἐστέ. τοῦτέστιν εἰ βούλεται τις μαθεῖν εἰ εἰμι ἀπόστολος, ὑμᾶς εἰς ἀπόδειξιν προβάλλομαι. πάντα γὰρ τὰ τῷ ἀποστόλου ἐν ὑμῖν ἀπεδείξαμεν, καὶ σημεῖα ποιήσας, καὶ διδάξας τὴν πίσιν, καὶ κύνδινον ὑπομείνας, καὶ βίον ἀνεπίληπτον ἀπόδειξας. ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα σφραγίζει, καὶ ἐκτυποῖ, καὶ ἀποδεικνύει ἀπόστολον.

quit, licet mihi dicere, a Ierusalem & in circuitu usque ad Illyricum cum implevisse Evangelium Christi. Sed usque non dicit. Numquid vester Apostolus non fui? Si enim aliorum non sum, vester utique sum. Sed vester nihil a vobis cepi. Ad hoc enim video effectum eorum. Unde inquit. Sigillum Apostolatus mei vos estis. Hoc est si vult quis discere an sim Apostolus, vos ad demonstrationem propono. Omnia enim quae sunt Apostoli in vobis ostendi, & signa

faciens, & docens fidem, & periculum sustinens, et vitam irreprehensibilem exhibens. Haec enim & huiusmodi signant, & exprimunt, & demonstrant, Apostolum.

F I N I S.

Ad-

ADmodum Reverendus Pater D. Octavius Rustici Ven. Congregationis Casinensis Philosophiae, & Sacrae Theologiae Professor, attente perlegat Librum hunc, cui titulus *Deliciae Eruditorum, seu veterum, &c.* & videat si quid contineat, quod bonis moribus, & Christianae Fidei adverſetur, ac referat.

Dat. die 1. Maii 1738.

Dominicus de Bardi Vic. Gen.

Librum, cui titulus *Deliciae Eruditorum, &c.* ut mihi est demandatum, attente perlegi. In eo quod Fidem, aut mores, laederet offendi nihil; plura vero utilia aequae, atque iucunda passim inveni: dignum itaque censeo, qui typis mandetur, in quorum fidem, &c.

Ex Abbatia Florentina die XII. Octobris

D. Octavius Rustici Mon. Casinensis in eadem Abbatia Philosoph. & S. Theolog. Lector.

Attenta supradicta relatione imprimatur.

Dominicus de Bardi Vic. Gen.

Admodum Reverendus Pater Theologus Thomas Maria Griselli Censor huius Sanctae Inquisitionis videat, & referat.

Ex AEdibus S. Officii Florentiae

*Fr. Franciscus Antonius Benoffi Min. Conv.
Vic. Gen. S. Off. Florentiae.*

Iussu Reverendiss. Patris Pauli Antonii Ambrogii Generalis Inquisitoris attente perlegi Librum, qui inscribitur *Deliciae Eruditorum*, &c. ipsumque dignum censeo, qui publica luce donetur.

Datum Florentiae in Collegio D. Marci Ordinis
Praedicatorum

*Fr. Thomas M. Griselli in suprad. Collegio
Sac. Theolog. Lector, & Censor pro S. Inquis.*

Attenta supradicta relatione imprimatur.

*Fr. Franciscus Antonius Benoffi Min. Conv.
Vic. Gen. S. Offic. Florentiae.*

Carolus Ginori pro Reg. Cels. vidit.

BIBLIOTECA DE MONTSERRAT

13020100007340

BIBLIOTECA
DE
MONTSERRAT

Armario XXIX^C

Estante 12

Número 70

